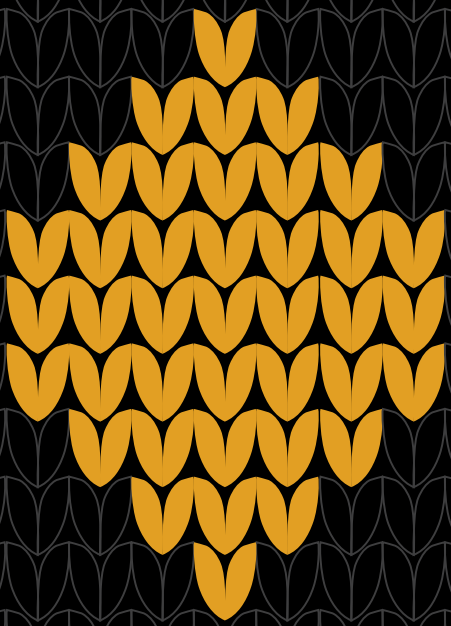
פרק ה'
חודש אדר א'
חוברת מס' 5

קנין שביעית

תכנית חדשה ומיוחדת מבית 'דרשו' ו'שיח אמונה'
ללימוד הלכות שביעית בעיון בשנת השביעית תשפ"ב

Dirshu
דרשו ד' ועיינו
קרן עולמית לחינוך
ולעידוד לימוד התורה

שיח אמונה

בָּרֵךְ ה' חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה

זכות האדרת התורה בקרב אלפי ישראל
וזכות לימוד משנתו הבהירה של רבנו הגדול
רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א

תעמוד בזאת לידידנו היקר
איש חי רב פעלים חכם לבב ואמיץ כוח
טוב שמו משמן טוב

נחום זלמן בן נחמה הי"ו

להתברך מן השמים בכל מעשי ידיו
ולהיות עליו תמיד שמירה עליונה
ובכל אשר יפנה יצליח

וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה

תכנית הלימודים

בכל חודש ילמדו פרק במשניות שביעית, עם פירוש הרמב"ם והר"ש, וההלכות הנוגעות להם ברמב"ם הל' שמיטה ויובל לפי סדר המשניות עפ"י ציון ה'עין משפט', ספר 'דרך אמונה' למרן רבינו שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א על סדר הרמב"ם הנ"ל [ללא ביאור ההלכה וציון ההלכה].

התכנית תחל בחודש חשוון תשפ"ב ותימשך כעשרה חודשים עד חודש תמוז תשפ"ב

סדר הלימוד במסגרת התכנית נקבע ע"י צוות ת"ח מופלגים מביהמ"ד הגבוה להלכה בהתיישבות בהכוונתו של ראש ביהמ"ד הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א.

התוכנית מיועדת לאברכים ולבחורים (מגיל 13 ומעלה).

המבחן

במבחן יהיו 10 שאלות, והן יהיו רק על המשניות, ההלכות ברמב"ם [עפ"י ציון העין משפט] וספר 'דרך אמונה' על סדר הרמב"ם הנ"ל.

מועדי המבחן

המבחנים יתקיימו אחת לחודש בכל מוקדי המבחנים ב'דרשו בכולל' בימי חמישי, ובמוקדי מבחני 'הדף היומי בבלי' בימי שישי המתפרסמים מעת לעת.

המלגות

על המבחן הראשון לא תינתן מלגה. ציון מעל 80% יזכה את הנבחן בספר 'המפתח', ובשלושה **כרטיסי הגרלה ע"ס 10,000 דולר** שתתקיים בסוף תכנית 'קנין שביעית'.

החל מהמבחן השני, המלגות כדלהלן:

הציון	500 המצטיינים	לשאר המשתתפים
96%-100%	**100** ₪	**זיכוי 100** ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + **2 כרטיסי הגרלה***
91%-95%	**80** ₪	**זיכוי 80** ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + 2 **כרטיסי הגרלה***
86%-90%	**60** ₪	**זיכוי 60** ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + 2 **כרטיסי הגרלה***
80%-85%	**50** ₪	**זיכוי 50** ₪ לקניית ספרי 'דרשו' + **2 כרטיסי הגרלה***

רישום

להצטרפות לתכנית 'קנין שביעית' יש להירשם בהקדם:

02-5609000 פקס 02-6540269 מייל dirshu@acheinu.co.il

נבחנים שנרשמו בעבר לתוכניות אחרות של 'דרשו', אינם צריכים להירשם מחדש לתוכנית זו.

* כרטיסי הגרלה ע"ס 10.000 דולר

תכנית הלימודים 'קנין שביעית'

חשון

פרק ראשון: פרק זה עוסק בענין תוספת שביעית ואיסור החרישה בשדה אילן וגדר שדה אילן.

רמב"ם:

פרק ג' מהלכה א' ועד הלכה ט' "ואין מזבלין".

כסלו

פרק שני: פרק זה עוסק עוד מענין תוספת שביעית, ובמלאכות המותרות והאסורות בערב שביעית, וכן נלמד ממשניות אלו מלאכות דרבנן האסורות בשביעית עצמה, ובענין קביעות השנים לשביעית ולמעשרות.

רמב"ם:

* בענין תוספת שביעית (משנה א' - ו' ומשנה י'): פרק ג' הלכה ט' "ואין מזבלין וכו'", י', י"א.
* בענין מלאכות בשביעית: פרק א' הלכה ה', ח', ט"ו "ומותר למרס וכו'".
* בענין קביעות השנים (משנה ז' - י'): פרק ד' הלכה י"א, י"ד, י"ז, י"ח.

טבת

פרק שלישי: פרק זה עוסק בענין זיבול וסיקול השדה בשביעית.

רמב"ם:

* בענין זיבול (משנה א' - ד'): פרק ב' הלכה א' - ה'.
* בענין סיקול (משנה ה' - י'): פרק ב' הלכה ו' - י"ד.

שבט

פרק רביעי: פרק זה עוסק בענין שדה שנעבדה בשביעית מה דינה, ובענין מלאכות בשביעית כשאינו מתכוון לתועלת האילן, ובכמה ענייני הפסד פירות שביעית.

רמב"ם:

* פרק א' הלכה ט"ז (משנה א').
* בענין שדה שנעבדה בשביעית (משנה ב', ג'): פרק א' הלכה י"ג, י"ד, פרק ד' הלכה א' "ואפילו שדה וכו' מותרין באכילה" ופרק ח' הלכה א'.
* פרק ו' הלכה ט"ו עד "ומי שנתנו לו" (סיפא דמשנה ב').
* בענין מלאכות בשביעית כשאינו מתכוין (משנה ד' - ו'): פרק א' הלכה י"ח - כ"ב.
* בענין הפסד פירות שביעית פרק ה' הלכה ט"ו - י"ח.

אדר א'

פרק חמישי: פרק זה עוסק במשנה א' בענין קביעות השנים למעשרות ובהמשך בהלכות שונות בשביעית ובסופו בענין איסור לפני עוור בשביעית.

רמב"ם:

* בענין קביעות השנים (משנה א'): פרק ד' הלכה ט"ז.
* פרק א' הלכה ט"ו עד "ומותר למרס" (משנה ב').
* פרק ד' הלכה י"ט (משנה ד').
* פרק ד' הלכה ח' (משנה ה').
* בענין לפני עוור (משנה ו' - ט'): פרק ח' הלכה א' - ח'.

אדר ב'

פרק שישי: פרק זה עוסק בענין המקומות המחויבים בשביעית ובענין איסור ספיחין.

רמב"ם:

* בענין המקומות המחויבים בשביעית (משנה א', ב'): פרק ד' הלכה כ"ה - כ"ז, פרק ח' הלכה ט'.
* בענין איסור ספיחין (משנה ג', ד'): פרק ד' הלכה כ' והלכה ז'.
* פרק ה' הלכה י"ג עד "ואפילו לסוריא" (משנה ה').

ניסן

פרק שביעי: פרק זה עוסק בגדרי המינים החייבים בשביעית, צורת השימוש בהם, חובת הביעור ואיסור סחורה.

רמב"ם:

* בגדרי המינים, השימוש בהם והביעור (משנה א' - ג', ה' - ז'): פרק ז' הלכה י"ג - כ"ב והלכה ז', ח'.
* בענין סחורה (משנה ג'): פרק ו' הלכה א', ב'.

אייר

פרק שמיני: פרק זה עוסק בענין השימושים המותרים בפירות שביעית ובענין סחורה בפירות שביעית.

רמב"ם:

* באופן השימוש בפירות שביעית (משנה א', ב', ז', י"א): פרק ה' הלכה א', ב', ד', ו', ז', ח', י"א, כ'.
* בענין סחורה (משנה ג' - ה', ז' - ח'): פרק ו' הלכה ג', ד', ו', י', י"א, י"ב, י"ד.
* פרק ד' הלכה כ"ב, כ"ג (משנה ו').

סיון

פרק תשיעי: פרק זה עוסק באיסור ספיחין ובדיני ביעור.

רמב"ם:

* ענין איסור ספיחין (משנה א'): פרק ח' הלכה י"ב ופרק ד' הלכה ב'.
* בדיני ביעור (משנה ב' - ח'): פרק ז' הלכה ג', ד', ו', ט', י' "וכן אין לוקחין וכו'", י"א, י"ז, י"ח.
* פרק ו' הלכה ט"ו "ומי שנתנו לו וכו'" (משנה ט').

תמוז

פרק עשירי: פרק זה עוסק בענין שמיטת כספים ותקנת פרוזבול.

רמב"ם:

פרק ט' הלכה ה', ו' עד "הרי זה משמיט", י"ב, י"ד - ט"ז, י"ח - כ"א, כ"ג, כ"ח.

משניות

מסכת שביעית

עם פירושי רבותינו הראשונים
הרמב"ם, הר"ש משאנץ, הריבמ"ץ והרא"ש

דפי המשניות באדיבות הוצאת ח. וגשל

עין משפט נר מצוה

ג מיי׳ פ״ד מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ טו. ד מיי׳ פ״ט מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ טו.

מסורת הש״ס

פ״ה ב) כ״ה דף ט״ו:

שינויי נוסחאות למשנה

1 במשנה שבר״ש כ״י ליתא תיבות ״ר׳ מאיר אומר״. 2 על, ר״מ. 3 במשנה שבר״ש כ״י ליתא מתיבת ״וחכמים״ עד ״גבינו״.

רמב״ם דפוס ישן

פ״ה א מה שאמר **שביעית שלהן שניה**. ר״ל שאפשר להיות דינם דין פירות שביעית בשנה שניה מן השבוע וזה כשיזדמן להם שיתחילו להנץ בשנה שביעית והם עושות פרי לשלש שנים ונגמר פרים בשנה שניה מן השבוע שהיא שלישית לתחלת שנת השמטה שהתחילו להנץ בו ומפני זה מותרים לאכול בקדושת שביעית אחר שהנצו בשמיטה וכבר פירשנו **שבנות שוח** ממיני התאנים הלבנים וכן **הפרסיות** ואין הלכה כרבי יהודה: **ב לוף**. ממיני הבצלים וכן אמרו לוף הוא הבצלים, ואומר אם רוצה **לטמון** אותם בארץ כמו שיטמין החטה והשעורים וזולתם אינו מותר לו להטמין שיעור מועט מפני שדומה לזרע וכאילו הוא זורעו ואינו נראה שהוא טומנו, אבל מותר לו לטומנו כשיעשה חפירה בארץ שיעורה מכל סאתים והם י״ב קבים ויהיה גבוה שלשה טפחים וטפח עפר על הבצלים זה דברי ר׳ מאיר וחכמים מתירים להטמין ארבעה קבים והוא שיהיה בגובה המקום טפח בלבד:

הערות לר״ש

1 כ״י. ובד״י: ולא התירו הכתוב לטמון.

ליקוטים

[שייך לעיל עמוד מג]

יא. בר״ש. ד״ה **ואם היה**. עי׳ בתוי״ט. ולענ״ד דקאי אקוצר בלילה כו׳. שאם היה מתכוין שיבוא למחר ויטול את הנסיון שיוותר מהני תנאו, ואפי׳ לדקין אין לו שכחה, ולא דמי למה שאני שוכח אטול, כיון דאין דרך בנ״א לקצור בלילה, ואם צריכין לקצור בלילה באין ביום ונוטלין הגס, והוי כקציר שיש אחריו קציר. אך דוקא בהתנה דבלא התנה גמר בדעתו שלא יקצור עוד. (ראמ״ה)

פרק חמישי

א בנות[ב] שוח שביעית שלהן שניה, שהן עושות לג׳ שנים. ר׳ יהודה אומר הפרסאות שביעית שלהן מוצאי שביעית שהן עושות לבי שנים. אמרו לו לא אמרו אלא בנות שוח: **ב** הטומן את הלוף בשביעית ר׳ מאיר אומר[1] לא יפחות מסאתים עד[2] גובה שלשה טפחים וטפח עפר על גביו וחכמים[3] אומרים [ד]לא יפחות מד׳ פ״ה **א בנות שוח**. פירמי׳ נרים מסכת דמי׳: **שביעית שלהן שניה**. לפירות המונטים בשביעית אין נגמר ניסון עד שנה שניה של שמיטה, [והיא שלישית למנטה], ומ׳ נוהג בהן דין שביעית, דבמר מנטה מזלינן: **פרסיות**. פירש נערוך תמרי פרסיימת שהן עושות לג׳ שניס. עוד פי׳ [לשון תמר] מין תמיס שעושין מב׳ שניס לג׳ שניס: **ירושלמי** (הל׳ ו). מהו גנות שוח, פיטרייה. מה, בכל שנה ושנה הן עושות אלא שמין פירותיהן נגמרין בלא לשמר ג׳ שניס. כיצד הוא יודע רבי יוסה ס(ו)מר מקשר בהן מוטין מי שמואל תומר בהן קישמין. **פירוש**. בכל שנה ושנה הן עושות. שמונטים בכל שנה ומונחין בהן פירות גמורין בכל שנה, בלא שבכולן משעת מנטה עד שעת גמר פרי ג׳ שניס, ונמצא נאכלין בכל שנה ג׳ מיני פירות, של שנה זו ושל ב׳ שניס ושל ג׳. ולהכי נעי כיצד יכיר של שביעית, דלעי״פ שאלו נגמרו ואלו לא נגמרו זמנין בלא מינכרי כולי האי בלא בטעימה: **ב הטומן את הלוף**. רגיליס היו לטומנו בארץ כדמנן בפאה בסוף פ״ו (מ״י) וכל הטמוסים בארץ כגון הלוף והשום והבצלים. ולא התירו חכמים[1] לטומן בשביעית דבר מועט, משום דמיחזי כזורע, עד שיטמון שלשה גודש ולא יפחות, דלריך שיעלה גודש הכרי ג׳ פרסייתא. **שהן עושות לב׳ שנים**. ויבוא מה שחונטין בשביעית נגמרין למוצאי שביעית. **אמרו לו לא אמרו אלא בנות שוח**. אבל בשאר אילנות בשנה אחת חונטין ונגמרין. תניא אמרו לו והלא עמך בטבריא ועושות לשנה אחת. **ב הטומן את הלוף בשביעית**. פי׳ הלוף והשום והבצלין דרכן להיטמן בארץ (כדומן)[4] כדתנן בפיאה (פ״ד מ״י) וכל הטמונין בארץ כגון הלוף והשום והבצלין, והואיל וכן, רשאי לטומנו בשביעית. וכשיטמון לא יטמון דבר מועט אלא סאתים וגובה הכרי יהיה ג׳ טפחים וטפח עפר על גבן (ו)מכסן[1]. תניא (תוספתא פ״ד) ר׳ מאיר אומר דרך ארץ טומנו בעציץ כדי שלא תצמיח ואע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר (ירמיה לב) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. **וחכמים אומרים לא יטמון פחות מד׳ קבין**. גובה[5] טפח, היינו כר׳ מאיר, (במה) [כמה][1] דר׳ מאיר לכל ד׳ קבין בעי גובה טפח כן רבנן. אבל רבנן בעו לד׳ קבין טפח עפר על (כולן) [גבן][1]. גרסי׳ [בירושלמי] לא שנינו הנה אלא הטומן לוף, הטומן בצלין מאי, א״ר יונה כדין הלוף דין הבצלין. א״ר יוסי מסתברא בבצלין אפילו בפחות מסאתים. **ב** הטומן את הלוף בשביעית לא יטמון ממנו שיעור מועט, לפי שהוא דומה שאסור לנו לכרות עץ מאכל. בב״ק בפ׳ החובל (צא:) אמר רב דיקלא דטעין קבא אסיר למיקציה, פי׳ הקב ד׳ ריבועין הא פחות שרי. מיתיבי וכמה יהא בזית ולא יקצנו רובע, ופריך שאני זיתים דחשיבי.

פ״ה **א בנות שוח**. ירושל׳ מהו בנות שוח פיטידיאה וגרסי׳ בנות שוח הן חרובין. **שביעית שלהן שניה שהם עושות לג׳ שנים**. כיצד מה שחונטין שנה ראשונה, בשניה בוחל, בשלישית מ[ת]בשלות[1], וכן מה שחונטין ברביעית בחמישית בוחל בששית מתבשלות. ולפי זה החשבון מה שמוציאין בשביעית, במוצאי שביעית בוחל, בשנה שניה לשביעית מתבשלין, עתה באלו הפירות הנלקטין לשנה ב׳ את נוהג בהן דין שביעית דבתר חנטה אזלינן ואלו בשביעית חנטו. ואני פירשתי כסידורן שכל שנה ושנה עושין ופירות ראשונה נגמרין בג׳ ופירות ב׳ נגמרין בד׳ ופירות ג׳ נגמרין בה׳ וכולן כסדר הזה. ושאלו ואיך ידועין כל פירות שנה ושנה, ר׳ יונה אמר קושרן בחוט אלו בחוט לבן ואלו בחוט שחור (ובאדום ובירוק) [או זה אדום וזה ירוק][2], וכן לדברי האומר תוחב בהן קישמין[3]. ובבליים פירשו (ברכות מ:) בנות שוח תאנין לבנות. **ר׳ יהודה אומר הפרסאות**. פי׳ הן תמרי

1 הגהת הגרנ״ז. 2 כפתור ופרח. 3 ר״ל שתחב בהן קישמין בצבעים שונים (הגרנ״ז). 4 תיבה זו אינה מובנת. ועיין בהערות הגרנ״ז. 5 כתב הגרנ״ז דצ״ל ״עד גובה״ או ״על גובה״.

פירוש הרא״ש

פ״ה **א בנות שוח**. מין תמיס כדפיריסים לעיל בריש מסכת דמי׳. בשנה שניה של שביעית יש בפירותיהם דין שביעית, כשמנטו בשביעית, לפי שהוא גמר גידולן. ומפרש ירושלמי דמועיל פרי בכל שנה ושנה וכל פרי שיש גמרו עד שנה ג׳ ומתן שמנטו בשביעית מקמיעין מותן כשהוא או בקיסם: **הפרסיות**. פי׳ נערוך תמרי פרסיימת, פירוש אחר מין תמיס שעושות לשלי שניס: **אמרו לו לא אמרו אלא בנות שוח**. ומשיב לי כמלי פליגי דבבי שיס לעשות עליו, שם לע נאמר דבשה פליגי ר׳ יהושה שבר מנטמן בשנה זו וגמרן בשנה שנייה וחכמים שברי עיקר גידולן בשנה ראשונה אלא שנמשכין לתוך שנה שנייה: **ב הלוף**. רגילין לטומנו בארץ כדתנן פ״ו דפאה וכל הטמונין בארץ כגון הלוף והשום והבצלים, ולע התירו חכמים לטמון בשביעית דבר מועט דמחזי כזורע על שיטמון שלשה, ולע יפחות לע לריך שיהא גודש

לזריעה, וכלילו הוא זורעו ולא מוֹנְעוֹ. אבל מותר לו לטמון אם ירצה בחמה שיעור המכיל חמים, והיינו שיעור קב, ויהיה בגבהו שלשה טפחים, וטפח עפר על הגלגלים. הלכה דברי רבי מאיר. וחכמים ממירים לו לטמון מרובעת קטן, ויהיה בגובה מקום הטמינה טפח בלבד. ומה שהמנו שיטמון **במקום דריסת רגלי אדם**. כדי שלא ירמסו. ומין הלכה כרבי מאיר: **ג** ההלכה הזאת נלמדת ליקודות. מכס, שפירות שביעית נאכלין עד זמן מוגבל, ושיבואר (פ״ט מ״ג). ולאחר מותו זמן מכור לאכול מה שנאסר מהן הלא לענייש, לדעת רבי יהודה. ור׳ יוסי אומר שאחר הביעור אינן מותרין באכילה לא לעניים ולא לעשירים. **ורבי אליעזר** סובר כדעת רבי יהודה, **ורבי יהושע** סובר כדעת רבי יוסי. ועוד שהלוף הזה שהיבאנו בו כאן, הוא שזרעו לפני זמן שביעית, וגדל ממנו תחת האדמה הפרי הנאכל לפני זמן שביעית, ונכנסה עליו זמן שביעית כשעלי הלוף נגמרין על האדמה. ואמר רבי אליעזר **אם לקטו העניים את עליו** בשביעית אין חייב כלום לאחר שביעית. ואם לא לקטו עליו **יעשה חשבון** וענין החשבון כמו שאמרו והוא כשיעקור אחר השמיטה לב׳ שנים יתן לעניים. השלישי ואם יעקור אחר שלש שנים יתן לעניים הרביע ועל זה הדרך יתן לעניים חלק שנה שביעית מכלל השנים שיעמוד תחת הארץ וזה על העיקר אשר יסדנו ובארנו שדעתו להתיר לעניים ולאכול פירות שביעית אחר הביעור. **ורבי יהושע אומר וכו׳ אין לעניים עמו חשבון**. שדעתו כמו שאמרנו שאינו מתיר לאכול פירות שביעית אחר הביעור לאחר והלכה כר׳ יהושע:

קבים עד[1] **גובה טפח וטפח עפר על גביו וטומנו במקום דריסת אדם: ג לוף שעברה עליו שביעית רבי אליעזר אומר אם לקטו העניים את עליו לקטו ואם לאו יעשה חשבון עם העניים, רבי יהושע אומר אם**

שינויי נוסחאות: 1 על, ר״ן.

עניים מוכלים מחר הביעור ולא עשירים, ולכך קאמר ר׳ אליעזר דאם לקטו עניים עליו בשביעית לקטו, ואם לאו, נמצא דיש לוף זה עליס שגדלו בשביעית מקצתן, ומקצתן בשמינית גדלו, ולריך לעשות חשבון עם העשיר לפי שחלקו מעורב עם חלקס, דמה שגדל בשביעית מותר לאכלו בשביעית, ולא מה שגדל בשמינית. ומפרש ירושלמי דבלוף גדול שיעור כולי האי: **ג שעברה עליו שביעית**. וכגון עליו שמינית והוא מתקייס זמן מרובה כאחד ומתן לקטן (פ״ו מ״ח-ט) דעלי הלוף יש לו ביעור ועיקרו אין לו ביעור: **אם לקטו עניים את עליו**. בשביעית לקטו. ואם לא לקטו וגכנסו לשמינית וגדלו העליס נמלא גדולי שביעית ושמינית מעורבים יחד: **יעשה חשבון**. ויעבר כמה גדל מהס בשביעית ויתן לעשיר דר׳ אליעזר אבל כר׳ יהודה לאחר לקטן (פ״ט מ״ח) עניים מוכלין לאחר הביעור ולא העשירים, ור׳ יהושע אבל כר׳ יוסי לאחר לקטן אחר עניים ואחר עשירים

1 רש״ס. 2 הגהת הגרנ״ז.

פירוש מהר״י בן מלכי צדק

מיכן מותר, דאינון שפיין. **ג לוף שעברה וכו׳**. ר׳ יוחנן פתר מתני׳ בלוף [ששית][1] שנכנס בז׳ ונעקר במארופות כדיניה ואחר שנעקר הניחו במקומו והוציא עלין. ומתני׳ אחר שגזרו על הספיחין. ור׳ אליעזר כרבי יהודה (לקמן פ״ט מ״ח) הלכך העלין כולן לעניים ור׳ יהושע סבר כר׳ יוסי הלכך אם ליקטו העניים את העלין ליקטו ואם לאו אין לעניים עמו חשבון שהעלין לבעל הבית. אבל בלוף גופיה לא פליגי דודאי מאחר שעקרו לא חל עליה קדושת שביעית ודבעל הבית. [ו]ר׳[1] אימי [נמי][1] מוקים מתני׳ כר׳ יוחנן, מיהו מוקים לה מימות משה, דסבר איסור ספיחין מן התורה. ר׳ ירמיה פתר מתני׳ בעלי לוף שוטה (שלא נצטוינו לעוקרו, שלא נצטוינו לעקור אלא לוף פיקח)[1], שאין ביעור לעיקרו אפי׳ [לא][1] תלשו בשביעית אבל לעלים [לחודייהו][1] יש ביעור אפילו תלשן. ואם לא עשה כלום מעשה בעלין אפילו רבי אליעזר מודה דאין לעניים עמו חשבון, אלא כגון ששיקף בעלין פי׳ חתך עלי הלוף השוטה מששית ועתה בשביעית הוציא עלים אחרים ובמוצאי שביעית הלך ותלש כל הלוף בעליו, ר׳ אליעזר סבר צריך ליתנם לעניים כר׳ יהודה ור׳ יהושע סבר אין לעניים עמו חשבון שהרי לא נחתכו בשביעית אי נמי כר׳ יוסי דאמר בין עשירים. ר׳ יוסי פתר מתני׳ קודם שגזרו על הספיחין ובלוף עצמו, והיכי דמי כגון שנטעו בששית ועשה ביצים בששית ודיכנו בתחילת שביעית ובשמינית עקרו כולו. ר׳ אליעזר סבר יעשה חשבון עם העניים, שאם הדיכון כעיקור כולו לבעל הבית שהרי מששית נעקר ואם אין הדיכון כעיקור אין כולו לבעל הבית אלא משל שניהם דהא בששית ובשביעית גדל וסבר כר׳ יהודה דאמר לעניים, הלכך יעשה חשבון מזה הלוף כמפורש בברייתא. ור׳ יהושע סבר אין לעניים עמו חשבון, מאי טעמא דאם דיכון כעיקור לבעל הבית הוא ואם אין דיכון כעיקור נמי לבעל הבית הוא כר׳ יוסי הלכך אין לעניים עמו חשבון. **אם לקטו העניים עליו**. לע״ז פרונזי. **ואם לאו יעשה חשבון עם העניים**. דסבר כר׳ יהודה דאמר העניים אוכלין אחר (המועד) [הביעור][2] אבל לא העשירים. גרסינן רבי יוסי פתר מתני׳ בשנטעו שנת ו׳ ועשה ביצים בשנה ו׳ ודיכנו בז׳, ואפ״ה הוציאו עלין, ועקרן במוצאי ז׳ היינו אחר הביעור. אם תאמר דיכון כעיקור כלומר כאילו מאז עקרן ונשארו לו עד מוצאי שביעית שהרי כך העמדנוה שעקרן בז׳, עתה אם דיכון כעיקור הוא כולו לעניים שעניים אוכלין אחר הביעור אבל לא

1 כנדצ״ל.

פירוש הרא״ש

ככרי ג׳ טפחים ועל גובהו עפר טפח: **מקום דריסת אדם**. כדי שלא ירמסו. ומפרש ירושלמי דבלוף לא נעו כולי האי: **ג שעברה עליו שביעית**. וכגון עליו שמינית והוא מתקייס זמן מרובה כאחד ומתן לקטן (פ״ו מ״ח-ט) דעלי הלוף יש לו ביעור ועיקרו אין לו ביעור: **אם לקטו עניים את עליו**. בשביעית לקטו. ואם לא לקטו וגכנסו לשמינית וגדלו העליס נמלא גדולי שביעית ושמינית מעורבים יחד: **יעשה חשבון**. ויעבר כמה גדל מהס בשביעית ויתן לעשיר דר׳ אליעזר אבל כר׳ יהודה לאחר לקטן (פ״ט מ״ח) עניים מוכלין לאחר הביעור ולא העשירים, ור׳ יהושע סבר כר׳ יוסי לאחר לקטן אחר עניים ואחר עשירים

רמב״ם דפוס ישן

ומה שאמר שיטמין **במקום דריסת רגלי האדם**. כדי שלא יצאמו ואין הלכה כרבי מאיר: **ג** פירוש זאת ההלכה צריכה לעקרים אחד מהן הוא שפירות שביעית נאכלין עד זמן קצוב, ועוד יתבאר זה ואחר הזמן ההוא אסור לאכול מה שנשתייר מהם אלא לעניים לדעת ר׳ יהודה, ורבי יוסי אומר שאחר הביעור אינו מותר לאכלם לא לעניים ולא לעשירים **ור׳ אליעזר** דעתו כדעת רבי יהודה אבל **רבי יהושע** דעתו כדעת רבי יוסי ועוד שזה הלוף שדברו עליו בכאן הוא שיזרעו קודם שנה שביעית ויגדל ממנו תחת הארץ הפרי אשר יאכל קודם שנה שביעית וכשנכנסה עליו שנה שביעית יהיו עלי הלוף נראין על הארץ ובשביל זה אמר ר׳ אליעזר **שאם לקטו העניים את עליו** בשביעית ואחר כן תלשוהו לאחר שביעית אין חייב כלום ואם לא לקטו עליו **יעשה חשבון** וענין החשבון כמו שאמרו והוא כשיעקור אחר השמיטה לב׳ שנים יתן לעניים השלישי ואם יעקור אחר שלש שנים יתן לעניים הרביע ועל זה הדרך יתן לעניים חלק שנה שביעית מכלל השנים שיעמוד תחת הארץ וזה על העיקר אשר יסדנו ובארנו שדעתו להתיר לעניים ולאכול פירות שביעית אחר הביעור. **ורבי יהושע אומר וכו׳ אין לעניים עמו חשבון**. שדעתו כמו שאמרנו שאינו מתיר לאכול פירות שביעית אחר הביעור לאחר והלכה כר׳ יהושע:

הערות לר״ש

1 חלקין ונדחקין יחד ביותר, מהר״א פולדא (דפוס וילנא).

ליקוטים

[שייך לעי׳ עמ׳ כח]

יא. במשנה. **חורי הנמלים כו׳**. בפי׳ הר״ש והרע״ב אחריו משמע דאחר שהתחילו לקצור מקצת השדה אז אף אם החורים בתוך הקמה, העליונים לעניים. ולא ידענו מה דחקם להוציא המשנה מפשטה, דמשמע [מסתמא דמתניתין] דמה שבתוך הקמה אף שכבר נקצר מקצת השדה הרי הוא של בעה״ב. וכ״נ מפירש״י בחולין ובשנ״א ובהרמב״ם בחבורו (פ״ד מהל׳ מת״ע ה״ט) ור׳ מאיר פליג אריישא נמי ומכוון לישנא דהכל שבדבריו, וזה לכאורה נגד הרמב״ם שם. והנה הרמב״ם פסק כר״מ. ועי׳ תוי״ט ותוספות חדשים. ול״נ משום דסתם לן תנא בפ״ה דמעשרות מ״ז כוותיה דלא חלק בין עליונים ותחתונים, (ובזה י״ל דגם הרמב״ם אינו מתנגד לדעתי בכוונתו דר״מ שכתבתי, אלא דבזה לא פסק כוותיה). ואע״ג דבתרי מסכתות אין סדר למשנה, מ״מ מידי ספק לא יצאנו וה״ל ספק לקט, אמנם זה הוי כמו ספיקא דרבוותא או ספיקא דדינא דלא דמי לשאר ספיקות, עי׳ שאג״א תשו׳ צ׳ (רש״ש).

בשביעית לעניים ומה שגדל בשמיטת דבעל הבית. ור' יהושע[2] דאמר דאין לעניים עמו משמון סבר כר' יוסי דאמר אחד עניים ואחד עשירים מוכלין אחר הביעור. ומ"ת [והא] דירק מחלין ואמר לקיטה אין לענין שביעית אין לענין מעשר, כדמוכח [בפוף] פ"ק דר"ה (דף יג:) ובפוף המודר מן הירק (נדרים דף מ:) כמו שאפרש לקמן בפ"ט (מ"ח), ומ"ש אבל יש לוף דלקט בשמיטת אין עליו תורת שביעית. ויש לומר דאמתי' ליירי כגון דעקרוהו עם עליו בפוף שביעית, ועקרוהו במרופות כדיינו (מ"ד), והניחוהו במקומו וחזר ושרש והוסיף גידולין בשמיטת, לפיכך צריך לעשות משמון עם העניים. ועוד יש ענין ללף מחלין דירק אחר לקיטה כמו אם נגמר גידולן כמו שאפרש לקמן בפ"ט (מ"ח). ומיהו [גבי] לוף אין שייך[4] לומר כן, דלוף של שנה זו גדל בשמיטה כבראשונה, וכן בשביעית וכן בראשונה, כדמוכח בתוספתא (פ"ד) ובירושלמי כמו שאפרש כאן (בפיומא דמתני'). ובירושלמי (שם) פריך מהא דגזרו על הספיחים ומשני שינוי טופח. וחזו לשון הירושלמי (שם) [ר' אבהו בשם ר' יוחנן] אמרי דר' יודה כר' אליעזר ודרבי יוסי כרבי יהושע, דתני תמן (פ"ט מ"ח) העניים מוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי ר' יודה ר' יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים מוכלין אחר הביעור. ר' אמי בעי קומי רבי יוחנן מתני' עד שלא גזרו על הספיחים, אחר ליה וכי בעלייה היית[5], אבר ר' אמי אחר[6] לימוד ספיחים תורה. אחר רבי ירמיה בעלי לוף שוטה היה מתני'. אייתי רב חושעיא מתני' דבר קפרא מן דרומא ותני עלי לוף ועלי בצלים אית לך למימר עלי בצלים השוטים. מילתיה דר' ירמיה אחר דבר שיש בו ביעור שנמצא בתוך דבר שאין לו ביעור יש לו ביעור. מה עבד ליה ר' ירמיה, פתר ליה בשהקיף בעליס. ר' יוסי פתר לה מתני' לפי רשם השנה[7] בשביעית. נטעו לפני ר"ה שביעית[8] עשה פיסת לפני שביעית[9], ודיכנו בשביעית, עקרו במוצאי שביעית, אין מיחר דדיכון כעיקור כולו לעניים. מספק[10] יעשה משמון עם העניים. ר' חזקיה פתר מתני' ערב ר"ה שביעית. נטעו ערב ר"ה (שביעית) ועשה פיסת בתחלת שביעית, ודיכנו בשביעית, ועקרו בסוף שביעית[11]. אין מיחר דיכון כעיקור כולו לבעל הבית, אין מיחר אין דיכון כעיקור [אין כולו לבעה"ב], לפיכך אין לעניים עמו משמון[12]. עשה בחלק ג' שנים, נותן לעניים רובע. ג' שנים, נותן לעניים שלים. שנה אחת, נותן לעניים מחצה. פירוש. מתני'. דשדיך בחלקה. עד שלא גזרו על הספיחים. דתנן לקמן בפ"ט (מ"ח) כל הספיחים מסורין, ואפילו בחלקה [לחקיר] כדמוכח בפ"ק דמעשות (דף ה:). אמר ליה וכי בעלייה היית[5]. כלומר וכי גזירה לדבנן היא. ונקט עלייה לפי שהיו רגילין לעשות גזירות בעלייה, כדמשכחן בסוף בן סורר (סנהדרין דף עד.) בעלייה בית נתזה גדול ובפ"ק דשבת (דף יג:) בעלייה מניח בן גרון גבי י"ח דבר ובכתובות בפרק נערה (דף נ:) מדבריס טוביס שנאמרו בעלייה [ובמעשות (דף מה.)] שהעלו לו שלש מאות גרבי שמן בעלייה לדרום ספר יחזקאל]. סבר ר' אמי [אמר] איסור ספיחים תורה. שהרי יוחנן דמתן לתלמי ספיחים מדאורייתא אמר. אמר ר' ירמיה בעלי לוף שוטה היא מתני'. כלומר שלש גדלו בשביעית כי אם העליס, וכבר גדל העיקר משנה מאחר שמטה נותן לעניים החלי. ואם עקרו שנתיים מאחר שמטה יתן לעניים השלים. ואם עקרו לאחר שלש שנים יתן לעניים הרביע. ועל דרך זה יתן לעניים חלק שנה שביעית מכלל השנים שהיה קיים בשמטה. וזה לפי היסוד שאמרנו לפי דעתו שהוא ממיר לעניים לאכול פירות שביעית אחר הביעור. ורבי יהושע אומר **אין לעניים עמו חשבון**. וכמו שאמרנו שאינו ממיר אכילת פירות שביעית אחר הביעור, למי שיהיה. והלכה כרבי יהושע: **ד' לוף של ערב שביעית לקטו העניים את עליו לקטו ואם לאו אין לעניים עליו חשבון**:

עשירים, ואם אין דיכון כעיקור אין כולו לעניים אלא העלין ממה נפשך שהרי העלין משביעית הן וחייבין בביעור ואינון לעניים הילכך יעשה חשבון עם העניים מן העלין. ובתוספתא פירש אם הוא ג' שנים נותן לעניים רובע, אם ב' נותן לעניים שליש, ואם אחת כמו זה ששהת בז' ועקר בח' נותן לעניים מחצה. זהו טעמו של ר' אליעזר. וזה הכלל תפוש בידך שנת ז' הכל אוכלין בין עניים בין עשירים, מוצאי ז' לעניים אבל לא לעשירים, דר' אליעזר כר' יהודה. **רבי יהושע אומר אין לעניים עמו חשבון.**

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

מאי טעמא אם תאמר דיכון כעיקור כולו לבעל הבית שעניים ועשירים אוכלין אחר הביעור כלומר כל חד וחד אכיל מאי דנקיט, ואם אין דיכון כעיקור נמי כולו לבעל הבית דהא במוצאי שביעית עקרו הילכך לבעל הבית, דקסבר כרבי יוסי דאמר בין עניים בין עשירים אוכלין אחר הביעור לפיכך אין לעניים עמו חשבון. **ד' לוף של ערב שביעית שנכנס לשביעית וכו' עוקרין.** וקשיא לן ומותר לעוקרו ולהפסידו ופירקו בירושלמי א"ר יוסי תיפתר עד שלא צמחו שעדיין לא הוציאו ספיחין.

פירוש הרא"ש

נתרך זמן מרובה והעיקר נכנס משנה שעברה לשנה שביעית והעלין גדלו בשביעית, וכי תמכרינן ספיחין הייו בהך דתמלא גידולן בשביעית או משנתלש שלא הגיעה לשליש בשביעית אבל לוף שגדל עיקרו בשביעית שלא שגדלו עליו בשביעית אין עליהם דין ספיחים ליאסר בהלכה וכיון שעקרו בסוף שביעית כספירות הן על העלין תורת שביעית ומעורב חלק עניים עם חלק בעל הבית מה שיתוסף (בשביעית) [בשמיטת]. ו"ת היכי משכחת לה דעלי הלוף שוטה [בשמיטת]. וי"ל דכגון שעקרו בשביעית ולא נתרך עד שנת שמיטה [בפ"ז מ"ח] דעלי הלוף שוטה יש לו ביעור לפי שעיו מתקייס בתרך, וי"ל דכגון שעקרו בשביעית ולא נתרך עד שנת שמיטה ומתקייס עד מוצאי שביעית והכי ליירי כגון שעקר הלוף עם העלין בתוך וטמנו בתרך ואחר שעבר זמן הקרת חזר ונטעו והוסיף גידולים, וכירושלמי משני עוד שינוי אחריני:

רמב"ם דפוס ישן

ד' לוף של ערב שביעית. זה הדבר כשישלם הלוף קודם שביעית ולא נשאר בו אלא לחפור עליו ולעקור הבצלים:

הערות לר"ש

2 כ"י והמהר"י לנדא. ובד"י ור' יהודה. 4 כ"י. וכעי"ז בהג' מהר"י לנדא: אין אפשר לומר. ובד"י: אין צריך לומר. 5 בכ"י: היתה. 6 בהגהות הגר"א: סבר ר' אמי אין איסור ספיחים תורה. 7 ר"ל ר"ה של שמינית (הג' הגר"א). 8 בהג' הגר"א: עשה בשביעית. 9 בהג' הגר"א: עשה ביצים בשביעית. 10 בהג' הגר"א ליתא תיבת "מספק". 11 בהג' הגר"א הגיה: ועשה ביצה בשישית, ודיכנו בשישית, ועקרו בשביעית אין תימר. 12 בהג' הגר"א: "לפיכך אין לעניים עמו חשבון" נמחק, ובמקומו הגיה: יעשה חשבון עם העניים. וז"ל: ובסוף הלכה מסיק הדה אמרה שדיכון כעיקור.

לקוטים

[שייך לעיל עמוד נ]

א. במשנה. **מאימתי כ"א מותרין בלקט משילכו הנמושות.** בתוספות רע"ק הניח בצ"ע דלמה לא תקנה לו שדהו לבעה"ב ע"ש. ובמחכ"ת אישתמיטתיה מש"כ הרא"ש בפ' אלו מציאות במשנה דמצא בגל (ב"מ כ"ה:) (וכן הנ"י שם) דלא עדיפא חצירו מידו (כה"ג אמרינן שם (קב.) כל היכא דאיהו זכי חצרו זכיא ליה כו' ע"ש), דאילו בא לידו קודם יאוש לא קני כו', ועי' בש"ך סי' רס"ח סק"ב ובסמ"ע סי' ר"ס סק"ב. ובזה א"ש הא דאיתא בירושלמי מתנות עניים שבשדה שאין עניים מקפידין עליהן הרי הוא של בעה"ב משום דכיון דלא קפדי עליהם מעיקרא מיד זכתה לו שדהו לבעה"ב. ולי קשה דמאי מהני יאוש עניים דהרי יאוש מטעם הפקר הוא, וכמו דא"ר אליעזר לעיל פ"ה מ"ב, וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלא בא ברשותו, ה"נ היאך יפקירו דבר כו', עי' פ' מרובה (סט.), ואולי כיון דכל העניים מיאשי והתורה לא זכתה אלא להם שפיר מצו לאפקורי [דלכל העניים יחד הוי כאילו כבר בא לרשותם], ור"א לא קאמר אלא דעני פרטי אינו יכול להחליף, ומדויק הטיב לשניה וכי היאך העני הזה כו', הזה דוקא. ומה שהקשה עוד (באות הקודם) מקטני עניים דגם להם חלק בזה ולדידהו הוה יאוש שלא מדעת ע"ש. נ"ל דלק"מ, דהא אפי' אם כבר זכו בו אין בהם משום גזל אלא מפני דרכי שלום היכא דאין דעת אחרת מקנה אותן כמו מציאה, וכן מתנות עניים דהוה כמו הפקר. ובפי' הרמב"ם משמע דאין הטעם משום יאוש רק כיון דעניים תו לא יבואו קרינן ביה לעני ולגר תעזוב ולא לעורבים כו' דאיתא [כן] בחולין (קלד ב'), וכן משמע בירושלמי (רש"ש).

בצלים הקיצונים מיוחסים לזמן שממנו קין, והיינו מפני שכבר יבשו ונשות גמורה: **פואה של עדית** "לפוף" הטובה: **מארופות של עץ** כלי חפירה מעץ, כדי שיהיה שיוי ולא יירחה כמי שמופר המלמה ועובד בה: **פואה של צלעות** פואה שהמחוקה בעומק המלמה ומי חפשר לעוקרה חלא בגרזל:

שנכנס לשביעית וכן בצלים הקיצונים וכן פואה של עידית ב"ש אומרים עוקרין אותן במארופות של עץ וב"ה אומרים בקרדומות של מתכות ומודים בפואה של צלעות שעוקרין שיעית, וכי מקרי ספיחים היינו שהנך דתחילת גידולן בשביעית או בתחומה שלא הניחה שלים בשיעית כמו שנפרש לקמן בפ"ט (מ"ח). אבל לוף שגדל בשיעית חלא שגדלו עליו בשביעית לית ליה דין ספיחים ליאסר בתלישה. והא דנקט לוף שוטה משום לוף פיקא אפילו העיקר שלו לא היה מתקיים על גמרן מן השיעית, ולא משכחת גלוף פיקא הגטוע משנה שיעית שיולא עלין בשביעית ובשמינית, לממרינן יעשה משנון. ומיירי דעקרו בסוף שביעית והניחו במקומו ומזר והשריש (והוסיף עליו) [והוליא עלין][13] בשמינית כדפרישית בתחתי. ורב אושעיא מקשי ליה מברייתא דבר קפרא דקתני פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בלוף ובגלים ולא שייך לשוויי בגלים שוטים, דאין דרך בגלים להתקיים משיעית לשמינית, אלא גבי לוף שוטה משכחת לה דעיקרו מתקיים בגרן כדאמרן לקמן בפ"ו[14] (מ"ג). ורבי ירמיה לא מיים מהכ קושיא דלית ליה הך ברייתא דבר קפרא. מילתיה דר' ירמיה אמרה. כלומר מדבריו נוכל לדקדק דדבר שים לו ביעור כגון עלי הלוף שוטה, שממנו מתוך דבר שאין לו ביעור כגון עיקר הלוף שוטה, יש לו ביעור, ולא לחמרינן בטלי להו עלין אלא גבי עיקר. ולא שייך למידק הכי ממתני' דלקמן בפ"ו[14] (מ"ח-ג) דלעלה[15] יש לו ביעור ועיקר אין לו ביעור, דהכיא פשיטא דאיכא לאוקומה כשהלש העלין לבדן, אבל הכא עקר הכל יחד מדמתערבו [גידולין דשביעית][16] בשל שמיית. ומשני בששיקף בעלים. שהלשן בשמיית מן העיקר קודם שיכלה לחיה מן השדה, דביעור הוה בשמיית. ולשון שיקוף נופל כשהופך העלין מן העיקר. ר' יוסי פתר לה מתני' לפני ראש השנה. של שביעית. שנטעו בשביעית, ועשה ביצים לפני שביעית שהניח שביעית גידולין, ונקע הכי כלי שלא יחשב ספיחי שביעית. ודיכבו בשביעית. מלשון לו לכו בחמוכה (במדבר יח) שדך העלין במקום חיבורן, ולכוותה בסוף הנודר מן הירק (נדרים דף נח.) גבי בללים של שביעית שלמחו בשמיית [למוקי לה בחמוכיינן. ולחמר הדיכון הוסיף עליו בשמיית], וחמר כן עקרו לגמרי, דחם הדיכון בעיקור הרי נחלשו בשביעית ולעניים. והחתם לא קשיא מידי מדבר שים לו ביעור כחן דבר שחין לו ביעור, ים לו משנון עם העייס מפני העלין של מוכלי שביעית שהגידולין מעורבין. ואם אין הדיכון בעיקור הכל לבעל הבית, חפילו עלין דשביעית, דחזלינן בחר לקיטה. ומספק לר' אליעזר יעשה חשבון עם העניים לחומרת. ומינין למימר החתם טעמא דר' יהושע משום דקסבר חין דיכון בעיקור. ור' חזקיה פתר נמי מתני' בשנטעו בשיטים ועשה ביצים בשיטים, אלא למוקי לה בשדיכו בשיטים ועקרו לגמרי בשביעית, דחם הדיכון בעיקור הכל לבעל הבית חפילו מה שהוליא בשביעית, דחמר לקיטה חזלינן. ומן הדין חין לעייס עמו משנון, שהרי חו כולו לעניים חו כולו לבעל הבית אלא דמספק עביד ר' אליעזר דיכון בעיקור בגידולי שיטים ואלא בעיקור בגידולי שביעית. וטעמא דר' יהושע משום דדיכון בעיקור. ומילתיה דמוכיח כמוכח בשיבוש גירוסלמי, ולריך לתקן הגירסא לפי הפתרון שפירשתי[18]. והדר מסיק גירוסלמי עשה בארץ ג' שנים אחר שביעית נותן לעניים רובע שהרי שנה של שביעית לעייסים, ויש כאן ד' שנים אחר לעייס וג' לבעל הבית. וכשעקרו בסוף שביעית ומזר ונטעו בשמיית, וכן כולם לפי משנון השנים. ובמוספתא (פ"ד) מיתניא כמו גירוסלמי. ועל"ג דלמרי' בסוף הנודר מן הירק (נדרים נח.) גידולי היתר מעלין את האיסור, חפקועי ממונא שאני. ואם תאמר והיכי משכחת שיחלקו עניים עם בעל הבית למחה לשלים ולרביע הא אין עלי הלוף מתקיימין מדים להם ביעור כדתנן לקמן בפרק שביעי (מ"ח). וי"ל דמשכחת לה בגון שעקר הלוף בחורף עם העלים וטמנו בחרץ כדתנן לעיל (מ"ג), ולחר שעבר עליו זמן הקרח חזר ונטעו, והוסיף גידולין על גידולין, וכן בכל שנה ושנה: **ד' שנכנס לשביעית.** למרינן גירוסלמי (הל' ג) ר' יוסי בשם ר' לא, חפחת שעקרן עד שלא נמחו. לחם הוסיפו ספיחים, היה חסור לעוקרן ולהפקירן°: **הקייצונים.** מפרש גירוסלמי (שם) קייטנחי. כלומר שמרעים [ונחלשים] בקיץ. [מרגוס של קיץ (בראשית ח) קייטח]: **של עידית.** [שהם] שמנה: **במארופות.** מלשון מר° לחפור בו (שמח לד:). ומייתי לית שמתי לעבודת החרץ לפיכך עושה בשל עץ, ובית הלל לא מייתי: **צלעות.** מקום

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

וכן בצלין הקיצונין. פי' שוין ללוף, פי' בצלין הנזרעין בקיץ ונתלשין בקיץ, וכן פתרו בירושל' קיטנאי, פי' קיץ תרג' קיטא, לע"ז איסטאטוניקי. **וכן פואה של עידית.** פי' פואה של שדה שמינה, פי' רוי"א דימיסטיק"א. **עוקרין אותה במארופות של עץ.** מעץ חזק, [ו]עשוי[1] כמו מרה, ונקרא בלשון חכמים מארופ'. כל זה שלא ייהנו בעליהן מן השדה. ולמה בשל עץ דבית שמאי חיישי לעבודת הארץ ובית הלל לא חיישי. ומודין. בית שמאי. **בפואה של צלעות.** ירושל' פיטרא. גרסינן בסוף פרק א' דכלאים מודה ריש לקיש בזורע על גבי הים על גבי פיטרא על גבי סלעים על גבי טרשים שהוא פטור. הרי

1 כנדצ"ל.

פירוש הרא"ש

ד שנכנס לשביעית. מפרש גירוסלמי שעקרן עד שלא נמחו דחם הוסיפו ממחים חסור לעקרן ולהפקידם: **הקיצונים.** מפרש גירוסלמי שמזרעה בקיץ: **פואה של עידית.** הגדלה בשדה שמנה. ולפי דרך לעקרן במרופות של גרזל היינו מרמ, ומייתי ב"ש לעבודת הארץ לפיכך עושה בשל עץ, וב"ה לא מייתי: **צלעות.** מקום שיחים, וכי מקרי ספיחים היינו שהנך דתחילת גידולן בשביעית או בתחומה שלא הניחה שלים בשיחים כמו שנפרש לקמן בפ"ט (מ"ח). אבל לוף שגדל בשיחים חלא שגדלו עליו בשביעית לית ליה דין ספיחים ליאסר בתלישה. והא דנקט לוף שוטה משום לוף פיקא אפילו העיקר שלו לא היה מתקיים על גמרן מן השיחים, ולא משכחת גלוף פיקא הגטוע משנה שיחים שיולא עלין בשביעית ובשמינית, לממרינן יעשה משנון. ומיירי דעקרו בסוף שביעית והניחו במקומו ומזר והשריש (והוסיף עליו) [והוליא עלין][13] בשמינית כדפרישית בתחתי. ורב אושעיא מקשי ליה מברייתא דבר קפרא דקתני פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בלוף ובגלים ולא שייך לשוויי בגלים שוטים, דאין דרך בגלים להתקיים משיחים לשמינית, אלא גבי לוף שוטה משכחת לה דעיקרו מתקיים בגרן כדאמרן לקמן בפ"ו[14] (מ"ג). ורבי ירמיה לא מיים מהכ קושיא דלית ליה הך ברייתא דבר קפרא. מילתיה דר' ירמיה אמרה. כלומר מדבריו נוכל לדקדק דדבר שים לו ביעור כגון עלי הלוף שוטה, שממנו מתוך דבר שאין לו ביעור כגון עיקר הלוף שוטה, יש לו ביעור, ולא לחמרינן בטלי להו עלין אלא גבי עיקר. ולא שייך למידק הכי ממתני' דלקמן בפ"ו[14] (מ"ח-ג) דלעלה[15] יש לו ביעור ועיקר אין לו ביעור, דהכיא פשיטא דאיכא לאוקומה כשהלש העלין לבדן, אבל הכא עקר הכל יחד מדמתערבו [גידולין דשביעית][16] בשל שמיית. ומשני בששיקף בעלים. שהלשן בשמיית מן העיקר קודם שיכלה לחיה מן השדה, דביעור הוה בשמיית. ולשון שיקוף נופל כשהופך העלין מן העיקר. ר' יוסי פתר לה מתני' לפני ראש השנה. של שביעית. שנטעו בשיחים, ועשה ביצים לפני שביעית שהניח שביעית גידולין, ונקע הכי כלי שלא יחשב ספיחי שביעית. ודיכבו בשביעית. מלשון לו לכו בחמוכה (במדבר יח) שדך העלין במקום חיבורן, ולכוותה בסוף הנודר מן הירק (נדרים דף נח.) גבי בללים של שביעית שלמחו בשמיית [למוקי לה בחמוכיינן. ולחמר הדיכון הוסיף עליו בשמיית], וחמר כן עקרו לגמרי, דחם הדיכון בעיקור הרי נחלשו בשביעית ולעניים. והחתם לא קשיא מידי מדבר שים לו ביעור כחן דבר שחין לו ביעור, ים לו משנון עם העייס מפני העלין של מוכלי שביעית שהגידולין מעורבין. ואם אין הדיכון בעיקור הכל לבעל הבית, חפילו עלין דשביעית, דחזלינן בחר לקיטה. ומספק לר' אליעזר יעשה חשבון עם העניים לחומרת. ומינין למימר החתם טעמא דר' יהושע משום דקסבר חין דיכון בעיקור. ור' חזקיה פתר נמי מתני' בשנטעו בשיחים ועשה ביצים בשיחים, אלא למוקי לה בשדיכו בשיחים ועקרו לגמרי בשביעית, דחם הדיכון בעיקור הכל לבעל הבית חפילו מה שהוליא בשביעית, דחמר לקיטה חזלינן. ומן הדין חין לעייס עמו משנון, שהרי חו כולו לעניים חו כולו לבעל הבית אלא דמספק עביד ר' אליעזר דיכון בעיקור בגידולי שיחים ולא בעיקור בגידולי שביעית. וטעמא דר' יהושע משום דדיכון בעיקור. ומילתיה דמוכיח כמוכח בשיבוש גירוסלמי, ולריך לתקן הגירסא לפי הפתרון שפירשתי[18]. והדר מסיק גירוסלמי עשה בארץ ג' שנים אחר שביעית נותן לעניים רובע שהרי שנה של שביעית לעייסים, ויש כאן ד' שנים אחר לעייס וג' לבעל הבית. וכשעקרו בסוף שביעית ומזר ונטעו בשמיית, וכן כולם לפי משנון השנים. ובמוספתא (פ"ד) מיתניא כמו גירוסלמי. ועל"ג דלמרי' בסוף הנודר מן הירק (נדרים נח.) גידולי היתר מעלין את האיסור, חפקועי ממונא שאני. ואם תאמר והיכי משכחת שיחלקו עניים עם בעל הבית למחה לשלים ולרביע הא אין עלי הלוף מתקיימין מדים להם ביעור כדתנן לקמן בפרק שביעי (מ"ח). וי"ל דמשכחת לה בגון שעקר הלוף בחורף עם העלים וטמנו בחרץ כדתנן לעיל (מ"ג), ולחר שעבר עליו זמן הקרח חזר ונטעו, והוסיף גידולין על גידולין, וכן בכל שנה ושנה: **ד שנכנס לשביעית.** למרינן גירוסלמי (הל' ג) ר' יוסי בשם ר' לא, חפחת שעקרן עד שלא נמחו. לחם הוסיפו ספיחים, היה חסור לעוקרן ולהפקידם°: **הקייצונים.** מפרש גירוסלמי (שם) קייטנחי. כלומר שמרעים [ונחלשים] בקיץ. [מרגוס של קיץ (בראשית ח) קייטח]: **של עידית.** [שהם] שמנה: **במארופות.** מלשון מר° לחפור בו (שמח לד:). ומייתי לית שמתי לעבודת החרץ לפיכך עושה בשל עץ, ובית הלל לא מייתי: **צלעות.** מקום

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ד מהל' שמיטה ויובל הל' יט סמג לחוין רסח.

רמב"ם דפוס ישן

הקיצונים. מיוחדות לזמן הקיץ וזה מפני שיבשו מאד: **פואה של עידית.** הוא עץ אדום צובעין בו צבע אדום רוי"א בלע"ז ופי' של עידית הפואה הטובה: **במארופות של עץ.** כלים עשויין מעץ לחפור בהם כדי שישנה ולא יחשב הרואה אותם שהוא חופר הארץ ועובד אותה: **פואה של צלעות.** שיש לה צלעות והיא בעומק הארץ ואי אפשר לעקור אותם בכלי עץ אלא בברזל:

הערות לר"ש

13 רש"ס. 14 הג' מהר"י לנדא. ובד"י: בפ"ט. 15 ס"י. ובדפוס"י: דערלה. 16 רש"ס. 17 עיין בחזו"א ס"ט סק"ח (רד"א סופר). 18 עי' בהערות 11-12 שבעמוד הקודם.

ליקוטים

ד. בר"ש. ד"ה **שנכנס. דאם הוסיפו ספיחין היה אסור לעקרן ולהפסידן.** ובתוי"ט [כתב] דלשטת הרמב"ם דכל הספיחין אסורים באכילה יל"פ כשעוקרם ואינו רשאי לאוכלן הוי כאילו הפסידן בידים. ותמוה דהא במשנה דלעיל כתב הר"ש בפי' הירושלמי דלא אסרו אלא בהני דתחלת גידולן בשביעית כו' והתוי"ט עצמו הביאהו שם וכל שכן הכא שנשלם בששית ולא הוסיף אלא צמחים בזה. (רש"ש)

ד"ה **במארופות. מלשון מרא.** כמו מר לחפור בו [שבת צד:], ומארופות תרין מילין [הן], מרות רפות, לפי שהן של עץ הן רפות בערך אותן של ברזל שהן חזקות לעדור בהן, אבל אלו של עץ חלושות ואינן עשוים לחפירת הארץ. (יעב"ץ)

[מכאן שייך לעיל עמוד נג]

ו. במשנה. **מדה זו אמורה בכהנים כו'.** בשנו"א פי' כלומר בין שנותן לכהן מתנות כהנים כו' פי' זה נסתר מהתוספתא דז"ל ושאר מתנות כהנים ולוי' נותן כ"ש ואין חושש, ועי' במל"מ (פ"ו מהל' מת"ע ה"ז) שגם עינו ראתה הפי' הזה ודחוהו מפני התוספתא הלזו, ועי' בהרא"ש שגם הוא פי' כן. (רש"ש)

מגמיס. ולפ"ז מסיבי שדה כלמשכחן בסוף פ' [קמא] ד[כלאים][18] [בירושלמי] דמודה ריש לקיש בזורע על גבי טלפיס ועל גבי טרסין שהוא פטור. [ולטעם בגד"י כמו טלפיס בסמ"ן]. מי נמי לטעות לידי הדשה ולפ"ז נמשנע, ולפ"ז מיחזי כעבודת המרן:

ה כל זה מבואר, והלכה כחכמים: **ו** אמר ה' (ויקרא יט יד) ולפני עור לא תתן מכשול, הכוונה בזה שמי שעוורתו המזוה והממשבות הרעות, אל תסייעהו בעוורונו ומוסיף במשוגתו, ולפיכך אסור לסייע עובדי עבירה למעות, ולא להכין להם סיבות לכך, אלא לעשות היפך זה: **ומחרישה** "אלמ"ד מ"ם": **והעול** "אלמ"ד ע"ן": **והמזרה** "אלמ"ד ר"ן": **והדקר** "אלפ"ף" שמופרין בו את האדמה: **מגל יד** מרמז קטן שאינו קוצץ אלא מעט מעט היד בגדל ולפיכך נקרא מגל יד: **ומגל קציר** יתוש. ומה שאמר **כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה** הס **אותה בקרדומות של מתכות: ה** מאימתי מותר אדם ליקח לוף במוצאי שביעית ר' יהודה אומר מיד וחכ"א [2]משירבה החדש: **ו** [3]**אלו**[א] **כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר** [4]**אבל מוכר הוא מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה** [5]**זה הכלל כל**

ג' הר"ש הג' הגר"א

ה ירושלמי (סס). מה טעם דרבנן גזרו על הלוף ולא על הלוף ולא גזרו על הירק. מ"ט דר"י מעמא דמפיל מן הטמון מן הצמח יהא טמון מפני שהוא מוכר ועגלה יהא מותר מפני שהוא מוכר כיון שאין דרך לעוקרן בשביעית אלא לצורך השדה ואין דרך למוכרן בשביעית. ולא מיבעיא לר' יהודה דאמר מיד ולקמן גבי שלק ירק לתמרי דרבנן לתקון עשבה כיוסא דו לא פליג ר' יהודה, ומשני גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק פי' גזרו על הלוף שלא יעקרוהו בשביעית (מיד) [כיל] כשלר ירקות לפי שעוקרין חותם להטמין וצריך לעקרו לצ"ם במרופות ולצ"ם לף בקרדומות ואין דרך לעוקרו בשביעית היכך במוצאי שביעית לא שכיח לאיסורא, והלר פריק מעמא דאפילו בשבת יהא מותר פי' לף בשביעית יהא מותר כיון שאין דרך לעוקרן בשביעית אלא לצורך הבית ולעשות אוצר למאכל בימו ואין לחסר אלא להניח הרבה ולעשות אוצר

עין משפט נר מצוה

ב מיי' פ"ד מהל' שמיטה ויובל הל' ח. **ג** מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' ב. **ד** מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' ג. **ה** מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' ב.

מסורת הש"ס

א) ע"ז דף טו:

רמב"ם דפוס ישן

ה פירוש כל זה מבואר והלכה כחכמים: **ו** אמר הכתוב ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט) ר"ל מי שסגרה עיניו התאוה ויצר הרע אל תעזור אותו להוסיף בעוורונו ותוסיף להרחיקו מן היושר ומפני זה אסור לעזור עוברי עבירה ולא יתקנו להם כלים אבל ראוי לקלקל להם: **ומחרישה**. היא האת: **והמזרה**. הוא שיזרו בו התבואה: **והדקר**. הוא כלי ברזל לחפור הארץ: **מגל יד**. חרמש קטן שיקטף כמלא היד ומפני זה נקרא מגל יד. **ומגל קציר** ידוע:

הערות לר"ש

18 כת"י והמהר"י לנדא. 19 כ"ה בהג' הגר"א (ועי' בש"א ובפאת השלחן). 20 לעיל מ"ד.

ליקוטים

ה. בר"ש. ד"ה **ירושלמי. ומשני גזרו על הלוף כו' אלא בשינוי כו' הלכך כו' לא שכיח דאיסורא.** לכאורה תמוה דהא פי' שם (לעיל מ"ד) דאינו אלא בלא הוסיף ספיחין, והני דהתירא נינהו ומה לן למיחש להו. וצ"ל דכוונתו דבהוסיפו ספיחין אסור לעקרן כלל בין ע"י שינוי בין שלא ע"י שינוי, וה"ל למיחש שמא עקר הני דהוסיפו, וע"י שינוי, כדי לגנוב את העין לאמר דהן לא הוסיפו, אבל בלא שינוי לא יעקור, דזה אסור בין בהוסיפו ובין בלא הוסיפו. (רש"ש)

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

לענין כלאים הצלעות לא חשיבי שדה להתחייב הזורע הכי נמי לענין שביעית. ופי' צלעות מקום אבנים וגדל בהן אבנים. אי נמי [פואה הנמצאת] סביב לצלעות השדה ולא באמצע השדה והואיל וכן אינו נראה כעבודת הארץ שאין הצלעות חשובין כשדה לפיכך [עוקרין אותה] אפי' בקרדומות [של מתכות][1]. **ה מאימתי מותר ליקח לוף במוצאי שביעית ר' יהודה אומר מיד.** [בירושלמי פריך][1] מאי טעמא דר' יהודה. כלומר אוסר מיבעי ליה, דהאי ירק אי מלוף העקור הא אסור משום ספיחין, ואי מלוף שלא עקרו כל שכן וכל שכן דאסור. ופריק ר' יהודה סבר (בשגזרו) [כשגזרו][2] על הלוף גזרו. פי' על הלוף שלא עקרו [גזרו דיהא][2] אסור הוא וירקו. אי נמי בעקרו והניחו במקומו גזרו על ירקו, אבל אם עקרו וטמנו בז' והוציא ירק, ירק [הוא בעלמא][2] ושרי, הילכך מותר לקנות ירק הלוף [מיד][2] דמקילינן ואמרי' מירק דלוף

1 כנצ"ל. 2 רש"ס.

פירוש הרא"ש

שם ולפ"ז מסיבי כעובד המרן ד"ל לצעות לידי הדשה ומיז לרך לזהיר שם: **ה מאימתי וכו'**. בירושלמי בעי מ"ט לר' יהודה כלומר מ"ם הכא לשרי מיד ולקמן גבי שלק ירק לתמרי דרבנן לתקון עד שיעשה כיוסא דו לא פליג ר' יהודה, ומשני גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק פי' גזרו על הלוף שלא יעקרוהו בשביעית (מיד) [כיל] כשלר ירקות לפי שעוקרין חותם להטמין וצריך לעקרו לצ"ם במרופות ולצ"ם לף בקרדומות ואין דרך לעוקרו בשביעית היכך במוצאי שביעית לא שכיח לאיסורא, והלר פריק מעמא דאפילו בשבת יהא מותר פי' לף בשביעית יהא מותר כיון שאין דרך לעוקרן בשביעית אלא לצורך מן הטמון שנעקר בשבת ולא מחזי כעובד המרן ד"ל לצעות לידי הדשה ומיז לרך לזהיר שם: **ה מאימתי וכו'**. בירושלמי בעי מ"ט לר' יהודה כלומר מ"ם הכא לשרי מיד ולקמן גבי שלק ירק לתמרי דרבנן לתקון עד שיעשה כיוסא דו לא פליג ר' יהודה, ומשני גזרו על הלוף ולא גזרו על הירק פי' גזרו על הלוף שלא יעקרוהו בשביעית (מיד) [כיל] כשלר ירקות לפי שעוקרין חותם להטמין וצריך לעקרו לצ"ם במרופות ולצ"ם לף בקרדומות ואין דרך לעוקרו בשביעית היכך במוצאי שביעית לא שכיח לאיסורא, והלר פריק מעמא דאפילו בשבת יהא מותר פי' לף בשביעית יהא מותר כיון שאין דרך לעוקרן בשביעית אלא לצורך מן הטמון שנעקר בשבת והטמינו הוא, ומשני בטמון מן קיימין פי' בהוא שהוא הוא לשמיו על מוצאי שביעית הכל כדי לטמנו על מוצאי שביעית הכל בשביעית אסור לף מן הטמון [שלא יף ויבא מן הסיסור ואמר מ"ם] **עד שירבה החדש.** מפרש [ירושלמי] על הספק: **ו אין רשאי למוכרן.** בשביעית למי שהוא מסור על השביעית: **המזרה.** זורין בו המוץ בגורן וכשמין גורן מופרין בו הקרקע: **דקר.** קוטר"ש בלע"ז והוא [את] בלשון המקרא לכמיב (שמ"ב ג) וכתתו מרצופה למיתים: **מגל יד מגל קציר ועגלה.** מותרין שמא הוא רוצה לקטר מן הספקר ולהניח בעגלה

טמון מייתי. [ופריך][2] וא"ת אי הכי אפי' בשביעית לישתרי [ומשני][2] הא לא קשיא שאם תתיר לו הוא הולך ומביא מן האיסור ואומר מן הטמון הבאתי. ורבנן סברי א"כ אפי' במוצאי שביעית שהוא הולך ומביא מן האיסור ואומר מן הטמון הבאתי, אבל משירבה החדש דהיינו מפסח ואילך ההיתר רבה על האיסור ומבטלו. תניא אר"י מעשה שהיינו בעין כושין ואכלנו לוף על פי ר' טרפון במוצאי החג של מוצאי שביעית אמר לו ר' יוסי עמך הייתי ולא היה אלא במוצאי הפסח. **ו אלו כלים שאין האומן וכו'.** בירושלמי מתרצי לה הכי אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן למי שהוא חשוד על השביעית הא בסתם מותר. **מחרישה.** בלע"ז בוּמֶיר. **וכל כליה. העול.** יוגי. **והמזרה.** פי' שזורין בגורן בלע"ז פלא ויש לה ג' ענפים. **והדקר.** בלע"ז צפא ובלשון מקרא אֵת. **מגל יד.** פוניטורו. **מגל קציר.** פַלֶצֶי. **והעגלה וכל כליה.**

הדברים שאסור להתעסק בהן בתוקף המלאכות שנעשו להן תוקף כלים בשנה שביעית, כגון המריסה והקלילה, הרי כל כליהן אסור למכרם בשביעית. ומין זה אסור מלגז לחתוך על השביעית, אבל מי שאינו חתוך מותר למכור לו כל מה שיבקש, לפי שהוא מצניעו עד למוצאי שביעית: ז תיקון דברי הסופרים הזה, **מוכר לגוים בארץ** יתר מיכן, **ולישראל בחוצה לארץ**. ולא נתקנה שמא ימכור הגוי לישראל או יקנה ישראל מחוצה לארץ וילך לארץ ישראל, לפי שהכלל אצלנו מחזיקי מיטרפא לא מחזקינן: **ח משאילו לאתו** משאילו **לשוחטה. מוכר לו פירות בשעת**[1] **הזרע ומשאיל לו לאתו** והוא לא בלשון מקרא כלכתיב וכתתו מרגותם למתים (ישעיה ג): [**לאיסור ולהיתר**. ומגל קציר מלא"ג לחתוך לקוט כדתנן בפ"ו (מ"ג), עומין זו נמי מלאכה ממרת כלשכתן בסוף פ"ק דמועד קטן (יב.) הא בגמלי הא בגמיני. מלא"ג דקא מציב ליה תמה סיוע, היינו לפי שאין רוב מלאכתו לכך. ומכל מקום מציב שפיר מיוחד נמי להיתר. והא דתניין מוכר מלא"ג לנכרי לחתוך לזרות תבואת שביעית, מכל מקום לחתוך לכתחלה אסור, דתפילו נפה וכברה רמיין ומעור הוא לחתוך לנכרין בתמיתין דלקמיה (מ"ט) להשמיל לחשוחה מי לאו מקוש לחיכא למיתלי כמו שחפרם]: **ז יוצר. תומן** שעושה כלי חרס: **חמש כדי שמן וט"ו כדי יין.**

שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאיסור ולהיתר מותר: ז [1]**היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמשה עשר כדי יין שכן דרכו להביא מן ההפקר. ואם הביא יותר**[ס] **מכאן מותר. ומוכר לנכרי**[ס] **בארץ ולישראל בחוצה לארץ: ח ב"ש**[א] **אומרים לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית וב"ה**[1] **מתירין מפני שהוא יכול לשוחטה. מוכר לו פירות בשעת**[1] **הזרע ומשאיל לו סאתו**

שינויי נוסחאות: 1 ס"א אפילו בשעת (דפוס וילנא). וכ"ה בר"ש ובר"מ.

בירושלמי (שם) פריך ומס[19] לומר שמא החליף[ס], מ"ר יוסה ניכרות הן מלו של יין ומלו של שמן. ממר ר' עולא מדרש למילן מכימא [ומדרש למילן מכימא]. פירוש. שמא החליף. לומר שקונה לנורך יין ושמן והוא קונה הכל לנורך יין מו הכל לנורך שמן[20]. ומשני ניכרות הן. למשונות של יין משל שמן [ומין נורמן שוה]. ור' עולא משני לאדרא דאילן חכימא. מדרש הוא לשון עור כמו מדרייתא דמיבעא דפרק ד' נדרים (נדרים דף כה.) לפירש בעניך שהניחו עורות של בהמות מליחות תבן וסבור הגתם שהן בהמות ובלבן. והכא משל בעלמא הוא, כלומר קרקע של מלו משונה במלאתו זה מזה[21] למשותו קרקע שעושין כדי יין אין עושין כדי שמן: **ואם הביא יותר.** מכאיעור זה מותר, ולא תייתין דילמא מן המשומר לשביעית [הניא]: **ומוכר לנכרים בארץ.** לפי טוגת, ולא תייתין דילמא אתו לזזוי לישראל: **ולישראל בחו"ל.** ולא תייתין שמא יוליכם לארץ. [וכירושלמי (שם) אמרינן דילמא אתו לזזוי לישראל בחו"ל לפילו מן הקנוי נארץ][22], משמע שהוא רוצה לומר שע"פ שכותם גו (הרכה מ)יין ושמן שהניח מארץ ישראל: **ח לא ימכור** [לו]. לישראל החשוד: **פרה** [**החורשת**]. המלומדת למרוש, משום לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט): **שיכול לשוחטה.** דכל היכא דליכא למיתלי תלינן. ולא דמי לכלים דלעיל שתין מדם מוכר דהתם ליכא למיתלי כדפרשינן בפ"ק דע"ז (דף טו:): **אפילו בשעת הזרע.** דליכא למיתלי לתילה כמו לזריעה. ובהא מודו בית שמאי דלא דמי לפרה דתין דרך לשחוט פרה החורשת: **ומשאיל לו סאתו.** של מדה. מל"ם שיש[23] לומר דלגורן שוחל למדוד לכנוס לתוכו, משום דליכא למיתלי נמי להיתר שתדם עשוי למדוד קרו. **ז היוצר.** בלע"ז פוטיירו, והוא האומן העושה כלי חרש. **מוכר ה' כדין.** שישימו שם שמן, וט"ו כדין שישימו שם יין. [ובירושלמי פריך] וניחוש דילמא יחליף וימכור אותן של שמן ויאמר של יין הן ותירץ לא חיישינן (שני כדות) [שניכרות][1] הן אותו של יין ואותו של שמן. א"ר עולא אדרא דאילין חכימא. פי' עפר אחר הוא לקנקני השמן ועפר אחר הוא לקנקני היין. פ"א אדרא כמו אדורא, לגוף הקנקן קרי עור. **שכן דרכו להביא מן ההפקר.** פי' שיעור ה' כדין משמן, ומיין ט"ו. **ואם הביא יותר** מזה השיעור **מותר.** פי' ולא חיישינן דילמא דשביעית. **מוכר לגוים בארץ.** ואפי' יותר מה' ומט"ו, ולא חיישינן דילמא מזבנן לישראל. **ולישראל בחוצה לארץ.** ואפי' יותר מיכן, ואפי' אם היין והשמן מן הארץ. **ח בית שמאי אומרים לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית.** ומגל קציר מלא"ג לחתוך לקוט כדתנן בפ"ו (מ"ג), עומין זו נמי מלאכה ממרת כלשכתן בסוף פ"ק דמועד קטן (יב.) הא בגמלי הא בגמיני. מלא"ג דקא מציב ליה תמה סיוע, היינו לפי שאין רוב מלאכתו לכך. ומכל מקום מציב שפיר מיוחד נמי להיתר. והא דתניין מוכר מלא"ג לנכרי לחתוך לזרות תבואת שביעית, מכל מקום לחתוך לכתחלה אסור, דתפילו נפה וכברה רמיין ומעור הוא לחתוך לנכרין בתמיתין דלקמיה (מ"ט) להשמיל לחשוחה מי לאו מקוש לחיכא למיתלי כמו שחפרם]: **ז יוצר. תומן** שעושה כלי חרס: **חמש כדי שמן וט"ו כדי יין.**

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ז היוצר. בלע"ז פוטיירו, והוא האומן העושה כלי חרש. **מוכר ה' כדין.** שישימו שם שמן, וט"ו כדין שישימו שם יין. [ובירושלמי פריך] וניחוש דילמא יחליף וימכור אותן של שמן ויאמר של יין הן ותירץ לא חיישינן (שני כדות) [שניכרות][1] הן אותו של יין ואותו של שמן. א"ר עולא אדרא דאילין חכימא. פי' עפר אחר הוא לקנקני השמן ועפר אחר הוא לקנקני היין. פ"א אדרא כמו אדורא, לגוף הקנקן קרי עור. **שכן דרכו להביא מן ההפקר.** פי' שיעור ה' כדין משמן, ומיין ט"ו. **ואם הביא יותר** מזה השיעור **מותר.** פי' ולא חיישינן דילמא דשביעית. **מוכר לגוים בארץ.** ואפי' יותר מה' ומט"ו, ולא חיישינן דילמא מזבנן לישראל. **ולישראל בחוצה לארץ.** ואפי' יותר מיכן, ואפי' אם היין והשמן מן הארץ. **ח בית שמאי אומרים לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית.** אפילו בסתם, שאין דרך בני אדם לשחוט פרות העומדות לחרישה ותנן (לעיל מ"ו) דבר שמלאכתה מיוחדת לעבודה אסור. **ובית הלל מתירין.** דדבר שמלאכתה לאיסור ולהיתר הוא, לאיסור החרישה, ולהיתר שהמוכרה בסתם ונמצאת חורשת הוא יכול לומר לשחיטה מכרתיו(ו)[1] לך. **ומוכר לו פירות (בשביעית)**[1] **בשעת הזרע.** דדבר שמלאכתו לאיסור ולהיתר הוא, כיצד לאיסור לזריעה, ולהיתר שיכול לומר לאכלה מכרתים לך. **(ולשאול) [ומשאיל]**[1] **לו סאתו.** פי' כלי של מדה שהוא דבר שמלאכתו להיתר ולאיסור, (אסור למכור למכנסו) [לאיסור למדוד להכניסו][2] לאוצר, להיתר שיכול לומר לו עשוי אדם למדוד פירותיו להוליכן

1 הגהת הגרנ"ז. 2 הגהת הגרנ"ז ודפוס וילנא.

פירוש הרא"ש

ז היוצר. תומן שעושה כלי חרס: **מוכר.** ליטרוא"ל המשוך על השביעית. וכירושלמי פריך דיש לומר שמא החליף פי' החליף דבריו ומשקר וקונה כל הכלים לנורך יין או לנורך שמן, ומשני דליכל הוא לזיהו כלי שמן ולזיהו כלי יין לפי שהעפר שעושין ממנו כלי יין לינו דומה לעפר שעושין ממנו כלי שמן: **ואם הביא יותר** מכן **מותר.** ולא תייתין שמא מן המשומר הניא: **ומוכר לגוים בארץ.** ולא תייתין שמא יחזור הגוי ויכרכם ליטרוא"ל המשוך: **ולישראל בחוצה לארץ.** ולא תייתין שמא יוליכם לארץ, וכירושלמי משמע דתפילו אם כותם למוכן מן היין ושמן שהניא מארץ ישראל לגלילה הממיכו גו תכמיס כ"כ: **ח מפני שיכול לשוחטה.** דכל היכי דליכא למיתלי תלינן אבל בהגך כלים [לעיל מ"ו] מפרש בפ"ק דע"ז דליכא למיתלי בתמיד, וב"ש סברי דתין דרך כלל לשחוט פרה העומדת למריסה: **אפילו ב[שעת] זרע.**

עין משפט נר מצוה

ו מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' ה ופ"ד הל' כה. ז מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' ו.

מסורת הש"ס

א) ע"ז טו:

רמב"ם דפוס ישן

ושאמר **כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה.** הם הדברים שאסור להתעסק בהם במלאכות שנעשו להם אלו הכלים בשנה שביעית כגון החרישה והקצירה שכל הכלים העשוין למלאכתן אסור למכרם בשביעית, וזה אינו אסור אלא למי שהוא חשוד על השביעית אבל מי שאינו חשוד מותר למכור לו כל מה שיבקש לפי שהוא רוצה להצניעו ולהכינו למוצאי שביעית: ז תיקון דברי זאת המשנה **מוכר לנכרים בארץ** יתר מיכן **ולישראל בחוצה לארץ** ולא נהיה חוששין שמא ימכור הנכרי לישראל או יקנה ישראל חוצה לארץ וילך לארץ ישראל שהעיקר בידינו אחזוקי באיסורא לא מחזקינן: **ח משאיל לו סאתו.** המדה הנקראת סאה:

הערות לר"ש

19 כ"י. ובד"י: פריך והא יש לומר. 20 בכ"י: לומר שקונה לצורך יין והוא מכניס לתוכן שמן. 21 כ"י. ובד"י: של אלו ניכר משל אלו דמאותו. 22 כ"י והמהר"י לנדא. 23 בכ"י: אע"פ שיש לו גורן, דשואל למדוד לכנס לאוצר.

לקוטים

ז. במשנה. **ואם הביא יותר כו'.** פי' שהביא קדירות יותר משיעור הנ"ל, מותר למכור כולם. (חידושי הגר"א)

ואם הביא יותר כו'. התוי"ט תמה על הרמב"ם שהשמיט לבבא זו. ונעלם מכ"ת שהביאה בפ"ד הכ"ד לכוונה אחרת ע"ש. (רש"ש)

ומוכר לנכרים כו'. קאי גם אמתני' שלפני זה, שבכולם מוכר לנכרים כו'. (חידושי הגר"א)

בר"ש. ד"ה **יוצר. בירושלמי פריך והא י"ל שמא החליף כו'.** וק"ל דכיון דאיכא למימר דבעי ליין ולשמן תלינן בהו כדלעיל וכדלקמן. (רש"ש)

עין משפט נר מצוה

ח מיי' פ"ח מהל' שמיטה ויובל הל' ז. ט מיי' פ"ח מהל' מכירה הל' יג [ופי"ב מהל' תרומות הל' י].

מסורת הש"ס

ב) משנה גיטין דף סא.

רמב"ם דפוס ישן

וכן **פורט לו מעות** כגון שיקח ממנו דינר ויתן לו מעות: **וכולם בפירוש אסורין**. כגון שאמר לו מכור לי זו הפרה אחרוש בה או אזרע בה זרע פלוני ותן לי הסאה אמוד בה הזרע אשר דשתי ותן לי מעות בזהוב זה אתן ממנו שכירות הפועלים שנתעסקו לי בעבודת הארץ אסור לו לעזרו בדבר מכל הדברים אשר זכרנו: **ט נפה**. היא אשר יניפו בה הקמח להוציא ממנה הסובין והיא כמו **כברה** אבל כברה היא לתבואה ונפה לקמח וטעם התרת אלו הדברים מפני שאינן מיוחדין לעבירה שאפשר לומר בקש הנפה לתקן בו או להכין בו דבר: **והריחיים**. לטחון בו רפואות **והתנור**. לבשל בו המטוה ובשביל זה כשתבאר ותאמר שבשביל פירות שביעית היא מבקשת אותם אסור ליתן לה כלום: ומה שאמר **אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ** אין בזה משום שביעית אבל משום טומאה וטהרה שע"ה ואשתו ובניו ובני ביתו בחזקת טומאה ומשנה ראשונה אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל והעיקר שבידינו שהאוכלין לא יטמאו אלא אחר הכשר במים או באחד משבעה משקין כמו שיתבאר במקומן וכבר הקדמנו כל זה בפ"ב מדמאי ומפני אלו העיקרים מותר לעזור חברתה עד שתתחיל לשפוך המים ואז תבדיל ממנה שאז תקבל העיסה טומאה: וענין שאמר **וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום**. ר"ל כל מה שנאמר בהלכה זו מהתרת ההשאלה והעזר אפילו במעט.

הערות לר"ש

24 צ"ל תנור ליבש בו (הג' מהר"י לנדא). 25 צ"ל לטהרו (הג' מהר"י לנדא). 26 עי' בתוס' [דגיטין שכתבו עוד תירוץ אחר. ועי' בש"א] (הג' הגר"א).

לקוטים

ט. במשנה. **לא תגע**. משום חלה. (חידושי הגר"א)

בר"ש. ד"ה **ובוררת. והא דלא תני במתניתין תנור ורחיים כו'**. עיי' מה שכתבתי בס"ד בפ"ב דפאה מ"ד. (רש"ש)

[מטין] להוליכן לטמון: **שיש עמו פועלים**. למיכל למיתלי להיתר לשמר לרכיו: **וכולן בפירוש אסורין**. שפירש לו פרה לחרוש, פירות לזרוע, שמה לגורן, מעות לפועלים: **ט החשודה על השביעית**. לאכול פירות לשאר שביעות בלא ביעור: **נפה**. מפרש בירושלמי (הל' ד) מי אומר נפה לקפור בה מעות, כברה לכבור בה חול, ריחיים לטחון בהן קמיעים, תנור לטמון[24] בו חונין של פשתן. ובמתני' טמא טהור אין לו תקנה [עוד] לטהרות[25], משום דשביעית כפרק משוך מטהרות כלמיכין בפרק עד כמה (בכורות דף ג.): **לא תבור ולא תבחון עמה**. לפייעה, מפני שאסור לפייע ידי עובדי עבירה: **ובוררת וטוחנת**. בסוף הניזקין (גיטין דף סא.) פריך מאי שנא עסק המתר משעורה על השביעית. ומשני מציי רוב עמי הארץ מעשרין הן. ורבא משני לפיפא בעם הארץ דרכי מתיר משעשר פירותיו, וטומאה וטהרה דרבנן, ופיפא דמשתטיל למיס בטומאת חלה. וקשה מכאן לדברי המפרשים בפ"ק דחולין (דף ו:) שאם מצא טוחנת עם שאם עם הארץ דמחזיקה של [שאם] עם הארץ מתיר, דהכא משמע דהלכה לחסור לרבא בשאם עם הארץ משום משייע ידי עובדי עבירה, דמוקי מתניתין בעם הארץ המעשר אלא שאינו אוכל חולין בטהרה. והא דלא תני בתמניתין תנור וריחיים כגון עם הארץ כדקא מני גבי שביעית, משום דשמעינן ליה מכללא דבוררת וטוחנת עמה. אי נמי כיון דתנא כולהו בריפא והכא תני חדא או תרי, יגיד עליו ריעו (משל יז), כלמיכין בפ' לא יחפור (ב"ב דף י"ט.)[26]:

אע"פ שהוא יודע שיש לו גורן. ופורט לו מעות אף על פי שהוא יודע שיש לו פועלים וכולן בפירוש אסורין: ט [ח]משאלת[ט] אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ורחיים ותנור אבל לא תבור ולא תטחן עמה [ט]אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה אבל משתטיל המים לא תגע° אצלה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני

פורט לו מעות. הוא שיקח ממנו דינר ויתן לו תמורתו. **וכולם בפירוש אסורים** כגון שאומר לו מכור לי פרה זו לחרוש בה, וחלב פלוני לזורעו, ותן לי המדה למוד בה הדגן שאר דשמי, ותן לי פריטת דינר זה כדי שאתן מזה שכר הפועלים עובדי אדמתי, הרי זה אסור לפייעו במשהו מזה כפי שהזכרנו: **ט נפה** "אלגרנא" שמנפין בה הקמח: **וכברה** "אלגרבאל" שמרקדין בה הגרגרים. וטעם התרת דברים אלו, לפי שאינן מיוחדין לעבירה, כי אינו חומרים חולי ניקצה נפה כדי למנות בה דברים שדרך למנותן. והריחיים כדי לטמון בהם קמחים. והתנור לבשל בו הפת. ולפיכך כשפירשה לה כי לפירות שביעית היא מבקשת חושש לה תתן לה כלום. ומה שאמר **אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ** אין זה מפני משום שביעית, ואין זה מצד מעשין הטומאה והטהרה. והיינו שעם הארץ ואשתו ובניו ובני ביתו בחזקת טומאה, וכן הכלל שלנו כי החולין אין מתטמאין אלא לאחר הכשר במים או באחד משבעה משקין כמו שיתבאר במקומות לקמן (עוקצין פ"ג מ"ו ושוב), וכבר הזכרנו כל זה בקצרה בפרק השני של דמאי (מ"ג). ולפי אלו הכללים מותר לה לפייע לה עד שתתן לה המים ואז תבדל ממנה כי אז הוא מקבל טומאה, דהיינו הבצק. ומפני שאמר **וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום** ר"ל כל מה שזכר בהלכה זו בהיתר ההשאלה והסיוע ופיפול במעט. וכבר בירנו בפרק הקודם לזה (מ"ג) ענין אמרו מחזקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום בשביעית ושומרין בשמרים

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

לטוחן. **ופורט לו מעות אע"פ שיודע שיש לו פועלין**. דמשתכח דאזלי מעותיו לשכר שביעית, יש בו היתר שיכול לומר לו למאכלך נתתי לך המעות. אבל אם **בפירוש** בא ואמר לו מכור לי פרה חורשת, מכור לי פירות לזרע, השאילני המדה למדוד בה את הגורן להכניס לאוצר, פרוט לי מעות בשביל הפועלין, **אסור. ט משאלת אשה לחברתה החשודה** לאכול פירות שביעית לאחר הביעור בלא ביעור. **[נפה וכברה ריחים ותנור]**[1]. פירוש נפה מאי טעמא לא [אסרינן][1] שאני אומר נפה לספור בה מעות כברה לכבור בה חול ריחים לטחון ביה סממנין תנור לטמון בו אונין של פשתן. **אבל לא תבור ולא תטחון עמה**. דחיישינן לחלופי דתניא (תוספתא דמאי פ"ד ה"כ) אין טוחנין עם אוכלי שביעית. **אשת חבר** וכו' **ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה**. דלא חיישינן דילמא יהיב לה טבל דאמר אביי רוב עמי הארץ מעשרין הן. **אבל משתטיל את המים לא תגע עימה**. משום טומאה, דעם הארץ לא עביד חלתו בטהרה. ומתני' דקתני טוחנת, היכא דלא לתתה. והא דתניא (חולין ו:) אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ בזמן שהיא טמאה

פירוש הרא"ש

לחיכא למיתלי בחלילה כמו לזריעה: **שיש לו גורן**. ולא חיישינן שמא מוכר להכניסו לאוצר לחיכא למיתלי דלטמיעה הוא מוכר: **שיש לו פועלים**. דשמא לשמר לרכיו הוא צריך לסם: **וכולן בפירוש**. לדבר האסור, אסור: **ט החשודה על השביעית**. לאכול פירות שביעית אחר הביעור בלא ביעור: **ונפה**. מפ' בירושלמי מי אומר נפה לספור בה מעות, כברה לכבור בה חול, ריחיים לטמון בהם קמיעים, תנור ליבש בו חונין: **ולא תבור ולא תטחון עמה**. לאסור לפייע ידי עובדי עבירה: **ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה**. בפרק הניזקין (גיטין דף סא.) פריך מ"ש עסק עם האדם המסודה על השביעית ומשני מציי רוב עמי הארץ מעשרים הם. ורבא משני לפיפא בעם הארץ דר' מאיר, שמעשר פירותיו, וטומאה וטהרה דרבנן, ופיפא משתטיל מים משום טומאת חלה. והא דלא תני גבי עם הארץ ריחיים ותנור, מקמלן מני ומילתי יגיד עליו ריעו (משל יז) כלמיכין בפ' לא יחפור (ב"ב יט.) (ומדקתמר) [ל"ג מדקתמר][1] וטוחנת

1 כנדצ"ל.

1 רד"א סופר.

ומחזיקין ידי נכרים. פירשתי לעיל בפ״ד (מ״ג). ומגד גרסת מייה הכא דקא חשיב מפני דרכי שלום, וכל בגמ׳ זו תניא בפרק המזקין (גיטין סב.) והכא עיקר והתם [מגד] גרסת: ירושלמי (שם). ר׳ יוסי ברבי חנינא בעי על כל פירקא מתמרת או על הדא הילכתא מתמרת, רבנן דקיסרין בשם ר׳ יוחנ [בן טיס׳] מן מה דלא תניא בגיטין אלא הדא הילכתא הדא חמרה על הדא הילכתא מתמרת. פירוש. הא דקא תני מתניתין וכולן לא למדו אלא מפני דרכי שלום, מיבעיא ליה אי קאי אכולהו פרקין כגון [כלים] שלומן מוכר ופרה מורשת ומוכר פירות ומשלים שלמו ופורט מעות, או דילמא לא קאי אלא אממשלת משה ואילך. ומסיק דממשלת יהודה קאי מדלא תני לישך בגיטין ב[פרק] המזקין כהדי מילי דדרכי שלום. ומכל מקום צריך טעם הכנ לעיל שרינן בלאו טעמא דדרכי שלום, לפי שים לתלות להיתר, ואם כן [הכא][27] נמי ליתרי בלאו טעמא דדרכי שלום. וי״ל דהכא בידוע שהן לחברתה כי אם פירות שביעית. וכן מוכח בירושלמי (שם) דלמרי ר׳ זעירא בע[28] קומי ר׳ חגי מתני׳ נשתה הא במפרש לה, אמר לו ושתמו לנו כפירושו הוא, אני אומר יפה לספור בה מעות כברה לכבור בה חול ליחיס לטמון בו שממנים תמור לטמון בו חומין של פשתן. ומדלא קאמר לעולם פירות שיצאו משמע דמיירי אפילו [בידוע] ליה פירות שיצאו, ואפילו הכי היה רוצה ר׳ חגי להתיר מפני דרכי שלום דשייך בהנך טפי, כדשכחתן בפ׳ המדיר (כתובות דף עב.) גבי נדרה שלא תשחל ושלא תשחיל יפה וכברה וליחיס ותנור שמשיאתו שם רע בשכנותיו. ור׳ זירא לא שרי אלא בשחלה שהם דיש לתלות, [אבל במפרש לה][29], ומ״מ [אפילו בשהם][29] אסטריך ליה טעמא דדרכי שלום לפי שהן גמורה לספור מעות ולכבור חול. ומ״ת הא דפריך בסוף המזקין (גיטין דף סח.) מאי שנא ריפא גבי שביעית דלא חשבו ולא חטמון עמה ומאי שנא קיפה בשהם עם התרת דבורות וטומנת עמה, הוה ליה למימר משום דזה וזה שפק[30] למאי דפרשינן למילי בפירות שביעית ולמי. ויש לומר דרוחה לחשוב דמאי כולהי לפי שחשובים עליו, והעמידנו בחזקת שלימו ממונן: **עוד** ירושלמי (שם). תמן תנינ נחמוס שעושה בטומאה לא נשין ולא עורכין עמו, ומאי עלה לא בורכין ולא טוחנין ולא מרקדין עמו, וכא אמר כן. אמר רבי לא כאן בחולין כאן בתרומה. והא תנן נחמוס, אית לך [למימר][31] נחמוס בתרומה. מצריין אמרי כאן בלוחם כאן בשלימו לותם. פירוש. מתניתין בשלימו לותם. ולא יתכן תירוץ זה אלינא דרבא דאמר בפ״ק המזקין דמתניתין בעם הארץ דרבי מאיר וטומאה וטהרה לרבנן וסיפא דמשמטיל למיס בטומאת חלה, ועל כרחו מוקי הכיא לחמוס בתרומה:

סליק פירקא

דרכי שלום. א**ומחזיקין**א) **ידי נכרים בשביעית אבל לא ידי ישראל.** א*)**ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום:**

פרק ששי

א שלש ב**ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב° לא נאכל ולא נעבד וכל שהחזיקו עולי**

פ״ו **א שלש ארצות.** תלוקות נתן בשביעית: **עולי °בבל.** עזרא וסיעתו. וירושלמי (הל׳ ו) מפרש להו: **לא נאכל.** למאי בשביעית אלא ניעור: **ולא נעבד.** בשאיניות: **עולי מצרים.** יהושע בן נון וסיעתו. והרמה כורכים כבשו עולי מלריים ולא כבשו עולי בבל וקסבר קדושה ראשונה (קידשה לשעתה ו)לא ק(י)דשה לעתיד לבא (מגילה ג.): *[3]**מגזיב**[1] **ועד הנהר [ועד] אמנם**[2]. מפרש ירושלמי (שם) ג״ר הושע כן היא מתני׳ מגזיב ועד הנהר מגזיב ועד אמנ(ו)ס. כלומר זה אלד מזרח וזה אלד מערב. ונהר הוא נחל מלריים. וכן משמע קצת בירושלמי (שם) דאמרי׳ לה בגמ׳ ומייתי (לה)[3] נמי גרייתא דפ״ק דגיטין (דף ח.) דטורי ממס[4] ומחל מלריים. וכזיב משמע בפ״ק דגיטין (ז:) דלספונה ולכנור חול. ומ״ת הא דפריך בסוף המזקין (גיטין דף סח.) מאי שנא ריפא גבי שביעית דלא חשבו ולא חטמון עמה ומאי שנא קיפה בשהם עם התרת דבורות וטומנת עמה, הוה ליה למימר משום דזה וזה שפק[30]

* מכאן שייך לעמוד הבא.

פירוש מהר״י בן מלכי צדק

אבל לא בזמן שהיא טהורה, פי׳ היכא דלתתה, רבי שמעון בן אלעזר אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון מפני שחברתה נותנת לה ואוכלת. **ומחזיקין** וכו׳. כדלעיל. **ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום.** גרסינן (גיטין סב.) השתא חזוקי מחזקינן שואלין בשלומן מיבעיא, ופירק רבינא לא נצרכה [אלא][1] ליום אידם דתניא לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום אידו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו בשפה רפה ובכובד ראש.

פ״ו **א שלש ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל.** פי׳ עזרא וסיעתו. **מארץ ישראל עד גזיב לא נאכל.** פי׳ לאחר שביעית בלא ביעור. **ולא נעבד.** בשביעית. ופירש בירושלמי מה שכיבשו

1 כ״ה שם בגמ׳.

פירוש הרא״ש

עמה שמעינן ליה: **מחזיקים ידי גוים.** מגד גרסת דדרכי שלום תנא ליה הכא:

פ״ו **א לשביעית.** תלוקות לענין דין שביעית: **עולי בבל.** עזרא וסיעתו: **לא נאכל.** למאי שביעית אלא ניעור: **ולא נעבד.**

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהלכות שמיטה ויובל הל׳ ח. **א*** מיי׳ פ״י מהל׳ עכו״ם הל׳ ה. **ב** מיי׳ פ״ד מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ כו ופ״ל מהל׳ תרומות הל׳ ח ופ״ה מהל׳ כלוים הל׳ ח.

מסורת הש״ס

א) גיטין דף סב. לעיל פ״ד משנה ג.

רמב״ם דפוס ישן

וכבר בארנו בפ׳ שקודם לזה ענין שאמר **מחזיקין ידי נכרים בשביעית ושואלין בשלומם:**

פ״ו **א** יש מי שקורא **אמנם** והוא אמנה ויש מי שקורא **אמנום.** וענין **לא נאכל ולא נעבד** שאסור לנו עבודת הארץ ההיא, ואם תעבד על ידי אחר אסור לאכול ממה שתוציא:

הערות לר״ש

27 כת״י והמהר״י לנדא. 28 כ״י. ובדפוסים ישנים: בעי. 29 גירסת הר״ש שב״מלאכת שלמה״. 30 דפירות ע״ה דמאי הם (מהר״ש סיריליו). 31 כ״ה בירושלמי.

פ״ו 1 כ״י ומהר״י לנדא. ובד״י: מכזיב, וכן בהמשך. 2 כ״י. ובד״י: אמנה. 3 עיין ברא״ש. 4 כ״י. ובד״י: אמנון.

ליקוטים

ט. בר״ש. ד״ה **ירושלמי. או דילמא לא קאי אלא אמשאלת אשה לחברתה כו׳.** ולעד״נ מלשון הירושלמי דרק על בבא אחרונה שהתירו לברור ולטחון ולרקד [קאי], והוא הדין השאלה דשרי וודאי אפי׳ בידוע של איסור דומיא דכל הנך, אבל השאלה דריש דע״י תליה לא צריך כלל לדרכי שלום. אלא דתני לה בגיטין משום איסורא דברירה וטחינה למיתני התירא בסיפא. (ראמ״ה)

פ״ו **א. במשנה. שלש ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל מא״י ועד כזיב כו׳.** הרא״ש בהל׳ חלה סימן יד.

(שדה צופים)

עיין ר״ש ד״ה **עולי בבל**[46]. (חידושי הגר״א)

46 אפשר דקאי רבנו על המשך לשון הר״ש שם.

ספר

דרך אמונה

על הרמב"ם

הלכות שמיטה ויובל

מאת רשכבה"ג מרן שר התורה

הגאון רבי **חיים קניבסקי** שליט"א

מהדורת שיח אמונה

עם ביאורים והערות, תשובות והוראות
משאר ספרי רבינו ומגדולי הפוסקים

נערכו על ידי חבר תלמידי חכמים בראשות בנו

הגאון רבי **יצחק שאול קניבסקי** שליט"א

מכון להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי שליט"א

בני־ברק • ערב שנת השמיטה ה'תשפ"ב

בחוברת זו נדפסו רק העמודים השייכים ללימוד החודשי, עם עמודי ההערות המקבילים. בכל מקום בו צוין "המשך במילואים" וכן בחלק מהמקומות בהם צוין "המשך בעמוד הבא", ניתן למצוא את ההמשך בספר "דרך אמונה" החדש, מהדורת "שיח אמונה".

מכון להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג
הגר"ח קניבסקי שליט"א
03-30-777-00
siach2323@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

אין להדפיס, לצלם או לאכסן ספר זה או חלק ממנו
בכל אמצעי שהוא ללא רשות מהמו"ל

סדר ועימוד: גיוון עימוד ועיצוב מקצועי 052-768-2971 כריכה ושערים: נ. ויסקופף הדפסה וכריכה: דפוס אלון 02-5388938

ספר

דרך אמונה

והוא פירוש וביאור על ספר

משנה תורה סדר זרעים

אשר חיבר הנשר הגדול **רבנו משה ב"ר מיימון** זצ"ל

הלכות שמיטה ויובל

(כולל כל דיני שביעית, עבודה ואכילתו בקדושה, ושמיטת כספים, ודיני יובל,
שדה אחוזה, בתי ערי חומה, ערי הלוים)

והביאור נקרא **דרך אמונה** לבאר כל דברי רבנו הרמב"ם ז"ל מלוקט מספרי רבותינו המפרשים ז"ל, ומביא גם דעת יתר רבותינו הראשונים ז"ל בדינים אלו וגם מראה מקומות של כל הדינים שביארו רבותינו האחרונים ז"ל ובפרט מספרי מרן בעל החזו"א זצ"ל ומסקנתו בלשון צח וקצר למען ירוץ כל קורא בו ויוכל כל אחד לחזור על הלכות זרעים בזמן קצר בעזה"י:

עוד צירפתי בצדו כמה ענינים נחוצים ובשם **ביאור ההלכה** נקרא ובו מבואר כמה פעמים דברי ההלכה המובא בקיצור בדרך אמונה ממקורו וטעמו וראיתו, גם מפלפל בסוגיות הגמ' השייך להלכות אלו, וגם מה שהי' לי להעיר בדברי רבותינו ז"ל ולבאר מה שצריך ביאור:

גם תחת הדרך אמונה פתחנו שער רחב בשם **ציון ההלכה** ובו יצוין על כל דיבור ודיבור לדעת מבטן מי יצאו הפנינים האלו, גם לפעמים איזה הערות קצרות אשר לא נכנסו בביאור ההלכה וקנו מקומן כאן:

אמנם מבואר בההקדמה כי ח"ו להורות הלכה למעשה מספר זה כי לא נועד הספר רק בשביל לחזור ההלכות בקיצור למען יזכרוהו, וגם למצוא כל דין בנקל היכן מקומו, אך כשנוגע למעשה צריך לעיין כל דין במקורו או לשאול למורה הוראה:

חיברתי בעזה"י שי"ח בהגרי"י זללה"ה

שנת תשפ"א לפ"ק
נדפס בעיה"ק בני ברק ת"ו

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק ראשון

[דר"א ס"ק קיג]

לְהַשְׁתַּמֵּר בַּקַּרְקַע שֶׁכֵּן דַּרְכָּן וְאֵין כַּוָּנָתוֹ לִזְרִיעָה[530].

530) וזרעים ששהו בשביעית במחסן שהיתה בו לחות והתפתחו מאליהם ולא היתה דעת הבעלים לכך, דעת הגרב"צ אבא שאול (אור לציון פרק א תשובה ג) שאין בגידוליהם איסור ספיחים וכן אין נוהגת בהם קדושת שביעית, כיון שאין זה כדרך זריעה.

[דר"א ס"ק קטז]

שֶׁאֵין דֶּרֶךְ זְרִיעָה בְּכָךְ וְלָכֵן מָתָר[531] וְכוּ', אֲבָל אִם טָמוּן כָּלוּ אֵין מָתָר[532] וְכוּ', וְיֵשׁ אוֹמְרִים[533] שֶׁלְּעוֹלָם אֵין מָתָר.

531) וכל זה משום שטומן אותם על דעת ליטלם לאחר זמן, אבל אם מניח זרעים או גרעיני פרי ואין דעתו ליטלם משם אח"כ, מבואר בציה"ל לעיל (ס"ק יח) שחשש החזו"א לאיסור אם יכולים הם להשתרש ולצמוח, אע"פ שאינו מכסה אותם בעפר, ואין כוונתו שיזרעו בקרקע.

532) אף אם דעתו להוציאו לאחר זמן, וכמבואר בדר"א לעיל (סוף ס"ק יא, ו-נד), ולא הותר כאן אלא באופן שניכר שהוא דרך הטמנה ולא דרך זריעה.

533) וביאר (מכתבים, כת"י) שהיא דעת הראב"ד (הל' כלאים פ"ב הי"א) המובאת בחזו"א (סי' יב ס"ק ג), וראה מה שכתב בחזו"א שם בדעת הר"ש (כלאים פ"א מ"ט).

[דר"א ס"ק קיח]

וַאֲפִלּוּ הִשְׁחִירוּ[534] וְהִשְׁרִישׁוּ מָתָר כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְהַטְמִין[535].

534) אף שמבואר לקמן (פ"ד ה"כ) לענין בצלים שירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו, שאם השחירו עלי הבצלים הרי הם אסורים משום ספיחי שביעית, מ"מ כאן אין חילוק בין השחירו ללא השחירו.

535) והוסיף החזו"א (מעשרות סי' ו ס"ק טז) שכיון שדעתו בפירוש ליטלם לאחר זמן קצר, לא ניחא ליה בצמיחתן.

[דר"א ס"ק קיט]

מִשּׁוּם זוֹרֵעַ[536] בַּשְּׁבִיעִית[537].

536) ומבואר בדר"א לעיל (סוף ס"ק יא) שאיסורו הוא מן התורה, וראה בביאורים שם בטעם הדבר. ומ"מ אם דעתו להוציאם מהקרקע לפני שישרישו, מבואר בביאורים שם בשם החזו"א שאינו אסור מהתורה אלא מדרבנן.

537) ולענין איסור ספיחין וקדושת שביעית, מבואר בדברי הר"ש (הובא בדר"א לעיל ס"ק טז) שהם נוהגים בגידולים באופן זה, ובציה"ל (ס"ק רכו) מבואר שאף דעת הרמב"ם כן.

[דר"א ס"ק קכ]

וְלָכֵן אֵין מָתָר אֶלָּא בְּתִנְאִים אֵלּוּ[538].

538) וכשההטמנה בתנאים אלו, ביאר במנחת שלמה (שביעית פ"ה מ"ב) שמותר להטמין אף לכתחילה, אע"פ שלשון המשנה והרמב"ם הוא 'הטומן', שמשמעותה בכמה מקומות דיעבד.

[דר"א ס"ק קכא]

כְּגוֹן בְּצָלִים[539].

539) וראה בה"ל (ד"ה הטומן), שי"ל שבצלים אין דינם כלוף, ואף בשיעור מועט יותר אינו נראה כזורע ומותר.

[ציה"ל ס"ק רכא]

צֵינָתִי בְּפֶרֶק ב' דְּכֹלְאַיִם הֲלָכָה י"א[540].

540) בציה"ל שם (ס"ק נה) הובא מקור לזה מדברי הרמב"ם (פכ"ה מהל' שבת הט"ו). ועוד מבואר בדר"א שם (ס"ק מא) על פי הראב"ד (הל' כלאים שם), שהוא הדין בטומן לפת וצנונות יחד.

[ציה"ל ס"ק רכג]

וְכֵן כָּתַב בִּפְאַת הַשֻּׁלְחָן[541].

541) בית ישראל (ס"ק מ).

[ציה"ל ס"ק רכד]

צֵינָתִי בְּהֹלְכוֹת כִּלְאַיִם שָׁם[542].

542) ושם הובא מקור הדבר, מהחזו"א כלאים סי' ג ס"ק יג.

[ציה"ל ס"ק רכה]

צֵינָתִי שָׁם[543].

543) מקור הדבר הוא בחזו"א שם.

[ציה"ל ס"ק רכו]

כִּדְאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי[544] וְכוּ', וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּעָדִיף מֵעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן[545].

544) כלאים פ"א ה"ט.

545) ביאר מהר"י קורקוס, שכיון שכאן הדרך להטמינם כן כדי לשומרם, נחשבים כתלושים אף כשהם בקרקע, ונחשב כמו גידולים שגדלו בתלוש ולא במחובר, ולכן אין בהן איסור ספיחין וקדושת שביעית.

[ציה"ל ס"ק רכז]

צֵינָתִי בְּכֹלְאַיִם שָׁם דַּעַת רַב הַאי גָּאוֹן[546].

546) הובאו דבריו בר"ש (כלאים שם) ובתוס' (שבת נ, ב, עירובין עז, א). ומבואר בדר"א (שם ס"ק נ) שלדעה זו אף אם העלים מגולים נחשב דרך זריעה, ודוקא אם מקצת האמהות מגולות אינו דרך זריעה.

[ציה"ל ס"ק רכט]

כֵּן כָּתַב רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[547] וְיֵשׁ חוֹלְקִין[548].

547) פ"ה מ"ב. ושם פירש כן כוונת הירושלמי (שם ה"ב) המובא בבה"ל (ד"ה הטומן את הלוף).

548) רש"י (שבת קכו, ב) פירש שהוא מין קטנית. ולפי זה צריך לפרש את דברי הירושלמי (שם) כפירוש הר"ש סירילאו (שם), שכוונתו לבאר שדין לוף ודין בצלים שוה.

[המשך במילואים עמ' 11]

בַּשְּׁבִיעִית כְּדֵי לְתַקְּנָהּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, (קיא) **אוֹ שֶׁפִּקֵּל מִמֶּנָּה אֲבָנִים אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לֹא קָנָסוֹ אוֹתוֹ** (קיב) **וּמֻתָּר לוֹ לְזָרְעָהּ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית: טו** (קיג) **הַטּוֹמֵן** (קיד) **לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת** (קטו) **וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בַּשְּׁבִיעִית** (קטז) **אִם הָיוּ מִקְצָת** (קיז) **הֶעָלִין מְגֻלִּין** (קיח) **אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** (קיט) **וְאִם לָאו אָסוּר.** (קכ) * **הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף** (קכא) **וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן** (קכב) **לֹא יִפְחֹת מֵאַרְבַּע קַבִּים**

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(קיא) אוֹ שֶׁפִּקֵּל מִמֶּנָּה אֲבָנִים. (ריט) אֲפִלּוּ אֲבָנִים מְחֻבָּרִים וְכוּ״ל: **(קיב) וּמֻתָּר לוֹ לְזָרְעָהּ.** וְכָל שֶׁכֵּן לְהַחְפִּירָהּ אוֹ לְמָכְרָהּ לַאֲחֵרִים: **טו (קיג) הַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת.** (רכ) לְהִשְׁתַּמֵּר בַּקַּרְקַע שֶׁכֵּן דַּרְכָּן וְאֵין כַּוָּנָתוֹ לִזְרִיעָה[530]: **(קיד) לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת.** (רכא) רָצָה לוֹמַר, אוֹ לֶפֶת אוֹ צְנוֹנוֹת (רכב) וַאֲפִלּוּ לֹא טָמַן אֲגֻדָּה, וְאַף עַל גַּב דִּבְפֶרֶק ב׳ דְּכִלְאַיִם הֲלָכָה י״א הִצְרִיךְ דַּוְקָא אֲגֻדָּה, הָנֵי מִלֵּי גַּבֵּי כִּלְאַיִם שֶׁהֶחֱמִירוּ מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן אֲבָל כָּאן אֵין צָרִיךְ, (רכג) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּגַם כָּאן צָרִיךְ דַּוְקָא אֲגֻדָּה: **(קטו) וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.** (רכד) שְׁאָר יְרָקוֹת אַף עַל גַּב דְּלִפְעָמִים נִיחָא לֵיהּ בְּהַשְׁרָשָׁתָן כֵּיוָן דְּהָשְׁתָּא לֹא נִיחָא לֵיהּ מֻתָּר: **(קטז) אִם הָיוּ מִקְצָת הֶעָלִין מְגֻלִּין.** (רכה) שֶׁאָז נִכָּר שֶׁאֵין חֶפֶץ בְּהַשְׁרָשָׁתָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ זְרִיעָה בְּכָךְ וְלָכֵן מֻתָּר[531]. (רכו) וְדַוְקָא בְּמִגְלִין אֲבָל אִם טָמוּן כֻּלּוֹ אֵין מֻתָּר[532] אֶלָּא בְּאֹפֶן שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ, שֶׁאִם לֹא כֵן הָוֶה לֵיהּ כְּזוֹרֵעַ בַּשְּׁבִיעִית, וְיֵשׁ אוֹמְרִים[533] שֶׁלְּעוֹלָם אֵין מֻתָּר אֶלָּא בְּאֹפָנִים שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסָמוּךְ וְאִם לֹא כֵן אָסוּר מִשּׁוּם זוֹרֵעַ בַּשְּׁבִיעִית, וְכָאן לֹא קָאָמַר אֶלָּא שֶׁאִם מִקְצָת עָלִין מְגֻלִּין אֵין בַּגִּדּוּלִין מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם אִסּוּר סְפִיחִין וּבְזֶה סָגֵי שֶׁמִּקְצָת עָלִין מְגֻלִּין: **(קיז) הֶעָלִין מְגֻלִּין.** (רכז) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא אִם הָאֻמָּהוֹת מְגֻלִּין מִקְצָתָן וְלֹא הָעֲלִים: **(קיח) אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.** (רכח) וַאֲפִלּוּ הִשְׁחִירוּ[534] וְהִשְׁרִישׁוּ מֵתֶר כֵּיוָן שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְהַטְמִין[535], וַאֲפִלּוּ לְהַמַּחְמִירִין בְּפֶרֶק ב׳ מִכִּלְאַיִם הֲלָכָה י״א בְּהִשְׁרִישׁוּ כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ שָׁם בְּעֵזֶר הַשֵּׁם, כָּאן מֻתָּר: **(קיט) וְאִם לָאו אָסוּר.** מִשּׁוּם זוֹרֵעַ[536] בַּשְּׁבִיעִית[537]: **(קכ) הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף.** (רכט) הוּא מִין בָּצָל לְפִי דַּעַת רַבֵּנוּ, וְדַרְכָּן הָיָה לְהַטְמִינוֹ בָּאָרֶץ, (רל) וְכָאן מַיְרֵי שֶׁטְּמָנוֹ כֻּלּוֹ בָּאָרֶץ וְלָכֵן אֵין מֻתָּר אֶלָּא בִּתְנָאִים אֵלּוּ[538] וְכַנַּ״ל לְפִי דַּעַת רַבֵּנוּ: **(קכא) וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן.** (רלא) כְּגוֹן בְּצָלִים[539]: **(קכב) לֹא יִפְחֹת מֵאַרְבַּע קַבִּין.** (רלב) כִּי אִם טָמַן דָּבָר שֶׁהוּא קַבְלָן גּוֹמֵס עַד הָאָרֶץ, וּמוּכָח הָתָם דַּאֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לְתַקֵּן שַׁדֵּהוּ, דִּבְלֹא נִתְכַּוֵּן לְתַקֵּן שַׁדֵּהוּ בְּלָאו הָכִי מַתִּיר שָׁם עַיֵּן שָׁם, שׁוּב רָאִיתִי דְּשָׁם מַשְׁמַע מִשּׁוּם דְּמִסְתָּמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לְהַשְׁבִּיחַ[552] וְצ״ע, וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּכָל זֶה כְּשֶׁנּוֹטֵל גָּדֵר וּכְהַאי גַּוְנָא שֶׁאֵין נִכָּר כָּל כָּךְ שֶׁמְּנַקֶּה שַׁדֵּהוּ דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּכַוָּנָתוֹ לִטֹּל לִבְנִין, אֲבָל כְּשֶׁמְּסַקֵּל מַמָּשׁ שַׁדֵּהוּ וְנָטַל כָּל הָאֲבָנִים הַגְּדוֹלִים עִם הַקְּטַנִּים שֶׁנִּכָּר הֵיטֵב שֶׁמְּנַקֶּה שַׁדֵּהוּ לְזְרִיעָה אָסוּר גַּם בְּשַׁדֵּהוּ חֲבֵרוֹ, וְרַבֵּנוּ נָקַט ׳מֵאַרְצוֹ׳ דְּאָז בְּכָל גַּוְנָא אָסוּר וּמִכָּל מָקוֹם לֹא קָנָסוּהוּ שֶׁלֹּא תִּזָּרַע לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, אֲבָל בַּחֲרִישָׁה כְּהַאי גַּוְנָא אֶפְשָׁר דְּאָסוּר לִזְרֹעַ גַּם אִם עָשָׂה בִּשְׁדֵה חֲבֵרוֹ. מִיהוּ גַּם בַּהֲלָכָה י״ג כָּתַב רַבֵּנוּ הַחוֹרֵשׁ אֶת שַׁדֵּהוּ וְצ״ע[553]. וּמַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּנוּ דְּהַסּוֹקֵל אֶת שַׁדֵּהוּ לֹא קָנָסוּ צ״ע מִכּוֹר רַבֵּנוּ לְזֶה, וּבְכֶסֶף מִשְׁנֶה כָּתַב שֶׁהוּא בְּמוֹעֵד קָטָן דַּף ג׳, וְכַוָּנָתוֹ דְּשָׁם נִזְכַּר שֶׁאָסוּר לְסַקֵּל אֲבָנִים בַּשְּׁבִיעִית אֲבָל לֹא נִזְכַּר שָׁם כְּלָל אִם קְנָסוּהוּ אוֹ לֹא, וְאוּלַי רַבֵּנוּ כָּתְבָהּ מִסְּבָרָא דְּלֹא תֵּימָא דַּוְקָא נִטְלוּ קוֹצֶיהָ, קָא מַשְׁמַע לָן דְּכָל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ בְּגוּף הַקַּרְקַע לֹא קְנָסוּ, וְדֶרֶךְ רַבֵּנוּ בְּכָמָּה דּוּכְתֵי לְהוֹסִיף עַל הַדַּגְמָאוֹת שֶׁבַּגְּמָרָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסוֹף סֵפֶר קְרִיַּת מֶלֶךְ[554], אוֹ לִכְתֹּב וְכָל כֵּיוֹצֵא בָּהֶן דְּלֹא תֵּימָא דַּוְקָא קָתָנֵי: * **הַטּוֹמֵן אֶת הַלּוּף וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן כו׳.** בִּירוּשַׁלְמִי שְׁבִיעִית פֶּרֶק ה׳ הֲלָכָה ב׳ עַד כְּדוֹן לוּף בְּצָלִים (מַה דְּיֵנָן), אָמַר רַבִּי יוֹנָה הֵיא לוּף הֵיא בְּצָלִים אָמַר רַבִּי יוֹסֵי מִסְתַּבְּרָא בְּבְצָלִים אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִכָּאן מֻתָּר דְּאִינּוּן שַׁפִּיָּין, פֵּרַשׁ מַהֲרַ״א פּוּלְדָא שֶׁהֵן חֲלָקִין וְנִדְבָּקִין בְּיוֹתֵר[555]. וְהִנֵּה רַבֵּנוּ שָׁכַתַב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, פֵּרְשׁוּ הַפְּרִי חָדָשׁ וְהַפֹּאֵת הַשֻּׁלְחָן שֶׁפָּסַק כְּרַבִּי יוֹנָה, וְכָתַב בְּתוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים בְּשֵׁם שׁוֹשַׁנִּים לְדָוִד שֶׁטַּעְמוֹ מִשּׁוּם דְּלֹא יָדְעִינַן כְּמַאן נִפְסַק וּפָסַק לְחוּמְרָא מִשּׁוּם דְּעִקָּרוֹ דְּאוֹרַיְתָא. וְצ״ע שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ לְהֶפֶךְ דְּרַבֵּנוּ פָּסַק כְּרַבִּי יוֹסֵי וּלְכָךְ כָּתַב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן דְּהֵינוּ דַּוְקָא סוּג כָּזֶה כְּמוֹ לוּף אֲבָל בְּצָלִים שֶׁהֵן חֲלָקִים אֵינָן כֵּיוֹצֵא בָּזֶה[556] וְאֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לָהֶן שִׁעוּר אַחֵר, וּמַה שֶּׁלֹּא כָּתְבוֹ רַבֵּנוּ בְּהֶדְיָא מִשּׁוּם דְּהֵיכָא שֶׁכָּתַב שִׁעוּרוֹ רַק כָּתַב אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִכָּאן וְלֹא כָּתַב כַּמָּה, לָכֵן סָמַךְ רַבֵּנוּ בְּמַה שֶּׁכָּתַב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן דְּמַשְׁמַע דְּאִי לֹא כַּיּוֹצֵא בָּהֶן צָרִיךְ לְשַׁעֵר שִׁעוּר שֶׁלֹּא יְהֵא נִרְאֶה כְּזוֹרֵעַ. וְהִנֵּה לְפִי דַּעַת הָרַ״שׁ בִּכְלְאַיִם פֶּרֶק א׳ מִשְׁנָה ט׳ דְּהַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת אֵין צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא עָלָיו מְגֻלִּין לְעִנְיַן שְׁבִיעִית וְהַהֶתֵּר הוּא בְּאֹפֶן דְּתִנַּן הָכָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מָרָן

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

(ריט) שָׁם: (רכ) ר״ש פֶּרֶק א׳ דִּכְלְאַיִם מִשְׁנָה ט׳: (רכא) צִיְּינְתִּי בְּפֶרֶק ב׳ דִּכְלְאַיִם הֲלָכָה י״א[540]: (רכב) חָזוֹן אִישׁ כִּלְאַיִם סִימָן ג׳ סְעִיף קָטָן י״ג (וְחָזַר בּוֹ מִמַּה שֶּׁכָּתַב בִּשְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ג׳) וְכֵן כָּתַב ר״י קוּרְקוּס וּמַעֲשֶׂה רוֹקֵחַ: (רכג) כֵּן נִרְאֶה בְּר״ש פֶּרֶק קַמָּא דִּכְלְאַיִם מִשְׁנָה ט׳ וְכֵן כָּתַב בִּפְאַת הַשֻּׁלְחָן[541]: (רכד) צִיְּינְתִּי בְּהִלְכוֹת כִּלְאַיִם שָׁם[542]: (רכה) צִיְּינְתִּי שָׁם[543]: (רכו) חָזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ג׳. וְגַם רַבֵּנוּ מוֹדֶה לְדִין הָרַ״שׁ שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין וְלֹא קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית כְּדִאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי[544] וְכֵן כָּתַב ר״י קוּרְקוּס וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּעִדִּיף מֵעָלוֹ מַאֲלֵיהֶן[545]: (רכז) צִיְּינְתִּי בִּכְלְאַיִם שָׁם דַּעַת רַב הַאי גְּאוֹן[546]: (רכח) חָזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ג׳ בְּמַסְקָנָתוֹ: (רכט) כֵּן כָּתַב רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[547] וְיֵשׁ חוֹלְקִין[548]: (רל) כַּנַּ״ל בְּשֵׁם הַחָזוֹן אִישׁ: (רלא) יְרוּשַׁלְמִי[549] וְעַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ וּפְאַת הַשֻּׁלְחָן[550], וּבְתוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים מַשְׁמַע דְּמִסְפָּק פָּסַק רַבֵּנוּ כֵּן[551]: (רלב) ר״ש וְרַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת:

צִיּוּן הֲלָכָה

כו הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(קכג) **עַל גַּבֵּהּ טֶפַח** (קכד) **וְטֶפַח עָפָר עַל גַּבָּיו.** (קכה) **וְטוֹמְנוֹ בְּמָקוֹם דְּרִיסַת הָאָדָם** (קכו) **כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְמַח.** (קכז) **וּמֻתָּר לְמָרֵם בְּאֹרֶז בַּשְּׁבִיעִית** (קכח) **אֲבָל לֹא יְכַסֶּה: טז בְּרֹאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים** (קכט) * **מְלַקֵּט אָדָם עֲצִים וַאֲבָנִים וַעֲשָׂבִים מִתּוֹךְ שָׂדֵהוּ.** (קל) **וְהוּא שֶׁיִּטֹּל**

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

(הֲבאנוּ בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה), אִם כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר דְּהַמִּשְׁנָה סָמְכָה עַל מַה דְּתָנֵן הָכָא וְתָנֵי לֵיהּ הָתָם אַגַּב דִּינֵי כִּלְאַיִם וְשַׁבָּת, אִם כֵּן לָאו דַּוְקָא לוּף דְּהוּא הַדִּין לֶפֶת וְצָנוֹנוֹת. מֵיהוּ שָׁם אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּהוּא הַדִּין כָּל הַיְרָקוֹת אִם כֵּן מִשְּׁמַע דִּבְכֻלָּן שָׁוֶה דִּינָן וְזֶהוּ כְּרַבִּי יוֹנָה וְלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאִלּוּ הָיָה חִילּוּקִים הָוֶה לֵיהּ לְמִתְנֵי דְּהָא הַמִּשְׁנָה שָׁם סוֹמֶכֶת עַל מִשְׁנָתֵנוּ, אֲבָל רַבֵּנוּ דְּמָפֵרֵשׁ דְּדַוְקָא מִקָּצָת עָלָיו מְגִלִּין אִם כֵּן סְבִירָא לֵיהּ דִּבְמִקָּצָת עָלָיו מְגִלִּין אֵין צָרִיךְ לְתָנָאִים שֶׁלָּנוּ: כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מָרָן בַּחֹזוֹן אִישׁ אִם כֵּן אֵין לָנוּ רְאָיָה לִפְסֹק כְּרַבִּי יוֹנָה:

* **מְלַקֵּט אָדָם עֲצִים וַאֲבָנִים וַעֲשָׂבִים כו'.** הֵינוּ בֵּין תְּלוּשִׁים בֵּין מְחֻבָּרִים שַׁיָּךְ בְּהוּ מִסְקָל כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּתוֹסֶפְתָּא צְרוֹרוֹת וַחֲרָסִים וְעֵץ תּוֹסְפוֹת עֲבוֹדָה זָרָה נ ב[582]. וְרָאִיתִי בְּסֵפֶר אָרְחוֹת רַבֵּנוּ חֵלֶק ב' בְּדִינֵי שְׁבִיעִית סִימָן קכ"ה[583] שֶׁמְּבִיא בְּשֵׁם אאמו"ר זללה"ה שֶׁצָּדַד דְּבְחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גִּנָּה זְרוּעָה מֻתָּר לְנַקּוֹת עִם מַגְרֵפָה וְאֵין בָּזֶה מְשׁוּם מִסְקָל, דְּמִסְקָל לֹא מָצִינוּ אֶלָּא בְּשָׂדֶה הָעוֹמֶדֶת לִזְרִיעָה

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

מוּעָט מֻחֲזֵי כִּזְרַע אֱבָל דָּבָר מְרֻבֶּה נִכָּר שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְהַטְמִין: **(קכג) עַל גַּבֵּהּ טֶפַח.** (רלג) שֶׁלֹּא יְסַגְּרֶנּוּ יוֹתֵר שֶׁאָז מֻחֲזֵי כִּזְרִיעָה: **(קכד) וְטֶפַח עָפָר עַל גַּבָּיו.** (רלד) עַל גַּבֵּי הַלּוּחַ שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִזְרֹעַ כָּךְ[557]: **(קכה) וְטוֹמְנוֹ בְּמָקוֹם דְּרִיסַת הָאָדָם.** (רלה) שֶׁאֲפִלּוּ עָשָׂה כָּל זֶה צָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁיַּטְמִינוֹ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יִצְמַח כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שֶׁזָּרַע בַּשְּׁבִיעִית[558]: **(קכו) כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְמַח.** (רלו) וְאִם טוֹמְנוֹ בְּעָצִיץ שֶׁל חֶרֶס מֻתָּר בְּכָל גַּוְנֵי[559] שֶׁשָּׁם אֵין יָכוֹל לְצְמֹחַ[560]: **(קכז) וּמֻתָּר לְמָרֵם בְּאֹרֶז בַּשְּׁבִיעִית.** (רלז) שֶׁמַּשְׁקִין עֵפָר הָאֹרֶז וּמְעַרְבְּבִין הַמַּיִם בְּעָפָר שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת בְּאֹרֶז (רלח) וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן יִפָּסֵד הָאֹרֶז[561] אַף עַל פִּי שֶׁהַקַּרְקַע לֹא יִפָּסֵד מֻתָּר כַּנַּ"ל סְעִיף קָטָן פ"ה. (רלט) וּמִכָּל מָקוֹם לֹא הֻתַּר אֶלָּא בִּזְמַן וּבְמָקוֹם שֶׁהוּא נָחוּץ לְכָךְ אֲבָל אֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ אֹרֶז שֶׁגָּדֵל בְּמֵי גְּשָׁמִים לְבַד אֶלָּא שֶׁבִּזְמַן שֶׁהוּא צָמֵא וְאֵינוֹ שׁוֹתֶה הוּא נִפְסָד יוֹתֵר מִשְּׁאָר מִין וּמֻתָּר אַף לְמָרֵס. (רמ) וּמַיְרֵי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין כְּגוֹן בְּאַרְבָּעָה שָׂדוֹת הַמְבֹאָר לְקַמָּן בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה ד' אוֹ בְּמָקוֹמוֹת שֶׁכְּבָשׁוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא עוֹלֵי בָּבֶל שֶׁאֵין בּוֹ מְשׁוּם סְפִיחִין כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם הֲלָכָה כ"ו, אִי נַמִי בְּיוֹצְאִין מִשְּׁבִיעִית לַשְּׁמִינִית וְאֵין חַיָּב לְעָקְרָן כְּדִין סְפִיחִין הָרְכִין כֵּיוָן שֶׁהוֹלְכִין בָּהֶן אַחַר גְּמַר פֵּרוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב שָׁם הֲלָכָה י"א וּגְמָרָן יִהְיֶה בַּשְּׁמִינִית וְצ"ע. (רמא) וּלְפִי דַּעַת הָרַ"שׁ וְהָרַמְבַּ"ן שֶׁאִם הִשְׁרִישׁוּ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם סְפִיחִין [וְקַיְמָא לָן כֵּן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם בַּהֲלָכָה י"א י"ב] מֵירֵי בְּכֹהֲאי גַּוְנָא, שֶׁאִם אֲסוּרִין מִשּׁוּם סְפִיחִין אֵין שׁוּם הֶתֵּר לְהַשְׁקוֹתָן: **(קכח) אֲבָל לֹא יְכַסֶּה.** (רמב) שֶׁאֵין חוֹתְכִין עָלִין שֶׁל הָאֹרֶז (רמג) וְלֹא לְנַכְּשׁוֹ (רמד) שֶׁאֵין בָּזֶה פְּסִידָא גְּמוּרָה אֶלָּא הַרְוָחָה וְלֹא הַתִּירוּ: **טז (קכט) מְלַקֵּט אָדָם עֲצִים וַאֲבָנִים**[562]. וַעֲשָׂבִים[563] מִתּוֹךְ שָׂדֵהוּ[564]. (רמה) וְכֵן צְרוֹרוֹת וַחֲרָסִים, (רמו) וְדַוְקָא אִם צָרִיךְ לָעֵצִים[565] אוֹ הָאֲבָנִים[566] לִבְנְיָן[567] אֲבָל אִם עוֹשֶׂה לְתַקֵּן הַקַּרְקַע שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לִזְרִיעָה[568] אָסוּר, וְאֶפְשָׁר שֶׁאִם בְּלֹא זֶה הָיָה מְלַקֵּט בִּשְׁבִיל הָעֵצִים אַף שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִיחוּתָא בְּתִקּוּן הַקַּרְקַע מֻתָּר[569]: **(קל) וְהוּא שֶׁיִּטֹּל הַגַּם הַגַּם.** (רמז) וַאֲפִלּוּ אִם הֵם פְּחוּתוֹת מֵאַבְנֵי כָּתֵף[571] וְאַף שֶׁנּוֹטֵל הַנּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ[572], דְּכֵיוָן שֶׁמְּדַקְדֵּק לִטֹּל רַק הַגְּסִים מוּכָח שֶׁלְּצָרְכּוֹ עֵצִים נוֹטֵל[573], וְדַוְקָא פַּעַם אַחַת אֲבָל אִם אַחַר כָּךְ יָבֹא לִטֹּל עוֹד פַּעַם מֵהַגְּסִים שֶׁבַּדַּקִּים אָסוּר[574] שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּהֵא נָכָר שֶׁפּוֹסֵחַ עַל הַדַּקִּין וְשֶׁלֹּא יְהֵא שָׁטַח שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר שָׁם דַּקִּין וּבְפַעַם שְׁנִיָּה כְּבָר אֶפְשָׁר שֶׁיִּשָּׁאֵר שָׁטַח רֵיק וְלָכֵן אָסְרוּ, וְלָכֵן גַּם בְּפַעַם אַחַת צָרִיךְ לְשַׁיֵּר מִדָּה בֵּינוֹנִית וְלֹא רַק הַדַּקִּים שֶׁבַּדַּקִּים בְּיוֹתֵר מֵהַאי טַעֲמָא:

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(רלג) רַ"שׁ שָׁם: (רלד) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת: (רלה) מָרָן בְּחֹזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ג' נִסְתַּפֵּק דְּאוּלַי בִּכֹהֲאי גַּוְנָא אֵין צָרִיךְ לְכָל הָנֵי וְנִשְׁאָר בְּצ"ע, אֲבָל מִכָּל הָרֹאשׁוֹנִים נִרְאֶה דְּצָרִיךְ כּוּלְּהוּ וְאַרִישָׁא קַאי: (רלו) עַיֵּן תּוֹסֶפְתָּא שְׁבִיעִית פֶּרֶק ד' הֲלָכָה א': (רלז) כֵּן כָּתְבוּ הָרַ"שׁ וְהָרֹא"שׁ וְהָרַ"י בֶּן מְלֵכִי צֶדֶק[575] וְכֵן נִרְאֶה בְּעָרוּךְ[576] כְּמוֹ שֶׁכָּתַב ר"י קוּרְקוֹס, וּבְפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ נָתָן כָּתַב שֶׁמּוֹשְׁחִין הָאֹרֶז בְּשֶׁמֶן וּמְנַעֲנְעִין אוֹתָן, וּמִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת נִרְאֶה קְצָת שֶׁהוּא עִנְיַן קְצִירָה שֶׁכָּתַב שָׁם וְעוֹד יִתְבָּאֵר שַׁפְּרוֹת שְׁבִיעִית וְהִתְבּוֹאָה אִסּוּר לְלַקְּטָן וּלְקַצְּרָן כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּשְׁאָר הַשָּׁנִים[577], וְכֵן נִרְאֶה כְּאָן, שֶׁאִם הוּא עִנְיַן הַשְׁקָאָה הָוָה לֵיהּ לְסָמְכוֹ לְעִיל בַּהֲלָכָה ח' בְּדִינֵי הַשְׁקָאָה: (רלח) חֹזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן כ"א סְעִיף קָטָן י"ד וְחָזַר בּוֹ מִמַּה שֶׁכָּתַב בְּסִימָן ט"ז סְעִיף קָטָן ד' שֶׁהוּא הֶפְסֵד הַקַּרְקַע[578]: (רלט) שָׁם סִימָן ט"ז סְעִיף קָטָן ד': (רמ) שָׁם סִימָן ז' סְעִיף קָטָן י"ב וְסִימָן ט"ז סְעִיף קָטָן ד': (רמא) שָׁם סִימָן י"ז סְעִיף קָטָן ד' וְכֵן כָּתַב בְּמַלְאֶכֶת שְׁלֹמֹה בְּשֵׁם הָרַב רַבֵּנוּ יְהוֹסֵף: (רמב) רַ"שׁ: (רמג) עַיֵּן בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת לְרַבֵּנוּ: (רמד) יְרוּשַׁלְמִי שְׁבִיעִית פֶּרֶק ב' הֲלָכָה ב' וְכֵן כָּתַב הָרַ"שׁ בְּפֶרֶק ב' מִשְׁנָה ב' וְעַיֵּן בַּחֹזוֹן אִישׁ שָׁם סִימָן כ"א סְעִיף קָטָן י"ז[579]. וּמַה שֶּׁכָּתַב הָאוֹר שְׂמֵחַ שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה זְמִירָה דְּאוֹרַיְתָא[580], לְפִי דַּעַת מָרָן לְעִיל סְעִיף קָטָן י"ב אֵין זְמִירָה דְּאוֹרַיְתָא אֶלָּא בְּגָפָן: (רמה) תּוֹסֶפְתָּא שְׁבִיעִית פֶּרֶק ג' הֲלָכָה ה': (רמו) חֹזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ט סְעִיף קָטָן י"ד וּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה[581]: (רמז) חֹזוֹן אִישׁ שָׁם:

[דר"א ס"ק קכד]

עַל גַּבֵּי הַלּוּחַ שֶׁאֵין דַּרְכְּךָ לִזְרֹעַ כָּךְ[557].

557) ושיעור טפח עפר האמור כאן, הסתפקו הגרב"צ אבא שאול (אור לציון למשניות פ"ה מ"ב) והגר"נ גשטטנר (נתן פריו שביעית שם) אם הוא בדוקא, שאם יתן עפר יותר משיעור זה הוא נראה כזורע, או שהכוונה שצריך ליתן עפר בגובה טפח לכל הפחות, ואף אם העפר גבוה יותר מכך מותר.

[דר"א ס"ק קכה]

כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ שָׁזְרַע בַּשְּׁבִיעִית[558].

558) אבל מטעם איסור זריעה בשביעית, כתב (מכתבים, כת"י) שאין לאסור, שאף אם יצמח, מ"מ אינו עובר משום זורע כי לא היתה כוונתו לכך.

[דר"א ס"ק קכו]

טוֹמְנוֹ בְּעָצִיץ שֶׁל חֶרֶס מְתֻּחַ בְּכָל גַּוְנֵי[559] שֶׁשָּׁם אֵין יָכוֹל לְצֶמַח[560].

559) ואין צריך את התנאים המבוארים לעיל, ובטעם הדבר כתב (מכתבים, כת"י), שהוא משום שניכר שאין זה לצורך זריעה.

560) והטעם שלא יצמח אף שהוא טמון בקרקע, ביארו הרמב"ן והריטב"א ותוס' הרא"ש (גיטין ז, ב), שהוא משום שטמון בכלי חרס שמעכב את היניקה.

ולענין הטומן בעציץ של עץ בתוך הקרקע, כתבו הרמב"ן והריטב"א ותוס' הרא"ש (שם) שאינו מעכב את יניקת הזרעים מהקרקע שהם בתוכה.

ולטמון את הלוף בעציץ של מתכת, כתב בחידושי הרד"ל (שביעית פ"ה מ"ב) שכל שכן שמותר, כי המתכת מעכבת את היניקה יותר מחרס, ואין לחוש שיצמחו הזרעים. [וציין שם לדין המבואר בדר"א לעיל (ס"ק נו) לענין עציץ על גבי הקרקע המפסיק את היניקה].

[דר"א ס"ק קכז]

דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת בְּאֹרֶז וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן יִפְסֹד הָאֹרֶז[561].

561) ואם יכול למנוע ההפסד על ידי השקאה רגילה, כתב רבינו (שערי אמונה פ"ב מ"י) שאסור לערב את המים בעפר.

ושיעור הפסד האורז, מבואר בחזו"א (סי' טז ס"ק ג) שאף אם לא יפסד האורז לגמרי, מ"מ מותר.

ושיעור ההפסד בכמות או באיכות שמותר לעשות מלאכות דרבנן כדי למונעו, מבואר בדר"א לעיל (ס"ק פח) ובביאורים שם.

[דר"א ס"ק קכט]

מְלַקֵּט אָדָם עֵצִים וַאֲבָנִים[562] וַעֲשָׂבִים[563] מִתּוֹךְ שָׂדֵהוּ[564] וְכוּ', וְדוֹקָא אִם צָרִיךְ לָעֵצִים[565] אוֹ הָאֲבָנִים[566] לְבִנְיָן[567] וְכוּ', לְתַקֵּן הַקַּרְקַע שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לִזְרִיעָה[568].

562) וללקט ניירות ושקיות וכדומה המונחים בחצרו, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שמותר, שניכר שדעתו רק לניקוי החצר. ואף אם היו שם זמן רב, דעתו (שבות יצחק עמ' קנז) שאינם בטלים לקרקע ומותר להוציאם משם, שאינו נראה כמתקן הקרקע לזריעה. אבל ניירות הנמצאים בגינה, או על גבי דשא שבחצר, או סביב לעץ הנטוע בחצר, כתב (מכתבים, כת"י) שאסור להוציאם בשביעית.

ולגרוף שלג שירד והצטבר על קרקע הראויה לזריעה, דעת רבינו (גבורי כח עמ' 476) שמותר לגורפו משם ואין לחוש משום תיקון הקרקע, כי השלג אינו עשוי להתקיים, ואין הסרתו נחשבת תיקון הקרקע.

563) והיתר הסרת העשבים, דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק עמ' קנח) שהוא רק בקציצת וחיתוך מה שעל פני הקרקע, שבזה יש צורך, אבל אסור לעקור את העשבים מהשורש.

ולתלוש עשבים העולים בין המרצפות בשבילים המוליכים מהחצר לבית, כתב רבינו (גבורי כח עמ' 476) שצריך עיון אם מותר לעשות כן בשביעית.

ואם עלו עשבים בין המרצפות שבחצר, ורוצה להוציא את הריצוף כדי לעקור העשבים ואח"כ לרצף את הקרקע מחדש, כתב (שם עמ' 489) שכמדומה שאין ראוי לעשות כן.

ועשבים שעלו בחריץ לניקוז מים מהגינה, ואם לא יעקרום ישארו הרבה מים בגינה ועלולים הצמחים שבה להינזק, כתב (שם) שצריך עיון אם מותר לעשות כן בשביעית.

564) וחצר שיש בה דשא, ורוצה לעוקרו כדי לעשות שם חניה לרכב, כתב (שם) שיש להסתפק אם מותר לעשות כן בשביעית.

והנוהגים לתלוש מעט עשבים ביציאתם מבית עלמין (כמובא בשו"ע או"ח סי' תקמז סי"ב), כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה סד) שרשאים לעשות כן אף בשביעית.

565) ועץ שנעקר משרשיו ונפל בחצרו, ורוצה להוציא את כולו מהחצר, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שמותר לעשות כן, ואינו נחשב כמכשיר את החצר לזריעה.

ואם אספו עצים לצורך הבערת מדורה בל"ג בעומר והניחום בגינה, כתב רבינו (שם) שיש להיזהר שלא להוציא העצים בשביעית באופן שעל ידי זה תהיה מוכשרת לזריעה.

566) וגינה שיש בה פסולת, ונטילתה מועילה להכשיר את הקרקע לזריעה, כתב רבינו (שם) שאסור להסיר את הפסולת אף כשכוונתו לניקיון ולא לצורך זריעה. וראה דברי הגרי"י קניבסקי (ארחות רבינו ח"ג עמ' רעט, הובאו בבה"ל ד"ה מלקט) שהתיר ניקוי גינה במגרפה רק משום שאינה צריכה סיקול ואין הסיקול מועיל לצמחים.

וחצר שרגילים לנקותה מהפסולת לנוי, דעת הגרי"ש אלישיב (משפטי ארץ פרק ו הע' 6, משנת הגרי"ש עמ' לה) שמ"מ אם היא ראויה ועומדת לזריעה, אסור לנקותה בשביעית, ומותר רק ליטול עצים ואבנים שניכר שנוטלם כדי להשתמש בהם, אבל אם כוונתו לסלק את הפסולת ולא להשתמש בה אין להתיר, כי אי אפשר לידע ממעשיו אם כוונתו בעשיית פעולה זו היא לנקות את החצר או כדי להכין אותה לזריעה. ואף אם רוצה להשכיר את הבית, ומחמת הלכלוך שבגינת הבנין הסמוכה לו קשה לו להשכירו, כתב רבינו (גבורי כח עמ' 481) שאסור לנקות את הלכלוך בשביעית.

מאידך, דעת הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה ח"א סי' נא אות י) והגר"ש וואזנר (תורת הלוי עמ' קכג) שחצר שלפי צורתה רגילים לנקותה אף אם אין זורעים בה, מותר לנקותה בשביעית מהפסולת, כי ניכר שכוונתו לצורך ניקיון ולא לזריעה. [וראה

[המשך בעמוד הבא]

עד הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק רְבִיעִי

(נג) הֶחָר הָאֶפְיל (נד) * וּמָתָר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית (נה) מִיָּד: ח * מֵאֵימָתַי מֻתָּר

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

* וּמָתָר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד. בִּירוּשַׁלְמִי סוֹף פֶּרֶק ו' דְּשְׁבִיעִית בְּרַאשׁוֹנָה הָיָה יָרָק אָסוּר בִּסְפָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִתְקִינוּ שֶׁיְּהֵא הַיָּרָק מֻתָּר בִּסְפָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַף עַל פִּי כֵן הָיָה אָסוּר לְהָבִיא יָרָק מִחוּצָה לָאָרֶץ, הִתְקִינוּ (רָצָה לוֹמַר רֻבֵּי הִתְקִין כַּמְּבֹאָר בְּהֶדְיָא לְקַמָּן בִּירוּשַׁלְמִי מַשֶּׁהִתִּיר רֻבֵּי לְהָבִיא יָרָק כוּ') שֶׁיְּהֵא מֻתָּר לְהָבִיא יָרָק מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, אַף עַל פִּי כֵן הָיָה אָסוּר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד, רַבִּי הִתִּיר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד, מַשְׁמַע שֶׁהַטַּעַם שֶׁהִתִּיר מִשּׁוּם שֶׁהִתִּיר לְהָבִיא יָרָק מִחוּץ לָאָרֶץ וְהִתְחִילוּ לְהָבִיא הָרִבֵּה רָאָה לְהַתִּיר לִקַּח מִיָּד דְּשָׁכִיחַ שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ, וְכֵן פֵּרְשׁוּ הָרַ"שׁ וְהָרַא"שׁ וְהָרַ"י בֶּן מַלְכִּי צֶדֶק, אֲמָנָם בִּירוּשַׁלְמִי פֵּאָה פֶּרֶק ז' הֲלָכָה ג' וּבְבָבָא בַּתְרָא פֶּרֶק ט' הֲלָכָה ה' אִיתָא שֶׁרַבִּי הָיָה אֵצֶל רַבִּי פְּרִידָא אִיתְּנוּ קוּמֵּה תְּרֵי פְּגָלִין (צְנוֹנוֹת) מִבֵּין רֵישׁ שָׁתָּא לְצוֹמָא רַבָּא וְהָוֵי אֲפוּקֵי שְׁמַטְתָּא, אָמַר לְהוּ וְלִית אִסּוּר וְלִית סְפֵיחִין אִנּוּן, אָמְרוּ לֵיהּ בְּאֲפוּקֵי רֵישׁ שָׁתָּא אִיזְדַּרְעִין, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִתִּיר רֻבֵּי לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד, וּמִבֹּאר דְּטַעַם הַהֶתֵּר מִשּׁוּם דְּבִירָק שָׁכִיחַ מִיָּד מִן הֶחָדָשׁ, וְהָרַע"ב הֵבִיא שְׁנֵי הַטְּעָמִים עַיֵּן שָׁם, וְהִגְרָ"א בְּשִׁנּוּיֵי אַלְיָהוּ כָּתַב דְּגַם כֻּנְּנַת הִירוּשַׁלְמִי בִּשְׁבִיעִית אֵינוֹ מִשּׁוּם שֶׁהִתִּיר לְהָבִיא יָרָק מִחוּץ לָאָרֶץ אֶלָּא כִּדְמַפְרֵשׁ בְּפֵאָה מִשּׁוּם דְּבָב' וְג' יָמִים עוֹשִׂים כַּיּוֹצֵא בּוֹ, וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּהָא דְּמִיתֵי מֵעִקָּרָא שֶׁרַבִּי הִתִּיר לְהָבִיא מִחוּץ לָאָרֶץ אֵינוֹ אֶלָּא אַגַּב דְּמִיתֵי כָּל הַהֶתֵּרִים אֲבָל לֹא בִּשְׁבִיל שְׁבִיעִית מַיְתִי לָהּ, אַךְ יֵשׁ לְעַיֵּן מִנָּא לֵיהּ לְהִירוּשַׁלְמִי לְהַלָּן שָׁם וּבְשֶׁקָּלִים פֶּרֶק א' הֲלָכָה ב' וּבְסַנְהֶדְרִין פֶּרֶק א' הֲלָכָה ב' וּבְנְדָרִים פֶּרֶק ו' הֲלָכָה ח' וּבִשְׁבִיעִית פֶּרֶק ז' הֲלָכָה א' דְּרַבִּי הִתִּיר לְהָבִיא יָרָק מִחוּץ לָאָרֶץ, הֲרֵי בִּבְרַיְיתָא זוֹ לֹא נִזְכַּר רַבִּי רַק לְעִנְיַן לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד וּבְרִישָׁא נִזְכַּר רַבּוֹתֵינוּ וְכֵן בְּתוֹסֶפְתָּא פֶּרֶק ד' דְּשְׁבִיעִית הֲלָכָה י', וְרַבּוֹתֵינוּ אֵין מְכָרְחָ שֶׁזֶּה רַבִּי (עַיֵּן תּוֹסְפוֹת עֲבוֹדָה זָרָה ל"ו א' ד"ה אֲשֶׁר וְשָׁם ל"ז א'), וּבִשְׁלָמָא אִם מַטַּעַם זֶה הִתִּיר לִקַּח יָרָק אֲתֵי שַׁפִּיר דְּכָל הַתַּקָּנָה נִקְרָא עַל שְׁמוֹ (וְגַם זֶה צָרִיךְ בֵּאוּר לָמָּה בְּרַיְיתָא קָרֵי לֵיהּ רַבּוֹתֵינוּ וּבַסֵּיפָא רַבִּי, וְאוּלַי מִשּׁוּם דִּבְרִישָׁא הוּא וּבֵית דִּינוֹ תִּקְנוּ אֲבָל בַּסֵּיפָא הוּא בְּעַצְמוֹ הִתִּיר כִּדְמַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּמַאי פֶּרֶק ב' הֲלָכָה א'), אִם לֹא שֶׁנֹּאמַר שֶׁקִּבְּלָה הָיְתָה בְּיָדָם שֶׁגַּם תַּקָּנָה רִאשׁוֹנָה תִּקֵּן רַבִּי, וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר דְּאַצְטְרִיךְ שְׁנֵי הַטְּעָמִים לְהַתִּיר, דְּאִי מִשּׁוּם שֶׁמְּבִיאִים מִחוּצָה לָאָרֶץ אַכַּתִּי צָרִיךְ שֶׁיְּרִבּוּ פֵּרוֹת חוּץ לָאָרֶץ עַל פֵּרוֹת הָאָרֶץ כְּמוֹ בְּשִׁבִּיעִית עַצְמָהּ כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּתוֹסֶפְתָּא דְּמַאי פֶּרֶק ד' הֲלָכָה י', וְכָאן עַל כָּרְחָךְ לֹא רַבּוּ דְּאָז גַּם בְּשִׁבִּיעִית עַצְמָהּ הָיָה מֻתָּר (אֲמָנָם לְדַעַת רַבֵּנוּ[134] דְּאָזְלִינַן לְעִנְיַן סְפֵיחִין בָּתַר לְקִיטָה כָּתַב מָרָן[135] דְּכֵיוָן דְּרַק גִּזְרָה הָיְתָה, בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד כְּשֶׁיֵּשׁ כֵּיוֹצֵא בּוֹ כְּבָר לֹא גָּזְרוּ, אֲתֵי שַׁפִּיר גַּם כָּאן דְּמִיָּד שֶׁיֵּשׁ שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ לֹא גָּזְרוּ עַל הַנִּלְקָטִין אֲחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה, אֲבָל הָרַ"שׁ לֹא סְבִירָא לֵיהּ כֵּן וּסְבִירָא לֵיהּ דִּבְנִגְמָר גִּדּוּלָן בְּשִׁבִּיעִית לֹא אָזְלִינַן בָּתַר לְקִיטָה[136], גַּם דַּעְתּוֹ דְּגַם בְּיָצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וְנִלְקָטִין אָז אֵין לְהַתִּיר אִם לֹא רַבָּה הַהֶתֵּר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּחֲזוֹן אִישׁ סִימָן ט' סְעִיף קָטָן ט"ו), וְלָכֵן הָצְרַךְ לְטַעֲמָא דְּרַבִּי פְּרִידָא דְּמִיָּד בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית כְּבָר יֵשׁ חֲדָשִׁים וּבְצִרּוּף שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ כְּבָר רַבּוּ, וְאִי מִדְּרַבִּי פְּרִידָא הָוֶה לֵיהּ לְהַמְתִּין עַל כָּל פָּנִים ב' וְג' יָמִים שֶׁהֲרֵי בִּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אִי אֶפְשָׁר לִזְרֹעַ וְרַק בְּמוֹצָאֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכִדְאָמַר רַבִּי פְּרִידָא בְּאֲפוּקֵי רֵישׁ שַׁתָּא אִיזְדַּרְעוּן וְצָרִיךְ אֲיָיהּ יָמִים שֶׁיִּגְדַּל (וְכִמוֹ שֶׁהֶעִיר בְּתוֹסְפוֹת אַנְשֵׁי שֵׁם), אֲבָל מִתּוֹךְ שֶׁמָּצוּי גַּם שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ הַלְּלוּ בָּזֶה לְאַלְתַּר (גַּם יִתָּכֵן שְׁגוּי זֶרַע בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּשְׁדֵה יִשְׂרָאֵל אוֹ שֶׁנִּפְּלָ מֵעַצְמוֹ וְנִקְלָט), וְהִנֵּה הָרַ"שׁ כָּתַב בְּפֶרֶק ו' מִשְׁנָה ד' שֶׁהָיוּ מְבִיאִין מִחוּצָה לָאָרֶץ וְהָיָה רַבָּה עַל שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְעַל כָּרְחָךְ אֵין כַּוָּנָתוֹ שֶׁהָיָה רַבָּה מַמָּשׁ דְּאִם כֵּן מֵאי אַרְיָא בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית בְּשִׁבִּיעִית נַמִּי, וְעוֹד דְּהָא מַשְׁמַע דְּרַבִּי לֹא הִתִּיר אֶלָּא יָרָק וְלֹא תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת[137] וְאַמַּאי הֲרֵי הִתִּירוּ לְהָבִיא מִחוּץ לָאָרֶץ גַּם תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת כִּדְאִיתָא בְּתוֹסֶפְתָּא פֶּרֶק ד' דְּשְׁבִיעִית הֲלָכָה י' וּבְרַבּוּ שֶׁל חוּץ לָאָרֶץ מֻתָּר תָּמִיד כַּנַּ"ל מִתּוֹסֶפְתָּא דִּדְמַאי, וְעַל כָּרְחָךְ דִּלְא רַבּוּ מַמָּשׁ רַק בְּצִרּוּף שֶׁגַּם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גָּדַל מַהֵר כְּעִבּוּדָא דְּרַבִּי פְּרִידָא הָוֶה לֵיהּ רַבּוּ וְכַנַּ"ל: * **מֵאֵימָתַי מָתָר אָדָם לִקַּח לִפְנִי כו'.** עַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה בְּשֵׁם מָרָן, אַךְ יֵשׁ לְעַיֵּן לְפִי זֶה לָמָּה לֹא כָּלַל רַבֵּנוּ דִּין לוּף בְּרֵישׁ הֲלָכָה ז' וְיִכְתֹּב בְּצָלִים וְלוּף שֶׁיָּצְאוּ מִשְּׁבִיעִית וְכוּ' (וְדַעַת רַבֵּנוּ שֶׁגַּם לוּף הוּא מִין בְּצָלִים[138] כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּפֶרֶק ה' מִשְׁנָה ב'), גַּם קָשֶׁה הַלָּשׁוֹן שֶׁכָּתַב כָּאן מִשֶּׁיִּרְבֶּה הַחָדָשׁ וּבַהֲלָכָה ז' כָּתַב אִם עָשׂוּ כֵּיוֹצֵא בָּהֶן מֻתָּרִין עֲשָׂה הַבְּכִיר הֶחָר הָאֶפְיל מִשֶּׁמַע דְּאֵין צָרִיךְ מִשֶּׁיִּרְבֶּה, וּמָרָן כָּתַב דְּגַם כָּאן הַכַּוָּנָה כֵּן וְלִכְאוֹרָה הוּא דָּחוּק. וְהַגְרָ"א בְּשִׁנּוּיֵי אַלְיָהוּ כָּתַב דִּלּוּף שְׁאנֵי דְּדִרְכּוֹ לְהִתְקַיֵּם הַרְבֵּה זְמַן בָּאָרֶץ וְלָכֵן אֵין לְהַתִּיר אֶלָּא אִם כֵּן רַבָּה הֶחָדָשׁ דְּגִוּרִינַן שְׁמָא יַטְמִין מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וְאִם גַּם דַּעַת רַבֵּנוּ כֵּן אָתֵי שַׁפִּיר הַכֹּל וְלֹא יָדַעְתִּי לָמָּה לֹא הֵבִיא מָרָן דַּעַת הַגְרָ"א, וְכָל זֶה בְּיָצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית דְּאָזְלִינַן מִדִּינָא אַחַר לְקִיטָה וְרַק מִגְּזֵרָה אָסְרוּ[139] וְלָכֵן בִּבְצָלִים הִתִּירוּ מִיָּד שֶׁעָשׂוּ כֵּיוֹצֵא בָּהֶן וּבְלוּף עַד שֶׁיִּרְבֶּה הֶחָדָשׁ, אֲבָל אִם עָקְרוּ בַּשְּׁבִיעִית וְחָזַר וְנָטְעוּ בַּשְּׁמִינִית אָז כְּבָר נֶאֱסַר עֲקִרָּתוֹ וְאִי

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(נג) הֶחָר הָאֶפְיל. (פז) הֶחָר הַקָּרוֹב הֶחָר הָרָחוֹק הֶחָר מָקוֹם אֶחָד הֶחְרוּ כָּל הַמְּקוֹמוֹת, אֲבָל אִם הֶחְרוּ לַחִין לֹא הֶחְרוּ יְבֵשִׁים וְכָל שֶׁכֵּן אִם הֶחָר מִין אֶחָד לֹא הֶחְרוּ שְׁאָר הַמִּינִין, וְאֵין מַתִּירִין אֶלָּא עַל פִּי חָכָם, וְכֻלָּן לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית חַיָּבִין בְּמַעֲשְׂרוֹת: **(נד) וּמֻתָּר לִקַּח יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד**[132]. (פח) הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁרֻּבֵּי הִתִּיר לְהָבִיא יָרָק מִחוּץ לָאָרֶץ [שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיוּ אוֹסְרִין גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבִיאוּ אִתּוֹ גּוּשׁ מֵעֲפַר חוּץ לָאָרֶץ שֶׁמְּטַמֵּא] וְתָלִינַן שֶׁהוּא מִשֶּׁל חוּץ לָאָרֶץ[133] (פט) אֲבָל בְּיָדוּעַ שֶׁהֵן מִשֶּׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֲסוּרִין, וּמִכָּל מָקוֹם בַּשְּׁבִיעִית עַצְמָהּ אָסוּר אַף שֶׁיֵּשׁ לְתָלוֹת שֶׁהוּא מִחוּץ לָאָרֶץ כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ חֲשׁוּדִים שֶׁמּוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית: **(נה) מִיָּד.** (צ) וּבְמָקוֹם שֶׁיָּדוּעַ שֶׁאֵין מְבִיאִין מִחוּץ לָאָרֶץ

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(פז) תּוֹסֶפְתָּא שְׁבִיעִית פֶּרֶק ד' הֲלָכָה ח': (פח) ר"ש, וְדַעַת הַחֲזוֹן אִישׁ שָׁם סְעִיף קָטָן ט"ז דְּגַם רַבֵּנוּ סְבִירָא לֵיהּ טַעַם זֶה וּכְדַעַת הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה וְרַדְבַּ"ז:
(פט) חֲזוֹן אִישׁ שָׁם סְעִיף קָטָן ט"ז מְצַדֵּד כֵּן וּפָשַׁט מַה שֶּׁנִּסְתַּפֵּק בִּסְעִיף קָטָן י"ד: (צ) כֵּן נִרְאֶה בַּחֲזוֹן אִישׁ שָׁם סְעִיף קָטָן י"ז:

[דר"א ס"ק נד]

וּמֻתָּר לִזְרֹק יָרָק בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִיָּד[132] וְכוּ', וְתָלִינַן שֶׁהוּא מִשֶּׁל חוּץ לָאָרֶץ[133].

132) ירק המבואר כאן, כתב הגר"ש וואזנר (שיעורי שבט הלוי כאן) שהוא עלי ירק, שגדלים במהרה [ואם יזרעו בראש השנה ע"י נכרי או ע"י שהרוח תעיף זרע, יספיקו לגדול עד צום גדליה, כמבואר בבה"ל (ד"ה ומותר)], אבל פירות האדמה [המכונים בזמננו 'ירק'] מבואר ברמב"ם כאן [ובדר"א (ס"ק נא)] שדינם כבצל, שהרי אינם צומחים במהרה. וכן כתב הגרב"צ אבא שאול (אור לציון פרק ה תשובה ח), וביאר, שבעלי ירק הדרך היא שהם מוסיפים עלים בכל יום והתוספת ניכרת בכל הירק, ולכן הקילו בהם שגידולי ההיתר מעלים את האיסור ומותרים מיד, מה שאין כן בירקות שהן פרי האדמה כגון מלפפון בצל וכרוב, שאין טבעם לגדול כל כך כל יום, אין להתירם עד שיגדלו כיוצא בהן.

133) ולקנות ירקות מיד לאחר ראש השנה על סמך ירקות שבאו מהערבה הדרומית, שדינה כחו"ל לענין שביעית, צידד הגרי"ש אלישיב (ישא יוסף שביעית סי' ק'ג) בתחילה להקל, אך למעשה לא היקל [ומשום שאמר לו רבינו שאין ידועה הוראה מהחזו"א להקל בזה].

ולקנות ירקות מיד לאחר ראש השנה ולתלות שהם מיבול נכרי, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שאי אפשר להקל בזה, מפני שיש ביבול נכרי קדושת שביעית, ויתכן שלא התירו לתלות בזה.

[בה"ל ד"ה ומותר]

אֲמְנָם לְדַעַת רַבֵּנוּ[134] דְּאָזְלִינַן לְעִנְיַן סְפִיחִין בָּתַר לְקִיטָה כָּתַב מָרָן[135] וְכוּ', לֹא אָזְלִינַן בָּתַר לְקִיטָה[136] וְכוּ', אֶלָּא יָרָק וְלֹא תְּבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת[137].

134) להלן הט"ו.

135) סי' ט ס"ק ג, הובא בדר"א לעיל (ס"ק מח).

136) בביאור דעת הר"ש, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' קצא ד"ה היוצא) שסבר שהגדרת לקיטה שיש לילך אחריה בשביעית, נאמרה על גמר הפרי, שהוא הזמן הקובע למעשרות ולשביעית, ושלא כדעת הרמב"ם שסבר שהגדרה זו נאמרה על הלקיטה עצמה.

137) ולמעשה, לקנות תבואה וקטניות בתחילת השנה השמינית, כתב רבינו (שיח השמיטה פי"ד הע' מא) שאין להתיר, שאף שבדר"א (ס"ק נד) סתם שההיתר הוא משום שתולים שהובאו מחו"ל, וטעם זה שייך אף בתבואה וקטניות, מ"מ העיקר כמבואר בבה"ל (ד"ה ומותר) שההיתר הוא דוקא בירק משום שהוא שגדל מהר, ולא בתבואה וקטניות.

[בה"ל ד"ה מאימתי]

לוּף הוּא מִין בְּצָלִים[138] וְכוּ', וְרַק מַגְזֶרֶת אָסְרוּ[139].

138) ראה דר"א לעיל (פ"א ס"ק קכ וציה"ל שם) ולקמן (פ"ז ס"ק עו) שיש החולקים על הרמב"ם בזה.

139) כמבואר בדר"א לעיל (ס"ק מח).

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק רביעי

[דר"א ס"ק נה]

שֶׁיָּרָק דִּרְכּוֹ לִגְדֹּל מַיִד[140].

140) ואף ירק גדול, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שהוא מותר מיד לאחר שביעית מטעם זה, ומהטעם המבואר בירושלמי שהובא בבבה"ל (ד"ה ומותר), שאף הוא גדל בזמן קצר מאד.

[דר"א ס"ק נח]

שֶׁזִּמַּנּוֹ בְּפֶסַח שֶׁל שְׁמִינִית שֶׁאָז רַבָּה הֶחָדָשׁ[141].

141) ובזמננו, שהדרך לשמור בקירור במשך כמה חודשים, וקרוב לודאי שהלוף נלקט בשביעית, כתב הגר"ש וואזנר (שיעורי שבט הלוי כאן) שבודאי אין להקל וליקח לוף לפני פסח אם אין יודעים בודאות שרבו הגידולין מן החדש, וראה מה שכתבנו בביאורים לדר"א לעיל (סוף ס"ק מח).

[דר"א ס"ק נט]

הַיְנוּ בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה שֶׁל אֶחָד בְּתִשְׁרֵי[142].

142) וכשהביא שליש בבין השמשות של ליל ראש השנה שבתחילת השביעית, דעת רבינו (שיח השמיטה פ"י הע' ד) שיש להחמיר לשני הצדדים, שחייב במעשר כבשישית, ומאידך חלים עליו דיני שביעית, והוסיף שמשקיעת החמה עד 35 דקות אח"כ נחשב בין השמשות לענין זה.

ואם הבחינו לאחר ראש השנה שהביא שליש ומסופקים שמא הביא לפני ראש השנה, הורה רבינו (שם) שדינו כספק, ואין לסמוך על מומחה שאומר שצמח לפני ראש השנה [וראה דר"א להלן (ס"ק צד), שפירות שחנטו מיד אחר ראש השנה של השנה השמינית יש לנהוג בהם קדושת שביעית כי עלולים הם להתחלף עם פירות שחנטו לפני ראש השנה של שמינית].

וכל זה כשנולד בפירות אלו ספק הניכר מחמת שהוכר שיעור הגידול הקובע לענין שביעית סמוך לראש השנה, אבל חשוד שהביא פירות ואומר שחנטו בשנה השישית, כתב רבינו (שיח השמיטה שם הע' יד) שהוא נאמן על כך.

[דר"א ס"ק ס]

כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר רַבֵּנוּ בְּפֶרֶק י' הֲלָכָה י"ד[143].

143) וטעם הדבר מבואר בדר"א שם (ס"ק עו).

[דר"א ס"ק סב]

וְזוֹרֵק הֶעָלִין וְהַקְּלָחִים[144] וְכוּ', לְחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אָסוּר [שֶׁיָּבֹא לְזָרְעָן בַּשְּׁבִיעִית][145].

144) בכלל לשון קטניות הנזכר לענין כלאים, כתב החזו"א (דיני כלאים אות ג) שנכללו בזה אפונה, אפונה ירוקה, שעועית, פולים, תירס, עדשים [וכתב שם שגם אורז דוחן ושומשמים הם בכל קטניות. אמנם ראה להלן (הי"א) שלענין שביעית דינם של אורז דוחן ושומשום שונה].

145) ולתלות שהחשוד שקונה את הקטניות שהביאו שליש לא יזרעם בשביעית אלא יאכילם לבהמתו וכדומה, כפי שתולים כשמוכרים לו פירות שלא יזרעם אלא יאכלם, כמבואר לקמן (פ"ח ס"ק מט), כתב בציה"ל (שם ס"ק מז) שיתכן שאין תולים אלא בראויים למאכל אדם, ולא בענייננו שהם ראויים רק למאכל בהמה, והניח בצ"ע.

[דר"א ס"ק סד]

וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ב' מִמַּעֲשֵׂר[146] וְכוּ', מְיֻד שֶׁנַּעֲשָׂה ע�ָגל בְּעוֹדוֹ סְמָדַר[147] וְכוּ', גַּרְגִּיר אֶחָד וְהִגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעְשְׂרוֹת חֻשַּׁיב כְּהִגִּיעוּ כֻּלָּן[148].

146) שיעור הבאת שליש, כתב הדר"א (פ"ב ממעשר ס"ק סה) שהוא שליש בגודלה ומשקלה של התבואה, וכשמגיעה לשיעור זה, גם באיכותה הגיעה לשליש מבישולה [ובציה"ל שם (ס"ק קכב) הביא דעות נוספות].

והטעם שהולכין אחר הבאת שליש לענין שביעית, ביאר הגר"ש וואזנר (שיעורי שבט הלוי אות מא) שמאז ראוי הפרי לאכילה ע"י הדחק, וא"כ יש עליו תורת פרי, ולכן הוא נחשב פרי של השנה השישית, ואין חלים עליו דיני שביעית.

147) וטעם הדבר, כתב בדר"א שם (ס"ק נא) שכך מוחזק לחז"ל שמשעה שהגיעו לסמדר הם כבר ראויים לאכילה.

148) וטעם הדבר כתב הדר"א שם (ס"ק פ), שמוחזק לחז"ל שבמינים אלו כשהבשיל גרגיר אחד, כל השאר ראויים קצת לאכילה.

[ציה"ל ס"ק צא]

דִּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אִי אֶפְשָׁר לְקָנוֹת וּבְצוֹם גְּדַלְיָה כְּבָר יֵשׁ חֲדָשִׁים[149].

149) אופן זה שבצום גדליה כבר יהיו גידולי שמינית, למרות שאי אפשר לזרוע בראש השנה, מבואר בבבה"ל (שם) שהוא כשזרע אותם גוי, או בזרע שנפל מעצמו ונקלט, ועי"ש עוד.

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק רְבִיעִי עה

אָדָם (נו) **לִקַּח לוּחַ בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית** (נז) **מְשֻׁיָּרֶבֶת** (נח) **הֶחָדָשׁ: ט** (נט) **בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי** (ס) **רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַשְּׁמִטִּין וְלַיּוֹבְלוֹת. פֵּרוֹת שִׁשִּׁית שֶׁנִּכְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית אִם הָיוּ** (סא) **תְּבוּאָה** (סב) **אוֹ קִטְנִיּוֹת** (סג) **אוֹ פֵּרוֹת הָאִילָן** (סד) * **וְהִגִּיעוּ** (סה) **לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת**

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

אָסוּר, (נח) וַדַּעַת הַגְּרָ״א שֶׁאַיִן הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁמְּבִיאִין מִחוּץ לָאָרֶץ אֶלָּא שֶׁיָּרַק דַּרְכּוֹ לִגְדֹּל מִיָּד[140] מִן הֶחָדָשׁ אֲבָל בַּחָזוֹן אִישׁ לֹא פָּסַק כֵּן: **ח (נו) לָקַח לוּחַ.** (נז) דִּין לוּחַ כְּדִין כָּל יָרָק: **(נז) מְשֻׁיָּרֶבֶת הֶחָדָשׁ.** (נח) הַאי יְרִבֶּה רָצָה לוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה כְּבָר מְצוּי חָדָשׁ (נט) וְעָשָׂה הַבָּכִיר הוּא בְּכָלַל יִרְבֶּה, וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ לוּחַ בִּפְנֵי עַצְמוֹ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵאן דְּאָמַר בַּגְּמָרָא דְּלוּחַ מָתָר לְקַח מִיָּד קָא מַשְׁמַע לָן רַבֵּנוּ דְּדִין לוּחַ כְּדִין כָּל יָרָק אִם יָצָא מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וְהֵינוּ בִּידוּעִים שֶׁהֵם מִשְּׁבִיעִית אֲבָל אִם יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק שֶׁהֵן מִמּוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מָתָּרִין מִיָּד אִם מְבִיאִין מִחוּץ לָאָרֶץ וּכְדִין כָּל יָרָק בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת: **(נח) הֶחָדָשׁ.** (נט) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזְּמַנּוֹ בְּפֶסַח שֶׁל שְׁמִינִית שֶׁאָז רַבָּה הֶחָדָשׁ[141]: **ט (נט) בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי.** (ס) הֵינוּ בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה שֶׁל אֶחָד בְּתִשְׁרֵי[142]: **(ס) רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַשְּׁמִטִּין וְלַיּוֹבְלוֹת.** הֵינוּ שֶׁשְּׁנַת הַשְּׁמִטָּה וּשְׁנַת הַיּוֹבֵל מַתְחִילִין בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי (סא) כִּדְלָקְמִינָן בַּגְּמָרָא מִקְּרָא. וְאַף עַל גַּב דְּגַבֵּי יוֹבֵל כְּתִיב ׳בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר׳ וְגוֹ׳, מִכָּל מָקוֹם מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּבָר לֹא הָיוּ עֲבָדִים מִשְׁתַּעְבְּדִין לַאֲדוֹנֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁבְּאֵר רַבֵּנוּ בְּפֶרֶק י׳ הֲלָכָה י״ד[143]: **(סא) תְּבוּאָה.** (סא) הוּא חִמָּשֶׁת מִינֵי דָּגָן שֶׁהֵם הַחִטִּים וְהַשְּׂעוֹרִים וְהַכֻּסְמִין וְשִׁבֹּלֶת שׁוּעָל וְהַשִּׁיפוֹן: **(סב) אוֹ קִטְנִיּוֹת.** (סא) כָּל דָּבָר שֶׁהַזֶּרַע עַצְמוֹ נֶאֱכָל וְזוֹרֵק הָעֶלִין וְהַקְּלָחִים[144] (ק) אוֹ שֶׁהַיָּרָק וְהַזֶּרַע נֶאֱכָל הוּא בִּכְלַל קִטְנִיּוֹת, (קא) וְאֶפְשָׁר דְּאֲפִלּוּ אִם הַזֶּרַע נֶאֱכָל לְעוֹף אוֹ לִבְהֵמָה יֵשׁ לוֹ דִּין קִטְנִיּוֹת, וְלָכֵן אִם הֵבִיא שְׁלִישׁ יֵשׁ לְהָקֵל לִתֵּן לִפְנֵי עוֹפוֹת אוֹ לְהַשְׁהוֹתָן עַד אַחַר שְׁבִיעִית, אֲבָל לְמָכְרָן לְחַשּׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אָסוּר [שַׁיְּבָא לְזָרְעָן בַּשְּׁבִיעִית][145]: **(סג) אוֹ פֵּרוֹת הָאִילָן.** חוּץ מֵאֶתְרוֹג שֶׁיֵּשׁ לוֹ דִּינִים אֲחֵרִים כְּדִלְקָמָן הֲלָכָה י״ב: **(סד) וְהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת.** (קב) דַּעַת רַבֵּנוּ דַּהֲנָטָה בָּאִילָנוֹת הִיא עוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן וְהוּא הֶבְאַת שְׁלִישׁ וְכֵן בִּתְבוּאָה וְקִטְנִיּוֹת הֶבְאַת שְׁלִישׁ הוּא עוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ב׳ מִמַּעֲשֵׂר[146] עַיֵּן שָׁם חוּץ מִתַּפּוּחִים וְאֶתְרוֹגִים שֶׁעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת שֶׁלָּהֶן הוּא מִיָּד שֶׁנַּעֲשָׂה עָגֹל בְּעוֹדוֹ סְמָדַר[147] כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ בְּפֶרֶק ב׳ מִמַּעֲשֵׂר הֲלָכָה ה׳. (קג) וּבְנָפָנִים וְרִמּוֹנִים וּתְמָרִים, אִם בִּשֵּׁל בָּהֶן גַּרְגִּיר אֶחָד וְהִגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת חָשִׁיב כְּהִגִּיעוּ כֻּלָּן[148], וְדַוְקָא אִם הַשְּׁאָר הִגִּיעוּ עַל כָּל פָּנִים לְשִׁעוּר פְּרִי דְּהֵינוּ בַּעֲנָבִים בֹּסֶר וּבְרִמּוֹן סְמָדַר, אֲבָל לִפְנֵי שִׁעוּר זֶה אֵינָן פְּרִי כְּלָל, וּבְשְׁאָר הַפֵּרוֹת הַפְּרִי שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת נִדּוֹן לְשֶׁעָבַר וְהַפְּרִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ נִדּוֹן כִּלְהַבָּא כַּנַּ״ל בְּפֶרֶק א׳ מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי הֲלָכָה ב׳ סְעִיף קָטָן כ״ב, (קד) וְדַעַת הָרַ״שׁ וְהַתּוֹסְפוֹת דַּהֲנָטָה אֵינָהּ עוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת אֶלָּא מִיָּד שֶׁנּוֹפֵל הַפֶּרַח בְּעוֹדוֹ בֹּסֶר וְכֵן הוֹלְכִין אַחַר חֲנָטָה, (קה) וְקִיְמָא לָן לַהֲלָכָה כְּדַעַת רַבֵּנוּ: **(סה) לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת.** וְהוּא חֲנָטָה לְדַעַת רַבֵּנוּ כַּנַּ״ל (קו) וְאַף בַּשָּׁנָה

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

אֶפְשָׁר לְהַתִּיר גַּם בִּבְצָלִים רַק אִם רַבּוּ גִּדּוּלָיו עַל עִקָּרוֹ וּכְדִלְקָמָן בַּהֲלָכָה כ״א, מִיהוּ כָּל זֶה בְּבָצָל וְלוּף שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק ט׳ דִּתְרוּמוֹת מִשְׁנָה ו׳, אֲבָל בִּשְׂאָר יָרָק שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה אֲפִלּוּ עֻקָּרוֹ בַּשְּׁבִיעִית וְחָזַר וְנִטְעוֹ בַּשְּׁמִינִית הַגִּדּוּלִין מֻתָּרִין אֲפִלּוּ לֹא רַבּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ לְעֵיל הֲלָכָה ו׳ שֶׁהַזּוֹרֵעַ סְפִיחֵי שְׁבִיעִית הַגִּדּוּלִין מֻתָּרִין, וְזוֹ נִרְאֶה כַּוָּנַת מָרָן בְּסִימָן ט׳ סְעִיף קָטָן ח׳ שֶׁכָּתַב סְפִיחֵי שְׁבִיעִית שֶׁזְּרָעָן בַּשְּׁמִינִית וְרַבּוּ גִּדּוּלֵי הֶתֵּר עַל הָאִסּוּר מֻתָּרִין, וְהֵינוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה שֶׁבְּזֶה צָרִיךְ רַבּוּ גִּדּוּלָיו עַל עִקָּרוֹ אִם עֻקָּרוֹ בַּשְּׁבִיעִית וְנִטְעוֹ בַּשְּׁמִינִית וְכַנַּ״ל הֲלָכָה ו׳ סְעִיף קָטָן מ״ח, וְכֵן נִרְאֶה בְּתוֹסְפוֹת רי״ד נְדָרִים נ״ז ב׳ בְּצָל שֶׁעָקְרוֹ בַּשְּׁבִיעִית כּוּ׳ לֹא קָמַבָּעְיָא לֵיהּ אֶלָּא דְּבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה, אֲבָל דָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה פְּשִׁיטָא לָן דְּגִדּוּלָיו מֻתָּרִין בְּכָל הָאִסּוּרִין חוּץ מִתְּרוּמָה כִּדְתָנַן בְּפֶרֶק ט׳ דִּתְרוּמָה עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְכָנָתוֹ לְמִשְׁנָה דְּפֶרֶק ט׳ דִּתְרוּמוֹת גִּדּוּלֵי תְּרוּמָה תְּרוּמָה אֲבָל הַטָּבֵל וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית וּתְרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ וְהַמְדֻמָּע וְהַכִּבּוּרִים גִּדּוּלֵיהֶן חֻלִּין כּוּ׳, הַטָּבֵל גִּדּוּלָיו מֻתָּרִין בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה גִּדּוּלֵי גִּדּוּלִין אֲסוּרִין, וְהוּא הַדִּין בְּכָל הָנֵי דְּמִיתְנוּ בַּהֲדֵי טֶבֶל וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ״ם שָׁם בְּפֶרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת מִשְׁנָה ה׳, וְכֵן הוּא בְּפֶרוּשׁ הָרַב אַבְרָהָם מִן הָהָר בִּנְדָרִים שָׁם וּבְמְאִירִי שָׁם דְּרַוְקָא בְּבָצָל מִבָּעְיָא לֵיהּ מִשּׁוּם שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה אֲבָל בְּדָבָר שֶׁזַּרְעוֹ כָּלֶה וַדַּאי מֻתָּר: * **וְהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה כּוּ׳.** הִסְכִּימוּ

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(נח) בְּשִׁנּוּיִים אֵלּוּ וּכְפֵרוּשׁ ב׳ שֶׁל הָרַע״ב, וְעַיֵּן בְּתוֹסְפוֹת אֲנָשֵׁי שֵׁם שֶׁהִקְשָׁה אִם כֵּן לְמָה מַתִּירִין מִיָּד וְלֹא עַד ב׳ וְג׳ יָמִים, וְלֹא קָשֶׁה מִידֵי דִּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אִי אֶפְשָׁר לְקַנּוֹת וּבְצוֹם גְּדַלְיָה כְּבָר יֵשׁ חֲדָשִׁים[149]: (נט) חָזוֹן אִישׁ שָׁם סְעִיף קָטָן ט״ו: (ס) שָׁם: (סא) וְדַעַת הַגְּרָ״א בִּשְׁנוּיִים אֵלּוּ הִבְלוּף לֹא מַהֲנֵי עֲשָׂה הַכָּבִיר וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲהֲלָכָה: (סה) רַ״שׁ וּרא״ש וְר״י בֶּן מַלְכִּי צֶדֶק וְרַבֵּנוּ אֵלִיָּהוּ מִלּוּנְדְרֵישׁ וְרַע״ב, אֲבָל רַבֵּנוּ לֹא מָצֵי לְפָרֵשׁ כֵּן דְּהָא לְפִי דִּבְרָיו דִּבְחֲנָטָה הַכֹּל מְתָר וְכָל הַנְּדוֹן כְּאן לִפְנֵי חֲנָטָה וְכַנַּ״ל, וְעַיֵּן בְּרַ״שׁ סִירִילְיאוֹ שֶׁהִכְרִיעַ גַּם כֵּן כְּדַעַת רַבֵּנוּ: (סו) מִבְּאֹר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה י״ב א׳ לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר: (סז) רֹאשׁ הַשָּׁנָה ח׳ ב׳: (סח) רַבֵּנוּ בְּפֶרֶק א׳ מִכְּלְאֵים הֲלָכָה ח׳: (סט) רַבֵּנוּ שָׁם וְתוֹסְפוֹת רי״ד רֹאשׁ הַשָּׁנָה י״ב א׳ י״ג א׳: (ק) רַמְבַּ״ן סוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה: (קא) חָזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן כ״ז סְעִיף קָטָן ז׳: (קב) ר״י קוּרְקוֹס וְחָזוֹן אִישׁ שָׁם סִימָן ט׳ סְעִיף קָטָן י״ז: (קג) חָזוֹן אִישׁ שָׁם וְסִימָן ז׳ סְעִיף קָטָן כ״ב: (קד) שָׁם סִימָן ז׳ סְעִיף קָטָן י״ז וְסִימָן ט׳ סְעִיף קָטָן י״ז, וְעַיֵּן שָׁם בִּסְעִיף קָטָן ט״ז שֶׁכָּתַב דִּבְזִיתִים עֲנָבִים וְחָרוּבִים הוּא בֹּסֶר וּבִשְׂאָר אִילָנוֹת הוּא סְמָדַר לְדַעָה זוֹ, וְעַיֵּן רַ״שׁ סִירִילְיאוֹ דַּף ס״ח ב׳ [פֶּרֶק ה׳ הֲלָכָה א׳] שֶׁהִסְכִּים לְדַעַת הָרַ״שׁ: (קה) שָׁם סִימָן ז׳ סְעִיף קָטָן י״ב: (קו) חָזוֹן אִישׁ עֻרְלָה סִימָן ב׳ סְעִיף קָטָן ט״ו:

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק רביעי

[דר"א ס"ק קז]

שֶׁאִם זָרַע בַּשְּׁבִיעִית הַפֵּרוֹת אֲסוּרִין[259] וְכוּ', מִזֶּה הָרְאָבַ"ד שֶׁהַפֵּרוֹת מֻתָּרִין[260].

259) ולברך ברכת האילנות על אילן שניטע בשביעית, כתב רבינו (מועדי הגר"ח ח"א סי' ד) שאין לברך עליו, וכן דעת הגרב"צ אבא שאול (אור לציון ח"ג פרק ו תשובה ג) שאין לברך עליו מפני שקיומו באיסור. והוסיף הגר"נ קרליץ (לקט הלכות שביעית לגרי"א דינר פ"ו עמ' 31) שאי אפשר לברך 'להנות בהם בני אדם' על אילן שיש חיוב לעקור אותו, כמבואר ברמב"ם לעיל (פ"א הי"ב).

ואם אין לו אילן אחר לברך עליו, דעת רבינו (שיח השמיטה עמ' קכ) שיברך על אילן זה בלא שם ומלכות, כי דין ברכה על אילן זה שנויה במחלוקת הפוסקים.

ולברך ברכת האילנות על אילן שנעבד בשביעית, כתב רבינו (גבורי כח עמ' 399, נזר החיים עמ' קכ) שתלוי הדבר במחלוקת המובאת בביה"ל (סי' רכה ס"ג ד"ה פרי) האם אפשר לברך על פירות מורכבים, ועל כן הורה (שיח השמיטה שם) שאין לברך עליו, ואם אין לו אילן אחר, יברך עליו בלי שם ומלכות. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הליכות והנהגות שביעית עמ' 11) שאין לברך עליו. מאידך, דעת הגרב"צ אבא שאול (אור לציון שם) שמברכים עליו, מפני שאין קיומו של האילן באיסור, שהרי לא ניטע בשביעית אלא רק עבדו בו, וכן דעת הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה תפלה פכ"ג ס"ל) שמברכים על הנעבד [וראה שו"ת דובב מישרים (ח"ג סי' ה)]. וראה עוד בענין עשיית מצוות בנעבד מה שכתבנו להלן (ציה"ל ס"ק קפז).

260) וישראל שהחכיר שדהו לנכרי וזרע הנכרי בשביעית לצורך עצמו, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה קיב) שלכאורה יש מקום להקל [לכו"ע], כמבואר בדר"א (כאן) ובציה"ל (ס"ק קפח).

[דר"א ס"ק קט]

דְּאָזְלִינַן אַחַר הֶבְאַת שְׁלִישׁ וְכַנַּ"ל הֶלָכָה י"א[261].

261) בדר"א (ס"ק עח), שכן היא דעת הרמב"ם והראב"ד, ועיין שם שמבואר שיש ראשונים החולקים וסוברים שדינו תלוי בגמר פרי ממש.

[דר"א ס"ק קיב]

עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת לְפִי דַּעַת רַבֵּנוּ[262] וְכוּ', שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן שָׁנָה שְׁנִיָּה[263].

262) כמבואר בדר"א לעיל (ס"ק סד).

263) ולעבוד לאחר שביעית באילן שפירותיו קדושים בקדושת שביעית, ראה בביאורים לדר"א לעיל (ס"ק צב) שלהלכה מותר. וכתב הגר"ש וואזנר (שיעורי שבט הלוי אות סא) שאף לשיטות שאסור לעבוד באילן שפירותיו קדושים (ראה בביאורים שם), מ"מ לעבוד באילן בנות שוח כשחלק מפירותיו הם של שביעית וחלק אינם של שביעית, מותר. וראה מנחת שלמה (שביעית פ"ה מ"א).

[ציה"ל ס"ק קפח]

שֶׁאֵין בָּהֶם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, וְלִכְאוֹרָה אֵין נִפְקָא מִנַּהּ וְכֵן נִרְאֶה בְּאֻגֶּרֶת מָרָן[264].

264) שם (מכתב כה) כתב החזו"א לגבי בננות מסוימות שגדלו בשביעית ונלקטו בשמינית, שצ"ע בדינם משום שנעבדו בשבת ובשביעית, ומבואר, שאף שאין בהם קדושת שביעית, שהרי נלקטו בשמינית והולכים בהם אחר לקיטה, מ"מ יש בהם איסור מדין נעבד. וכן כתב בדר"א לקמן (פ"ח ס"ק פו) שעל אלו החושבים לאסור נעבד לחוש גם בערבות למרות שאין בהם קדושת שביעית.

ולענין פרי שאין בו קדושת שביעית משום שחנט בשישית, ועבדו בו בשביעית, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה קא) שלכאורה נאסר מדין נעבד [למחמירים בנעבד], וכן דעת הגר"נ קרליץ (עמודי ארץ פ"ח הע' 42). אולם כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שיש מקום להקל בפירות אלו יותר, כי לא גדלו מחמת איסור אלא רק השביחו מחמתו. ודעת הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' רצו) שאף הראשונים שאסרו נעבד לא אסרו באופן שאין בפירות קדושת שביעית, ועל כן הורה לגבי פירות שחנטו בשישית ונלקטו בשביעית, שאף אם עבדו בשביעית כדי להשביחם אינם נאסרים, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק שביעית פ"ט אות ג) שמותרים, אלא שטעמו הוא מפני שאיסור נעבד אינו מחמת השבח שנעשה באיסור אלא משום שהראה בכך בעלות, וכעין איסור משומר, ובפירות שישית אין חיסרון בכך שמראה בעלות עליהם, ואינם נאסרים.

ופרחים שאין בהם ריח, ועל כן אין בהם קדושת שביעית, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה ק) שהם בכלל הנדון בציה"ל כאן. והוסיף (שיח השמיטה פי"ב הע' יב), שלפי החזו"א שהיקל בנעבד יש להקל אף בפרחים אע"פ שאין חיי נפש תלויים בהם כבמאכל, שהואיל והותר במין אחד אין לחלק בינו לבין שאר מינים. ולמעשה כתב (מכתבים, כת"י) שטוב להיזהר מלהשתמש בהם אף במוצאי שביעית. ודעת הגרי"ש אלישיב (הליכות שדה 123 עמ' לא, הובא באשרי האיש יו"ד פע"ו סנ"ג) שכיון שדינם כנעבד אין להשתמש בהם בשביעית [וראה מה שכתבנו בציה"ל לעיל (ס"ק קפז)].

ואף שמבואר במשנה (פ"ד מ"ב) ששדה שנטייבה או נדיירה בשביעית לא תיזרע במוצאי שביעית, למרות שאין בה קדושת שביעית [וממשנה זו הביא הרמב"ן (יבמות קכב, א) מקור לאיסור נעבד], כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שלא הביא ראיה מכך לספיקו, מפני שיתכן שכשעשה מלאכה בקרקע עצמה יש להחמיר יותר ולאסור את הגדל בה.

ולהסתכל בגינה שניטעה או נשתלה בשביעית באיסור, כתב רבינו (נזר החיים עמ' קס) שראיה לכאורה אינה נחשבת הנאה לאסור משום נעבד, וביאר (גבורי כח עמ' 483), שאף שלענין מעילה נאסר להנות בראיה [ורק שאין לזה דין מעילה], אין זה אלא חומרא בקדשים. ומ"מ דעתו (שיח השמיטה עמ' רא) שראוי להימנע מליהנות ממנה, ובפרט אם יש שם שלט שכתוב בו שניטעו האילנות והצמחים בשנת השמיטה, שאז יש בכך חילול ה'. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שבות יצחק שביעית פ"ט אות ד, וישמע משה ח"א עמ' שיב) שיש להימנע מלטייל ולהביט בגינות שניכר בהם השבח שנעשה מחמת איסור.

[ציה"ל ס"ק קפט]

וְזֶה דְּלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּתָמִים דֵּעִים[265] דְּהוּא מִן הַתּוֹרָה[266].

265) וטעם דברי התמים דעים לאסור מהתורה, כתב בבה"ל (סוף ד"ה עבר) בשם הקהלות יעקב, שהוא משום איסור כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל. ובשו"ת תמים דעים הנדפס לא נמצא דין זה לאסור נעבד, אולם הכפות תמרים (סוכה לט, ב)

[המשך במילואים עמוד 26]

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק רְבִיעִי

(קח) וּזְרָעוֹ בַּשְּׁבִיעִית וְיָצָא לַשְּׁמִינִית אִם זְרָעוֹ לְזֶרַע בֵּין זַרְעוֹ בֵּין יָרְקוֹ אָסוּר בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית (קט) כְּשֶׁאָר הַסְּפִיחִים. וְאִם זְרָעוֹ לְיָרָק הוֹאִיל וְנִלְקַט בַּשְּׁמִינִית (ק) בֵּין יָרְקוֹ בֵּין זַרְעוֹ מֻתָּר. זֶרַע לְזֶרַע וְלְיָרָק זַרְעוֹ אָסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִים (קיא) וְיָרְקוֹ מֻתָּר: טז (קיב) * בְּנוֹת שׁוּחַ הוֹאִיל

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

שֶׁאִם זָרַע בַּשְּׁבִיעִית הַפֵּרוֹת אֲסוּרִין[259] (קפט) מִדְּרַבָּנָן אֲבָל זָרַע בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית וְעָשׂוּ פֵּרוֹת בַּשְּׁבִיעִית מֻתָּרִין, וְאִם זָרַע גּוֹי אוֹ בְּמָקוֹמוֹת שֶׁהַשְּׁבִיעִית מִדְּבְרֵיהֶם כְּגוֹן בְּמָקוֹמוֹת שֶׁלֹּא כָּבְשׁוּ עוֹלֵי בָבֶל הָרַאֲב"ד שֶׁהַפֵּרוֹת מֻתָּרִין[260]: (קח) וּזְרָעוֹ בַּשְּׁבִיעִית. (קט) אוֹ שֶׁצָּמְחוּ מֵאֲלֵיהֶן: (קט) כְּשֶׁאָר הַסְּפִיחִים. דְּאָזְלִינַן אַחַר הֲבָאַת שְׁלִישׁ וְכַנַּ"ל הֶלָכָה י"א[261]: (ק) בֵּין יָרְקוֹ בֵּין זַרְעוֹ מֻתָּר. וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם סְפִיחִין וְלֹא מִשּׁוּם קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, וּמִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדְּרַבָּנָן עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כַּיּוֹצֵא בָּהֶן אוֹ עַד חֲנֻכָּה כַּנַּ"ל הֶלָכָה ו' ז': (קיא) וְיָרְקוֹ מֻתָּר. (קנ) וְלֹא דְּמֵי לְזַרְעִיל הֶלָכָה י"ד דְּבֵין זַרְעוֹ וּבֵין יָרְקוֹ אָסוּר, דְּהַיְרָק יוֹתֵר עִקָּר וְלָכֵן לְעִיל הַיָּרָק גּוֹרֵר גַּם אֶת הַזֶּרַע אֲבָל כָּאן אֵין הַזֶּרַע יָכוֹל לְגָרֵר אֶת הַיָּרָק אַחֲרָיו הוֹאִיל וְכֵן בְּלִשֹׁנֵיהֶם: **טז (קיב) בְּנוֹת שׁוּחַ.** (קנג) הוּא מִין תְּאֵנִים לְבָנִים וְדִינָם כְּדִין כָּל פֵּרוֹת הָאִילָן שֶׁהוֹלְכִין בָּהֶם אַחַר חֲנָטָה שֶׁהוּא עוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת לְפִי דַּעַת רַבֵּנוּ[262], (קנג) וְדֶרֶךְ בְּנוֹת שׁוּחַ שֶׁפְּרֵי שֶׁחָנַט בְּשָׁנָה זוֹ נִגְמַר בְּשׁוּלּוֹ אַחַר ג' שָׁנִים וְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הֵם חוֹנְטִין פֵּרוֹת אֶלָּא שֶׁכָּל פְּרִי שֶׁחָנַט בְּשָׁנָה זוֹ נִגְמַר בְּשׁוּלּוֹ אַחַר ג' שָׁנִים וְלָכֵן שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן שָׁנָה שְׁנִיָּה[263]:

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

שֶׁכָּתַב דִּדְיִן יַעֲקֹב לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּאִילָן מְשׁוּם מוֹנִין, וּבֶאֱמֶת יֵשׁ בַּגְּמָרָא ב' טְעָמִים עַל הָא דְּיַעֲקֹב בְּגִטִּין נ"ד א' מְשׁוּם חֲשָׁד וּמְשׁוּם מוֹנִין וְרַבֵּנוּ הֵבִיא שְׁתֵּיהֶן בְּפֶרֶק א' הֲלָכָה י"ב וּבְפֶרֶק ג' הֲלָכָה י"א, וּבְוַדַּאי דְּטַעַם מוֹנִין אֵין שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּאִילָן אֲבָל טַעַם חֲשָׁד יֵשׁ לוֹמַר דְּשַׁיָּיךְ גַּם בְּזָרָעִים, אֲמָנָם בְּגִטִּין שָׁם נִרְאֶה דְּטַעַם חֲשָׁד אֵינוֹ אֶלָּא לְתַקָּן טַעַם מוֹנִין דְּלֹא תִּקְשֵׁי דְּגַם בְּשַׁבָּת נִקְנוֹס וְעַל זֶה אָמַר דְּלֹא נֶחְשְׁדוּ עַל הַשַּׁבָּתוֹת אֲבָל מְשׁוּם חֲשָׁד לְחוּד אֵין אוֹסְרִין, אָמְנָם מִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ שֶׁהֵבִיא טַעַם חֲשָׁד לְחוּד וּמוֹנִין לְחוּד נִרְאֶה דְּסְבִירָא לֵיהּ דְּעַל כָּל אֶחָד אוֹסְרִין[268] וְכִבָר כָּתַבְנוּ בְּזֶה בְּבֵאוּר הֲלָכָה בְּפֶרֶק א' הֲלָכָה י"ב וּבְסוֹף פֶּרֶק ג' וּבְאֹרֶךְ שָׁם טַעֲמוּ, אַךְ אַפְתִּי יֵשׁ לוֹמַר דְּרַק בְּאִילָן שֶׁעוֹמֵד לְיָמִים רַבִּים שַׁיָּךְ טַעַם דַּחֲשָׁד וְלֹא בְּדָבָר הַנִּקְצָר מִיָּד וְכֵן כָּתַב בְּמַרְאֵה הַפָּנִים פֶּרֶק ב' הֲלָכָה ה' ד"ה זֶרַעוּ, אָמְנָם מִדִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה י' ב' ד"ה שְׁלֹשִׁים וְתוֹסְפוֹת יְשָׁנִים יְבָמוֹת פ"ג א' וְהָרַ"שׁ שְׁבִיעִית פֶּרֶק ב' מִשְׁנָה ו' שֶׁהִקְשׁוּ עַל רַ"שׁ מֵהָא דְּהָאֹרֶז וְהַדֹּחַן שֶׁהֶשְׁרִישׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מֻתָּרִין אֲלָמָּא דְּלֹא חָיְשִׁינַן שֶׁלֹּא יִקְלֹט בְּתוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית וְלֹא חִלְקוּ דְּדָווְקָא גַּבֵּי אִילָן יַעֲקֹב וְלֹא גַּבֵּי זְרָעִים מַשְׁמַע דְּלֹא סְבִירָא לְהוּ לְחַלֵּק בָּזֶה, וְאַף שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר דְּקָשְׁיָתָם מֵהָא דְּמַשְׁמַע דְּמֻתָּר לְכַתְּחִלָּה, עַל כָּל פָּנִים אִי אֶפְשָׁר לְהַקְשׁוֹת מִזֶּה לְרַ"שׁ דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּרַ"שׁ לֹא אָסַר בָּזֶה אֶלָּא מְשׁוּם מוֹנִין וּמְשׁוּם חֲשָׁד דְּוַדַּאי אָסוּר לִנְטֹעַ בְּתוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית כְּמוֹ שֶׁהוֹכִיחַ הָרַ"שׁ שָׁם וְתָמֵהּ טוּבָא עַל רַבֵּנוּ תָּם, אֶלָּא דְּמִכָּל מָקוֹם מַה שֶּׁקָּלַט בְּתוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית סְבִירָא לְהוּ דְּאֵין לֶאֱסֹר, וְאִם כֵּן יֵשׁ לוֹמַר דְּרַ"שׁ גַּם כֵּן מוֹדֶה דְּאֵין לֶאֱסֹר אֶלָּא בְּאִילָן דְּשַׁיָּךְ חֲשָׁד, וְעַל כָּרְחֲךָ דְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ תָּם וְחַשָּ

פו

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק רְבִיעִי

וְהֵן נִגְמָרוֹת (קיג) **לְאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים אִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת** (קיד) **קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁמִינִית הֲרֵי הֵן נֶאֱכָלוֹת בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה מִן הַשָּׁבוּעַ** (קטו) **בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית: יז** (קטז) * **הַבְּצָלִים**

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

מַה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הֵן עוֹשׂוֹת אוֹ אַחַת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הֵן עוֹשׂוֹת אֶלָּא שֶׁאֵין פֵּרוֹתֵיהֶן מְגַמְּרִין אֶלָּא לְאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכֵן כְּתָבוּ הָרַ"שׁ וְהָרֹא"שׁ בְּפִרְקִין וְהָרַאֲבַ"ד וְהָרַ"שׁ מִשָּׁנָץ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים פָּרָשָׁה א' וְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה ט"ו ב' וְהֶעָרוּךְ עֵרֶךְ בְּנוֹת שָׁבַע וְעוֹד כַּמָּה רִאשׁוֹנִים. וְהָרַ"י קוּרְקוּס כָּתַב דְּרַבֵּנוּ אֵין מְפָרֵשׁ כֵּן אֶלָּא שֶׁהֵן עוֹשׂוֹת כָּל ג' שָׁנִים, וְטַעְמוֹ מִשּׁוּם שֶׁרַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת כָּתַב מַה שֶּׁאָמַר שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן שְׁנִיָּה רָצָה לוֹמַר שֶׁאֶפְשָׁר לִהְיוֹת דִּינָם דִּין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה מִן הַשָּׁבוּעַ שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לְתִחְלַת שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה שֶׁהִתְחִילוּ לְהָנַץ בּוֹ, וּמִדְּכָתַב שֶׁאֶפְשָׁר לִהְיוֹת כוּ' כְּשֶׁנִּזְדַּמֵּן לָהֶם כוּ' מוּכָח דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּעוֹשׂוֹת פַּעַם לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים מַמָּשׁ וְלָכֵן אִם יִזְדַּמֵּן שֶׁהַחֲנָטָה הָיְתָה בְּשָׁבִיעִית אָז יוֹצֵא שֶׁשְּׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן שְׁנִיָּה, דִּלְפֵרוּשׁ שֶׁאֵר הָרִאשׁוֹנִים הֲרֵי תָּמִיד יוֹצֵא כֵּן, וְכָתַב דִּכֵן מַשְׁמַע לְשׁוֹנוֹ כָּאן שֶׁכָּתַב אִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה כוּ' מַשְׁמַע דְּלֹא תָּמִיד הוּא כֵּן, וְתֵימָא לוֹמַר שֶׁרַבֵּנוּ דָּחָה הֵירוּשַׁלְמִי וּפֵרַשׁ פֵּרוּשׁ אַחֵר וּדְלֹא כְּכָל הָרִאשׁוֹנִים וּמַה הִכְרִיחוֹ לָכָךְ, וּבֶאֱמֶת מִדְּבָרָיו כָּאן אֵין שׁוּם רְאָיָה, שֶׁהֲרֵי הֶכְרַח לִכְתֹּב כֵּן לְאֶפּוּקֵי אִם הַחֲנָטָה הָיְתָה אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁמִינִית אוֹ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית, וְנִרְאֶה דְּגַם מִדְּבָרָיו בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת אֵין הֶכְרֵחַ, דְּזֶה לְשׁוֹן רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה ט"ו ב' הִנֵּה בְּנוֹת שׁוּחַ שֶׁחָנְטוּ קֹדֶם ט"ו בִּשְׁבָט (סְבִירָא לֵיהּ דְּט"ו בִּשְׁבָט רֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם לְשְׁבִיעִית) וְחוֹנְטִין עוֹד אַחַר ט"ו בִּשְׁבָט בְּכָל הַשָּׁנָה וּמַה שֶּׁחָנְטוּ בִּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה אַחַר ט"ו בִּשְׁבָט נוֹהֲגִין בָּהֶן דִּין שְׁבִיעִית בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל שָׁבוּעַ שֶׁמִּתְאַחֲרִין בְּנוֹת שׁוּחַ הַלָּלוּ בְּאֵילֶן ג' שָׁנִים, אֲבָל מַה שֶּׁחָנְטוּ קֹדֶם ט"ו בִּשְׁבָט בַּשְּׁבִיעִית, מִן הַשִּׁשִּׁית הֵן חַשּׁוּבִין וּמִתְּרִין בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל שָׁבוּעַ, וּמִבֹּאר בְּדִבְרֵיהֶן דְּיֵשׁ בְּנוֹת שׁוּחַ שֶׁחוֹנְטִין קֹדֶם ט"ו בִּשְׁבָט וְיֵשׁ אַחַר ט"ו בִּשְׁבָט, וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּה גַּם כְּוָנַת רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לִהְיוֹת כוּ', דְּהַיְנוּ אִם חָנְטוּ אַחַר ט"ו בִּשְׁבָט[278] (אוֹ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה לִשִׁיטַת רַבֵּנוּ) אֲבָל אִם חָנְטוּ לְפָנֵי כֵן אֲז אֵינָם בְּקִדֻּשַּׁת שְׁבִיעִית, אֲמָנָם בְּפֵרוּשׁ הַמְיֻחָס לְרַבֵּנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁם פֵּרֵשׁ שֶׁבֶּאֱמֶת עוֹשִׂין אַחַת לְג' שָׁנִים, אֲבָל כְּבָר עָרְעָרוּ רַבִּים שֶׁאֵין הַפֵּרוּשׁ הַהוּא לְרַבֵּנוּ, אֲמָנָם רַשְׁבַּ"ם וְתוֹסְפוֹת בְּכָבָא בַּתְרָא ל"ו א' הֵבִיאוּ בְּשֵׁם רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל שֶׁנִּרְאֶה מִדְּבָרָיו שֶׁבְּנוֹת שׁוּחַ אֵין מוֹצִיא אֶלָּא אַחַת לְג' שָׁנִים, וּכְבָר תָּמְהוּ עַל זֶה בְּתוֹסְפוֹת רַבֵּנוּ אֶלְחָנָן עֲבוֹדָה זָרָה י"ד א' וּבְתוֹסְפוֹת בְּכוֹרוֹת ח' א' וְשָׁטָה מְקֻבָּצֶת שָׁם מֵהֵירוּשָׁלְמִי הַנַּ"ל, וּטְפֵי הֲוָה לֵיהּ לְתַמֹּהַּ דְּרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל בְּעַצְמוֹ הֵבִיא הֵירוּשַׁלְמִי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה ט"ו ב' כַּנַּ"ל, וּבְפֵרוּשׁ הַמְיֻחָס לְרַבֵּנוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁם מְפָרֵשׁ שֶׁם פֵּרוּשׁ זָר מְאֹד, דְּמִשְּׁמַע מִדְּבָרָיו דְּהַמִּשְׁנָה לֹא קָאֵי כְּלָל לְעִנְיַן דִּינֵי שְׁבִיעִית אֶלָּא לְדִינֵי מַעֲשֵׂר וְקָאָמַר דְּבָנוֹת שׁוּחַ שֶׁטּוֹעֲנִין פֵּרוֹת אַחַת לְג' שָׁנִים אִם כֵּן ג' שָׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת נִקְרָאִין טְעוּנָה רִאשׁוֹנָה וְג' הַשְּׁנִיִּים נִקְרָאִין טְעוּנָה שְׁנִיָּה, וְקָאָמַר דְּטְעוּנָה שְׁנִיָּה נִמְשָׁכִין לְתוֹךְ שָׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וְכֵיוָן שֶׁחוֹנְטִין קֹדֶם ט"ו בִּשְׁבָט שֶׁל שָׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁיָּךְ עֲדַיִן לְשָׁנָה שִׁשִּׁית שֶׁהוּא עֲדַיִן הַטְּעוּנָה הַשְּׁנִיָּה וְזֶהוּ שְׁבִיעִית שֶׁלָּהֶן שְׁנִיָּה, רָצָה לוֹמַר שַׁיָּךְ עֲדַיִן לַטְּעוּנָה הַשְּׁנִיָּה, וּמוֹכִיחַ מִכָּאן דְּט"ו בִּשְׁבָט רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא כְּרַבִּי נְחֶמְיָה עַיֵּן שָׁם בְּסוּגְיָא, וְהוּא פֵּרוּשׁ מְשֻׁנֶּה מְאֹד וְלֹא מָצִינוּ לוֹ חָבֵר: * **הַבְּצָלִים הַסָּרִיסִים כוּ'**. תָּנֵן בְּפֶרֶק ב' דִּשְׁבִיעִית מִשְׁנָה ט' הַבְּצָלִים הַסָּרִיסִים וּפוֹל הַמִּצְרִי שֶׁמַּנַּע מֵהֶם מַיִם לֹ' יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר וּמֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית וְאִם לָאו אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית וּמִתְעַשְּׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה, וּבִירוּשָׁלְמִי הֲלָכָה ו' רַבִּי יוֹנָה בְּעֵי לְמַפְרֵעַ נַעֲשָׂה זֶרַע [אוֹ] מִכָּאן וְלַבָּא, מַה נָפַק מִבֵּינֵיהוֹן, לָקַט בְּתוֹךְ ל' וּלְאַחַר ל', אֵין תֵּימַר לְמַפְרֵעַ הוּא נַעֲשָׂה זֶרַע מְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, אֵין תֵּימַר

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(קיג) לְאַחַר ג' שָׁנִים. (קנד) וְאֵין צָרִיךְ לְהַפְקִירָן בַּשְּׁבִיעִית עַצְמָהּ שֶׁעֲדַיִן אֵין רְאוּיִן לַאֲכִילָה אָז אֶלָּא בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה שֶׁל שְׁמִטָּה אָז הֵן הֶפְקֵר וְיֵשׁ בָּהֶן קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וְכָל דִּינֵי שְׁבִיעִית, וְשׁוּב הֵעִירוּנִי שֶׁאֵין זֶה נָכוֹן וְצָרִיךְ לְהַפְקִירָן מִיָּד[269] כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת[270]:

(קיד) קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁמִינִית. אֲבָל אִם בָּאוּ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁמִינִית הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת שְׁמִינִית, וְאִם חָנְטוּ קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית הֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית: **(קטו) בְּתוֹרַת שְׁבִיעִית.** (קנה) וּלְפִי שֶׁיֵּשׁ עַל הָאִילָן גַּם פֵּרוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְכַנַּ"ל וּפְעָמִים שֶׁאֵין נִכָּרִין אֶלָּא בַּטַּעַם, יֵשׁ לְתִחֹב בָּהֶן קַיְסָמִין שֶׁיֵּדַע אֵיזֶה חָנַט בַּשְּׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלֹשׁ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית קֹדֶם זְמַנָּן וְנִמְצָא מַפְסִיד פֵּרוֹת שְׁבִיעִית, (קנו) אֲבָל לֹא סָגֵי שֶׁיְּקַשֵּׁר עֲלֵיהֶן חוּט מִפְּנֵי שֶׁהַחוּט עָשׂוּי לֵרָקֵב, (קנז) וּזְמַן הַבְּעוּר שֶׁלָּהֶן כָּל שֶׁכָּלָה הַפֵּרוֹת שֶׁחָנְטוּ בַּשְּׁבִיעִית אַף עַל גַּב שֶׁיֵּשׁ עַל הָאִילָן פֵּרוֹת מִשְּׁמִינִית[271], (קנח) וְכֵן הַדִּין בְּשְׁאָר מִינִים שֶׁחוֹנְטִין בַּשְּׁבִיעִית וְנִגְמָרִין בְּשָׁנָה אַחֶרֶת:

יז (קטז) הַבְּצָלִים הַסָּרִיסִים. (קנט) הוּא מִין בְּצָלִים שֶׁאַחַר שֶׁתּוֹלְשִׁין אוֹתָן אֵין מוֹצִיאִין פְּרָחִים מִבְּפָנִים כְּמוֹ שְׁאָר הַבְּצָלִים [וְלָכֵן נִקְרְאוּ סָרִיסִים] וּבְצָלִים אֵלּוּ צְרִיכִין

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(קנד) וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ נָתַן שִׁצְרִיךְ לְהַפְקִירָן גַּם בַּשְּׁבִיעִית לֹא הֻבְּנַתִּי[272], וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתְבוּ בְּבֵאוּר הֲלָכָה י' וְגַם עִקַּר פֵּרוּשׁוֹ בְּמַתְנִיתִין שָׁם תְּמוּהַּ מְאֹד: (קנה) ר"ש מִשָּׁנָץ תּוֹרַת כֹּהֲנִים בְּהַר פָּרָק א'[273], וּמִשְּׁמַע דְּפָסַק כִּשְׁמוּאֵל בִּירוּשָׁלְמִי[274] וְלֹא כְּרַבִּי יוֹנָה[275] מִשּׁוּם דִּשְׁמוּאֵל תְּנֵי בְּרַיְיתָא: (קנו) שְׁנוֹת אֶלְיָהוּ: (קנז) חֶזְוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ב'. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה[276] תְּמוּהַּ מְאֹד: (קנח) כְּבָר כָּתְבוּ הַמְפָרְשִׁים דְּאַף עַל גַּב דְּרַבֵּנוּ פְּלִיגִי אַרַבִּי יְהוּדָא בְּפֶרְקָאוֹת, הוּא מִשּׁוּם דִּסְבִירָא לְהוּ דְּאֵין הַמְּצִיאוּת כֵּן בְּרֶבַע אֲבָל אִם יְדוּעַ שֶׁחָנְטוּ בַּשְּׁבִיעִית וְנִגְמְרִין אַחַר כָּךְ מוֹדוּ רַבָּנָן, עַיֵּן בְּפֵרוּשׁ הָרֹא"שׁ וּבְמִלֶּאכֶת שְׁלֹמֹה בְּשֵׁם הָרַ"שׁ סִירִילְיאוֹ וּבְתוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים וְחִדּוּשֵׁי מַהֲרִי"ח. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּתִפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל דִּבְבָנוֹת שׁוּחַ אָסוּר גַּם אוֹתָן שֶׁאֵין חוֹנְטִין בַּשְּׁבִיעִית הוֹאִיל וְרֻבָּן חוֹנְטִין בַּשְּׁבִיעִית, בִּירוּשַׁלְמִי לֹא מַשְׁמַע כֵּן וְעַיֵּן בְּפֵאַת הַשֻּׁלְחָן: (קנט) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[277]:

[דר"א ס"ק קיג]

וְצָרִיךְ לְהַפְקִירָן מִיָּד[269] כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת[270].

269) ולענין דין הפקר לאחר שביעית על פירות שביעית, ראה מה שכתבנו בביאורים לדר"א לעיל (ס"ק צב).

270) ואף שהחיוב להפקיר הפירות בשביעית תלוי במה שהם ראויים לאכילה, כמבואר בבה"ל לעיל (ה"י ד"ה התבואה והי"ג ד"ה וכן, וראה ביאורים שם), מ"מ מבואר ברמב"ם (הל' מעשר פ"ב ה"ג) שכשהפירות מגיעים לעונת המעשרות הרי הם ראויים לאכילה, וא"כ מטעם זה יש חיוב להפקירם מאותה שעה.

[דר"א ס"ק קטו]

אַף עַל גַּב שֶׁיֵּשׁ עַל הָאִילָן פֵּרוֹת מִשְּׁמִינִית[271].

271) ואף שהלימוד תלוי במה שכלו הפירות לחיה מן השדה, כתב החזו"א שם שמ"מ אין משערים אלא בזמן שיכולה לאכול מפירות שביעית המצויים לה בשדה, וראה בה"ל לקמן (פ"ז הי"ג ריש ד"ה כלל גדול) שהעתיק הוכחת החזו"א לדין זה, וראה בביאורים שם.

[ציה"ל ס"ק קצד]

שֶׁצָּרִיךְ לְהַפְקִירָן גַּם בַּשְּׁבִיעִית לֹא הֻבְנְתִי[272].

272) ואף לפי מה שמסיק בדר"א (ס"ק קיג) שצריך להפקיר בנות שוח מיד בשביעית כיון שהגיעו לעונת המעשרות, מ"מ אין דברי רבינו נתן שם מבוארים, שכתב שצריך להפקיר גם את הפירות הנגמרים בשביעית, וגם את הפירות החונטים בשביעית ונגמר בישולם בשנה השניה לשביעית, וקשה מדוע צריך להפקיר אף את מה שנגמר גידולו בשביעית.

[ציה"ל ס"ק קצה]

רַ"שׁ מִשַּׁנְץ תּוֹרַת כֹּהֲנִים בְּהַר פֶּרֶק א'[273], וּמַשְׁמַע דְּפָסַק כִּשְׁמוּאֵל בִּירוּשַׁלְמִי[274] וְלֹא כְּרַבִּי יוֹנָה[275].

273) ה"א.

274) שתוחב בהן קיסמין.

275) שקושר עליהן חוט, וראה דר"א (ס"ק קטו) שמבואר הטעם לחלק בין קיסם לחוט.

[ציה"ל ס"ק קצז]

וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה[276].

276) שאם חנטת פירות אלו היא בשביעית אי אפשר שתהא שביעית שלהם שניה, משום שצריך לבערם בשביעית כיון שיש עליהם קדושת שביעית, או שאין להם ביעור כלל, עיין שם בדבריו.

[ציה"ל ס"ק קצט]

רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[277].

277) פ"ב מ"ט.

[בה"ל ד"ה בנות שוח]

דְּהַיְנוּ אִם חָנְטוּ אַחַר ט"ו בִּשְׁבָט[278].

278) וראה עוד מה שביאר רבינו בשערי אמונה (שביעית שם) דברי הרמב"ם בפיה"מ שם.

צ

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק רְבִיעִי

בֶּעָלִין וְאִם צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מֻתָּר: יט (קלו) *לוּף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית וְכֵן בְּצָלִים שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית (קלו) הַקִּיצוֹנִים (קלח) וּפוּאָה (קלט) שֶׁנִּגְמְרוּ לִפְנֵי שְׁבִיעִית מֻתָּר לְעָקְרָן בַּשְּׁבִיעִית (קמ) בְּכַרְדֳּמוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת, (קמא) וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם עֲבוֹדַת הָאָרֶץ:

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

* לוּף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית כו׳. תְּנַן בְּפֶרֶק ה׳ דִּשְׁבִיעִית מִשְׁנָה ד׳ לוּף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנַס לַשְּׁבִיעִית וְכֵן בְּצָלִים הַקִּיצוֹנִים וְכֵן פּוּאָה שֶׁל עִדִּית בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים עוֹקְרִין אוֹתָן בְּמַאֲרוּפוֹת שֶׁל עֵץ וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים בְּקַרְדֳּמוֹת שֶׁל מַתָּכוֹת, וְכָתַב הָרַ״שׁ אֶמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי לָא, תִּפְתַּר שֶׁעָקְרָן עַד שֶׁלֹּא צָמְחוּ דְּאִם הוֹסִיפוּ סְפִיחִין הָיָה אָסוּר לְעָקְרָן וּלְהַפְסִידָן, וְקָשֶׁה הָא בְּיָרָק אָזְלִינַן בָּתַר לְקִיטָה אִם כֵּן כָּל הַלּוּף קָדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וְאֵיךְ מֻתָּר לְעָקְרוֹ וּלְהַפְסִידוֹ, וְאַף שֶׁדַּעַת הָרַ״שׁ בְּרֵישׁ פֶּרֶק ט׳ דִּלְעִנְיַן סְפִיחִין אִם הִתְחִיל לָצֵאת בַּשִּׁשִּׁית שׁוּב אֵין בּוֹ אִסּוּר סְפִיחִין וְגַם רַבֵּנוּ מוֹדֶה בְּנִגְמְרוּ לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה, הָנֵי מִלֵּי לְעִנְיַן אִסּוּר סְפִיחִין אֲבָל קָדוֹשׁ בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּחֲזוֹן אִישׁ רֵישׁ סִימָן ט׳, וַאֲפִלּוּ לְפִי דִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה י״ג ב׳ דִּלְקִיטָה הֵינוּ גְּמַר פֵּרוֹי וְאִם נִגְמַר לְגַמְרֵי תּוּ לֹא אָזְלִינַן בָּתַר לְקִיטָה וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת הָרַ״שׁ בִּשְׁבִיעִית פֶּרֶק ב׳ מִשְׁנָה ח׳, אֲבָל לוּף אֵינוֹ נִגְמָר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ״שׁ פֶּרֶק ה׳ מִשְׁנָה ג׳ שֶׁיָּכוֹל לִגְדֹּל תָּמִיד וְכֵן כָּתַב הַחֲזוֹן אִישׁ בְּסִימָן ט׳ סְעִיף קָטָן ט״ו וּבְסִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ד׳ דִּלוּף כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לַחֲזֹר וְלִגְדֹּל אָזְלִינַן בֵּיהּ בָּתַר לְקִיטָה וְיֵשׁ בּוֹ קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית כְּשֶׁנִּכְנַס לַשְּׁבִיעִית וְאִם כֵּן אֵיךְ מֻתָּר לְעָקְרוֹ, וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּכִנְּתָן הָרַ״שׁ דְּהַסְּפִיחִים הַחֲדָשִׁים שֶׁעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת אָסוּר לְעָקְרָן דְּהָוֵי הֶפְסֵד כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק ד׳ מִשְׁנָה ט׳, אֲבָל אוֹתָן שֶׁכְּבָר נִגְמְרוּ אֵין הֶפְסֵד בַּעֲקִירָתָן וְכֵן מָצָאתִי בַּחֲזוֹן אִישׁ סִימָן ט׳ סְעִיף קָטָן ג׳. וְהִנֵּה דַּעַת הָרַ״שׁ בְּמִשְׁנָה ה׳ דְּגַם לְבֵית הִלֵּל בָּעֵי שִׁנּוּי וְלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בְּקַרְדֳּמוֹת שֶׁל מַתָּכוֹת וְלֹא בְּמַאֲרוּפוֹת שֶׁל מַתָּכוֹת שֶׁזֶּהוּ דַּרְכּוֹ, וְצ״ע דִּבְירוּשַׁלְמִי קָאָמַר עָלָהּ מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַחֲרֹשׁ יַחֲרֹשׁ לָנֶכֶשׁ יִנָּכֵשׁ הֵינוּ מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲקֹר עַל יְדֵי חֲרִישָׁה אוֹ עַל יְדֵי נִכּוּשׁ מֻתָּר, וְלָמָּה מֻתָּר, הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַחֲרֹשׁ יִנָּכֵשׁ לָנֶכֶשׁ יַחֲרֹשׁ וּכְעֵין דְּאָמַר בִּירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ב׳ הַלָּכָה ה׳ וּמִשְּׁמַע דְּכָאן אֵין צָרִיךְ שׁוּם שִׁנּוּי לְבֵית הִלֵּל, וְאוּלַי יֵשׁ לוֹמַר דְּדִוְקָא כְּשֶׁחוֹרֵשׁ בְּעֹמֶק מֻחֲזֵי כַּעֲבוֹדַת קַרְקַע וְצָרִיךְ שִׁנּוּי אֲבָל כְּשֶׁחוֹרֵשׁ וּמְנַכֵּשׁ הֲוֵי כִּשְׁאָר יְרָקוֹת דְּמוֹדֶה הָרַ״שׁ שֶׁאֵין צָרִיךְ שִׁנּוּי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ״שׁ דְּדִוְקָא בְּלוּף חָשְׁשׁוּ לַעֲבוֹדַת קַרְקַע וְלֹא בִּשְׁאָר יְרָקוֹת, וּבַחֲזוֹן אִישׁ סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ד׳ רוֹצֶה לוֹמַר דְּטַעַם הָאִסּוּר מִשּׁוּם דִּתְנַן פֶּרֶק ח׳ מִשְׁנָה ו׳ תְּאֵנִים שֶׁל שְׁבִיעִית אֵין קוֹצִין אוֹתָן בְּמֻקְצֶה אֲבָל קוֹצֵץ אוֹתָם בְּחֹרְבָּה, וּפֵרַשׁ הָרַ״שׁ מֻקְצֶה כְּלִי בַּרְזֶל שֶׁחוֹתְכִין בּוֹ, חֹרְבָּה סַכִּין לְשׁוֹן חָרֵב וְהֵינוּ שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁנּוֹת בְּקִצִּירָתָהּ, וְיֵשׁ לְעַיֵּן אֲלֻבָּא דְּמַאן, אִי אֲלֻבָּא דְּהָרַמְבַּ״ם אֵין צָרִיךְ כְּלָל שִׁנּוּי בְּהַקְצִירָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֵּרוּשׁ אַחֵר בְּהַמִּשְׁנָה שָׁם וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב שָׁם מָרָן בְּעַצְמוֹ וְאִי אֲלֻבָּא דְּהָרַ״שׁ הָא סְבִירָא לֵיהּ שֶׁאֵין צָרִיךְ שִׁנּוּי בְּקִצִּירָה אֶלָּא בְּמֻשָּׁמָּר וְלֹא בְּמֻפְקָר, וּבְשִׁלְמָא מַתְנִיתִין דְּהָתָם יֵשׁ לְדַחֹק דְּתֵאֲנִים שֶׁל שְׁבִיעִית הַבָּאוֹת שֶׁשָּׁמְרוּם בַּשְּׁבִיעִית אֲבָל מַתְנִיתִין דְּהָכָא דִּלוּף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנַס לַשְּׁבִיעִית דַּחַק גָּדוֹל לוֹמַר דְּמֵירֵי שֶׁשָּׁמְרוּהוּ כְּשֶׁנִּכְנַס בַּשְּׁבִיעִית וְגַם לָמָּה דַּוְקָא בְּלוּף וְלֹא בִּשְׁאָר יְרָקוֹת, וּמָרָן כָּתַב שָׁם דְּאֶפְשָׁר דִּבְשִׁאָר יְרָקוֹת לֹא מָצְאוּ מַה לְּשַׁנּוֹת, וְיֵשׁ לְעַיֵּן דְּהָא אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת מֵחֲרִישָׁה לְנִכּוּשׁ אוֹ לְהֵפֶךְ וְכַנַּ״ל, וְגַם מָרָן עַצְמוֹ חָזַר בּוֹ מִזֶּה[323] עַיֵּן שָׁם:

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

יט (קלו) לוּף שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית כו׳. (רכט) דֶּרֶךְ הַמִּינִים הַלָּלוּ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ לְגַמְרֵי וְאֵין מוֹסִיפִין כְּבָר כְּלוּם, מִכָּל מָקוֹם לֹא נִתְיַבְּשׁוּ אֶלָּא עֲדַיִן לַחִים הֵם: (קלז) הַקִּיצוֹנִים. (רלג) שֶׁגִּדְּלִים בַּקַּיִץ[315] וְלָכֵן הֵם יְבֵשִׁים מְאֹד וְנִגְמְרוּ לְגַמְרֵי[316]: (קלח) וּפוּאָה. הוּא מִין יָרָק (רלג) שֶׁעוֹמֵד לִצְבִיעָה. (רלג) וְאֵין נַפְקָא מִנָּהּ אִם גָּדֵל בְּקַרְקַע טוֹבָה אוֹ בְּקַרְקַע שֶׁל סְלָעִים וַאֲבָנִים וּבְעֹמֶק הָאֲדָמָה אוֹ בִּצְדֵי הַשָּׂדֶה: (קלט) שֶׁנִּגְמְרוּ לִפְנֵי שְׁבִיעִית. (רלג) רַבֵּנוּ אָזִיל לְשִׁיטָתוֹ שֶׁאִם לֹא נִגְמַר לְגַמְרֵי וּלְקִיטָתוֹ בַּשְּׁבִיעִית אָסוּר מִשּׁוּם סְפִיחִין לָכֵן כָּתַב כָּאן שֶׁנִּגְמַר לִפְנֵי שְׁבִיעִית דְּבָזֶה מוֹדֶה רַבֵּנוּ שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם סְפִיחִין[317] כַּנַּ״ל סְעִיף קָטָן פ״ה, אֲבָל לְדַעַת הָרַ״שׁ שָׁם אַף עַל פִּי שֶׁגָּדַל בַּשְּׁבִיעִית כֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל לִצְמֹחַ בַּשִּׁשִּׁית אֵין בּוֹ מִשּׁוּם סְפִיחִין, (רלד) מֵיהוּ הַגְּדוּלִין שֶׁהוֹסִיפוּ בַּשְּׁבִיעִית יֵשׁ בָּהֶן קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וְאָסוּר לְעָקְרָן טָרֶם שֶׁיִּגְמְרוּ כָּל צָרְכָּן שֶׁמַּפְסִידָן: (קמ) בְּכַרְדֳּמוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת. (רלה) דַּעַת רַבֵּנוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ שׁוּם שִׁנּוּי[318], אֲבָל (רלו) דַּעַת הָרַ״שׁ שֶׁקַּרְדֳּמוֹת שֶׁל מַתָּכוֹת הוּא גַּם כֵּן קָצַת שִׁנּוּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לַעֲקֹר בְּקַרְדֳּמוֹת רַק בְּמָרָא (רלז) וְצָרִיךְ קָצַת שִׁנּוּי[319] שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כַּעֲבוֹדַת קַרְקַע[320]. וְדַוְקָא בְּמִינִים אֵלּוּ הִצְרִיכוּ שִׁנּוּי מִשּׁוּם שֶׁחוֹפֵר בְּעֹמֶק הָאֲדָמָה וְנִרְאֶה כַּעֲבוֹדַת קַרְקַע אֲבָל בְּשִׁאָר מִינִים אֵין צָרִיךְ שִׁנּוּי לְכָלֵי עָלְמָא, (רלח) וּמִשְּׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי שֶׁאִם גָּדְלוּ בִּמְקוֹם אֲבָנִים וּסְלָעִים מֻתָּר לְעָקְרָן אֲפִלּוּ בְּמַחְרֵשָׁה: (קמא) וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם עֲבוֹדַת הָאָרֶץ. דְּלֹא כְּמַאן דְּאָמַר בַּמִּשְׁנָה דְּצָרִיךְ לְעָקְרָן דְּדַוְקָא בִּקְרַדֳּמוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּחוֹפֵר בַּקַּרְקַע לְצֹרֶךְ זְרִיעָה, (רלט) אֲבָל לֹא קַיְמָא לָן כֵּן דְּמַעֲשָׂיו מוֹכִיחִין עָלָיו שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לַעֲבוֹדַת קַרְקַע:

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(רכט) חֲזוֹן אִישׁ שָׁם סְעִיף קָטָן ד׳: (רל) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[321] וְכֵן פֵּרַשׁ הָרַ״שׁ עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי[322]: (רלא) שְׁבִיעִית פֶּרֶק ז׳ מִשְׁנָה ב׳ וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת כָּאן: (רלב) מִשְׁנָה עַיֵּן שָׁם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת לְרַבֵּנוּ וּבְרַ״שׁ: (רלג) חֲזוֹן אִישׁ שָׁם סְעִיף קָטָן ג׳: (רלד) רַ״שׁ וְרֹא״שׁ וְר״י בֶּן מַלְכִּי צֶדֶק עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי: (רלה) מַרְאֵה הַפָּנִים לְהַפְּנִי מֹשֶׁה, וְעַיֵּן בְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ נָתָן שֶׁדַּעְתּוֹ דְּחַיְבֵין לְעָקְרוֹ קָאָמַר כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְשְׁבוּ שֶׁהוּא גְּדוּלֵי שְׁבִיעִית וְהֶפְקֵר וְיֹאכְלוּהוּ בְּלִי מַעֲשֵׂר: (רלו) דַּעַת הָרַ״שׁ וְהָרֹא״שׁ בְּמִשְׁנָה ה׳: (רלז) חֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ד׳: (רלח) עַיֵּן יְרוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ה׳ הֲלָכָה ב׳: (רלט) רַדְבַּ״ז:

הלכות שמיטה ויובל פרק רביעי

שיח אמונה

[דר"א ס"ק קלז]

שֶׁגְּדֵלִים בַּקֵּיץ[315] וְלָכֵן הֵם יְבֵשִׁים מְאֹד וְנִגְמְרוּ לְגַמְרֵי[316].

315) ביאור זה שה'קיצונים' גדלים בקיץ, ציין בציה"ל (ס"ק רל) שמקורו מהר"ש והרמב"ם בפיה"מ, אכן לשון הרמב"ם שם [בתרגום הנדפס מחדש] הוא ש'מיוחסים לקיץ', וזה מפני שיבשו מאד, והסכים רבינו (מכתבים, כת"י) שיתכן שכוונתו שהם גדלים לפני הקיץ ורק מתייבשים בקיץ, שהרמב"ם לשיטתו שכל שלא התייבש לגמרי אלא עדיין צומח קצת בתחילת השביעית, חלים עליו דיני שביעית, ועל כן צריך שיהיו יבשים לגמרי לפני שביעית, ודבריו כאן שהם גדלים בקיץ, הם רק לפי דעת הר"ש (המובאת בדר"א לעיל ס"ק פה) שדי בכך שהתחיל לצמוח בשישית כדי שלא יחולו עליו דיני שביעית, שלשיטתו אין צריך שיתייבשו בקיץ.

316) בביאור בצלים הקיצונים, כתב כאן שהם יבשים לגמרי, ואילו לעיל (ס"ק קלו) כתב שעדיין לחים הם, וביאר רבינו (נזר החיים שמיטה ויובל אות מח) שמבפנים הם לחים, אך מבחוץ הם יבשים לגמרי.

[דר"א ס"ק קלט]

דְּכָוָה מוֹדֶה רַבֵּנוּ שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם סְפִיחִין[317].

317) וכתב (שערי אמונה פ"ה מ"ד) שצריך לומר דמיירי באופן שיבשו הן ועוקציהן לפני שביעית, ובזה סובר הרמב"ם שאז אינם נחשבים כמחוברים, וכמבואר בדר"א לעיל (ס"ק פד), ומשום כך אין הולכים בהם אחר לקיטה, וצידד שלזה כוונת הרמב"ם (בפיה"מ שם) שכתב שדין זה הוא כשנשלם לגמרי ולא נשאר אלא לחפור ולעוקרו.

[דר"א ס"ק קמ]

שֶׁאֵין צָרִיךְ שׁוּם שִׁנּוּי[318] וְכוּ', וְצָרִיךְ קְצָת שִׁנּוּי[319] שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כַּעֲבוֹדַת קַרְקַע[320].

318) בטעם הדבר שלדעת הרמב"ם אין צריך שום שינוי בעקירת ירקות אלו, למרות שהוא נראה כעובד בארץ, ביאר הגרב"צ אבא שאול (אור לציון שביעית בחידושיו על הרמב"ם בהלכה זו) שכיון שאינו עושה כן דרך חרישה אלא עוקר כל לוף בקרדום מוכח שאין כוונתו לעבודת הארץ.

319) וכתב רבינו (שערי אמונה שם) שמטעם זה אסור לקצור אותם במגל כדרך קצירה.

320) דהיינו, שאין האיסור מטעם קצירה כדרך הקוצרים, אלא מטעם שנראה הדבר כחרישה. וכתב החזו"א (סי' יב ס"ק ד) שאין לפרש מטעם איסור קצירה כדרך הקוצרים, שהרי לדעת הר"ש כבר נגמרו פירות אלו בשישית, ואין בהם קדושת שביעית, ובפירות שישית לא נאסרה קצירה כדרך הקוצרים, וראה בה"ל (ד"ה לוף) שהביא מה שצידד החזו"א שם עוד בביאור דין זה, ומה שדן בדבריו.

[ציה"ל ס"ק רל]

רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[321] וְכֵן פֵּרֵשׁ הָרַ"שׁ עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי[322].

321) פ"ה מ"ד.

322) שם סוף ה"ב.

[בה"ל ד"ה לוף]

וְגַם מָרָן עָצְמוֹ חָזַר בּוֹ מִזֶּה[323].

323) כתב רבינו (גליונות כת"י), שכן מבואר במה שכתב החזו"א שם בהמשך דבריו 'ואפשר דהא דבעי' וכו'. ומסקנת החזו"א שם היא, שהטעם שאין צריך שינוי כשעוקרים שאר ירקות, אינו מפני שאי אפשר לשנות, אלא מפני שאין צריך לחפור בעומק האדמה כדי להוציאם, וא"כ אין הדבר נראה כעבודת הארץ, כמובא בדר"א (ס"ק קמ), וכתב רבינו (מכתבים, כת"י, וראה בה"ל) שמשמעות דברי החזו"א שכן מסקנת ההלכה, שאין צריך לשנות בהוצאת שאר ירקות אף כשאפשר לשנות, ואין זה דומה ללקיטה ממחובר שכתב להלן (ס"ק קסב) שצריך לשנות כשאפשר, וסיים בצ"ע.

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שמיני

[דר"א ס"ק ב]

הַיְנוּ אֶפְלוּ לוֹמַר לוֹ תְּתְחַזֵּק אוֹ תַּצְלִיחַ[1].

1) ואפילו כשעוסק במלאכות האסורות מדרבנן, כתב המשנה ראשונה (פ"ה מ"ט) שאסור לחזקו.

ואיסור זה, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שבכל אופן אסור לומר לו שלום וכדו' גם כשפוגשו ברחוב, ואפילו אם החשוד הקדים לו שלום אסור להחזיר לו שלום [וראה שיח השמיטה (עמ' רכט) ור"ש סירילאו (בירושלמי פ"ד ה"ג ד"ה ושואלין)].

מאידך, בספר שנת השבע (נתיב ו סי"ב) כתב שהוא דוקא בשעה שעוסק במלאכות האסורות, כגון אם מצאו חורש וכדו' שאז אסור לומר לו יברכך ה'.

והטעם שאסרו לדרוש בשלומו של חשוד על השביעית ולא אסרו לדרוש בשלומו של חשוד על שאר איסורים, ביאר רבינו (שיח השמיטה שם) כיון שאיסור שביעית נעשה בפרהסיא [אמנם לענין חיזוק ידי העובר על האיסור בשעת האיסור, מבואר במשנ"ב (סי' שמז ס"ק ז) שהרואה מי שעובר איסור אסור לומר לו תצלח מלאכתך].

[דר"א ס"ק ד]

הַיְנוּ שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהוּא חָשׁוּד[2].

2) ומי שנראה כחילוני, ואין ידוע אם הוא שומר מצוות, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה קח) שמסתבר שהוא נדון כחשוד ולא כסתם עם הארץ. ועוד כתב (מכתבים, כת"י), שמי שאין ניכר כלל אם הוא שומר מצוות, בזמן הזה יש לדונו כחשוד, משום שיש לילך אחר הרוב שאינם שומרים שביעית כהלכתה. וראה עוד שיח השמיטה (עמ' רלב).

[ציה"ל ס"ק א]

כְּמַאן דְּמוֹקֵי בִּירוּשַׁלְמִי[3].

3) פ"ד ה"ג ופ"ה ה"ד.

[ציה"ל ס"ק ב]

רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[4].

4) פ"ה מ"ו.

[בה"ל ד"ה כך]

כָּתַב רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[5] וְכוּ', דְּאֵין מִכְשׁוֹל אֶלָּא וַדַּאי מִכְשׁוֹל[6] וְכוּ', שֶׁגַּם הוּא יִמְכֹּר לְסוֹחֵר[7].

5) פ"ה ה"ו.

6) ביאור נוסף כתב הגרש"ז אויערבך (מעדני ארץ סי' יג אות ו, מנחת שלמה שביעית פ"ה מ"ו), שאיסור 'לפני עיור' מן התורה הוא רק כשנותן לו דבר איסור בעצמו כגון יין לנזיר או בשר טריפה וכדו', אבל נתינת דבר היתר שיש אפשרות לעשות על ידו איסור, אסורה רק מדרבנן, ולכן הקילו בה באופן שאפשר לתלות שיעשה בו דבר היתר, ואפילו למכור שדה לחשוד בשביעית מותר כדלהלן (ה"ו), אע"פ שיש איסור של שביתת קרקע, מ"מ אין השדה עצמה נחשבת לגוף האיסור [ובמנחת שלמה שם נשאר בצ"ע לענין מכירת שדה בשביעית, שהרי בשדה עצמו נוהג דין שביתת שדהו (ראה דר"א לעיל פ"א ס"ק א, ודברי הראב"ד המובאים בבה"ל להלן ה"ג ד"ה זה), ומ"מ כתב (מעדני ארץ שם) שלפני השביעית שעדיין לא הגיע זמן האיסור, בודאי אין בזה איסור מהתורה], וראה מה שכתב בספר זיו הים (פ"ה ה"ג אות ד) ובמנחת שלמה (ח"א סי' לה אות א).

והוסיפו (מנחת שלמה וזיו הים שם), שמטעם זה מותר למכור לחשוד על השבת נייר או עט וכדו', וכן מוכרים אוכלים ומשקים למי שחשוד שלא יברך [וראה דר"א להלן (ס"ק יח) ובביאורים לדר"א (ס"ק יד), וראה שו"ע (או"ח סי' קסט ס"א-ב)].

7) וא"כ אינו ודאי שהקונה יקטיר, ולכן נקט בלשון ספק, ומ"מ לענין סיבת האיסור הוי ודאי כיון שלבסוף יהיה מי שיקטיר וכדלהלן.

פֶּרֶק שְׁמִינִי
דִּינֵי לִמְכֹּר לְחָשׁוּד וְלִקְנוֹת מִמֶּנּוּ

א כְּדֶרֶךְ שֶׁאָסוּר (א) **לַעֲבֹד הָאָרֶץ בַּשְּׁבִיעִית** (ב) * **כָּךְ אָסוּר לְחַזֵּק** (ג) **יְדֵי יִשְׂרָאֵל** (ד) **שֶׁעוֹבְדִין**

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

א (א) לַעֲבֹד הָאָרֶץ. הַיְנוּ בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁם אָסוּר בַּעֲבוֹדָה וְדִין סוּרְיָא יִתְבָּאֵר לְקַמָּן בַּהֲלָכָה ט׳: **(ב) כָּךְ אָסוּר לְחַזֵּק יְדֵי יִשְׂרָאֵל.** הַיְנוּ אֲפִלּוּ לוֹמַר לוֹ תִּתְחַזֵּק אוֹ תַּצְלִיחַ[1] כְּדִלְקַמָּן הֲלָכָה ח׳ שֶׁלֹּא הִתִּירוּ זֶה אֶלָּא בְּגוֹי, (ℊ) וַאֲפִלּוּ לוֹמַר לָהֶם שָׁלוֹם מַשְׁמַע בַּגְּמָרָא דְּאָסוּר: **(ג) יְדֵי יִשְׂרָאֵל.** אֲבָל יְדֵי גּוֹי מֻתָּר כְּדִלְקַמָּן הֲלָכָה ח׳: **(ד) שֶׁעוֹבְדִין אוֹתָהּ.** הַיְנוּ שֶׁיְּדוּעַ שֶׁהוּא חָשׁוּד[2] (ג) אֲבָל אִם אֵינוֹ חָשׁוּד אָמְרִינַן דִּבְדַאי לָקַח אוֹתָם לְצֹרֶךְ מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, (ג) וַאֲפִלּוּ לְפִי דַּעַת רַבֵּנוּ [יִתְבָּאֵר בַּהֲלָכָה י״ד בְּעֵזֶר הַשֵּׁם] דְּסְתָם עַם הָאָרֶץ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית מִכָּל מָקוֹם אֵין אִסּוּר לְסַיְעוֹ אֶלָּא בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא חָשׁוּד וְכֵן אִם אֵין יָדוּעַ מַה טִּיבוֹ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵר וְכָל שֶׁכֵּן לְפִי דַּעַת רַבֵּנוּ תָּם וְרַמְבַּ״ן דְּסְתָם עַם הָאָרֶץ אֵין חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. מֵיהוּ לִמְכֹּר לוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ לִמְסֹר לוֹ דְּמֵי שְׁבִיעִית צָרִיךְ לְבָרֵר אִם אֵין יָדוּעַ מַה טִּיבוֹ כְּדִלְקַמָּן הֲלָכָה י׳:

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

דִּנְדָרִים נ״ח א׳ מִבְּאֹר דְּרַךְ לְעַנְיַן גְּדוּלִין אָמְרִינַן דְּהַשְּׁבִיעִית אוֹסֶרֶת כָּל שֶׁהוּא בְּמִינָהּ וְעַל זֶה מְסִיּם אַף אֲנִי לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא לְבַעוּר, וְאֵין לְךָ תַּעֲרוֹבוֹת יוֹתֵר מִגְּדוּלִין וְלָמָּה צָרִיךְ לְבַעֵר הֲרֵי אֵין נִכָּר כְּאֵן הַפֵּרוֹת שְׁבִיעִית כְּלָל וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶהוּ, וּבְשִׁלְמָא לְפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ שֶׁהַטַּעַם בְּתַבְשִׁיל מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִתְקַיֵּם שָׁם בְּגִדּוּלִין שֶׁפִּיר מִתְקַיֵּם, אֲבָל לְפֵרוּשׁ הָרַ״שׁ וְהָרֹא״שׁ שֶׁהַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁאֵין נִכָּר וּבָטֵל לְמָה בְּגִדּוּלִין לֹא יְבַטֵּל, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּגִדּוּלִין חֲשִׁיבֵי טְפֵי וְכִדְבָעֵי לְמִפְשַׁט מִנַּהּ שָׁם דְּאָזְלִינַן בָּתַר גִּדּוּלִין וְהֵן מְבַטְּלִין אֶת הָעִקָּר וְלָכֵן נָחְשָׁב כְּאִלּוּ הַכֹּל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית וְאֵין כָּאן הֶתֵּר לְבַטְּלָם. וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לִכְאוֹרָה שֶׁאֵין דִּין הָרֹא״שׁ מִסְכָּם, שֶׁמָּצָאתִי בִּשְׁטָה מְקֻבֶּצֶת בִּנְדָרִים שָׁם בְּשֵׁם הָרְאָ״מ, אֲבָל לֹא לַאֲכִילָה אִם עָבַר זְמַן הַבִּעוּר שֶׁאָז פֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה, אִם נִתְעָרְבוּ בְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית בְּתַבְשִׁיל בִּקְדֵרָה יַחַד כְּגוֹן בְּצָלִים שֶׁל שִׁשִּׁית וְשֶׁל שְׁבִיעִית אֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת אֶלָּא בְּנוֹתֵן טַעַם, וּמְבֹאָר דְּהוּא מְפֹרָשׁ דְּמֵירֵי בְּתַבְשִׁיל וַאֲפִלּוּ הָכִי חָיְבִ בְּבַעוּר וְלֹא אָמְרִינַן תַּבְשִׁיל כְּמִבְעָר, אַף יֵשׁ לוֹמַר דְּעַד כָּאן לֹא קָאָמַר הָרֹא״שׁ דְּתַבְשִׁיל כְּמִבְעָר אֶלָּא אִם נִתְעָרֵב קֹדֶם זְמַן הַבִּעוּר שֶׁאָז אָמְרִינַן שֶׁהוּא כְּמִבְעָר וְאֵין חַיָּב לְבַעֵר, אֲבָל הָרְאָ״מ הֲרֵי מֵירֵי שֶׁכְּבָר עָבַר זְמַן הַבִּעוּר וּכְבָר נֶאֱסָר וְאַחַר כָּךְ נִתְעָרֵב בְּפֵרוֹת הֶתֵּר דְּאָז וַדַּאי אוֹסֵר בְּנוֹתֵן טַעַם שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בְּבַעוּר וּבָזֶה אֵין שַׁיָּךְ לוֹמַר הֲרֵי הוּא כְּמִבְעָר, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ עוֹד בָּזֶה בְּבֵאוּר הַהֲלָכָה לְעֵיל פֶּרֶק ה׳ הֲלָכָה ד׳ בְּדַעַת רַבֵּנוּ בָּזֶה:

* **כָּךְ אָסוּר לְחַזֵּק כו׳.** כָּתַב רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[5] שֶׁהַטַּעַם מִשּׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ וְכֵן כָּתַב רַשׁ״י בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳, וְהִקְשָׁה בַּחֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ט׳ אִם כֵּן לָמָּה מֻתָּר בְּדָבָר דְּאִיכָּא לְמִתְלֵי לְהֶתֵּר וּלְאִסּוּר וְכִי מֻתָּר לִתֵּן סַפָּק מִכְשׁוֹל לִפְנֵי עִוֵּר, וְתֵרֵץ שֶׁרָאוּ חֲזַ״ל שֶׁאִם בָּאנוּ לֶאֱסֹר הַכֹּל יָבֹא לִידֵי שִׁנְאָה וּמְרִיבָה עַמָּהֶם שֶׁזֶּה גַּם כֵּן אִסּוּר וְלִפְעָמִים הָאִסּוּר הַזֶּה חָמוּר יוֹתֵר מֵהָאִסּוּר שֶׁאָנוּ בָּאִים לְהַצִּילָן מִמֶּנּוּ וְלָכֵן הִכְרִיעוּ דִּבְדַאי אָסוּר וּבְסַפֵּק מֻתָּר, אָמְנָם הָרִיטְבָ״א בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ כָּתַב שֶׁאֵין לָאו דִּ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ עֲבֵרָה וַדַּאי אֶלָּא דְּרַבָּנָן אָסְרוּ אֲפִלּוּ סְתָמוֹ הֵיכָא שֶׁיֵּשׁ רַגְלַיִם לַדָּבָר לְחוּשׁ שֶׁיַּעֲבֹר בּוֹ זֶה עֲבֵרָה וְעָשׂוּ סְתָמוֹ כְּפֵרוּשׁוֹ וְכָל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִתְלֵי לְקֻלָּא דְּלָאו לַעֲבֵרָה בָּעֵי לֵהּ אוֹקְמֵיהּ רַבָּנָן אַדִּינָא וְהִתִּירוּהוּ עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וּבְאוּרוֹ דְּסַפֵּק מְכֻשָּׁל לֹא מִקְרֵי מְכֻשָּׁל דְּאִם כֵּן כָּל דָּבָר שֶׁאָדָם נוֹתֵן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים יְכוֹל לְקִרּוֹת שֶׁיַּעֲבֹר עִוֵּר וְיִכָּשֵׁל בּוֹ אוֹ מִי שֶׁלֹּא יִרְאֶה וְזֶה לֹא נִקְרָא מְכֻשָּׁל וְלֹא אֲסָרְתּוֹ תּוֹרָה (אִם לֹא מִצַּד בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים) דְּאִי לָאו הָכִי גַּם בְּחַצְרוֹ אוֹ בְּבֵיתוֹ לֹא יָשִׂים שׁוּם דָּבָר שֶׁמָּא יִכָּשֵׁל בּוֹ מִי שֶׁלֹּא יִרְאֶה וְעַל כָּרְחָךְ דְּאֵין מְכֻשָּׁל אֶלָּא וַדַּאי מְכֻשָּׁל[6], וְהִקְשָׁה בְּמִשְׁנָה רְאשׁוֹנָה כָּאן דְּבַעֲבוֹדָה זָרָה י״ד א׳ גַּבֵּי הָא דִּתְנַן אֵין מוֹכְרִין לְבוֹנָה לְגוֹי דְּוַדַּאי לְצֹרֶךְ הַקְרָבָה לַעֲבוֹדָה זָרָה בְּעֵי לֵהּ אֲבָל מוֹכְרִין לָהֶן חֲבִילָה (פֵּרַשׁ רַשׁ״י מִשְׁקָל ג׳ מָנִין דְּהָא וַדַּאי לִסְחוֹרָה בְּעֵי לֵהּ), וּפְרִיךְ וְלֵיחוּשׁ דִּלְמָא אָזִיל וּמְזַבֵּן לְאַחֲרִינֵי וּמְקַטְּרִי, אָמַר אַבַּיֵי אַלְפְּנֵי אַלְפְּנֵי דִּלְפְנֵי לֹא מַפְקְדִינַן, וּמַאי קוּשְׁיָא נֵימָא כֵּיוָן שֶׁהוּא סָפֵק אֵין כָּאן לְפָנֵי עִוֵּר וּמָה הַצָּרִךְ לְתָרֵץ אַלְפְּנֵי דִּלְפְנֵי לֹא מַפְקְדִינַן, וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְבוֹנָה וַדַּאי לְהַקְטָרָה בְּעֵי לֵהּ וַאֲפִלּוּ אִם סוֹחֵר זֶה קוֹנֶה אוֹתוֹ לְסְחוֹרָה הֲרֵי סוֹפוֹ לְמָכְרוֹ לַאֲנָשִׁים הָרַבֵּה וְהֵם יַקְטִירוּהוּ שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי לֹא יִשָּׂאֵר בְּיָד הַסּוֹחֵר לְעוֹלָמִים וְאִם כֵּן אִם אַלְפְּנֵי דִּלְפְנֵי מַפְקְדִינַן הָיָה אָסוּר לְמָכֹר גַּם לְסוֹחֵר, וְהָא דְּקָאָמַר לְשׁוֹן ׳וְלֵיחוּשׁ דִּילְמָא׳ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאֵין בְּרוּר שֶׁגַּם הָרִאשׁוֹן אִם קוֹנֶה קְצָת שֶׁיְּקַטֵּיר וּכְבָר כָּתְבוּ הָרִאשׁוֹנִים דְּתִלְיָה רְחוֹקָה לֹא תְּלִינַן (רַק בְּמָקוֹם דְּאִיכָּא דַּרְכֵי שָׁלוֹם הִתִּירוּ, וְגַם שָׁם לֹא הִתִּירוּ בְּתִלְיָה דִּלְמָא מִסְתַּבֵּר כְּלָל כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַשׁ״י בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ דִּלְמָא תְּלִינַן שֶׁקּוֹנֶה לְשָׁנָה הַבָּאָה הוֹאִיל וּשְׁכִיחֵי לְקִנּוּת בְּכָל שָׁנָה) וְלָכֵן נָקֵט וְיֵשׁ לוֹמַר, וְגַם דְּיֵשׁ לוֹמַר שֶׁגַּם הוּא יִמְכֹּר לְסוֹחֵר[7] וְהָיָה צָרִיךְ לְהָאֲרִיךְ וְלוֹמַר הֲרֵי סוֹף סוֹף לִידֵי הַקְרָבָה אֶתֵּי וְאֵיךְ מֻתָּר וְלָכֵן קִצְּרָה הַגְּמָרָא וְכָתְבָה וְדִילְמָא כוּ׳ אֲבָל לֹא שֶׁזֶּה נִקְרָא סָפֵק,

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(ℊ) גִּטִּין ס״ב א׳ דְּמוֹקֵי שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן שֶׁל גּוֹי וְלֹא כְּמַאן דְּמוֹקֵי בִּירוּשַׁלְמִי[3] עַל יִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד מַשְׁמַע דִּלְגַמְרָא דִּידָן אָסוּר בִּישְׂרָאֵל וְעַיֵּן פְּאַת הַשֻּׁלְחָן סְעִיף קָטָן כ״ג: (ג) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[4]: (ג) חֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן י״ד וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּבֵאוּר הֲלָכָה לְקַמָּן הֲלָכָה ד׳:

קפח

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי

אוֹתָהּ. (ה) **אוֹ לִמְכֹּר לָהֶן כְּלֵי עֲבוֹדָה.** (ו) **לְפִי שֶׁאָסוּר לְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה: ב** וְאֵלּוּ כֵּלִים (ז) **שֶׁאֵין הָאוּמָן רַשַּׁאי לְמָכְרָן** (ח) **בַּשְּׁבִיעִית** (ט) **לְמִי שֶׁחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית.** (י) **מַחֲרֵשָׁה** (יא) **וְכָל כֵּלֶיהָ הָעוֹל** (יב) **וְהַמּוֹרֶה** (יג) **וְהַדֶּקֶר.** (יד) * **זֶה הַכְּלָל כָּל שֶׁמְּלַאכְתּוֹ** (טו) **מְיֻחֶדֶת**

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

וּפְשׁוּט דְּגַם לְהָרִיטְבָ״א הוּא דְּוַקָּא בְּנוֹתֵן דָּבָר שֶׁהוּא סְפֵק מִכְשׁוֹל אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא וַדַּאי מִכְשׁוֹל אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ סָפֵק אִם הָעִוּר יַעֲבֹר שָׁם וְיִכָּשֵׁל אוֹ לֹא בְּוַדַּאי יֵשׁ אִסּוּר ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ (וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֲפִלּוּ אִם הָעִוֵּר עָבַר שָׁם וְלֹא נָפַל בָּזֶה אוֹ שֶׁהָלַךְ בְּדַרְכּוֹ אַחֶרֶת מִכָּל מָקוֹם הוּא עָבַר הַלָּאו, עַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בָּזֶה בְּבֵאוּר לְמַסֶּכֶת כּוּתִים סִימָן ד׳ בְּשֵׁם יַד מַלְאָכִי), וּבָזֶה יֵשׁ לְתָרֵץ הָא דְּנוֹתֵן כּוֹס יַיִן לְנָזִיר וְאֵבֶר מִן הַחַי לְבֶן נֹחַ עוֹבֵר בְּ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳[31] אַף עַל גַּב דְּאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה דְּמִכָּל מָקוֹם הוּא נָתַן מִכְשׁוֹל לִפָּנָיו שֶׁמְּגֻרֶה בּוֹ תַּאֲוָה שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ, וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לְהָרִיטְבָ״א מֵהָא דְּפָרִיךְ בִּנְדָרִים ס״ב ב׳ וְהָא קָעָבַר בְּ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ וּמְשַׁנֵּי רֹב עֲצִים לְהַסָּקָה נִתְּנוּ אַלְמָא דְּאִי לָאו רֹב הָיָה עוֹבֵר בְּ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ אַף עַל גַּב דְּהוּא סָפֵק, דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּאִי לָאו רֹב הָיָה אָסוּר עַל כָּל פָּנִים מִדְּרַבָּנָן וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרִיטְבָ״א דְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן אֵיכָא גַּם בְּסָפֵק, וְלָכֵן מְשַׁנֵּי דְּאֵיכָא רֹב וְגַם אִסּוּר דְּרַבָּנָן לֵיכָא, וְהָא דְּפָרִיךְ בְּקִדּוּשִׁין ל״ב א׳ וְדִילְמָא רָתַח וְקָעָבַר מְשׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳, הֵינוּ מְשׁוּם שֶׁמְּגָרֵהוּ שֶׁיִּכְעֹס וְהָוֵי ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ דְּהָוֵי וַדַּאי מִכְשׁוֹל[32] וְכַנַּ״ל אַף עַל גַּב דְּאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִכְעֹס: * **זֶה הַכְּלָל כו׳.** כֵּן הוּא בַּמִּשְׁנָה פֶּרֶק ה׳ דִּשְׁבִיעִית[33] וְכָתַב הָרַאֲבַ״ד בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ אָתֵי לַאֲתוּיֵי דְּבָרִים שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָם כְּגוֹן שָׂדֶה שֶׁאִם יֵשׁ לְתָלוֹת בְּהֶתֵּר מָתָר, וְהִנֵּה בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו אָמְרִינַן רַב הוּנָא זָבֵן הַהוּא פָּרָה לְגוֹי מִשּׁוּם דְּאֵימּוּר לְשֶׁחִיטָה זַבְנֵהּ, וּמְנָא תֵּימְרָא דְּאָמְרִינַן כֹּהֲאי גַּוְנָא דִּתְנַן בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים לֹא יִמְכֹּר לוֹ פָּרָה הַחוֹרֶשֶׁת בַּשְּׁבִיעִית וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְשַׁחֲטָהּ אָמַר רַבָּה הָתָם אֵין אָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בַּשְּׁבִיעִית הָכָא שָׁלוֹם, (י) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּגַם לִמְכֹּר מָתָר[16] כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לְתָלוֹת תְּלִיָּה רְחוֹקָה, דְּגַם בְּמִכִּירָה יֵשׁ דַּרְכֵי שָׁלוֹם אִם הָאָמָן לֹא יִרְצֶה לִמְכֹּר לוֹ: **(יא) וְכָל כֵּלֶיהָ.** (יא) מְפָרֵשׁ וְאָזִיל כְּגוֹן הָעוֹל[17] **וְהַמּוֹרֶה.** (יב) כְּלֵי שֶׁבּוֹ זוֹרֶה אֶת הַגֹּרֶן לָרוּחַ[18] לְהַעֲבִיר אֶת הַקַּשׁ וּכְשֶׁאֵין גֹּרֶן עוֹדֵר בָּהּ אֶת הַקַּרְקַע: **(יג) וְהַדֶּקֶר.** (יג) הוּא כְּלִי בְּרִזֶל לַחְפֹּר הָאָרֶץ[19]: **(יד) זֶה הַכְּלָל.** (יד) בָּא לְרַבּוֹת כָּל שֶׁכֵּיוֹצֵא בָּזֶה[20]: **(טו) מְיֻחֶדֶת לִמְלָאכָה שֶׁאֲסוּרָה בַּשְּׁבִיעִית**[21]. וְאִם הוּא בְּסוֹף שָׁנָה שְׁבִיעִית דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּקוֹנֶה לְצֹרֶךְ שְׁמִינִית יֵשׁ לוֹמַר דְּתָלִינַן לְקֻלָּא:

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(ה) אוֹ לִמְכֹּר לָהֶן כְּלֵי עֲבוֹדָה. כְּדִבְסָמוּךְ הֲלָכָה ב׳ אֲבָל מָתָר לְיִשְׂרָאֵל לִמְכֹּר לְגוֹי כְּדִבְסָמוּךְ הֲלָכָה ה׳: (ו) **לְפִי שֶׁאָסוּר לְחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה.** (ז) מִשּׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל׳[8] דְּהֵינוּ מִי שֶׁהַתַּאֲוָה וְיֵצֶר הָרַע סָגְרוּ עֵינָיו אַל תַּעֲזֹר אוֹתוֹ לְהוֹסִיף בְּעִוָּרוֹנוֹ וְתוֹסִיף לְהַרְחִיקוֹ מִן הַיֹּשֶׁר אֲבָל רָאוּי לְקַלְקֵל לוֹ[9], (ח) וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ דְּאוֹרַיְתָא כְּגוֹן שֶׁיָּכוֹל לְהַשִּׂיג זֶה בְּמָקוֹם אַחֵר[10] מִכָּל מָקוֹם אָסוּר מִדְּרַבָּנָן שֶׁמְּסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, וְכֵן לְחַזְּקוֹ בִּדְבָרִים אֲסוּרִים מֵהַאי טַעֲמָא וְכַנַּ״ל אַף שֶׁאֵין בָּזֶה ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ דְּאוֹרַיְתָא: **ב** (ז) **שֶׁאֵין הָאָמָן נִרְאֶה דִּלְרִבּוּתָא נָקֵט**[11] דַּאֲפִלּוּ אֱמֶת שֶׁפַּרְנָסָתוֹ בְּכָךְ לֹא הִתִּירוּ וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר כָּל אָדָם: (ח) **בַּשְּׁבִיעִית.** (ט) יֵשׁ אוֹמְרִים דְּבָעֲרֵב שְׁבִיעִית מָתָר לִמְכֹּר לוֹ[12] אֲבָל לְהַשְׁאִיל אוֹ לְהַשְׁכִּיר לוֹ אָסוּר גַּם בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית[13]: (ט) **לְמִי שֶׁחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית**[14]. (י) אֲבָל לְסָתָם עַם הָאָרֶץ מָתָר כַּנַּ״ל הֲלָכָה א׳: (י) **מַחֲרֵשָׁה וְכָל כֵּלֶיהָ.** (יא) וְאֵין לְתָלוֹת שֶׁקּוֹנֶה לְצֹרֶךְ מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית[15] שֶׁכֵּלִים אֵלּוּ מְצוּיִין כָּל שָׁעָה וְאֵין אָדָם קוֹנֶה מִשָּׁנָה לַחֲבֶרְתָּהּ, (יב) וְהוּא הַדִּין דְּאָסוּר לִמְכֹּר לוֹ נָפָה וּכְבָרָה וְרֵחַיִם וְתַנּוּר אִם יָדוּעַ שֶׁאֵין לוֹ פֵּרוֹת שִׁשִּׁית רַק שֶׁל שְׁבִיעִית וְאַף עַל גַּב דִּלְקַמָּן הֲלָכָה ז׳ הִתִּירוּ לְהַשְׁאִיל זֶה לַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית, הָתָם מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם הֵקֵלּוּ אֲבָל בְּמִכִּירָה לֹא שַׁיָּךְ דַּרְכֵי

צִיּוּן הֲלָכָה

(ד) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת: (ה) עַיֵּן בְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה וְתוֹסְפוֹת אַנְשֵׁי שֵׁם, וְרַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת כָּתַב מִשּׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳[22] וְאֵין בָּזֶה סְתִירָה דְּכַוָּנָתוֹ דִּיסוֹד הָאִסּוּר הוּא מִשּׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳, וְעַיֵּן בְּפִרְתֵּי תְּשׁוּבָה יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קנ״א סְעִיף קָטָן ב׳ שֵׁיֵּשׁ מְפַקְפְּקִין שֶׁגַּם בְּיָכוֹל לְהַשִּׂיג בְּמָקוֹם אַחֵר יֵשׁ ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ דְּאוֹרַיְתָא וְעַיֵּן רִיטְבָ״א בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ מַה שֶּׁכָּתַב דְּלֵיכָא ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ דְּאוֹרַיְתָא רַק בְּמָקוֹם שֶׁיַּעֲשֶׂה אִסּוּר וַדַּאי אֲבָל בִּמְקוֹם סָפֵק אַף שֶׁיֵּשׁ רְגָלַיִם לַדָּבָר שֶׁיַּעֲשֶׂה אִסּוּר אֵין ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳[23] רַק מִדְּרַבָּנָן אִסְרוּ וְלָכֵן הִתִּירוּ בְּמָקוֹם דְּאֵיכָא לְמִתְלֵי וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה: (ו) תּוֹרַת זְרָעִים וְכֵן נִרְאֶה[24] בַּחֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן ט׳: (ז) חֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סְעִיף קָטָן י״ד, וְאִלּוּ הָעוֹבְדִים וְסוֹמְכִים עַל הַתֶּר הַמְּכִירָה[25] אָסוּר לִמְכֹּר לָהֶם (תּוֹדַעַת הַשְּׁמָטָה בְּשֵׁם מוֹ״ח שְׁלִיטָ״א), וְהַמְּשַׁאיל כְּלֵי בַּשּׁוּל לְחָשׁוּד שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית שֶׁנֶּאֱסְרוּ לְאַחַר הַבִּצּוּר אוֹ בְּסִפֵּיחִין הַכֵּלִים טְעוּנִין הַגְעָלָה[26], וְלָכֵן מָתָר לְסָרֵב לְהַשְׁאִילָם[27] אַף עַל פִּי שֶׁאִפְשָׁר שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ לְהֶתֵּר (שָׁם), וְאִלּוּ שֶׁמּוֹכְכִין עַל הַתֶּר הַמְּכִירָה וְעַל יְדֵי זֶה מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּפֵרוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְאָסְרָם מִשּׁוּם סְפֵיחִין הֲרֵי הַכֵּלִים שֶׁלָּהֶם אוֹסְרִים בְּנוֹתַן טַעַם[28] (שָׁם): (ח) רַשַּׁ״י עֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳: (ט) תּוֹסְפוֹת גִּטִּין ס״א א׳ וְתוֹסְפוֹת הָרֹא״שׁ שָׁם וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת הַמְּאִירִי שָׁם: (י) רַמְבַּ״ן שָׁם וּבַעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳: (יא) כֵּן נִרְאֶה בְּתוֹסְפוֹת עֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ ד״ה וְהַמּוֹרֶה וד״ה וְהַדֶּקֶר וּבְפֵרוּשׁ הָרַ״י בֶּן מִלְכִּי צֶדֶק[29] וְכָל כֵּלֶיהָ הָעוֹל יוּגִי וְצִ״ע וְהַתּוֹסְפוֹת בְּגִטִּין ס״א א׳ הֶעָתִיקוּ מַחֲרֵשָׁה וּכְלֵי הָעוֹל: (יב) רַשַּׁ״י עֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ וְעַיֵּן שָׁם בְּתוֹסְפוֹת[30], וְרַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת כָּתַב כְּרַשַּׁ״י וְעַיֵּן רַ״י קוֹרְקוֹס: (יג) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת עֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ ד״ה וְהַדֶּקֶר: (יד) עַיֵּן רַאֲבַ״ד עֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ שֶׁכָּתַב דְּזֶה הַכְּלָל בָּא לְרַבּוֹת דְּבָרִים שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתָתָם כְּגוֹן שָׂדֶה שֶׁאִם יֵשׁ לְתָלוֹת לְהֶתֵּר מָתָר וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה:

[דר"א ס"ק ו]

מְשׁוּם 'לְפָנַי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל'[8] וְכוּ', אֲבָל רָאוּי לְקַלְקֵל לוֹ[9] וְכוּ', שֶׁיָּכוֹל לְהַשִּׂיג זֶה בְּמָקוֹם אַחֵר[10].

8) וגדר האיסור, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תח-תט) שמדברי הרמב"ם שכתב 'כשם שאסור לעבוד הארץ בשביעית כך אסור לחזק ידי ישראל', משמע שהאיסור לסייע ידי עוברי עבירה אינו רק משום שהדבר נחשב כנתינת עצה שאינה הוגנת, אלא טעם האיסור הוא, שבכל איסור שהאדם מצווה שלא לעשותו כלול ציווי שלא להכשיל את חבירו, וכשמכשיל את חבירו באיסור נחשב כאילו הוא עצמו גם כן שותף באיסור הנעשה בסיועו [וראה מה שדן שם דנפקא מינא בישראל המסייע לכהן באיסור כהונה שאין הישראל מצווה בו, שנחלקו הראשונים אם עובר על 'לפני עיור', וראה שו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פא אות ז)].

אכן הביא שם, שדעת הרא"ש (שבת פ"א סי' א, ראה ביאור הגר"א יו"ד סי' קנא ס"ק ח) שיסוד האיסור לסייע בידי עוברי עבירה [באופן של חד עברא דנהרא או כשמחזקו בדברים, ראה ציה"ל (ס"ק ה)] אינו משום 'לפני עיור' אלא הוא מדין תוכחה, שאדם מוזהר להפריש את חבירו מאיסור, וכל שכן שאינו רשאי לסייע לו לעבור על איסור [וראה שעה"צ (סי' שמז ס"ק ח)].

9) ומה שראוי לעשות כן, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה קטו) שהוא לא רק בזמן שהחשוד עובר בו איסור, אלא כל הזמן ראוי לעשות כן אם הכלי עומד למלאכת עבירה.

10) ואם אינו יכול להשיגו אלא אצל ישראל אחר שגם הוא יעבור על 'לפני עיור' כשיסייע לו, כתב הפתחי תשובה (יו"ד סי' קס ס"ק א) שלדעת המשנה למלך (מלוה ולוה פ"ד ה"ב) הוא עובר על 'לפני עיור' מן התורה, ולדעת הפני משה באופן זה נחשב לחד עברא דנהרא שמותר מן התורה [וראה מה שהביא בציה"ל (ס"ק ה) מדברי הפתחי תשובה (יו"ד סי' קנא ס"ק ב)].

[דר"א ס"ק ז]

נִרְאֶה דְּלִרְבּוֹתָא נָקַט[11].

11) ביאור נוסף מדוע מוזכר אומן, כתב השושנים לדוד (פ"ה מ"ו), כיון שבדרך כלל מי שמוכר כלי חרישה וכדו' הוא אומן, אבל פשוט שהוא הדין כל אדם.

והרידב"ז (בהגהה על הפאת השולחן סי' ט ס"ב ובבית הרידב"ז שם ס"ק ב) כתב, שבא ללמדנו שהאיסור הוא דוקא בזמן שמי שהיה צריך כלי חרישה וכדו' היה קונה מאומן כדי להשתמש בהם לצרכו, אבל בזמן שעושים מזה משא ומתן, שקונים כדי למכור ולהרויח, מותר למכור אף לחשוד כיון שתולים שהוא קונה כדי למכור לנכרים, ובספר משנת יוסף (פ"ה מ"ו, שיטות המפרשים) כתב, שכן מבואר לדעת רב האי גאון (ספר המקח שער יב) שגרס במשנה 'לישא וליתן מותר', במקום 'לאיסור ולהיתר מותר', אולם הגרמ"י לפקוביץ (עמק השער על ספר המקח שם) כתב שטעות סופר היא בספר המקח.

ביאור נוסף כתב הקול סופר (פ"ה מ"ו אות רב), על פי דעת הסוברים (ראה דר"א להלן ס"ק יז) שדוקא לאומן התירו למכור כלי שאינו מיוחד לאיסור משום שעוסק לפרנסתו בכדי חייו, אבל שאר כל אדם אסור בכל אופן, וכן ביאר הגרב"צ אבא שאול (אור לציון בחי' למשניות פ"ה מ"ו).

[דר"א ס"ק ח]

דְּבָעֲרֵב שְׁבִיעִית מֻתָּר לְמָכְרוֹ לוֹ[12] וְכוּ', אֲסוּר גַּם בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית[13].

12) וטעם הדבר, מבואר בחזו"א (סי' יב ס"ק ט) המובא בבה"ל (ד"ה כך).

והגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תיא) ביאר בגדר ההיתר, שאיסור 'לפני עיור' ומסייע בידי עוברי עבירה הוא רק כשנתינת המכשול מתייחסת מיד לאיסור, אבל כשנותן או מסייע לו בערב שביעית, כיון שלא נעשה בזה מיד איסור, אין בזה איסור 'לפני עיור' ומסייע בידי עוברי עבירה. והוסיף, שהוא הדין שמותר למכור לחשוד על חילול שבת מכונית או סיגריות לפני שבת, אפילו שמן הסתם יעשה בהם חילול שבת, כל זמן שיכול להשתמש בהם קודם שבת, וכעין זה כתב הגרש"ז אויערבך (מעדני ארץ סי' יג אות ו ד"ה ומה).

אכן, כלי עבודה שהדרך להשתמש בו היא רק בחורף ובא החשוד לקנותו לאחר החורף של ערב שביעית, דעת הגר"נ קרליץ (שם), שכיון שאין בו שימוש קודם שביעית, א"כ מן הסתם הוא קונהו כדי לעבוד בו באיסור בשביעית, ואז מתייחסת המכירה מיד לאיסור, ואף אם מוכרו קודם שביעית נחשב כמוכרו בשביעית, ואסור, וכן כתב הגרב"צ אבא שאול (אור לציון בחי' למשניות פ"ה מ"ו).

13) וטעם הדבר, כתב התורת זרעים (פ"ה מ"ו) שכיון ששאילה ושכירות אינם חשובים קנין, א"כ הכלים שייכים למשאיל או למשכיר הישראל, נמצא שהישראל החשוד משתמש בכלים שלו באיסור בשביעית, ואז הוא עובר משום 'לפני עיור' או משום מסייע לדבר עבירה.

ולהלוות מעות קודם שביעית לחשוד כדי שיוכל לקנות מחרישה, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תטז) שמותר, אע"פ שיקנה את המחרישה בשביעית, כיון שמלוה להוצאה ניתנה, והיא שייכת לחשוד כבר קודם השביעית, ודינה כמכר.

[דר"א ס"ק ט]

לְמִי שֶׁחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית[14].

14) ואיסור זה, דעת רבינו (שיח השמיטה עמ' רלא) שהוא רק כשהחשוד בא לקנות בארץ ישראל, אבל אם הוא בא לקנות בחו"ל לא אסרו למכור אע"פ שהוא גר בארץ ישראל, וכמבואר בדר"א להלן (ס"ק לד) לענין כדי שמן, והוא הדין בכלים המיועדים לעבודת קרקע.

[דר"א ס"ק י]

שֶׁקּוֹנֶה לְצָרְכּוֹ מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית[15] וְכוּ', דְּגַם לְמָכְרוֹ מֻתָּר[16].

15) וכשקונה בסוף השביעית, ראה דר"א להלן (ס"ק טו).

16) מקור שיטות אלו מבואר בבה"ל להלן (ה"ז ד"ה וכן), ובדעת הרמב"ם כתב שם שנראה שסובר כהרמב"ן לקולא. ולמעשה דעת רבינו (שיח השמיטה עמ' רלה) שלכתחילה יש להחמיר ולא למכור.

[המשך בעמוד הבא]

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שמיני

[דר"א ס"ק יז]

שֶׁלֹּא הִתְּירוּ בָּזֶה אֶלָּא מִשּׁוּם פִּרְנָסָתוֹ[34].

34) ולדעה זו, כתב (מכתבים, כת"י) שמה שמבואר להלן (ה"ז) שמותר להשאיל לחברתה הוא משום ששייך שם טעם איבה, והתירו במקומות של שעת הדחק, לצורך פרנסה ולמניעת איבה.

[דר"א ס"ק יח]

לְחָשׁוּד[35] וְכוּ', אֵין לְמָכֹר וּלְהַשְׁאִיל לָהֶם[36].

35) והיתר מכירה לחשוד באופן שיש תליה להיתר, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שהוא אף בפורק עול גמור שאינו שומר מצוות כלל.

36) ואף אם ע"י זה יכולים הם לבוא לידי שנאה, ויכשלו באיסור גדול יותר (ראה בה"ל לעיל ה"א ד"ה כך), מ"מ כתב רבינו (נזר החיים עמ' קנד) שקשה להקל בזה.

[ציה"ל ס"ק טז]

תּוֹדַעַת הַשְּׁמִטָּה[37] בְּשֵׁם מו"ח שְׁלִיט"א.

37) עמ' יא אות ד.

[בה"ל ד"ה זה]

שֶׁמְּצָוֶּה עַל שְׁבִיתַת שָׂדֶה[38] וְכוּ', וְכֵן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת בָּהָא דְּתָנַן[39] מַחֲזִיקִין יְדֵי גּוֹיִם בַּשְּׁבִיעִית וּמְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי[40] וְכוּ', דְּסוּגְיָא כְּמַאן דְּאָמַר יֵשׁ קִנְיָן[41] וְכוּ', אַף עַל גַּב דְּפָסַק[42] אֵין קִנְיָן[43] וְכוּ', אֵין בָּזֶה אִסּוּר[44] וְכוּ', דְּשָׁלֹא מַדַּעַת יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹשֶׂה[45] וְכוּ', תָּלִינַן גַּם בָּזֶה וְצ"ע[46].

38) וראה דר"א לעיל (פ"א ס"ק א), וציה"ל שם (ס"ק א), ובביאורים שם.

39) פ"ד מ"ג.

40) שם ה"ג.

41) ואף מהסוגיא עצמה כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שמוכח שסוברת שאין קנין, כי למ"ד יש קנין מותר גם לסייעו ולא רק להחזיק ידיו בדברים.

42) הל' תרומות פ"א ה"י.

43) קושיא זו היא לדעת הסוברים שהבעלים מוזהר על שביתת שדהו בשביעית אף כשאחרים עושים בה מלאכה, וראה דר"א לעיל (שם) שכתב שנראה שהרמב"ם אינו סובר כן, אכן בציה"ל (שם) כתב שמדבריו במקום אחר משמע שסובר כן, וראה בביאורים שם.

44) ומה שמבואר בדר"א לעיל (פ"א ס"ק ט) שאם עושים בקרקע שלו מלאכות האסורות בעל כרחו חייב להפקיר את הקרקע שלו, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) ששם אין להתיר מהטעם המבואר כאן, כי יש לו הנאה ממה שעושים מלאכה בקרקע שלו.

45) ואף שמצינו (שו"ע או"ח סי' רמו ס"ג) שאם השאיל או השכיר לגוי בהמה והתנה עמו שיחזירנה קודם שבת, והגוי עיכבה בשבת, צריך הבעלים להפקירה, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שכל זה רק כשבתחילה נתנה בשכירות, שכיון שבתחילה נתן לו רשות להשתמש בה, ויודע שהגוי עלול לעכבה לאחר הזמן, נחשב כמן שהגוי עושה על דעתו, אבל כשמכר לו אין לאסור.

46) ומ"מ כתב (מכתבים, כת"י) שאף הסוברים שמהתורה מותר להשכיר שדה לגוי שיעבוד בה בשביעית, אפשר שיודו שאם ישראל אחר עובד בשדהו באיסור, גם הבעלים עובר איסור מהתורה.

ולמעשה, דעת רבינו (שיח השמיטה עמ' רלד) שיש ליזהר שלא להשכיר שדהו לישראל חשוד אף באופן שיש לתלות בשימוש היתר.

[בה"ל ד"ה והעגלה]

לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית[47].

47) שאין בה קדושת שביעית כלל ומותר לקצור אותה כדרכו, כמבואר לעיל (פ"ד ה"ט) ובדר"א שם (ס"ק סח).

[המשך מעמוד קודם]

[דר"א ס"ק יא]

כְּגוֹן הָעוֹל[17].

17) ועול זה, כתב ההון עשיר (פ"ה מ"ו) שמדובר בעול משונה שמיוחד לשוורים חורשים, אבל עול סתם הוא עשוי גם כדי להוליך עגלה וכדו', ולכן מותר למוכרו בשביעית.

ולמכור עול המיוחד לחרישה כשיש לחשוד מחרישה ושאר כיליה ורק חסר לו את העול, דעת הגרב"צ אבא שאול (אור לציון בחי' למשניות שם ד"ה העול) שמשמע שאסור, ומוכח שגם המסייע לחבירו רק במקצת מן העבירה, עובר על 'לפני עור'.

[דר"א ס"ק יב]

כְּלֵי שֶׁבּוֹ זוֹרֶה אֶת הַגֹּרֶן לָרוּחַ[18].

18) וביאר התוס' יו"ט (פ"ה מ"ו) שכיון שמזרה הוא כלי שזורים בו בגורן שיש בו הרבה תבואה, וזריה זו אסורה, אבל כשזורים מעט לא זורים במזרה כלל [ראה דר"א להלן (ס"ק כב) ובציה"ל (ס"ק כא)], לכן אין בו תליה להיתר. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תיא) שאם דרך להשתמש במזרה גם כשזורים מעט, הוא נחשב כלי המיוחד גם למלאכת היתר, ומותר למוכרו לחשוד.

[דר"א ס"ק יג]

כְּלֵי בַרְזֶל לַחְפֹּר הָאָרֶץ[19].

19) ואע"פ שיש חפירות שמותר לעשותם בשביעית [כמבואר ברמב"ם לעיל (פ"א ה"ט ופ"ב ה"י"ד)], כתב ההון עשיר (פ"ה מ"ו), שדקר הוא כלי שרוב מלאכתו לעשיית חפירות האסורות בשביעית.

[דר"א ס"ק יד]

בָּא לְרַבּוֹת כָּל שֶׁכַּיּוֹצֵא בָזֶה[20].

20) וכלל זה, ביאר הגרב"צ אבא שאול (אור לציון בחי' למשניות שם), שהוא נאמר בכל התורה, ומשום כך מותר למכור בגדים

[המשך במילואים עמוד 49]

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי קפט

לְמָלְאכָה שֶׁאֲסוּרָה בַּשְּׁבִיעִית אָסוּר לְמָכְרוֹ לְחָשׁוּד. וְלִמְלָאכָה (טז) **שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה אֲסוּרָה וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת** (יז) **מֻתָּר לְמָכְרוֹ** (יח) **לְחָשׁוּד: ג כֵּיצַד מוֹכֵר הוּא לוֹ** (יט) **הַמַּגָּל** (כ) * **וְהָעֲגָלָה**

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(טז) שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה אֲסוּרָה כו׳. כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזִיל בַּהֲלָכָה ג׳: **(יז) מֻתָּר לְמָכְרוֹ לְחָשׁוּד.** (טז) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא הִתִּירוּ בָּזֶה אֶלָּא מִשּׁוּם פַּרְנָסָתוֹ[34] וּלְפִי זֶה לִתֵּן בְּמַתָּנָה אָסוּר: **(יח) לְחָשׁוּד.** (טז) וְכָל זֶה לְחָשׁוּד[35] אֲבָל אִם יָדוּעַ שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֵּלִים לְאִסּוּר אֵין לִמְכֹּר וּלְהַשְׁאִיל לָהֶם[36]: **ג (יט) הַמַּגָּל.** (יז) בֵּין מַגַּל קָצִיר [(יח) שֶׁהוּא חָרֵמֵשׁ קָטָן שֶׁיִּקְטֹף כְּמִלֹּא הַיָּד] וּבֵין מַגָּל קָצִיר [(יט) שֶׁהוּא הַגָּדוֹל]: **(כ) וְהָעֲגָלָה.** הַמְיֻחֶדֶת לְהָבִיא עָלֶיהָ תְּבוּאָה:

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

מַחֲלֹקֶת הָרִאשׁוֹנִים, דְּהַתּוֹסְפוֹת שָׁם בַּעֲבוֹדָה זָרָה סְבִירָא לְהוּ דְּאֵין אִסּוּר לְהַשְׁכִּיר לְגוֹי שָׂדֶה בַּשְּׁבִיעִית מִדִּכְתִיב שָׁם דִּלְא שַׁיְּךְ בְּשָׂדֶה שֶׁאֵלָה שְׁכִירוּת וְנִסְיוֹנִי אַלְמָא דְּאַף עַל גַּב דְּהָאסּוּר עַל הַשָּׂדֶה מִכָּל מָקוֹם אֵין אִסּוּר אֶלָּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא יַעֲבֹד בַּשָּׂדֶה אֲבָל לִשְׂכֹּר גּוֹי שֶׁיַּעֲבֹד מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה (וּמַה שֶּׁכָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת ׳תֵּדַע שֶׁהֲרֵי לֹא אָסְרוּ לִמְכֹּר שָׂדֶה לְגוֹי מֵהַאי טַעְמָא׳ כַּוָּנָתָם נְהִי דְּאָסוּר מִשּׁוּם ׳לֹא תְחָנֵּם׳ אֲבָל מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁאֵלָה שְׁכִירוּת וְנִסְיוֹנִי לֹא מָצִינוּ שֶׁאָסְרוּ, אַךְ צ״ע כֵּיוָן דְּאִיכָּא אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא מַה הֶצְרְכוּ לְהוֹסִיף אִסּוּר דְּרַבָּנָן, וְשָׁמָּא בְּגֵר תּוֹשָׁב דְּלֵית בֵּיהּ מִשּׁוּם ׳לֹא תְחָנֵּם׳ וְצ״ע), אֲבָל רַבֵּנוּ אֶלְחָנָן סְבִירָא לֵיהּ דְּגַם לִשְׂכֹּר גּוֹי שֶׁיַּעֲבֹד יֵשׁ אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן שֶׁמָּצְאָה עַל שְׁבִיעִית שְׁדֵהוּ[38], וְיֵשׁ לְעַיֵּן אִם כֵּן אֵיךְ מֻתָּר לִמְכֹּר שָׂדֶה לְגוֹי כֵּיוָן דְּקִימְא לָן אֵין קִנְיָן לְגוֹי לְהַפְקִיעַ נִשְׁאָר הַשָּׂדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְעִנְיַן מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת וְכִדְאָמְרִינַן בְּגִטִּין מ״ז ב׳ דִּלְמַאן דְּאָמַר אֵין קִנְיָן חָיִב הַמּוֹכְרָהּ לְגוֹי לְקָנוֹת וּלְהָבִיא מִמֶּנָּה בְּכוֹרִים מִדְּאוֹרַיְתָא וּפָרַשׁ רַשׁ״י דַּהֲוָה לֵיהּ לְעִנְיַן קְדֻשָּׁתָהּ בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ מִשְׁכְּנָהּ וְחִיּוּבָא דִּבְכוּרִים עֲלֵיהּ רַמְיָא (אֲמָנָם בְּתוֹסְפוֹת שָׁם מ״ז א׳ ד״ה לוֹקֵחַ גְּרָסָא אַחֶרֶת עַיֵּן שָׁם), וְאִם כֵּן אֵיךְ מֻתָּר לִמְכֹּר קַרְקַע לְגוֹי מִשּׁוּם תְּלִיָּה שֶׁיָּכוֹל לְהוֹבִירָהּ הָא סְפֵיקָא דְּאוֹרַיְתָא לְחֻמְרָא, וּבְשִׁלְמָא לְעִנְיַן לִפְנֵי עִוֵּר כָּתַב הָרִיטְבָ״א דִּבְסְפֵקוֹת אֵין ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּבֵאוּר הַהֲלָכָה בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת אֲבָל כָּאן שֶׁאֵין הָאִסּוּר מִשּׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמְּצָוֶה עַל שְׁבִיעִית קַרְקַע אֵיךְ מֻתָּר מִסָּפֵק לִמְכֹּר וְלַעֲבֹר עַל אִסּוּר שְׁבִיעִית שְׁדֵהוּ, וְכֵן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת בְּהָא דְּתְנַן[39] מַחֲזִיקִין יְדֵי גּוֹיִם בְּשְׁבִיעִית וּמְפָרֵשׁ בִּירוּשַׁלְמִי[40] שֶׁאוֹמְרִים לוֹ חָרֵשׁ בְּהּ טַבָּאוּת וַאֲנָא נָסֵב לָהּ מִנָּךְ בְּתַר שְׁמִטְתָּא אִי נַמִּי אַשְׁרְתָא וֶהֱבִיאוֹ רַבֵּנוּ בְּסָמוּךְ הֲלָכָה ח׳, וְאֵיךְ מֻתָּר לוֹמַר לָהֶם כֵּן וּלְחַזְּקָם כֵּיוָן שֶׁאֵין קִנְיָן הֲוָה לָהּ שָׂדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִם כֵּן הַגּוֹי עוֹבֵד בָּהּ בְּאִסּוּר וְאֵיךְ מֻתָּר לְחַזְּקוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה עֲבֵרָה בְּהַשָּׂדֶה, וְאֵין לוֹמַר דְּסוּגְיָא כְּמַאן דְּאָמַר יֵשׁ קִנְיָן[41], דְּהָא רַבֵּנוּ הֵבִיא כָּאן אֶת הַדִּין בְּסָמוּךְ הֲלָכָה ח׳ אַף עַל גַּב דְּפָסַק[42] אֵין קִנְיָן[43], וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַף עַל גַּב דְּאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיעִית שָׂדֶהוּ וְאָסוּר לוֹ לְהַשְׁכִּירָהּ לְגוֹי הֲרֵי אֵין עוֹשֶׂה אִסּוּר בָּזֶה שֶׁאֵין זֶה מז׳ מִצְוֹת שֶׁבֵּן נִתַּן מְצֻוֶּה אֶלָּא שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל מְצֻוֶּה שֶׁלֹּא יַעֲבֹדוּ בְּשָׂדֶהוּ וְכֵיוָן שֶׁאֵין אוֹמֵר לוֹ לַעֲשׂוֹת אֵין בָּזֶה אִסּוּר[44], וְדִמְתוֹתֵי מְצִינוּ לְעִנְיַן שְׁבִיעִית בְּהֶמְתּוֹ בְּאַרְבַּע חַיִּים סִימָן ש״ה סָעִיף כ״ג מֻתָּר לְמָסְרוֹ סוּס אוֹ פָּרָד אוֹ חֲמוֹר לְרוֹעֶה גּוֹי וְאַף עַל גַּב שֶׁהַגּוֹי מְשַׁתֵּמֵשׁ בָּהֶם בְּשַׁבָּת אֵין בְּכָךְ כְּלוּם כֵּיוָן דְּשָׁלֹא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל הוּא עוֹשֶׂה[45] וְעַיֵּן שָׁם בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה, וַאֲפִלּוּ אִם נַחְמִיר שָׁם הֵינוּ מִשּׁוּם דְּהָוֵי כְּעוֹשֶׂה מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל אֲבָל אִם מְכָרָהּ לוֹ לְגַמְרֵי פְּשִׁיטָא שֶׁאֵין עוֹשֶׂה מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל כְּלָל וְהַגּוֹי אֵין מְצֻוֶּה עַל זֶה וּמֻתָּר לוֹ, אֵין לָחוּשׁ. וְדַוְקָא לְיִשְׂרָאֵל חָשׁוּד יֵשׁ לָחוּשׁ מִשּׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳, וְסַלְקָא דַּעְתָּךְ דְּבִמְקוֹם שֶׁמְּצֻוֶּה עַל שְׁבִיעִית הַשָּׂדֶה חָמוּר טְפֵי וְלֹא תְּלִינַן בְּשֶׁל הֶתֵּר, וּמֵסִיק דְּגַם בְּכֹהֲאי גַּוְנָא תְּלִינַן וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳ אֲבָל בְּגוֹי בְּוַדַּאי אֵין לָחוּשׁ שֶׁאֵין כָּאן ׳לִפְנֵי עִוֵּר׳, וּמִיהוּ בְּמַשְׁכִּיר לְגוֹי כֵּיוָן דְּהָוֵי כְּמִצְוַוהוּ לַעֲבֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּיֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא כְּדַעַת רַבֵּנוּ אֶלְחָנָן וְשָׁם בָּאֳמֶת אֵין תּוֹלִין בְּהֶתֵּר מִסָּפֵק, וְכֵן לְהַשְׁאִיל וּלְהַשְׁכִּיר שָׂדֶהוּ לְיִשְׂרָאֵל חָשׁוּד יֵשׁ לוֹמַר דְּאָסוּר לְפִי דַּעַת רַבֵּנוּ אֶלְחָנָן, מִיהוּ לְפִי דִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת שֶׁהֶעֱוֹבֵד עוֹבֵר וְלֹא הַבְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּחָזוֹן אִישׁ שָׁם יֵשׁ לוֹמַר דִּבְדְאִיכָּא לְמִתְלֵי תְּלִינַן גַּם בָּזֶה וְצ״ע[46]: * **וְהָעֲגָלָה וְכָל כֵּלֶיהָ.** אַף עַל גַּב דִּלְקַמָּן הֲלָכָה ה׳ לֹא הִתִּירוּ לִמְכֹּר יוֹתֵר מֵה׳ כַּדֵּי שֶׁמֶן וְט״ו כַּדֵּי יַיִן, שָׁאנֵי הָתָם דִּבְוַדַּאי לְהָבִיא בְּאִסּוּר קוֹנֶה אֲבָל כָּאן דְּגַם עַל מְעַט צָרִיךְ עֲגָלָה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לִנְשֹׂאָהּ בְּיָדִים וְכֵיוָן דְּאִיכָּא לְמִתְלֵי לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר תְּלִינַן לְהֶתֵּר, וְעַיֵּן בַּחָזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י״ב סָעִיף קָטָן ט׳ שֶׁהִקְשָׁה עַל דַּעַת הַגְּרָ״א בִּשְׁנוֹת אֵלִיָּהוּ פֶּרֶק ח׳ מִשְׁנָה ו׳ דְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית אָסוּר לְקַצֵּר בִּכְלִי רַק לְתֹלֶשׁ בְּיָד מִדַּעְתָּן הָכָא אֲבָל מוֹכֵר לוֹ מַגַּל יָד וּמַגַּל קָצִיר, וְתֵרֵץ דְּהַגְּרָ״א מְפָרֵשׁ דְּקוֹצֵר תְּבוּאָה שֶׁהֲבִיאָהּ שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁבִיעִית[47] (וּמַה שֶּׁהִקְשָׁה שָׁם אִם כֵּן לָמָּה אָסוּר לִמְכֹּר מְזֹרֶה, כָּתְבְנוּ בְּבֵאוּר הֲלָכָה פֶּרֶק ד׳ הֲלָכָה כ״ב לְתֵרֵץ דְּהַגְּרָ״א מְפָרֵשׁ כְּפֵרוּשׁ הַתּוֹסְפוֹת בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט״ו ב׳ דִּמְזֹרֶה הוּא כְּלִי הַמַּחֲרֵשָׁה), אַךְ יֵשׁ לְעַיֵּן דְּאִם כֵּן לָמָּה הֵיוֹצֵר אֵין מוֹכֵר רַק ה׳ כַּדֵּי שֶׁמֶן וְט״ו כַּדֵּי יַיִן נֵימָא שֶׁרוֹצֶה לְקָנוֹת בְּהֶן יַיִן וְשֶׁמֶן שֶׁחָנְטוּ לִפְנֵי שְׁבִיעִית שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית וְעַל כָּרְחָךְ דִּבְשְׁבִיעִית לֹא שְׁכִיחַ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהַקּוֹנֶה

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(טו) רַמְב״ן עֲבוֹדָה זָרָה ט״ו וְגִטִּין ס״א: (טז) תּוֹדְעַת הַשֵּׁמֶטָה[37] בְּשֵׁם מוֹ״ח שְׁלִיט״א: (יז) מִשְׁנָה פֶּרֶק ה׳ דִּשְׁבִיעִית: (יח) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת: (יט) תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

(כא) **וְכָל כֵּלָיו.** (כב) **שֶׁאִם יִקְצֹר בּוֹ** (כג) **מְעַט וְיָבִיא עַל הָעֲגָלָה מְעַט חֲרֵי זֶה מֻתָּר.** (כד) **וְאִם יִקְצֹר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִין אוֹ יָבִיא** (כה) **כָּל פֵּרוֹת שָׁדֵהוּ** (כו) **אָסוּר: ד** (כז) * **וּמֻתָּר לְמְכֹּר סָתָם**

בְּאוּר הַהֲלָכָה

יַיִן וְשֶׁמֶן הַמּוֹכֵר נוֹתֵן לוֹ קַנְקַנִּים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְמְכֹּר יַיִן וְשֶׁמֶן בְּלִי קַנְקַנִּים עַיֵּן קִדּוּשִׁין מ"ח ב' (וְאַף דְּמָצִינוּ לִפְעָמִים בְּקַנְקַנִּים דִּלּוֹקַח עַיֵּן בָּבָא בַּתְרָא צ"ח א' מִכָּל מָקוֹם אֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן), וְעַל כָּרְחָךְ דִּלְלַקַּח מִשָּׂדֶה רוֹצֶה וְלָכֵן מַה שֶּׁדֶּרֶךְ לִלְקֹט מֵהֶהֶפְקֵר הִתִּירוּ וְלֹא יוֹתֵר שֶׁאָסוּר לְלַקֵּט יוֹתֵר מֵהַשִּׁעוּר[52], וְאֵין לְהָבִיא רְאָיָה מִמַּה שֶּׁכָּתְבוּ הָרַ"שׁ וּבְתוֹסְפוֹת בְּגִטִּין ס"א א' דְּמַתְנִיתִין דְּמַשָּׂאֶלֶת אִשָּׁה לַחֲבֶרְתָּהּ נָפָה כוּ' מַיְרֵי דְּיָדוּעַ שֶׁאֵין לָהּ פֵּרוֹת שִׁשִּׁית דְּאִי לָאו הָכִי תּוֹלִין בְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית אֶלְמָא דְּמָצוּי פֵּרוֹת שִׁשִּׁית בַּשְּׁבִיעִית, דִּבְוַדַּאי זֶה פָּשׁוּט שֶׁמָּצוּי כָּל הַשָּׁנָה תְּבוּאוֹת שִׁשִּׁית וּמִקְרָא מַלְּא הוּא 'וְעָשָׂת אֶת הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים' וּבְוַדַּאי צָרִיךְ לְטָחֲנוֹ וּלְנַפּוֹתוֹ וְלַאֲפוֹתוֹ, אֲבָל הַנִּדּוֹן כָּאן אִם מָצוּי לִקְצֹר בַּשְּׁבִיעִית תְּבוּאַת שִׁשִּׁית דְּזֶה אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּלֹא מָצוּי כְּלָל שֶׁזְּמַן הַקָּצִיר הוּא בְּדֶרֶךְ כְּלָל בְּתְחִלַּת הַקַּיִץ כְּמוֹ שֶׁמְּבֹאָר בְּבָבָא מְצִיעָא ק"ו ב', אַף עַל גַּב שֶׁיֵּשׁ לִפְעָמִים תְּבוּאָה שֶׁמִּתְאַחֶרֶת מִאַד כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה י"ג א' דְּתְבוּאָה שֶׁנִּקְצֶרֶת בֶּחָג בִּידוּעַ שֶׁהֵבִיאָה שְׁלִישׁ לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִכָּל מָקוֹם לֹא שְׁכִיחָא כְּלָל וְגַם אִם מִשְׁכַּחַת לָהּ זֶה רַק בְּתְחִלַּת הַשָּׁנָה וְכָאן סְתָמָה הַמִּשְׁנָה דְּכָל הַשָּׁנָה מֻתָּר לְמְכֹּר מֵגַל יָד וּמֵגֵל קָצִיר וְלָכֵן לְכְאוֹרָה דָּחוּק קְצָת לְאוֹקְמֵי דְּטַעַם הַמִּשְׁנָה דְּתָלְינַן בְּפֵרוֹת שִׁשִּׁית, וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי יֵשׁ לוֹמַר דְּהִנֵּה מֵגֵל יָד כָּתַב הָרַעַ"ב רֵישׁ פֶּרֶק י"ג דְּכֵלִים דְּעָשׂוּי לְשַׁבֵּר עֲצָמוֹת וְלַחְתֹּךְ עֵצִים (וְעַיֵּן שָׁם בְּרַ"שׁ וְרַ"מ שֶׁכָּתְבוּ כְּעֵין זֶה) אִם כֵּן עָשׂוּי נַמִּי לְמִלְאכֶת הֶתֵּר וְכֵן מְבֹאָר בְּבֵיצָה ל"א דְּמְכַקְּעִין בָּהּ עֵצִים, וּמֵגֵל קָצִיר מְבֹאָר בְּמוֹעֵד קָטָן י"א א' גַּבֵּי הָא דְּתָנֵן הַצִּיר וְהַצְּנוֹר וְהַקּוֹרֶה וְהַמַּנְעוּל וְהַמַּפְתֵּחַ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מְתַקְּנִין בְּמוֹעֵד מוֹקֵי לָהּ דְּמְתַקְּנִין בְּמֵגֵלִי וּפַרְשׁ בָּעָרוּךְ עֶרֶךְ מַגֵּל דְּהֵינוּ בְּמַגָּל קָצִיר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שִׁנַּיִם, וְעַיֵּן גַּם כֵּן בְּחֻלִּין י"ח א' דְּהַשּׁוֹחֵט בְּמַגֵּל קָצִיר בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה וְרַק מִדְּרַבָּנָן לֹא יִשְׁחֹט בָּהּ מִשּׁוּם גְּזֵרָה עַיֵּן שָׁם אֲבָל לַחְתֹּךְ בּוֹ בָּשָׂר בְּוַדַּאי רָאוּי וְאִם כֵּן חָזֵי נַמִּי לְמִלְאכֶת הֶתֵּר[53] שֶׁאֶפְשָׁר לְתְלוֹת בָּהּ וְזֶה דַּעַת הַגְּרַ"א דְּלָכֵן מֻתָּר לְמְכֹּר, וְנִרְאֶה דְּזֶה טַעַם הַמִּשְׁנָה שָׁמְנָה שְׁנֵיהֶן מֵגֵל יָד וּמֵגֵל קָצִיר, דְּמֵגֵל יָד אֵין עוֹמֵד כָּל כָּךְ לְקָצִירָה כְּמוֹ מֵגֵל קָצִיר וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּשְׁנֵיהֶן מֻתָּר[54] וְרַבֵּנוּ קִצֵּר בָּזֶה וְכָלַל שְׁנֵיהֶן בִּלְשׁוֹן מֵגֵל: * **וּמֻתָּר לְמְכֹּר סָתָם כו'.** בִּירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ה' הֲלָכָה ג' כֵּינִי מַתְנִיתִין אֲלוּ כֵּלִים שֶׁאֵין הָאָמָּן רַשַּׁאי לְמְכָרָן בַּשְּׁבִיעִית לְחֻשּׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, סְתָמָן מַהוּ (פֵּרוּשׁ שֶׁאֵין יָדוּעַ אִם הוּא חֻשּׁוּד אוֹ לֹא, וּפְשִׁיט) מִמַּה דְּתָנֵי לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר מֻתָּר הֲדָא אָמְרָה סְתָמָן מֻתָּר (כְּמוֹ דְּתָלְינַן שָׁם בְּהֶתֵּר גַּם כָּאן תָּלִינַן לְקֻלָּא שֶׁאֵינוֹ חֻשּׁוּד), וְכָתַב בַּחָזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן י"ד (ד"ה וּלְדַעַת) דְּגַם לְהַסּוֹבְרִים דְּסָתָם עַם הָאָרֶץ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית מִכָּל מָקוֹם עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע אֵינוֹ חָשׁוּד, וְצ"ע דִּבְסַנְהֶדְרִין כ"ו א' אָמְרִינַן דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר זַרְנוּקִי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק הָוֵי קָאָזְלִי לְעֵבֶר שָׁנָה בְּעִסְקָא פָּגַע בְּהוּ רֵישׁ לָקִישׁ אִטְפִּיל בַּהֲדַיְיהוּ כוּ' חֲזִיֵּה לְהַהוּא גַּבְרָא דְּקָא כָּרֵיב אָמַר לֵיהּ כֹּהֵן וְחוֹרֵשׁ (פֵּרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל, כְּלוֹמַר כְּמִדָּמֶה אֲנִי שֶׁזֶּה הַחוֹרֵשׁ בַּשְּׁבִיעִית כֹּהֵן הוּא כִּי הַכֹּהֲנִים הֵם חֲשׁוּדִים עַל הַשְּׁבִיעִית וְכֵן פֵּרֵשׁ רַ"שׁ"י זֶה כֹּהֵן הוּא שֶׁחוֹרֵשׁ בַּשְּׁבִיעִית דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן נֶחְשָׁדוּ כֹּהֲנִים עַל הַשְּׁבִיעִית) כוּ', מַאי שְׁנָא כֹּהֵן מִשּׁוּם דַּחֲשַׁיְידֵי אַשְׁבִיעִית דִּתְנַן סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְקִ' סְאִין שֶׁל שְׁבִיעִית תַּעֲלֶה פָּחוֹת מִכָּאן יֵרָקֵבוּ, וַהֲוֵינַן בָּהּ אַמַּאי יֵרָקְבוּ יִמְכְּרֵנוּ לְכֹהֵן בִּדְמֵי תְּרוּמָה חוּץ מִדְּמֵי אוֹתָהּ סְאָה, וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא מִשְּׁמֵהּ דְּעֻלָּא זֹאת אוֹמֶרֶת נֶחְשְׁדוּ כֹּהֲנִים עַל הַשְּׁבִיעִית פֵּרֵשׁ רַ"שׁ"י נֶחְשְׁדוּ כֹּהֲנִים לְהַשְׁהוֹת שְׁבִיעִית אַחַר זְמַן הַבָּעוּר דְּמוּרִי בָּהּ הֶתֵּירָא מִשּׁוּם דְּאִשְׁתְּרִי תְּרוּמָה וְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים לְגַבֵּיהוּ וְהַשְּׁבִיעִית נַמִּי קְדֻשַּׁת הָאָרֶץ וְכֵן כָּתַב רַבֵּנוּ בְּסָמוּךְ הֲלָכָה י"ח, וְקָשֶׁה דְּהָא טַעַם זֶה מְסַפִּיק רַק שֶׁיֹּאכְלוּ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית אַחַר הַבָּעוּר אֲבָל לֹא לַחְרֹשׁ וְלִזְרֹעַ בַּקַּרְקַע וְאִם כֵּן כֹּהֵן זֶה שֶׁחָרַשׁ וְזָמַר עַל כָּרְחֲךָ הוּא גָּרוּעַ מִשְּׁאָר הַכֹּהֲנִים וְחָשׁוּד גַּם עַל מַה שֶּׁעָשָׂה הָאָרֶץ אֵין חָשׁוּד וְאִם כֵּן לָמָּה אָמַר שֶׁהוּא כֹּהֵן הֲרֵי עַל זֶה גַּם כֹּהֵן אֵין חָשׁוּד, וְעַל כָּרְחֲךָ דִּסְבִירָא לֵיהּ לַגְּמָרָא דְּחָשׁוּד עַל אֲכִילַת פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בְּאִסּוּר חָשׁוּד גַּם עַל עֲבוֹדַת

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(כא) וְכָל כֵּלָיו. (כ) כְּגוֹן הַחֲבָלִים שֶׁעָלָיהָ וּשְׂאָר תַּשְׁמִישֶׁיהָ: **(כב) שֶׁאִם יִקְצֹר בּוֹ מְעַט.** שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה א' דְּבֵין שֶׁקּוֹצֵר מִשָּׂדֵהוּ וּבֵין מִשָּׂדוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁהֵן הֶפְקֵר לֹא יִקְצֹר בַּשְּׁבִיעִית אֶלָּא מְעַט מְעַט, וְכַמָּה שִׁעוּר מְעַט מְעַט בְּאַרְנוּ שָׁם בַּהֲלָכָה כ"ד (כג) **אֲבָל מְזֹרֶה** אֵין אָדָם זוֹרֶה בְּמִזְרֶה מְעַט: **(כג) מְעַט.** (כד) מִדְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶם אִסּוּר סְפֵיחִים: **(כד) וְאִם יִקְצֹר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִים.** רַבֵּנוּ לְשִׁיטָתוֹ בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה א' שֶׁאָסוּר לִקְצֹר כְּדֶרֶךְ הַקּוֹצְרִים רַק בְּשִׁנּוּי, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁבֵּאַרְנוּ כָּל הַדֵּעוֹת בָּזֶה: **(כה) כָּל פֵּרוֹת שָׁדֵהוּ.** וְהוּא הַדִּין מִשָּׂדֶה אַחֵר אָסוּר מִדְּרַבָּנָן לְהָבִיא הַרְבֵּה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ שָׁם: **(כו) אָסוּר.** וְלָכֵן תָּלִינַן לְקֻלָּא דְּמִסְתָּמָא יָבִיא בְּהֶתֵּר: **ד (כו) וּמֻתָּר לְמְכֹּר סָתָם.** (כג) הַיְנוּ אֲפִלּוּ מַחֲרִישָׁה וְכָל כֵּלָיהָ שֶׁאָסְרוּ, הֲנִי מִלֵּי בְּמוֹכֵר לְחָשׁוּד אֲבָל לְעַם הָאָרֶץ סְתָם אֲפִלּוּ לְהַסּוֹבְרִים דְּסְתָם עַם הָאָרֶץ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ חָשׁוּד[48] עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע[49] וְלָכֵן אֲפִלּוּ אֵין אוֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לְצָרֵף מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מֻתָּר לְמְכֹּר לוֹ וְגַם אִם אֵין יָדוּעַ מִי הוּא אֵין צָרִיךְ לְבָרֵר כַּנַּ"ל סְעִיף קָטָן ד':

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(כ) וּבְפֵרוּשׁ הָרַ"י בֶּן מִלְכִּי צֶדֶק כָּתַב וְכָל כֵּלָיהָ קר"ו, וְכִנְרָאֶה הוּא שָׁם כְּלֵי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ לְהָעֲגָלָה: (כא) ר"י קוּרְקוּס וְתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב, וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּפֶרֶק ד' סוֹף הֲלָכָה א'[50] בְּשֵׁם מָרָן מַשְׂמַע דְּלִזְרוֹת גַּם מְעַט מְעַט אָסוּר: (כב) תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב וְעָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן: (כג) חָזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן י"ד, וְעַיֵּן שָׁם בַּחָזוֹן אִישׁ שֶׁנִּתְקַשָּׁה בִּלְשׁוֹן סְתָם שֶׁהוּא מֵיתָר[51] דְּפִשְׁיטָא שֶׁאִם אוֹמֵר שֶׁרוֹצֶה בִּשְׁבִיל לַחְרֹשׁ בַּשְּׁבִיעִית הֲרֵי הוּא חָשׁוּד, וַחֲתָנִי הָרַ"י קוֹלֶדֶצְקִי נ"י אָמַר דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּכִנְּנַת רַבֵּנוּ שֶׁאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּהֶדְיָא שֶׁלּוֹקֵחַ לְמְלָאכֶת הֶתֵּר דְּהֵינוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית:

[דר"א ס"ק כז]

מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ חָשׁוּד[48] עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע[49].

48) ראה מה שדן בזה בבה"ל (ד"ה ומותר).

49) ואפילו כלים שאינם משמשים לעבודת קרקע, כמזרה וכדו', כתב החזו"א (סי' יב ס"ק יד) שמותר למכור לסתם עם הארץ, שאע"פ שדעת הרמב"ם שסתם עם הארץ חשוד על השביעית, מ"מ מותר לסייעו אא"כ ידוע שהוא חשוד [ראה דר"א לעיל (ס"ק ד)].

[ציה"ל ס"ק כא]

וּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּפֶרֶק ד' סוֹף הֲלָכָה א'[50].

50) בדר"א שם (ס"ק יד), וראה ציה"ל שם (ס"ק יז).

[ציה"ל ס"ק כג]

שֶׁנִּתְקַשָּׁה בְּלֹשׁוֹן סְתָם שֶׁהוּא מְיֻתָּר[51].

51) וראה בה"ל (ד"ה ומותר) שלפירוש שאר המפרשים בדברי הרמב"ם לא קשה קושיא זו.

[בה"ל ד"ה והעגלה]

שֶׁאָסוּר לְלַקֵּט יוֹתֵר מֵהַשָּׁעוּר[52] וְכוּ', וְאִם כֵּן חָזַי נַמֵּי לְמֶלֶאכֶת הֶתֵּר[53] וְכוּ', וְקָא מַשְׁמַע לָן דִּשְׁנַיהֶן מֻתָּר[54].

52) כמבואר ברמב"ם לעיל (פ"ד הכ"ד).

53) וכן כתב הפאת השלחן (סי' ט בית ישראל ס"ק יא וסי' ג ס"ק א בסוגריים ד"ה ותלמידו). וכן מבואר בפירוש הר"ש מכת"י הנדפס מחדש (פ"ה מ"ו). ומה שהוצרך הר"ש לפירוש זה, אע"פ שאינו סובר כהגר"א ודעתו שמותר לקצור בכלי כשקוצר מעט, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שהיה נראה לו דוחק שהתירו משום תליה זו שקנה המגל כדי להשתמש בו לקצירה מועטת.

54) ולפירוש זה יש חידוש יותר במגל קציר. אבל לפי מה שכתב החזו"א שלהגר"א טעם ההיתר משום שיש לתלות שקוצר דבר המותר בקצירה, לא היה צד לחלק בין מגל יד לבין מגל קציר.

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שמיני

[דר"א ס"ק כט]

אָמַן שֶׁעוּשָּׁה כְּלֵי חֶרֶס[55].

55) ראה דר"א לעיל (ס"ק ז), ובביאורים שם.

[ציה"ל ס"ק כד]

רַ"שׁ[56].

56) פ"ה מ"ז.

[ציה"ל ס"ק כה]

וּבְעָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן כְּתַב[57] דְּגַם לְאֵינוֹ חָשׁוּד לֹא יִמְכֹּר יוֹתֵר[58].

57) סי' כט ס"ז.

58) וטעם הדבר ביאר שם, משום שאף כשלוקח פירות שביעית בהיתר אסור להביא שמן ויין יותר משיעור זה, ואין צריך יותר משיעור זה עבור שימוש של היתר, ולכן אף מי שאינו חשוד מצד עצמו, מ"מ אם רוצה לקנות יותר משיעור זה אסור למכור לו. ואין לומר שכוונת הלוקח לקנות לצורך השנה הבאה, משום שכדים מצויים לקנות בזול בכל עת, ולכן אין דרך לקנותם עתה לצורך השנה הבאה.

[בה"ל ד"ה ומותר]

חָשׁוּד גַּם עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע[59] וְכוּ', מַה שֶּׁכָּתַב מָרָן בְּסִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ט"ז וְצ"ע[60] וְכוּ', שֶׁרוֹצֶה לַחֲרֹשׁ הֲרֵי הוּא חָשׁוּד[61].

59) בבה"ל להלן (הי"ח ד"ה הואיל) כתב ליישב דברי הגמ' שם, שיש טעם לחשד בכהנים אף לענין עבודת הקרקע בשביעית, משום שאף היא תלויה בקדושת הקרקע, ואין להוכיח מזה שהחשוד על פירות שביעית חשוד גם על עבודת הקרקע.

60) בחזו"א (שם) כתב שאין לכהנים דין חשודים על השביעית, ומה שאמרו בגמ' שם הוא רק לענין מדומע, שכדי שלא תהא שביעית מזולזלת אצלם גזרו שאין המדומע בטל לגבי כהנים, כדי לפרסם להם חומר האיסור. ומה שאמרו בסנהדרין (שם) כהן וחורש כהן וזומר, כתב החזו"א (שם) שיש לבאר שאף שאין הכהנים חשודים, מ"מ כיון שהשביעית מזולזלת אצלם תלה מי שראהו עושה מלאכה בקרקע, שהוא עובר על האיסור משום שהוא כהן והשביעית מזולזלת אצלו. אולם לאחר זה כתב שמדברי התוס' (בכורות לה, ב ד"ה כהני) מבואר שגזרו על הכהנים שלא יהיו נאמנים על השביעית, והניח בצ"ע. והובאו דבריו בדר"א להלן (ס"ק קלג), וראה בה"ל להלן (הי"ח ד"ה הואיל) שדן בדבריו.

61) וראה ציה"ל (ס"ק כג) בישוב לשון הרמב"ם לפי דרכו של החזו"א.

[בה"ל ד"ה היוצר]

מִשְׁנָה פֶּרֶק ה' דִּשְׁבִיעִית[62] וְכוּ', אֲבָל בָּעָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן כָּתַב[63] וְכוּ', אִמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי[64].

62) מ"ז.

63) סי' כט ס"ז.

64) שם ה"ג, הובא בבה"ל לעיל (ה"ד ד"ה ומותר).

[בה"ל ד"ה היוצר]

עַיֵּן לְעֵיל פֶּרֶק ד' הֲלָכָה א'[65] וְכוּ', כָּל נֵבֶל יִמָּלֵא יָיִן[66] וְכוּ', מֵיהוּ כָּתַב מָרָן[67].

65) דר"א ס"ק יא.

66) ופירשו האלשיך והמצודות דוד שם, שכל נבל דרך למלא אותו תמיד ביין.

67) בחזו"א (סי' יב ס"ק ו).

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי קצא

לְמִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ מְיֻחֶדֶת לְמִלְאכָה הָאֲסוּרָה בַּשְּׁבִיעִית. (כח) **שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ שָׁקְנָה בַּשְּׁבִיעִית לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה לְאַחַר שְׁבִיעִית: ה** (כט) * **הַיּוֹצֵר** (ל) **מוֹכֵר**

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(כח) שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ שָׁקְנָה בַּשְּׁבִיעִית כו'. אַף עַל גַּב דְּלֹא שְׁכִיחַ כְּלָל לְקָנוֹת לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וְלָכֵן בְּחָשׁוּד לֹא תָּלִינַן בְּהָכִי כַּנַּ"ל סְעִיף קָטָן י', אֲבָל כְּשֶׁאֵין יָדוּעַ שֶׁהוּא חָשׁוּד אוֹקֵי אַחֲזָקַת כַּשְּׁרוּת וְתָלִינַן בְּהָכִי:

ה (כט) הַיּוֹצֵר. (מ) אֲמַן שֶׁעוֹשֶׂה כְּלֵי חֶרֶס[55]:

(ל) מוֹכֵר. (מא) לְחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית:

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

קַרְקַע[59] וְלָכֵן קָאָמַר כֹּהֵן וְחוֹרֵשׁ כֹּהֵן וְזוֹמֵר (שׁוּב רָאִיתִי מַה שֶּׁכָּתַב מָרָן בְּסִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ט"ז וְצ"ע[60]). וְהִנֵּה מָרָן בְּסִימָן ט' סְעִיף קָטָן ט"ו הוֹכִיחַ זֶה מִמַּתְנִיתִין פֶּרֶק ה' מִשְׁנָה ה' מֵאֵימָתַי מַתְחִיל אָדָם לִקַּח לוּף בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מֵיָּד, וְכָתַב הָרַ"שׁ בְּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה גָּזְרוּ עַל הַלּוּף שֶׁלֹּא יַעֲקֹר אוֹתוֹ בַּשְּׁבִיעִית אֶלָּא בְּשָׁנוּי הִלְכָךְ מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לֹא שְׁכִיחֵי דְּאִסּוּרָא אֲבָל שְׁאָר יָרָק דְּלֹא גָּזְרוּ לְתָלְשָׁן כִּי אוֹרְחֵהּ שְׁכִיחַ נַמִּי דְּאִסּוּרָא בַּשְּׁמִינִית, וּפָרִיךְ אֶלָּא מַעֲתָּה אֲפִלּוּ בַּשְּׁבִיעִית עַצְמָהּ יְהֵא מָתָר מִשּׁוּם דְּלֹא אֲפְשָׁר בְּלִי שִׁנּוּי, וּמְשַׁנֵּי בְּטָמוּן אֲנַן קָיְמִין דְּבַהֲהוּא הוּא דְּאָמְרִינַן דְּאֵין דֶּרֶךְ לַעֲקֹרוֹ בְּשִׁנּוּי כְּדֵי לְטָמְנוֹ עַד מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אֲבָל בַּשְּׁבִיעִית עַצְמָהּ אִם בָּא לִקְנוֹת מֵעִם הָאָרֶץ חֲיִשִׁינַן שֶׁמָּא יָבִיא מִן הָאָסוּר וְיֹאמַר מִן הַטָּמוּן שֶׁל שִׁשִּׁית הֵבֵאתִי, וְקָשֶׁה אִם הוּא חָשׁוּד לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית אוֹ לִמְכֹּר סְפִיחִין הָאֲסוּרִין לָמָּה לֹא חֲשִׁיד שֶׁעֲקָרָן כְּדַרְכָּן בִּלְי שִׁנּוּי וּשְׁכִיחִי דְּאִסּוּרָא וְלָכֵן הוֹכִיחַ מִזֶּה שֶׁגַּם הַחֲשׁוּדִים עַל הַשְּׁבִיעִית אֵין חֲשׁוּדִין עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע, וְאוּלַי יֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁם הֲרֵי מַיְרֵי בְּסוֹחֵר שֶׁמּוֹכֵר פֵּרוֹת וְלָכֵן אִם זֶה טוֹרְחָא גְּדוֹלָה לַעֲקֹר בְּשִׁנּוּי בְּמָאֳרוּפוֹת יֵהֶא נָכְר שֶׁקָּרוּ עַל פָּנָיו דְּלָמָה גִּדְּלָן וַעֲקָרָן בְּשִׁנּוּי כְּדֵי לְמָכֹר הֲרֵי לֹא כְּדַאי הַטִּרְחָא בָּזֶה וְלָכֵן מִתְיָרֵא לַעֲשׂוֹת כֵּן שֶׁלֹּא יֵדָעֵ עַל יְדֵי זֶה שֶׁשָּׁקַר וְלֹא יִקְנוּ מִמֶּנּוּ אֲבָל בְּסָתָם עִם הָאָרֶץ בְּשָׂדֶהוּ יִתָּכֵן שֶׁחָשׁוּד גַּם עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע כְּמוֹ שֶׁחָשׁוּד עַל אִסּוּרֵי שְׁבִיעִית אֲחֵרִים דְּכֵיוָן דְּמִזְּלוּל בַּשְּׁבִיעִית לֹא חָמִיר עֲלֵיהּ הָאסוּר כְּלָל, וּמַה שֶּׁהִתִּירוּ כָּאן לִמְכֹּר לְסָתָם עִם הָאָרֶץ אֲפִלּוּ נַיְמָא דְּסָתָמָן חֲשׁוּדִין עַל הַשְּׁבִיעִית מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ אֶלָּא סָפֵק וְתָלִינַן בְּהֶתֵּר דְּקוֹנֶה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אֲבָל בְּוַדַּאי חָשׁוּד לֹא תָּלִינַן בְּדָבָר דְּלֹא שְׁכִיחָא, וּמָרָן כָּתַב שָׁם דְּמֹה שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ כָּאן וּמָתָר לִמְכֹּר סָתָם כו' אֵינוֹ עִנְיָן לְהַבָּעְיָא בְּהַיְרוּשַׁלְמִי סָתָמָן מַהוּ, דְּרַבֵּנוּ מַיְרֵי כָּאן בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד כְּדִמְסַיֵּם לְמִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּמֻתָּר לִמְכֹּר לוֹ מֵחֲדָשָׁה דְּתָלִינַן בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וְתָמַהּ עַל לְשׁוֹן 'סָתָם' שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ דִּפְשִׁיטָא שֶׁאִם אוֹמֵר שְׁרוּצָה לַחֲרֹשׁ הֲרֵי הוּא חָשׁוּד[61] אֲבָל כָּל הַמְפָרְשִׁים פֵּרְשׁוּ דְּכַוָּנַת רַבֵּנוּ לְהֵיכִי שֶׁלְּמִי הַזֶּה וּפֵרְשׁוּ דְּמָה שֶׁכָּתַב לְמִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד הַיְנוּ שֶׁאֵין יָדוּעַ שֶׁהוּא חָשׁוּד אֶלָּא עִם הָאָרֶץ סְתָם, וְאַף עַל גַּב דְּאֵין מוֹסְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לְעַם הָאָרֶץ סְתָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ בְּסָמוּךְ הֲלָכָה י', שָׁם מָצוּי תַּקָּלוֹת טִפֵּי שֶׁאֵין עִם הָאָרֶץ בָּקִי בְּכָל דִּינֵי שְׁבִיעִית כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הָרַ"שׁ בְּפֶרֶק ז' מִשְׁנָה ג', וְהַתּוֹסְפוֹת בְּסָמְכָא ל"ט א' ד"ה שֶׁאֵין, וְאוּלַי יֵשׁ לִגְרֹס בִּלְשׁוֹן רַבֵּנוּ לְמִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד אֶלָּא סְתָם אֲפִלּוּ דָּבָר כו' וְהוּא מַמָּשׁ כִּדְבְרֵי הַיְרוּשַׁלְמִי, וְעַיֵּן לְשׁוֹן רַבֵּנוּ לְקַמָּן הֲלָכָה י"ד בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּעַם הָאָרֶץ סְתָם אֲבָל מִי שֶׁהוּא חָשׁוּד כו' וְצ"ע: * **הַיּוֹצֵר מוֹכֵר כו'.** מִשְׁנָה פֶּרֶק ה' דְּשְׁבִיעִית[62] וּפֵרַשׁ הָרַא"שׁ מוֹכֵר לְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית וְכֵן פֵּרַשׁ הָרַע"ב, אֲבָל בָּעֲרוּךְ הַשָּׁלְחָן כָּתַב[63] דְּדַעַת רַבֵּנוּ הוּא דְּדִין זֶה הוּא אֲפִלּוּ בְּסָתָם עַם הָאָרֶץ וּרְאָיָתוֹ דְּבַהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת מַיְרֵי רַבֵּנוּ בְּמִי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד וְאַחַר כָּךְ כָּתַב רַבֵּנוּ דִּין זֶה וְאַחַר כָּךְ כָּתַב דְּמוֹכֵר לְחָשׁוּד, מִשְׁמַע דְּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת מַיְרֵי בְּאֵינוֹ חָשׁוּד רַק סְתָם עִם הָאָרֶץ דְּאִם לֹא כֵּן הָוֶה לֵיהּ לְהַקְדִּים הֲלָכָה ה' לִפְנֵי הֲלָכָה ד', וּבֶאֱמֶת מִלְּשׁוֹן הַמִּשְׁנָה יֵשׁ לְדַיֵּק לְהֵפֶךְ שֶׁהֲרֵי מִשְׁנָה ו' אֵלּוּ כֵּלִים שֶׁאֵין הָאֻמָּן רַשַּׁאי לְמָכְרָן אָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי[64] לְחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֲבָל לְסָתָם עַם הָאָרֶץ מֻתָּר וְאַחַר כָּךְ תָּנֵי מִשְׁנָה ז' הַיּוֹצֵר כו' מַשְׁמַע דְּקָאֵי גַּם כֵּן עַל חָשׁוּד, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָרַא"שׁ לְשִׁיטָתוֹ וְרַבֵּנוּ לְשִׁיטָתוֹ, דִּבְמַתְנִיתִין תָּנַן (עַיֵּן לְעֵיל פֶּרֶק ד' הֲלָכָה א')[65] בְּשֵׁם הַחָזוֹן אִישׁ), וְהָא דִּתְנַן שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ לְהָבִיא מִן הַמֻּפְקָר הַיְנוּ דְּתָלִינַן בְּהָכִי אֲבָל יוֹתֵר אֵין דֶּרֶךְ לְהָבִיא מֻפְקָר וְחִישִׁינַן שֶׁיָּבִיא מֵהַמְשֻׁמָּר אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם הֵבִיא וְאוֹמֵר שֶׁהֵבִיא מֵהַמֻּפְקָר מְהֵימְנִינַן לֵיהּ וּמֻתָּר לִמְכֹּר לוֹ יוֹתֵר כַּדִּים, אֲבָל רַבֵּנוּ שָׁלֹא הֵבִיא דִּין זֶה כְּלָל כָּאן דְּאִם הֵבִיא יוֹתֵר מִכָּאן מֻתָּר רַק לְעֵיל פֶּרֶק ד' הֲלָכָה כ"ד, כָּתְבוּ הַמְפָרְשִׁים דְּדַעְתּוֹ דְּסֵיפָא לֹא קָאֵי אַרֵישָׁא דִּבְוַדַּאי אָסוּר לִמְכֹּר יוֹתֵר אֲפִלּוּ אִם הֵבִיא, דְּדַעַת רַבֵּנוּ שָׁם לְעֵיל דַּאֲפִלּוּ מִן הַמֻּפְקָר אָסוּר לְלַקֵּט יוֹתֵר מט"ו כַּדֵּי יַיִן וְה' כַּדֵּי שֶׁמֶן וְלָכֵן בְּוַדַּאי אָסוּר לִמְכֹּר יוֹתֵר שֶׁגַּם מֵהַמֻּפְקָר אָסוּר לְלַקֵּט יוֹתֵר, וְסֵיפָא דְּמַתְנִיתִין קָאֵי עַל כָּל מִי שֶׁמְּלַקֵּט פֵּרוֹת שְׁבִיעִית שֶׁאָסוּר לְלַקֵּט מֵהַהֻפְקָר יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה בֵּין הַבָּעָלִים וּבֵין אַחֵר, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם עָבַר וְלִקֵּט מֻתָּר בַּאֲכִילָה וְלָכֵן הֶעְתִּיק דִּין זֶה לְעֵיל וְלֹא כָּאן, וּלְפִי זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּדַעַת רַבֵּנוּ דְּבַכַּדִּים לֹא שַׁיָּךְ לְתַלּוֹת שֶׁקּוֹנֶה בִּשְׁבִיל שָׁנָה הַבָּאָה כְּמוֹ בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת דְּאֵין דֶּרֶךְ כְּלָל לִקְנוֹת כַּדִּים לַשָּׁנָה הַבָּאָה וְאֶפְשָׁר גַּם כֵּן דְּכַדִּים רֵיקִים יְכוֹלִים לְהִתְקַלְקֵל וְלִבָּקַע אִם לֹא יְמַלְאוּם (עַיֵּן יִרְמְיָהוּ י"ג 'כָּל בֶּצֶל יִמָּלֵא יַיִן'[66] וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ הֲיָדֹעַ לֹא נֵדַע כִּי כָּל נֵבֶל יִמָּלֵא יַיִן') וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר לְתַלּוֹת בַּשָּׁנָה הַבָּאָה וּבְוַדַּאי קוֹנֶה לְשָׁנָה זוֹ, וְכֵיוָן שֶׁאֵין שׁוּם הֶתֵּר לְשָׁנָה זוֹ לְלַקֵּט יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר גַּם לְעַם הָאָרֶץ, אֲבָל הָרַא"שׁ שֶׁמְּפָרֵשׁ שֶׁאֵין אִסּוּר כְּלָל לְלַקֵּט מֵהַהֻפְקָר יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה אֶלָּא שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְלַקֵּט יוֹתֵר וּבְדִיעֲבַד אִם לִקֵּט מֻתָּר לִמְכֹּר לוֹ, לָכֵן בְּעַם הָאָרֶץ שֶׁפִּיר תָּלִינַן דְּמִסְתָּמָא מוֹצֵא לְלַקֵּט יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה וְרַק בְּחָשׁוּד דְּלֹא תָּלִינַן בְּמִלְּתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא לֹא הִתִּירוּ, מִיהוּ כָּתַב מָרָן[67] דְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן אֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְכֻלֵּי עָלְמָא כְּשֶׁאוֹצֵר הַרְבֵּה גַּם כְּשֶׁמְּלַקֵּט מִן הַהֻפְקָר שֶׁל אֲחֵרִים כַּנַּ"ל בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה א'

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(כח) רַ"ש[56]: **(כט)** וּבְעָרוּךְ הַשָּׁלְחָן כָּתַב[57] דְּגַם לְאֵינוֹ חָשׁוּד לֹא יִמְכֹּר יוֹתֵר[58] וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה בְּבֵאוּר הַהֲלָכָה:

קצב הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי

(לא) **חֲמִשָּׁה כַּדֵּי שֶׁמֶן וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר כַּדֵּי יַיִן.** (לב) **וּמָתָר לְמָכֹר לְעַכּו"ם יָתֵר מִזֶּה** (לג) **וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל.** (לד) **וּמוֹכֵר כַּדִּים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל בְּחוּצָה לָאָרֶץ** (לה) **וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִכְיאֵם לָאָרֶץ: ו** (לו) **וּמוֹכֵר לְחָשׁוּד** (לז) **פָּרָה חוֹרֶשֶׁת בַּשְּׁבִיעִית** (לח) **שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְשׁוֹחֲטָהּ.** (לט) * **וּמוֹכֵר לוֹ שָׂדֵהוּ** (מ) **שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיּוֹבִירָהּ.** (מא) **אֲבָל** (מב) **לֹא** (מג) **יִמְכֹּר**

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

בְּדֶרֶךְ אֱמוּנָה[92], אֲבָל לֹא נוֹדַע שֶׁעוּרוֹ כַּמָּה הוּא וְעַל כָּל פָּנִים אֵין שִׁעוּרוֹ ט"ר כַּדֵּי יַיִן וְהוּ, כַּדֵּי שֶׁמֶן, וְהִנֵּה מָרָן בְּשֻׁלְחָנוֹ עָרוּךְ סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ט' פֵּרֵשׁ בְּדַעַת הָרַ"שׁ דְּמָה שֶׁכָּתַב וְאִם הֵבִיא יוֹתֵר מִכְּאָן מָתָר' הַכַּוָּנָה שֶׁאִם הֵבִיא חֲבִית גְּדוֹלָה מַחֲזֶקֶת יוֹתֵר מֵה' כַּדֵּי שֶׁמֶן אוֹ יוֹתֵר מט"ר כַּדֵּי יַיִן מָתָר לִמְכֹּר לוֹ ה' כַּדֵּי שֶׁמֶן וְט"ו כַּדֵּי יַיִן כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לְתָלוֹת שֶׁהֵבִיא מֵהֶתֵּר אֲבָל יוֹתֵר מט"ו כַּדֵּי יַיִן וְהוּ' כַּדֵּי שֶׁמֶן אָסוּר לִמְכֹּר לוֹ אֲפִלּוּ שֶׁהֵבִיא יוֹתֵר, אֲבָל בְּפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ אֲלִיָּהוּ (הוּבָא גַּם כֵּן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב) כָּתַב בְּהֶדְיָא שֶׁאִם הֵבִיא יוֹתֵר מִשִּׁעוּר זֶה מָתָר לִמְכֹּר לוֹ לְפִי מַה שֶּׁהֵבִיא וְלֹא נַחְשְׁדֵהוּ שֶׁמָּא הֵבִיא מֵהַמֻּשְׁמָר, וּמַה שֶּׁהֶקְשָׁה לְמָרָן דְּאִם כֵּן אֵין כָּאן שִׁעוּרָא, יֵשׁ לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל דִּבְוַדַּאי אִם לֹא הֵבִיא אָסוּר לִמְכֹּר לוֹ דְּעַל יְדֵי זֶה יִלָּךְ וְיָבִיא מֵהַמֻּשְׁמָר וְנִמְצָא מְסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וּמַכְשִׁילוֹ, אֲבָל בְּדִיעֲבַד אִם כְּבָר הֵבִיא כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר לְמִתְלֵי שֶׁהֵבִיא בְּהֶתֵּר לֹא הֶחְמִירוּ עָלָיו שֶׁלֹּא לִמְכֹּר לוֹ וְתָלִינַן בְּהֶתֵּירָא שֶׁהֵבִיא מֵהַמֻּפְקָר: * **וּמוֹכֵר לוֹ שָׂדֵהוּ שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיּוֹבִירָהּ אֲבָל לֹא יִמְכֹּר לוֹ שָׂדֵה חֲאִילָן אֲבָל אִם בֵּן פֹּפֶק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ בָּאִילָן.** הַדִּין הָרִאשׁוֹן הוּא בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט"ו יְמִכְּרֶם וְשֶׁמָּא יִמְכְּרֶם לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּד אוֹ יִמְכְּרֶם אַחַר שְׁבִיעִית: (לד) **וּמוֹכֵר כַּדִּים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל.** הֶחָשׁוּד (נ) וַאֲפִלּוּ כַּדִּים הַקְּנוּיִים בָּאָרֶץ[73], וַאֲפִלּוּ אִם הַקּוֹנֶה אוֹתָם הוּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רַק שֶׁקּוֹנֶה אוֹתָם בְּחוּץ לָאָרֶץ: (לה) **וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יְכִיאֵם לָאָרֶץ.** (נא) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמַּכְנִיס לְתוֹכָן יַיִן וְשֶׁמֶן שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁהֵבִיא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מָתָר שֶׁלֹּא הֶחְמִירוּ בּוֹ חֲכָמִים כָּל כָּךְ[74]: ו (לו) **וּמוֹכֵר לְחָשׁוּד. אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל:** (לו) **פָּרָה חוֹרֶשֶׁת.** (נב) פָּרָה שֶׁמְּלֻמֶּדֶת וּמְיֻחֶדֶת לַחֲרִישָׁה[75] אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִשְׁחֹט פָּרָה שֶׁחוֹרֶשֶׁת, (נג) וְלֹא אָמְרִינַן בָּזֶה הַדָּמִים מוֹדִיעִים דִּדְמֵי פָּרָה חוֹרֶשֶׁת יוֹתֵר מִדְּמֵי פָּרָה לִשְׁחִיטָה: (לח) **שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְשׁוֹחֲטָהּ**[76]. (נד) וְאַף עַל פִּי שֶׁזּוֹ תְּלִיָּה רְחוֹקָה קָצָת הַתִּירוּ כָּאן מִשּׁוּם פְּרָנָסָתוֹ[77], (נה) אֲבָל לְהַשְׁכִּיר לוֹ בְּהֶמְתּוֹ מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּאָסוּר[78] וַאֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנָּאֱכָל אֲבָל לֹא נֶעֱבָד[79] וַאֲפִלּוּ לְהַשְׁכִּיר בְּהֶמְתּוֹ לְגוֹי[80] וְעַיֵּן לְעֵיל פֶּרֶק ד' סְעִיף קָטָן רט"ז וְצ"ע[81]: (לט) **וּמוֹכֵר לוֹ שָׂדֵהוּ.** (נו) וַאֲפִלּוּ חֲרוּשָׁה וְעוֹמֶדֶת לִזְרִיעָה[82]: **(מ) שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיּוֹבִירָהּ. בְּשָׁנָה זוֹ וְיִזְרָעֶנָּה בְּשָׁנָה אַחֶרֶת** (נז) אוֹ שֶׁקָּנָה לִבְנוֹת שָׁם: **(מא) אֲבָל לֹא יִמְכֹּר לוֹ שָׂדֵה חֲאִילָן.** שֶׁבְּוַדַּאי לֹא יוֹבִירָהּ וְיַעַבְדֶנָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִידוּ הַפֵּרוֹת שֶׁבָּהּ כֵּיוָן שֶׁהוּא חָשׁוּד, (נח) וְלֹא דָּמֵי לְשָׂדֶה שֶׁהָרִבָּה אֲנָשִׁים מוֹבִירִין שָׁנָה וְזוֹרְעִין שָׁנָה שֶׁעַל יְדֵי זֶה הִיא עוֹשָׂה הַרְבֵּה, וְגַם כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן לֹא נִזְרְעָה אֵין בָּזֶה כָּל כָּךְ פְּסִידָא נִכְרֶת אִם לֹא יַעַבְדֶנָּה וְתָלִינַן שֶׁלֹּא יִזְרָעֶנָּה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאִילָן: **(מב) לֹא יִמְכֹּר לוֹ.** (מ) וְדַוְקָא לְיִשְׂרָאֵל חָשׁוּד אֲבָל לְגוֹי מָתָר[83], וְהֵינוּ בִּמְקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מְשׁוּם 'לֹא תְחָנֵּם' כְּגוֹן בְּגֵר תּוֹשָׁב כַּנַּ"ל פֶּרֶק א' מִתְּרוּמוֹת סְעִיף קָטָן קט"ז: **(מג) יִמְכֹּר לוֹ.** מַשְׁמַע דְּאַחֲשׁוּד קָאֵי אֲבָל לִסְתָם עִם הָאָרֶץ מָתָר לִמְכֹּר דְּתָלִינַן שֶׁלֹּא יַעֲבֹד וְקוֹנֶה לַשָּׁנָה הַבָּאָה כַּנַּ"ל הֲלָכָה ד':

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(לא) חֲמִשָּׁה כַּדֵּי שֶׁמֶן וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר כַּדֵּי יַיִן[68]. שֶׁזֶּה מָתָר לְהָבִיא מִן הַהֶפְקֵר כַּנַּ"ל פֶּרֶק ד' דְּ' הֲלָכָה כ"ד וְתָלִינַן שֶׁהֵבִיאָן מִן הַהֶפְקֵר[69], (כו) וְאֵין לַחוּשׁ שֶׁמִּרַמֶּה וְאוֹמֵר שֶׁקָּנִיתִי אֵלּוּ לְשֶׁמֶן וְאֵלּוּ לְיַיִן וְאַחַר כָּךְ יִקַּח כֻּלָּן לְיַיִן אוֹ כֻּלָּן לְשֶׁמֶן[70], שֶׁזֶּה סוּג קִנְקָנִים אֲחֵרִים מִמִּין עָפָר אַחֵר וְנִכָּר אֵיזוֹ שֶׁל יַיִן וְאֵיזוֹ שֶׁל שֶׁמֶן (כז) וְאִם יַנִּיחַ יַיִן בְּשֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן בְּשֶׁל יַיִן יִפָּסֵד וְיִתְקַלְקֵל בּוֹ, (כח) אֲבָל אִם הֵבִיא יוֹתֵר מִכָּאן חוֹשְׁשִׁין שֶׁהוּא מְשַׁמֵּר וְהֵבִיא מֵהַמֻּשְׁמָר. וְיֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם מָכַר לוֹ פַּעַם אַחַת ה' כַּדֵּי שֶׁמֶן אִם מָתָר לִמְכֹּר לוֹ עוֹד הַפַּעַם[71] וְאִם יֵשׁ שִׁעוּר לַדָּבָר שֶׁיְּהֵא מָתָר לִמְכֹּרוֹ עוֹד הַפַּעַם, וְדַעַת הָרַ"שׁ[72] שֶׁאַף אִם הֵבִיא חֲבִית גְּדוֹלָה מַחֲזֶקֶת יוֹתֵר מֵה' כַּדֵּי שֶׁמֶן אוֹ ט"ו כַּדֵּי יַיִן מָתָר לִמְכֹּר לוֹ ה' כַּדֵּי שֶׁמֶן וְט"ו כַּדֵּי יַיִן: **(לב) וּמָתָר לְמָכֹר לְגוֹי יוֹתֵר מִזֶּה.** שֶׁאֵין הַגּוֹי מְצַוֶּה עַל הַשְּׁבִיעִית: **(לג) וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִמְכֹּר לְיִשְׂרָאֵל.** הֶחָשׁוּד (כט) וְהָוֵי כְּעֵין סְפֵק סְפֵקָא שֶׁמָּא לֹא

[דר"א ס"ק לא]

חֲמִשָּׁה כְּדֵי שֶׁמֶן וַחֲמִשָּׁה עָשָׂר כְּדֵי יַיִן[68] וְכוּ', שֶׁהֶבִיאָן מִן הַהֶפְקֵר[69] וְכוּ', יִקַּח כֻּלָּן לְיֵין אוֹ כֻלָּן לְשֶׁמֶן[70] וְכוּ', אִם מָתְר לְמֹכֵר לוֹ עוֹד הַפַּעַם[71] וְכוּ', וְדַעַת הָרַ"שׁ[72].

68) ומה שאמרו 'כדי שמן ויין', כתב הגר"ב זילבר (הלכות שביעית סי' ט כסא דוד ס"ק כא) שהכוונה דוקא לכדים קטנים ולא לחביות, וראה משנה ראשונה (פ"ה מ"ז).

69) והשיעור של יין שמותר להביא מן ההפקר בזמנינו, מבואר בציה"ל לעיל (פ"ד ס"ק שט) בשם החזו"א, שהוא מה שאדם צריך לו ולבני ביתו לשבועיים, אולם בציה"ל הקשה, שמשמע שמותר להביא ט"ו כדים אף שהוא יותר ממה שצריך לשני שבועות, וראה מה שכתבנו שם.

70) ואע"פ שאפשר לתלות שיביא ה' כדי שמן וט"ו כדי יין בהיתר מן ההפקר, ולעיל (ה"ב) מבואר שכשאפשר לתלות לאיסור או להיתר, מותר למכור לחשוד, כתב נימוקי הגרי"ב (שביעית פ"ה מ"ז) שזהו דוקא כשהאיסור וההיתר שקולים, אבל בענייננו יש שני צדדים לאיסור וצד אחד להיתר, שיש לחוש שמא יביא כ' כדי שמן או כ' כדי יין, ואף אם יביא ה' כדי שמן וט"ו כדי יין מ"מ יש לחוש שיביאם מן המשומר.

71) ואף שאם נתיר למכור כמה פעמים ה' כדי שמן וט"ו כדי יין, יביא החשוד הרבה יין ושמן מן המשומר ויקנה כדים כפי צרכו בכמה פעמים, ומה הועילו חכמים בתקנתם, ביאר בספר זיו הים (פ"ה ה"ג אות ה), שתקנת חכמים אינה כדי להציל את החשוד מעבירה, שלהם לא תועיל התקנה משום שוודאי לא ימנעו להביא יין מן המשומר מחמת חסרון הכדים, אלא להציל את המוכר השומר שביעית מלסייע ידי עוברי עבירה, שכשמוכר הרבה כדים נראה לכל שהוא מסייע ידי עוברי עבירה, משא"כ כשמוכר רק ה' כדי שמן וט"ו כדי יין בכל פעם [שאפשר לתלות שהראשונות נשברו וכדו'].

72) פ"ה מ"ז. וראה בה"ל (סוף ד"ה היוצר).

[דר"א ס"ק לד]

וַאֲפִלּוּ כַּדִּים הַקְּנוּיִים בָּאָרֶץ[73].

73) ומבואר במלאכת שלמה שם בשם פירוש הר"ש סירילאו לירושלמי שהחידוש בזה, שמותר אע"פ שכדים אלו שמוכרם בחו"ל קנויים מארץ ישראל, ויש לחוש שמא יכנס החשוד עם כדים אלו לארץ ישראל ויחשבו הרואים שקנה כדים אלו בארץ ישראל, מ"מ לא גזרו בזה. אמנם בפירוש הרש"ס לפנינו שם מפרש באופן אחר, שכיון שכדים אלו מארץ ישראל, היה מקום לחוש שמא יכנס עם כלים אלו לארץ ישראל וימכור לו גם שם יותר מהשיעור שהתירו בארץ ישראל.

[דר"א ס"ק לה]

שֶׁלֹּא הֶחְמִירוּ בּוֹ חֲכָמִים כָּל כָּךְ[74].

74) ולאו דוקא כדי יין ושמן הקילו למכרם בכמות גדולה לנכרי או לישראל בחו"ל, אלא אף כלי עבודה כגון מחרישה, דעת רבינו (שיח השמיטה עמ' רלא) שמותר למכור לישראל בחו"ל, אכן, בספר אמונת יוסף (שביעית פ"ה ה"ג ד"ה ומוכר) כתב, שדוקא כדי יין ושמן התירו כיון שאם הביא מהשדה יותר מהשיעור, מותר כדלעיל (פ"ד הכ"ד), אבל שאר הכלים שאסרו למכור לחשוד כגון מחרישה וכדו', כיון שעיקר מלאכתם מיוחדת לאיסור, לא התירו למוכרו לנכרי או לישראל בחו"ל.

[דר"א ס"ק לז]

פָּרָה שֶׁמְּלֻמֶּדֶת וּמְיֻחֶדֶת לַחֲרִישָׁה[75].

75) ושור העומד לחרישה, כתב רבינו (מכתבים, כת"י) שאף אותו מותר למכור לחשוד מטעם תליה להיתר, אע"פ שהוא עומד יותר לחרישה. ובמשנה (פ"ה מ"ח) הזכירו בית שמאי דין פרה, לחדש שאוסרים גם בזו, והרמב"ם העתיק לשון המשנה, אבל להלכה אין חילוק ומותר למכור אף שור.

[דר"א ס"ק לח]

שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְשׁוֹחֲטָהּ[76] וְכוּ', הִתִּירוּ כָּאן מִשּׁוּם פַּרְנָסָתוֹ[77] וְכוּ', מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּאָסוּר[78] וְכוּ', שֶׁנֶּאֱכָל אֲבָל לֹא נַעֲבָד[79] וַאֲפִלּוּ לְהַשְׁכִּיר בְּהֶמְתּוֹ לְגוֹי[80] וְעַיֵּן לְעֵיל פֶּרֶק ד' סְעִיף קָטָן רט"ז וְצ"ע[81].

76) ולמכור לחשוד בהמה טמאה כגון חמור וכדו' [שאי אפשר לתלות בשחיטה], כתבו בספר זיו הים (פ"ה ה"ג אות ו) ובספר דבר השמיטה (פ"ה מ"ח) שמותר, כיון שתולים שקונהו כדי לרכב עליו.

77) כמבואר בדר"א לעיל (ס"ק יז).

78) ובטעם הדבר, כתב בספר ניר (על הירושלמי שם) ובדבר השמיטה (שם) שבשכירות אי אפשר לתלות שכוונתו לשוחטה.

79) התבאר לעיל (פ"ד הכ"ו-כח).

80) אבל למכור בהמה חורשת לגוי בשביעית, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה קז) שאין איסור בזה, וכמבואר בדר"א לעיל (ס"ק ה) שמותר למכור לגוי מחרשה.

81) ששם מבואר שמותר להשכיר בהמתו לגוי בשביעית, וכתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה נב) שכנראה יש מחלוקת בדבר, ויש להחמיר. וביאר (שיח השמיטה עמ' רלד) שמסברא הדין נוטה להקל, ומ"מ כיון שהוא ספק בירושלמי יש ליזהר בזה, וראה גם ציה"ל (ס"ק לו).

[דר"א ס"ק לט]

וַאֲפִלּוּ חֲרוּשָׁה וְעוֹמֶדֶת לְזְרִיעָה[82].

82) ולמכור בשביעית לחשוד על השביעית דירה שיש בה גינה בחצר וכדו', דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תטו) שאסור. ולהשכיר דירה עם גינה לחשוד על השביעית, דעת רבינו (שיח השמיטה שם) שאסור אפילו בערב שביעית אם יודע שיזרע שם בשביעית באיסור [וראה דר"א לעיל (ס"ק ח)], וכתב (מכתבים, כת"י) שאע"פ שיש דברים שהתירו למכור לחשוד ולתלות בהיתר משום פרנסת המוכר, מ"מ כאן אין להתיר, כי יכול לברר אם יעשה השוכר איסור. ודעתו (שיח השמיטה שם) שאפילו לגוי ראוי לימנע מלהשכיר [ראה בה"ל לעיל (ה"ב ד"ה זה), וציה"ל לעיל (פ"א ס"ק ב), ובביאורים שם].

ואם עבר והשכיר לישראל חשוד, דעתו (שיח השמיטה שם) שמותר לו לקחת את דמי השכירות, כיון שתשלום השכירות אינו על האיסור שעושה השוכר אלא על שהוא דר בבית. וראה עוד דר"א לעיל (פ"א ס"ק טז), וציה"ל שם (ס"ק ב), ובביאורים שם.

[המשך בעמוד הבא]

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שמיני

[דר"א ס"ק מד]

לֶאֱכֹל פֵּרוֹתֶיהָן שֶׁלֹּא בִּקְדֻשָּׁה[93] וְכוּ', אֲבָל הַפֵּרוֹת הֶפְקֵר הֵן[94].

93) וכמבואר בחזו"א שם, שאינו נעשה מטעם זה חשוד על עבודת הקרקע, והובאו דבריו בארוכה בבה"ל (ד"ה ומוכר), וראה מה שדן בזה בבה"ל לעיל (ה"ד ד"ה ומותר) אם החשוד על פירות שביעית חשוד על עבודת קרקע, ובמה שצוין בביאורים שם.

94) ראה בה"ל (ד"ה ומוכר).

[דר"א ס"ק מה]

מֻתָּר לִמְכֹּר אַף שֶׁהַלּוֹקֵחַ יַעֲבֹד בָּהּ בַּשְּׁבִיעִית[95].

95) וכן מבואר בדר"א לעיל (ס"ק ח) לענין מכירת כלי עבודת קרקע, וראה בביאורים שם.

[דר"א ס"ק מח]

שֶׁאֵין אָסוּר אֶלָּא לְמָדֵד לְמָכֹר[96].

96) ואף שגורן של תבואה אסור משום ספיחין, וא"כ אף אם אינו מודד למכור אלא לטחון בתוך ביתו כדי לאכול, מ"מ הוא מסייעו לעבירה של אכילת ספיחין, כתב בספר זיו הים (פ"ה ה"ג אות ט) שמדובר בתבואה מד' שדות שאין בהם משום ספיחין (ראה לעיל פ"ד ה"ד), או כשקנה את הגורן מנכרי, שלא נאסרת התבואה משום ספיחין (כמבואר לעיל שם הכ"ט), והוסיף, שאפילו אם מדובר שהגורן שיש לו הוא ספיחין [כמשמעות המשנה שלא חילקה], מ"מ אפשר לתלות שהוא לוקח את הסאה לצורך תשמישים אחרים של היתר.

[בה"ל ד"ה ומוכר]

בַּמִּשְׁנָה פֶּרֶק ה' דְּמַעֲשְׂרוֹת תְּנַן[97] וְכוּ', כִּדְאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי[98] וְכוּ', וְיֵשׁ לְעַיֵּן דִּבִירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ה'[99] וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁכָּתַב פְּנֵי מֹשֶׁה[100], וְרַבֵּנוּ הִשְׁמִיטָהּ וְכָתַב[101] וְכוּ', לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הָרִיטְבָ"א[102] וְכוּ', רַק מְסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה[103].

97) מ"ג.

98) שם ה"ב.

99) ה"ד.

100) פ"ה ה"ד ד"ה אין אוכלין.

101) להלן (ה"ז).

102) עבודה זרה טו, ב, הובא בבה"ל לעיל (ה"א ד"ה כך) ובציה"ל (ס"ק ה).

103) וראה ציה"ל (שם), שמבואר שאף הרמב"ם שהזכיר ענין 'לפני עיור', מודה לזה שאין שייך בו לאו זה.

[המשך מעמוד קודם]

[דר"א ס"ק מב]

אֲבָל לְגוֹי מֻתָּר[83].

83) וראה מה שדן בזה בבה"ל לעיל (ה"ב ד"ה זה הכלל).

[ציה"ל ס"ק כו]

יְרוּשַׁלְמִי[84] וּכְמוֹ שֶׁבֵּאֵר הָרַ"שׁ[85].

84) פ"ה ה"ג.

85) שם מ"ז.

[ציה"ל ס"ק כח]

מֻתָּר לִמְכֹּר לוֹ לְפִי מַה שֶּׁהֵבִיא[86].

86) שרק כדים ריקים אין למכור לו, אבל כשמביא הרבה יין ושמן מותר למכור לו ולתלות שהביאם מההפקר, וראה תפארת ישראל שם שתמה על פירוש זה, שא"כ גם בסתם יהא מותר למכור לו, ובבה"ל (ד"ה היוצר) מבואר שיש יותר טעם להתיר למכור לו כשאומר שהשמן והיין שהביא הם מההפקר, אבל כשאין לו שמן ויין חוששים שיביא מהמשומר, ועיין שם בסוף הדיבור.

[ציה"ל ס"ק ל]

פְּאַת הַשָּׂלְחָן[87].

87) סי' כח ס"ה ובית ישראל שם (ס"ק יד).

[ציה"ל ס"ק לא]

וּמַה שֶּׁכָּתַב הָרַעַ"ב[88] צ"ע עַיִן תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים[89], וְעַיֵּן רַ"שׁ סִירִילְיֹאוֹ שֶׁהִקְשָׁה עַל הָרַ"שׁ[90].

88) שהחידוש בהיתר למכור לישראל בחו"ל הוא, שאין חוששים שמא יכניס לתוכם שמן ויין מארץ ישראל, ומשמע שאם ידוע שיכניס לתוכם שמן ויין מארץ ישראל אסור למכור לו.

89) שתמה שהרי מה שכבר הביא מותר אפילו בארץ ישראל, ומשום שהוא בחזקת היתר, ובהכרח צריך לומר כפירוש הר"ש והרא"ש המובאים בדר"א, שאף באופן שידוע שמה שמביא הוא מארץ ישראל, מ"מ לא גזרו בחו"ל.

90) שכיון שאסור להוציא פירות שביעית לחו"ל, א"כ אותו אדם שהוציא יין ושמן מארץ ישראל הוא חשוד על איסורי שביעית, ומטעם זה יאסר למכור לו כדים. ומטעם זה דחה פירושם, ופירש דברי הירושלמי כפירושו המובא בביאורים לדר"א (ס"ק לד).

[ציה"ל ס"ק לו]

וְגַם יֵשׁ מְפָרְשִׁים דְּרַב אוֹשַׁעְיָא שָׁם חוֹלֵק[91].

91) כן מבואר בפני משה ובפירוש מהר"א פולדא שם.

[בה"ל ד"ה היוצר]

בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה א' בְּדָרָךְ אֱמוּנָה[92].

92) ס"ק יא.

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי

לוֹ (מד) שְׂדֵה (מה) הָאִילָן (מו) אֶלָּא אִם כֵּן פָּסַק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ בָּאִילָן. וּמַשְׁאִילוֹ סְאָה לְמִדַּד בָּהּ (מז) אַתְּ עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֹּרֶן (מח) שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּמְדֹּד בָּהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(מד) שְׂדֵה הָאִילָן. (מפ) וְכֵן שָׂדֶה זְרוּעָה אָסוּר לְמְכֹּר לוֹ אֲפִלּוּ קְדֶם שֶׁצָּמְחָה, וְדַוְקָא בְּחָשׁוּד לַעֲבֹד אֲבָל אִם אֵין חָשׁוּד לַעֲבֹד רַק לְאֶכֶל פֵּרוֹתֶיהָ שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה[93] אֵין אָסוּר לְמְכֹּר לוֹ אֶלָּא מְשַׁהְגִּיעַ לְעוֹנַת שְׁבִיעִית כַּנַ"ל פֶּרֶק ה' הֲלָכָה י"ח, וְדַוְקָא לְמְכֹּר הַשָּׂדֶה אֲבָל הַפֵּרוֹת הֶפְקֵר הֵן[94]: **(מה) הָאִילָן.** (מג) וּמַשְׁמַע דַּוְקָא בְּשִׁבִיעִית אֲבָל קֹדֶם שְׁבִיעִית מֻתָּר לִמְכֹּר אַף שֶׁהַלּוֹקֵחַ יַעֲבֹד בָּהּ בְּשִׁבִיעִית[95]: **(מו) אֶלָּא אִם כֵּן פָּסַק עִמּוֹ עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ בָּאִילָן.** (מג) רַק בְּשָׂדֶה שֶׁבָּהּ שֶׁאָז לֹא יַעֲבֹד בָּאִילָן וְהַשָּׂדֶה שֶׁבָּהּ תְּלִינָן שֶׁיּוֹבִירָה הַשָּׁנָה כַּנַ"ל: **(מז) אַתְּ עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֹּרֶן.** וְאָסוּר לְמְדֹּד בַּשְּׁבִיעִית כַּנַ"ל פֶּרֶק ו' הֲלָכָה ג': **(מח) שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁיִּמְדֹּד בָּהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.** שֶׁאֵין אָסוּר אֶלָּא לְמְדֹּד לְמְכֹּר[96] כַּנַ"ל שָׁם.

(מד) וְאִם בָּא וּמְצָאוֹ מוֹדֵד בְּאִסּוּר אֵין הַשְּׁאֵלָה אוֹ הַשְּׁכִירוּת מִתְבַּטֶּלֶת כֵּיוָן שֶׁנָּתַן בְּהֶתֵּר [וְצ"ע] וְאֵין חַיָּב לְפַיְסוֹ בְּדָמִים שֶׁיַּחֲזִירֵנוּ לוֹ, מֵיהוּ אִם הוּא בְּגֶדֶר תּוֹכָחָה חַיָּב לְהוֹכִיחוֹ כְּמוֹ אֲחֵרִים:

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

ב' בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים לֹא יִמְכֹּר אָדָם שָׂדֵה נִיר בַּשְּׁבִיעִית וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹבִירָה, וְהַסִּיפָּא דִּשְׂדֵה אִילָן הוּא תּוֹסֶפְתָּא בְּסוֹף פֶּרֶק ג' דִּשְׁבִיעִית כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה, וְהִנֵּה בַּמִּשְׁנָה פֶּרֶק ה' דְּמַעֲשְׂרוֹת תָּנַן[97] לֹא יִמְכֹּר אָדָם אֶת פֵּרוֹתָיו (הַיְנוּ אֶת שָׂדֵהוּ כִּדְאִיתָא בִּירוּשַׁלְמִי[98] כֵּינִי מַתְנִיתִין לֹא יִמְכֹּר אָדָם אֶת שָׂדֵהוּ, וְזֶה גַּם מֻכְרָח שֶׁהֲרֵי בַּשְּׁבִיעִית הַפֵּרוֹת הֶפְקֵר הֵן וְאֵיךְ יָכוֹל לְמָכְרוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּחֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ט סְעִיף קָטָן כ"ב) מִשֶּׁכָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת לְמִי שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת, וְלֹא בַּשְּׁבִיעִית (הַיְנוּ מִשֶּׁהִגִּיעַ לְעוֹנַת שְׁבִיעִית כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּחֲזוֹן אִישׁ שָׁם) לְמִי שֶׁהוּא חָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית, וְאִם בִּכְּרוּ (רָצָה לוֹמַר שֶׁקִּצָּתָם הִגִּיעוּ וְקִצָּתָם לֹא הִגִּיעוּ) נוֹטֵל אֶת הַבְּכוֹרוֹת (לְעַצְמוֹ וְאֵינוֹ מוֹכְרָם) וּמוֹכֵר אֶת הַשְּׂאָר, וּמוּכָח דַּעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת שְׁבִיעִית מֻתָּר לְמְכֹּר, וְהַקְשֶׁה מָרָן בַּחֲזוֹן אִישׁ שָׁם דְּהָא לֹא הִתִּירוּ כָּאן לְמְכֹּר אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לְהוֹבִירָהּ אֲבָל בְּשָׂדֶה זְרוּעָה אָסוּר וְכֵן בְּשָׂדֶה אִילָן אָסוּר וְאֵיךְ מֻתָּר שָׁם לְמְכֹּר עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְעוֹנַת שְׁבִיעִית, וְתַרֶץ דְּהָתָם מִירֵי בַּחֲשׁוּדִים עַל אֲכִילַת פֵּרוֹת שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה אֲבָל אֵין חֲשׁוּדִין עַל הַזְּרִיעָה וְלָכֵן מֻתָּר עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ הַפֵּרוֹת לְעוֹנַת שְׁבִיעִית אֲבָל כָּאן מַיְרֵי שֶׁחֲשׁוּדִין לִזְרֹעַ לְכָךְ אָסוּר וְרַק בְּשָׂדֶה נִיר תְּלִינַן שֶׁיּוֹבִירָהּ, וְיֵשׁ לְעַיֵּן דְּבִירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ה'[99] אַמַּתְנִיתִין דְּמַשְׁאֶלֶת אִשָּׁה לַחֲבֵרְתָּהּ הַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית נָפָה וְכִבָּרָה וְרֵחַיִם וְתַנּוּר אֲבָל לֹא תָּבוֹר וְלֹא תִטְחַן עִמָּהּ אֲמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי רַבִּי פִּנְחָס בְּעֵי בַּמֶּה קָנְסוּ (שֶׁלֹּא תָּבוֹר וְלֹא תִטְחַן עִמָּהּ) בְּמָקוֹם שֶׁזּוֹרְעִין וְאוֹכְלִין (דְּהַיְנוּ שֶׁחֲשׁוּדִין גַּם עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע וְגַם עַל אֲכִילַת הַפֵּרוֹת שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה) אוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאוֹכְלִין וְלֹא זוֹרְעִין (דְּהַיְנוּ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חֲשׁוּדִין עַל עֲבוֹדַת קַרְקַע רַק עַל אֲכִילַת פֵּרוֹת שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה גַּם כֵּן אָסוּר לְסַיְּעָן), מַה נְפַק מִבֵּינֵיהוֹן רָאוּ אוֹתוֹ לוֹקֵחַ מִן הַסְּרִיקִי (מִן הַסּוֹחֵר, שֶׁהוּא לֹא זָרַע), אֵין תֵּימַר בְּמָקוֹם שֶׁאוֹכְלִין וְאֵין זוֹרְעִין (גַּם כֵּן אָסְרוּ) רָאוּ אוֹתוֹ לוֹקֵחַ מִן הַסְּרִיקִי אָסוּר, אֵין תֵּימַר בְּמָקוֹם שֶׁזּוֹרְעִין וְאוֹכְלִין (קָנְסוּ אֲבָל אִם אֵין זוֹרְעִין לֹא קָנְסוּ) רָאוּ אוֹתוֹ לוֹקֵחַ מִן הַסְּרִיקִי מֻתָּר, וְלִכְאוֹרָה לְפִי הַצַּד שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁאֵין חֲשׁוּדִין עַל הַזְּרִיעָה מֻתָּר לִבֹּר וְלִטְחֹן עִמּוֹ לִכְאוֹרָה גַּם כֵּן מֻתָּר לְמְכֹּר לָהֶן שָׂדֶה מֵהַאי טַעֲמָא דְּתְלִינַן שֶׁלֹּא יַעֲבֹד אַף שֶׁהוּא חָשׁוּד כְּמוֹ שָׁם תְּלִינַן דְּלֹא עוֹשֶׂה בְּאִסּוּר, וְאִם כֵּן לָמָּה אָסוּר לְמְכֹּר לוֹ אַחַר שֶׁבָּאוּ לְעוֹנַת שְׁבִיעִית, וְיֵשׁ לְחַלֵּק דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁנּוֹתֵן לוֹ בְּיָדַיִם שָׂדֶה עִם פֵּרוֹת שְׁבִיעִית וְכֵיוָן שֶׁחָשׁוּד בְּוַדַּאי יֹאכְלֵם גַּם אַחַר הַבְּעוּר אוֹ יַעֲשֶׂה סְחוֹרָה אֲבָל כָּאן שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אֵיזֶה פֵּרוֹת הֵם תְּלִינַן דְּמִסְתָּמָא הוּא פֵּרוֹת הֶתֵּר דְּיֵשׁ לוֹמַר דְּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ אִסּוּר וְהֶתֵּר קוֹנֶה בְּהֶתֵּר דְּלֹא שָׁבִיק הֶתֵּירָא וְאָכִיל אִסּוּרָא, אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּבָר פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לֹא יַשְׁלִיכֵם לְאִבּוּד כֵּיוָן שֶׁחָשׁוּד עַל זֶה וּמִסְתָּמָא יַעֲשֶׂה בָּזֶה מַה שֶּׁאָסוּר כְּגוֹן אִם יֶשְׁאַר לְאַחַר הַבְּעוּר יֹאכְלֵם וְאִם לֹא יִהְיֶה לוֹ אוֹכְלִין יַעֲשֶׂה בָּהֶן סְחוֹרָה וּכְהַאי גַּוְנָא, שׁוּב רָאִיתִי בַּחֲזוֹן אִישׁ סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ט"ו שֶׁהִקְשָׁה עַל הִירוּשַׁלְמִי אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין חֲשׁוּדִין אֶלָּא עַל הָאֲכִילָה מֻתָּר הָא תְּנַן אֵין מוֹכְרִין מִזֶּרַע לְחָשׁוּד וְאֵין מוֹכְרִין לוֹ יוֹתֵר מֵה' כַּדִּין וּמְאָה לְמִדֹּד בַּגֹּרֶן וְכָל הָנֵי אֲסִירֵי אֲפִלּוּ בִּסְפִיחֵי הֶתֵּר וְלָמָּה יֶהֱא מֻתָּר לְסַיְּעוֹ לִטְחֹן בְּשָׁמוּר וּבְעוּשָׂה סְחוֹרָה (וְרָצָה לוֹמַר דְּמַיְרֵי דְּוַקָא בְּחָשׁוּד לֶאֱכֹל אַחַר הַבְּעוּר אֲבָל לֹא בְּחָשׁוּד עַל הַסְּפִיחִין וְעַל הַשָּׁמוּר וְעַל הַסְּחוֹרָה), וְתַרֶץ דְּשָׁאנֵי הָכָא דִּבְשִׁעַת טְחִינָה לֹא עָבִיד אִסּוּרָא אֲבָל שָׁם הַמְּדִידָה וְהַזְּרִיָּה וְהַכְנָסָה יוֹתֵר מֵה' כַּדִּים אֲסוּרָה, וּמִכָּל מָקוֹם מַה שֶּׁהֵעֲרָנוּ מִמַּכִּירַת שָׂדֶה צָרִיךְ לְתָרֵץ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, אֲכָל לְפִי מַה שֶּׁרָצָה מָרָן לְאוֹקְמֵי דְּהַיְרוּשַׁלְמִי מַיְרֵי דְּוַקָא בַּחֲשׁוּדִין עַל הַבְּעוּר לְחוּד לֹא קָשֶׁה מַה שֶּׁהִקְשִׁינוּ דִּבְהָא דְּלֹא יִמְכֹּר שָׂדֵהוּ מַיְרֵי דְּאֵין חָשׁוּד אֶלָּא עַל הָאֲכִילָה וַאֲפִלּוּ הָכִי אָסוּר לְמְכֹּר שָׂדֶה זְרוּעָה וּבִירוּשַׁלְמִי גַּבֵּי מַשְׁאֶלֶת בְּעֵי לְמֵימַר שֶׁאִם אֵין חָשׁוּד אֶלָּא עַל הָאֲכִילָה מֻתָּר לְסַיְּעוֹ, דְּשָׁם מַיְרֵי שֶׁאֵין חָשׁוּד אֶלָּא עַל הַבְּעוּר אֲבָל כָּאן בְּחָשׁוּד עַל כָּל אִסּוּרֵי אֲכִילָה בְּשְׁבִיעִית וְלָכֵן אָסוּר טְפֵי, וְעָצַם הַבְּעָיָא בִּירוּשַׁלְמִי הוּא בְּעָיָא דְּלֹא אִפְשִׁיטָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב פְּנֵי מֹשֶׁה[100], וְרַבֵּנוּ הַשְּׁמִיטָה וְכָתַב[101] סְתָמָא הַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית וּמַשְׁמַע דְּנָקֵט לְחֻמְרָא דְּעַל כָּל מָה שֶּׁחֲשׁוּדָה אָסוּר, וְצ"ע לָמָּה נָקְטָה לְחֻמְרָא הָא סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן הוּא לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב הָרִיטְבָ"א[102] דְּאֵין בָּזֶה 'לִפְנֵי עִוֵּר' דְּאוֹרַיְתָא רַק מְסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה[103], וְאוּלַי מִשּׁוּם דְּסִתְמַת הַמִּשְׁנָה מַשְׁמַע שֶׁאֵין מַחֲלֶקֶת בָּזֶה וְאוּלַי בֶּאֱמֶת לֹא הִכְרִיעַ וְהֶעְתִּיק הַמִּשְׁנָה כְּצוּרָתָהּ וְצ"ע:

צִיּוּן הֲלָכָה

(מפ) חֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ט סְעִיף קָטָן כ"ב: (מג) חֲזוֹן אִישׁ שָׁם סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ט' וְתוֹרַת הָאָרֶץ פֶּרֶק ו' אוֹת כ"ט: (מד) רַדְבַּ"ז: (מד) חֲזוֹן אִישׁ שָׁם סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן ט"ו:

קצד — הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי

(מט) **וּפוֹרֵט לוֹ מָעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ פּוֹעֲלִים.** (נ) **וְכֵן בְּפֵרוּשׁ** (נא) **אֲסוּרִים:**
ז (נב) * **וְכֵן מַשְׁאֶלֶת אִשָּׁה** (נג) **לַחֲבֶרְתָּהּ** (נד) **הַחַשּׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית** (נה) **נָפָה וּכְבָרָה רֵחַיִם**

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

* **וְכֵן מַשְׁאֶלֶת כו'.** בְּמַתְנִיתִין פֶּרֶק ה' דְּשְׁבִיעִית מִשְׁנָה ט' מְסַיֵּם בָּהּ וְכֵן לֹא אָמְרוּ אֶלָּא מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, וּבְעֵי בִּירוּשַׁלְמִי[121] אִם קָאֵי רַק עַל מִשְׁנָה זוֹ אוֹ עַל כָּל הַפֶּרֶק דְּהֵינוּ הַמִּשְׁנָה דְּלֵעֵיל מוֹכֵר הוּא מַגַּל יָד וּמַגַּל קָצִיר וַעֲגָלָה וְכָל כֵּלֶיהָ וּשְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁמּוֹנָה שָׁם, וּמֵסִיק דְּלֹא קָאֵי רַק עַל הַמִּשְׁנָה הַזּוֹ, וְהִקְשׁוּ הָרַ"שׁ וְהַתּוֹסְפוֹת בְּגִטִּין ס"א א' לָמָּה בָּאֱמֶת בְּהֶנֵי תְּלִינַן לְקַלָּא בְּלֹא טַעֲמָא דְּדַרְכֵי שָׁלוֹם וּבְהָא דְּנָפָה וּכְבָרָה בָּעֵינַן טַעֲמָא דְּדַרְכֵי שָׁלוֹם, וְתִרְצוּ דִּבְהֶנֵי דְּלֵעֵיל הָוֵי תְּלִיָּה גְּמוּרָה וְלָכֵן תָּלִינַן בִּלְי דַּרְכֵי שָׁלוֹם אֲבָל בְּהָא דִּכְבָרָה לָנָפוֹת בָּהּ חוֹל נָפָה לִסְפּוֹר בָּהּ מְעוֹת כו' הוּא תְּלִיָּה רְחוֹקָה לָכֵן בְּלֹא דַּרְכֵי שָׁלוֹם לֹא תָּלִינַן בְּהוּ וּבְהַשְׁאָלָה שֶׁל דְּבָרִים אֵלּוּ שַׁיָּךְ טְפֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם מִשְּׁאָר דְּבָרִים, וְהַתּוֹסְפוֹת בְּגִטִּין כָּתְבוּ דִּבְמִכְירָה לֹא שַׁיָּךְ כְּלָל דַּרְכֵי שָׁלוֹם רַק בִּשְׁאָלָה אֲבָל הָרַמְבַּ"ן שָׁם כָּתַב דְּבִמְכִירָה נַמִּי אִיכָּא דַּרְכֵי שָׁלוֹם וְלֹא עוֹד אֶלָּא דִּבְמִכִּירָה יֵשׁ אֵיבָה כֵּיוָן דַּחֲזֵי דְּלַהַאי לֹא מַזְבֵּן לֵיהּ וְלָכֵן בְּרוֹדַאי הִתִּירוּ שָׁם מִשּׁוּם אֵיבָה כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמִתְלֵי וְגַם מִשּׁוּם צוֹרֶךְ עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיַּרְוִיחַ הִתִּירוּ, אֲבָל בִּשְׁאֵלָה שֶׁאֵינוֹ מַרְוִיחַ הָוֵה אָמִינָא דְּלֵיכָּא גַּם כֵּן דַּרְכֵי שָׁלוֹם שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב לְהַשְׁאִיל לְכָל אֶחָד קָא מַשְׁמַע לָן דְּגַם בָּזֶה אִיכָּא דַּרְכֵי שָׁלוֹם וְהִתִּירוּ[122], וּמִדִּבְרֵי רַבֵּנוּ כָּאן שָׁכָתַב וְכֵן מַשְׁאֶלֶת מַשְׁמַע דְּאוֹתוֹ הַטַּעַם שֶׁהִתִּירוּ בְּתִלְיוֹת הַנַּ"ל הִתִּירוּ גַּם כָּאן מַשְׁמַע כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ן דְּשַׁתֵּיהֶן תְּלִיוֹת בְּצַד הֶחָתֵר, וְאִי כְּדַעַת הָרַ"שׁ וְהַתּוֹסְפוֹת לֹא דָּמֵי כְּלָל דְּשָׁם לֹא הִתִּירוּ בְּתִלְיָה רְחוֹקָה וְכָאן הִתִּירוּ גַּם בְּתִלְיָה רְחוֹקָה מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם וְלֹא שַׁיָּךְ לְשׁוֹן 'וְכֵן', וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לוֹמַר דִּלְקַמָּן לְשָׁנָה הַבָּאָה לֹא תָּלִינַן בָּהּ בְּקַנְיַת הָעוֹל וְהַמְּזָרֶה וְכִדְפֵרֵשׁ רַשִׁ"י בְּעֲבוֹדָה זָרָה ט"ו ב', וּמִכָּל מָקוֹם כָּל זֶה בְּחָשׁוּד אֲבָל בְּסָתָם עַם הָאָרֶץ אֲפִלּוּ בְּתִלְיָה כָּזוֹ תָּלִינַן כְּנַ"ל הֲלָכָה ד', וּמִכָּל מָקוֹם לְעִנְיַן לְמִסַּר דְּמֵי שְׁבִיעִית אוֹ פֵּרוֹת שְׁבִיעִית אֲפִלּוּ בְּעַם הָאָרֶץ חָשְׁשׁוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ בְּסָמוּךְ הֲלָכָה י' י"ד, וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁם הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁעַם הָאָרֶץ אֵין בָּקִי בְּהִלְכוֹת שְׁבִיעִית וּבְרוֹדַאי יֹאכַלְם שֶׁלֹּא בְּקְדֻשָּׁה כְּדִינֵיהוּ וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּסָכָּה ל"ט א' ד"ה שֶׁאֵין וְהָרַ"שׁ כָּאן פֶּרֶק ז' מִשְׁנָה ג' שֶׁאֵין מִסְפָּר לְדִינֵי שְׁבִיעִית שֶׁאֵין עַם הָאָרֶץ בָּקִי בָּהֶן, אֲבָל לְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י שֶׁעִקַּר הַחֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יֹאכְלֶנּוּ אַחַר הַבְּעוּר יֵשׁ לְעַיֵּן לָמָּה תָּנַן מוֹכֵר לוֹ פֵּרוֹת אֲפִלּוּ בְּשַׁעַת הַזָּרַע וְנַחוּשׁ שֶׁמָּא יַשְׁהֵם עַד אַחַר הַבְּעוּר[123] דְּהָא אֲפִלּוּ בְּעַם הָאָרֶץ חָיְשִׁינַן לָכָךְ כָּל שֶׁכֵּן בְּחָשׁוּד, וְצָרִיךְ לוֹמַר דִּמֵּירֵי בְּפֵרוֹת שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַשְׁהוֹתָן עַד זְמַן הַבְּעוּר אִי נַמִּי פֵּרוֹת הַכָּנוּנָה זְרוּעִים שֶׁעוֹמְדִים לִזְרִיעָה[124], אֲבָל הַמְפָרְשִׁים כָּתְבוּ דְּטַעַם הַהֶתֵּר דִּתְלִינַן דְּלַאֲכִילָה קְבָעֵי לְהוּ וּמִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן דְּעִקָּרָן לִזְרִיעָה אֵין דֶּרֶךְ לְהַשְׁהוֹתָן אֶלָּא אוֹ יֹאכְלֵם אוֹ יִזְרָעֵם וְצ"ע:

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(מט) וּפוֹרֵט לוֹ מָעוֹת אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ פּוֹעֲלִים. וְצָרִיךְ לְשַׁלֵּם לָהֶם מַה שֶּׁעָבְדוּ אֲצָלוֹ בְּאִסּוּר (מה) דְּתָלִינַן שֶׁצָּרִיךְ הַמָּעוֹת לְשָׁאַר צְרָכִים, (מו) וְכֵן מוֹכֵר לוֹ פֵּרוֹת אֲפִלּוּ בְּשַׁעַת הַזָּרַע (מז) שֶׁיֵּשׁ לְתְלוֹת שֶׁקּוֹנֶה הַפֵּרוֹת לַאֲכִילָה: **(נ) וְכֵן בְּפֵרוּשׁ.** (מח) כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ מִכֹּר לִי הַפָּרָה שֶׁאֶחֱרֹשׁ בָּהּ אוֹ אֶזְרַע בָּהּ זֶרַע פְּלוֹנִי מִכֹּר לִי הַסְּאָה שֶׁאֶמְדֹּד בָּהּ הַזֶּרַע אֲשֶׁר דָּשְׁתִּי וְתַן לִי מָעוֹת בְּזֶהוּב זֶה שֶׁאֶתֵּן לַפּוֹעֲלִים דְּמֵי הַשְּׂכִירוּת שֶׁנִּתְעַסְּקוּ לִי בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ[104], (מט) וַאֲפִלּוּ אוֹמֵר שֶׁלּוֹקֵחַ לְאִסּוּר וּלְהֶתֵּר אָסוּר: **(נא) אֲסוּרִים.** שֶׁאָסוּר לְסַיֵּעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה כַּנַּ"ל הֲלָכָה א' (נ) וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין סְתָמוֹ עוֹמֵד לְמִלְאכֶת אִסּוּר כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁלְּקָחוֹ לְכָךְ אָסוּר[105].
(נא) וְאֵין מוֹכְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לְחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית[106] אֶחָד זְרָעִים הַנֶּאֱכָלִין וְאֶחָד זְרָעִים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין:
ז (נב) וְכֵן מַשְׁאֶלֶת כו'. בַּגְּמָרָא אִיתָא שֶׁלֹּא הִתִּירוּ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם (נג) לְפִי שֶׁאֵין כָּאן תְּלִיָּה גְּמוּרָה (נד) פֵּרוֹת הֶתֵּר רַק פֵּרוֹת שְׁבִיעִית (נה) דְּתָלִינַן שֶׁמִּשְׁאֶלֶת הַנָּפָה לִסְפּוֹר בָּהּ מָעוֹת כְּבָרָה לִכְבּוֹר בָּהּ חוֹל[107] רֵחַיִם לִטְחֹן בּוֹ סַמְמָנִין[108] תַּנּוּר לִטְמֹן בּוֹ אוּנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן[109] (נז) דְּהֵינוּ מַטְוֶה לִבְגָדִים[110], וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֵלּוּ תְּלִיּוֹת רְחוֹקוֹת הִתִּירוּ מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם דִּבְהַשְׁאָלָה שַׁיָּךְ טְפֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, (נח) מֵיהוּ אִם פֵּרְשָׁה וְאָמְרָה תְּנִי לִי הַנָּפָה לְנָפוֹת בּוֹ קֶמַח אוֹ תַּנּוּר לֶאֱפוֹת בּוֹ פַּת וְרֵחַיִם לִטְחֹן אָסוּר לְהַשְׁאִילָהּ:
(נג) לַחֲבֶרְתָּהּ. (נט) יֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא לַחֲבֶרְתָּהּ דְּשַׁיָּךְ בָּזֶה אֵיבָה וְלֹא לְאִשָּׁה אַחֶרֶת שֶׁאֵין רְגִילָה לִשְׁאֹל אֶצְלָהּ וְצ"ע[111]: **(נד) הַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית.** (ס) בֵּין שֶׁחֲשׁוּדָה עַל שְׁמוּר אוֹ עַל סְפִיחִין אוֹ שֶׁחֲשׁוּדָה לֶאֱכֹל אַחַר הַבְּעוּר[112]: **(נה) נָפָה וּכְבָרָה.** (סא) נָפָה הוּא שֶׁמְּנַפִּין בָּהּ הַקֶּמַח וּכְבָרָה שֶׁכּוֹבְרִין בָּהּ הַתְּבוּאָה[113]:

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(מה) רַ"שׁ[114]: (מו) מִשְׁנָה פֶּרֶק ה' וְהֵינוּ זְרוּעִים, וּמִירֵי בְּאִלּוּ שָׁאֵין בָּהֶן קְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית כְּגוֹן שֶׁל שִׁשִּׁית דְּאִי לָאו הָכִי אֵין מוֹסְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לְעַם הָאָרֶץ[115] כְּדִלְקַמָּן הֲלָכָה י': (מז) רַ"שׁ וְעַיֵּן לְקַמָּן סְעִיף קָטָן נ"א וּבְפֶרֶק ד' סְעִיף קָטָן ס"ב[116] וְאוּלַי לֹא תָּלִינַן רַק בִּרְאוּיִין לְמַאֲכַל אָדָם וְלֹא לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְצ"ע: (מח) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת, וְאִם אוֹמַר שְׁקוֹנֶה לְחָרִישָׁה לְשָׁנָה הַבָּאָה עַיֵּן בְּתוֹסְפוֹת אֲנָשֵׁי שֵׁם אִם נֶאֱמָן בְּמִגּוֹ דְּאִי בְּעֵי שְׁתִיק: (מט) פְּאַת הַשָּׂלְחָן וּפְשׁוּט: (נ) תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים[117]: (נא) תּוֹסְפְתָּא פֶּרֶק ד' הֲלָכָה ג' כְּנִרְאֶה הַטַּעַם דְּמִסְתָּמָא יִזְרָעֵם[118] וְגַם לֹא יִשְׁמְרֵם בְּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית: (נב) תּוֹסְפוֹת גִּטִּין ס"א א' וְהָרַ"שׁ כָּאן[119] בְּשֵׁם רַבֵּנוּ חַם: (נג) יְרוּשַׁלְמִי[120]: (נד) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת: (נה) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת סוֹף פֶּרֶק ה' דְּגִטִּין וּמְאִירִי שָׁם וְכֵן הוּא בִּירוּשַׁלְמִי כָּאן: (נו) תּוֹסְפוֹת אַנְשֵׁי שֵׁם: (נז) חֲזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן י"ב סְעִיף קָטָן י"א: (נח) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת:

[דר"א ס"ק נ]

שֶׁאֵתֵּן לַפּוֹעֲלִים דְּמֵי הַשְּׁכִירוּת שֶׁנִּתְעַסְּקוּ לִי בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ[104].

104) הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה פ"ה מ"ח) תמה, שהרי בעל הבית חייב לתת לפועלים את שכרם אפילו שעבדו באיסור [ראה לעיל (פ"ו הי"ב-יג)], וא"כ מה שהוא משלם לפועליו אינו עבירה, ואדרבה אם לא ישלם להם עובר על 'בל תלין', וכתב רבינו (מכתבים, כת"י) לישב, שמ"מ אסור לפרוט לו מעותיו, משום שנחשב בזה מסייע בידי מי שעבר על איסור עבודת הארץ במה ששייך לאיסור זה. אכן, הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תטו) ביאר, שהאיסור לפרוט הוא משום שיש לחוש שהמעות שהחשוד רוצה לפרוט הם דמי שביעית, וכשפורט לו את מעותיו נתפסת קדושת שביעית במעות שפורט, ונמצא מוסר דמי שביעית לחשוד, שמבואר להלן (ה"י-יב) שאסור לעשות כן [ולפ"ז אסור רק לפרוט לו, אבל להלוות לו מותר].

ואם אמר רק שצריך מעות כדי ליתן לפועלים שכר, ולא אמר בפירוש שהפועלים עסקו בעבודת הארץ, כתב המשנת יוסף (שביעית פ"ה מ"ח שיטות המפרשים ד"ה אע"פ) שנחלקו בזה המפרשים, ולדעת הר"ש (המובא בדר"א לעיל ס"ק מט) משמע שאם אומר שצריך מעות לשלם לפועלים אסור לפרוט לו, ולא תולים שהפועלים נתעסקו במלאכת היתר.

[דר"א ס"ק נא]

כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁלְּקָחוֹ לְכָךְ אָסוּר[105] וְכוּ', לְחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית[106].

105) והחידוש בזה ביאר שם, שאין אומרים שמסתמא הוא משקר ואין כוונתו לשימוש האסור.

106) ומזון ג' סעודות של פירות שביעית, כתב בדר"א להלן (ס"ק קיז) בשם החזו"א שמותר למסור לחשוד [וראה שם פרטי הדינים], וכן כתב הרידב"ז (פאת השלחן סי' ט ס"י), אבל דמי שביעית מבואר ברמב"ם להלן (ה"י) שאסור למסור לעם הארץ אפילו כל שהוא. וטעם החילוק בינם לבין פירות שביעית, כתב בתורת הארץ (ח"א פ"ח אות נד) שדמי שביעית יש לחוש שיקנה בהם דברים שאסור לקנותם, מה שאין כן פירות שביעית בשיעור מזון ג' סעודות, מן הסתם קונים אותם כדי לאוכלם ולא כדי לעשות בהם סחורה.

[דר"א ס"ק נב]

כְּבָרָה לִכְבּוֹר בָּהּ חוֹל[107] רֵחַיִם לִטְחֹן בּוֹ סַמְמָנִין[108] תַּנּוּר לִטְמֹן בּוֹ אוּנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן[109] דְּהֵינוּ מַטָּוֶה לִבְגָדִים[110].

107) ראה בביאורים לדר"א (ס"ק נה).

108) כתב רבינו (בה"ל לעיל פ"ה ה"י ד"ה מיני כבוסים, שערי אמונה פ"ה מ"ט) שמה שנחשב הדבר כתליה בהיתר, אע"פ שיש הסוברים (ראה בה"ל שם) שמיני רפואה יש בהם קדושת שביעית, היינו משום שאף אם יש בהם קדושת שביעית מותר לטוחנם כדי להשתמש בהם, ולסחורה אין לחוש, שהיה דרך כל אדם לעשות מיני סממנים רק לפי הצורך ובדרך היתר.

109) וכתב (שערי אמונה שם), שמכאן משמע שאונין של פשתן אין בהן קדושת שביעית, וציין לבה"ל להלן (הי"ד ד"ה בד"א).

110) וביאר (שערי אמונה שם), שכוונת הרמב"ם שנותנים האונין של הפשתן המיועד לטווית בו בגדים לתוך התנור כדי ללבנו, וציין שכן מבואר בפיה"מ לרמב"ם הנדפס מחדש.

[דר"א ס"ק נג]

וְלֹא לְאִשָּׁה אַחֶרֶת שֶׁאֵין רְגִילָה לִשְׁאֹל אֶצְלָהּ וְצ"ע[111].

111) בציה"ל מבואר שמקור דעה זו הוא בתוס' אנשי שם [שכתב כן בשם קול הרמ"ז], ומה שכתוב בדר"א 'וצ"ע', הוא מדברי רבינו שפקפק בזה וצידד שאין לחלק. והטעם לזה ביאר (שיח השמיטה עמ' רלד-רלה), שמסתבר שלא רק בחברתה שייך 'דרכי שלום' אלא בכל אחד שמבקש שייך להתיר מטעם 'דרכי שלום', ועוד ביאר, שמה שאמרו אשה זה לאו דוקא אלא אורחא דמילתא, והוא הדין איש.

[דר"א ס"ק נד]

אוֹ עַל סְפִיחִין אוֹ שֶׁחָשׁוּדָה לְאֶכֶל אַחַר הַבְּעוּר[112].

112) ראה בה"ל לעיל (ה"ו סוף ד"ה ומוכר לו) שדן בדעת הרמב"ם בדין זה.

[דר"א ס"ק נה]

נָפָה הוּא שֶׁמְּנַפֵּין בָּהּ הַקֶּמַח וּכְבָרָה שֶׁכּוֹבְרִין בָּהּ הַתְּבוּאָה[113].

113) במקום אחר (שערי אמונה פ"ה מ"ט) הקשה רבינו על זה, שמדברי הירושלמי (המובאים בדר"א לעיל ס"ק נב) שתולים בשימוש היתר שמשאלת הנפה לספור בה מעות וכברה כדי לכבור בה חול, משמע שנקבי הכברה קטנים יותר מנקבי הנפה, וזה להיפך ממה שכתב הרמב"ם.

[ציה"ל ס"ק מה]

רַ"שׁ[114].

114) פ"ה מ"ח.

[ציה"ל ס"ק מו]

אֵין מוֹסְרִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לְעַם הָאָרֶץ[115].

115) ביאר רבינו (מכתבים, כת"י) שאף ששם מדובר לענין דמי שביעית, מ"מ הטעם משום שאינו מדקדק בדינם, והוא הדין שאין למסור לו פירות שביעית בדבר המתקיים, כמו שכתב החזו"א (סי' יב ס"ק יז ד"ה תניא, הובא בדר"א להלן ס"ק קיז) שבזה יש לאסור משום שיש לחוש שישמרם לאוצר באיסור, ורק במזון ג' סעודות התירו משום כדי חייו. ובעיקר הקושיא ראה בה"ל (סוף ד"ה וכן) ובביאורים שם.

[ציה"ל ס"ק מז]

לְקַמָּן סְעִיף קָטָן נ"א וּבְפֶרֶק ד' סְעִיף קָטָן ס"ב[116].

116) שמבואר שאסור למכור זרעים לחשוד על השביעית.

[ציה"ל ס"ק נ]

תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים[117].

117) בשם שושנים לדוד.

[המשך במילואים עמוד 50]

שיח אמונה

הלכות שמיטה ויובל פרק שמיני

[דר"א ס"ק נו]

אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת בְּטָמְאַת הַגּוּף רַק בְּטָמְאַת פֵּרוֹת[125].

125) וראה גם דר"א להלן (ס"ק קכז).

[דר"א ס"ק נז]

שֶׁזֶּה מְסַיַּעְתָּהּ בַּעֲבֵרָה מַמָּשׁ[126] וְאָסוּר[127] וְכוּ', אָסוּר לְסַיְּעָהּ אַף קֹדֶם הַבְּעוּר[128].

126) ואע"פ שאין איסור לטחון או לברור פירות שביעית (ראה לעיל פ"ד הכ"ג ודר"א שם ס"ק קסז), כתב הריטב"א (גיטין סא, א ד"ה אבל לא תבור) שכיון שהחשודה אוכלת את הפירות באיסור, אסור לסייע לה כלל בכל צרכי הכנת האכילה, כיון שתעשה לבסוף איסור באכילתו. והגרי"ש אלישיב (הערות גיטין שם מהדורת תשס"ג) ביאר, שכל פעולה בעשיית האוכל עצמו נחשבת לסיוע לעבירה עצמה, מה שאין כן השאלת נפה וכדו' שאינם סיוע בגוף הכנת המאכל.

127) טעם האיסור לסייע בשעת עבירה ממש, ביאר רבינו (מכתבים, כת"י) שהוא בגלל שאי אפשר לתלות בהיתר, שהרי עסוקים בחיטים עצמם, מה שאין כן בהשאלת נפה וכדו' שניתן לתלות שמשאלת את הנפה לספור בה מעות, וכן ביאר הגרי"ש אלישיב (הערות שם), וראה חזו"א (סי' יב ס"ק יא ו-טו), והגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תטז) ביאר, שכאן מדובר באופן שניתן לתלות גם בהיתר, וכגון שאפשר לתלות שמה שטוחנת אינו מפירות שביעית, ואף על פי כן אסור לסייע כיון שהאיסור כאן הוא מה שמסייעת בשעת העבירה ממש, וכל דין תליה בהיתר הוא דוקא כשהסיוע אינו בשעת העבירה ממש, כגון להשאיל נפה וכדו', וכעין זה כתב בספר זיו הים (פ"ה ה"ג אות ה), וראה גם קול הרמ"ז (פ"ה מ"ט) ותפארת ישראל (יכין שם אות נב).

128) ובטעם הדבר כתב (מכתבים, כת"י), שמ"מ עושה בזה שיהיו הפירות ראויים לאכילה, ומסייעת בזה לאכילה שלאחר הביעור.

[דר"א ס"ק נט]

כֵּיוָן שֶׁאֵין הַגּוֹי מְצֻוֶּה עַל זֶה אֵין עוֹשֶׂה עֲבֵרָה[129].

129) ואף לסוברים שיש מצוה שתשבות הארץ, ומתבטל הדבר ע"י מה שהגוי עושה בה מלאכה, מ"מ מבואר בבה"ל לעיל (ה"ב ד"ה זה הכלל) שאין הישראל המחזיק ידיו נחשב שותף לעבירה זו, ואין העבודה הנעשית בקרקע מתייחסת למה שהוא מסייעו בדברים.

[דר"א ס"ק סב]

לוֹמַר לוֹ חֲרֹשׁ בָּהּ טוֹב[130] וְכוּ', אַחַר שְׁבִיעִית[131] וְכוּ', בְּשָׁדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר לוֹמַר לוֹ[132] דַּאֲמִירָה לְגוֹי אָסוּר בְּכָל הָאִסּוּרִים[133].

130) ובבה"ל (ד"ה מחזיקין) מבואר שיש חולקים על זה, וראה בביאורים שם.

131) ולומר לו שיקח ממנו הפירות בשביעית עצמה, כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובות הגר"ח קניבסקי אות קט) שלא מצינו שהותר אף אופן זה, וקשה להקל בכך.

132) ולרמוז לגוי בשביעית שיעשה מלאכה האסורה בשביעית, כתבו הגר"ש וואזנר (שבט הלוי ח"י סי' ר) ורבינו (מכתבים, כת"י) שאסור. [ראה שו"ע (או"ח סי' שז סכ"ב ברמ"א) לענין איסור אמירה לנכרי בשבת, שאסר גם רמיזה לנכרי, וראה משנ"ב שם (ס"ק עו)]. וראה בביאורים להלן לענין סיכום עם גוי לקנות את מה שיזרע בשביעית.

ולומר לגוי בערב שביעית לעשות מלאכה בשביעית, מצדד רבינו (מכתבים, כת"י) להתיר, וביאר (שיח השמיטה עמ' קכב) דהיינו באופן שאומר לו בדרך רמז, שבזה לפני שביעית יש להקל. וראה מה שכתב הגר"ש וואזנר (שבט הלוי שם), שצריך להחמיר באמירה לגוי אף לפני שביעית.

ולענין לכוין שיעון מערב שביעית שיפעיל מכונת חרישה בשביעית, או שיפעיל מערכת השקיה בשביעית, ראה מה שכתבנו בביאורים לדר"א לעיל (פ"א ס"ק א).

ולומר לגוי בשביעית לעשות מלאכה לאחר שביעית, כתב הגר"ש וואזנר (שם) שפשוט שמותר.

ודבר שאסור לעשותו רק משום מנהג, כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' רמג) שלא החמירו בזה לאסור אמירה לגוי [ראה שו"ע (או"ח סי' תסח ס"א וברמ"א), ובמגן אברהם (סי' שז ס"ק ב)].

וישראל שמתנה עם נכרי בשביעית שיספק לו ירקות מסויימים [שאין בהם חשש ספיחים], ויש לנכרי אפשרות מצויה לספק ירקות אלו מחו"ל או משישית, מצדד הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תיח-תיט) שאין בזה איסור אמירה לנכרי, אע"פ שהגוי זורע ועושה מלאכות כדי להביא ירקות אלו משלו.

ונכרי שעשה מלאכה בשביעית בקרקע שלו בשביל ישראל, או שאמר לו ישראל לעשות מלאכות לצרכו, דעת רבינו והגר"נ קרליץ (במכתבם שהובא בשיח השמיטה עמ' רעו מכתב ט) שאין לאסור פירות שביעית של גוי שגדלו ע"י אמירה לגוי, וכן נהגו בכל שנות השמיטה גדולי תלמידי החזו"א, שהיו קונים פירות נכרים, ולא החמירו בזה, אלא שראוי להשתדל לייבא פירות מחו"ל כדי לצאת ידי כל הספיקות, ובלבד שלא יגרם ע"י זה הפקעת שערי המחירים של הפירות ויוקר גדול.

וטעם ההיתר כתב רבינו (מכתבים, כת"י) ע"פ דברי החזו"א (שביעית סי' י ס"ק ג, הובאו בדר"א לעיל פ"ד ס"ק ריג) שפירות הגדלים בקרקע של גוי, בדיעבד אין לחשוש בהם לאיסור נעבד אף כשעשה בהם ישראל מלאכה, כי יש לסמוך על דעת ספר התרומה שיש קנין לעכו"ם להפקיע מקדושת הארץ ונעשית חו"ל והפירות מותרים בהנאה, ואף שלענין קרקע שנמכרה לגוי חזר בו החזו"א מהיתר זה, משום שאין כאן גמירות דעת למכירה כלל, וכמבואר בדר"א שם, מ"מ בקרקעות שהם של גוי מלכתחילה יש מקום להתיר ולכן אין צריך לחוש בזה לאיסור נעבד. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (ישא יוסף סי' סג-סד, משמרת השביעית עמ' שז) שיש להקל במה שזרע הגוי מטעם הנ"ל, ומטעם נוסף שסוף סוף עושה הגוי על דעת עצמו ויכול למכור מה שגדל לכל מי שירצה.

ומ"מ הורה רבינו (ישא יוסף סי' סד) לועד כשרות ליטול בשנת השמיטה פירות מקרקעות נכרים שהיו מעובדות אף בשנה השישית, ולא מנכרים שהיתה להם שדה בור ורק בשנת השמיטה התחילו לעבדה לצורך ישראל.

ואם הגוי רוצה למכור את הירקות שלו בעודם מחוברים לקרקע, הורה הגרי"ש אלישיב (ישא יוסף סי' סח) שאין לעשות כן בשביעית, כי אז יהיה דינו כירק של ישראל, כיון שהולכים בירק אחר לקיטה, ויהא אסור לקוצרו כדרך הקוצרים.

[המשך במילואים עמוד 50]

הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי קצה

(נו) **וְתַנּוּר.** (נז) **אֲבָל לֹא תָּבוֹר** (נח) **וְלֹא תִּטְחוֹן עִמָּהּ: ח** (נט) * **מַחֲזִיקִין יְדֵי עַכּוּ"ם בַּשְּׁבִיעִית** (ס) **בִּדְבָרִים בִּלְבַד. כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ** (סא) **חוֹרֵשׁ אוֹ זוֹרֵעַ אוֹמֵר לוֹ תִּתְחַזֵּק אוֹ תַּצְלִיחַ** (סב) **וְכַיּוֹצֵא**

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(נו) וְתַנּוּר. (נט) אַף עַל גַּב דְּתַנּוּר הוּא כְּלִי חֶרֶס וּכְשֶׁנִּטְמָא אִי אֶפְשָׁר לְטַהֲרוֹ, מִכָּל מָקוֹם יְכוֹלָה לְהַשְׁאִילָהּ לַחֲשׁוּדָה עַל הַשְּׁבִיעִית שֶׁהֶחְשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אֵינוֹ חָשׁוּד עַל הַטָּהֳרוֹת בְּטֻמְאַת הַגּוּף רַק בְּטֻמְאַת פֵּרוֹת[125]: **(נז) אֲבָל לֹא תָּבוֹר וְלֹא תִּטְחַן עִמָּהּ.** שֶׁזֶּה מְסַיְּעָתָהּ בַּעֲבֵרָה מַמָּשׁ[126] וְאָסוּר[127]. (ס) וְגַם זֶה בֵּין שֶׁחֲשׁוּדָה עַל שְׁמוּר אוֹ עַל סְפִיחִין אוֹ עַל הַסְּחוֹרָה אוֹ שֶׁחֲשׁוּדָה לֶאֱכֹל אַחַר הַבְּעוּר אָסוּר לְסַיְּעָהּ אַף קֹדֶם הַבְּעוּר[128] וְכָל שֶׁכֵּן אִם חֲשׁוּדָה לְזָרְעָהּ דְּאָסוּר: **(נח) וְלֹא תִּטְחַן עִמָּהּ.** (סא) וְכֵן לֹא תְּרַקֵּד עִמָּהּ לְנַפּוֹת אֶת הַקֶּמַח: **ח (נט) מַחֲזִיקִין יְדֵי גּוֹיִם כּוּ'.** (סב) אַף עַל גַּב דְּקָיְמָא לָן אֵין קְנָיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁ מִצְוָה עַל הַקַּרְקַע שֶׁתִּשְׁבֹּת, מִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁאֵין הַגּוֹי מִצְוֶּה עַל זֶה אֵין עוֹשֶׂה עֲבֵרָה[129] וּמֻתָּר לְהַחֲזִיק יָדָיו: **(ס) בִּדְבָרִים בִּלְבַד.** אֲבָל לֹא בְּיָדַיִם כִּדְמַסֵּיק, (סג) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּמֻתָּר גַּם לְתַקֵּן לוֹ כְּלֵי מַחֲרֵשָׁה (סד) אֲבָל לְטָחֹן עִמּוֹ אָסוּר: **(סא) חוֹרֵשׁ אוֹ זוֹרֵעַ.** נָקֵט מְלָאכוֹת דְּאוֹרָיְתָא וְכֵן שְׁאָר מְלָאכוֹת וְכָל שֶׁכֵּן מְלָאכוֹת דְּרַבָּנָן: **(סב) וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ.** (סה) כְּגוֹן לוֹמַר לוֹ הַשֵּׁם עִמָּכֶם (סו) אוֹ יְיַשֵּׁר כֹּחֲךָ (סז) אוֹ יוֹסִיפְךָ הַשֵּׁם כֹּחַ (סח) אוֹ תֶּחֱזַקְנָה יָדֶיךָ (סט) וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁמֻּתָּר לוֹמַר לָהֶם שָׁלוֹם עָלֶיךָ (ע) וַאֲפִלּוּ בִּימֵי אֵידֵיהֶם מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם, (עא) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר גַּם כֵּן לוֹמַר לוֹ חֲרֵשׁ בָּהּ טוֹב[130] וַאֲנִי אֶקָּחֵנוּ מִמְּךָ בְּפֵרוּתָיו אַחַר שְׁבִיעִית[131], (עב) וְדַוְקָא אִם עוֹבֵד בַּשָּׁדֶה שֶׁלּוֹ אֲבָל אִם עוֹבֵד בְּשָׂדֶה שֶׁל יִשְׂרָאֵל אָסוּר לוֹמַר לוֹ[132] דַּאֲמִירָה לְגוֹי אָסוּר בְּכָל הָאִסּוּרִים[133]:

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

* **מַחֲזִיקִין יְדֵי גּוֹיִם בַּשְּׁבִיעִית כּוּ'.** מִשְׁנָה פֶּרֶק ד' דְּשְׁבִיעִית[140] מַחֲזִיקִין יְדֵי גּוֹיִם בַּשְּׁבִיעִית אֲבָל לֹא יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִירוּשַׁלְמִי[141] רַבִּי חִיָּיא רַבִּי אִימִּי חַד אָמַר בָּהּ טַבְאוּת וַאֲנָא נָסֵב לָהּ מִנָּךְ בָּתַר שְׁמִטְתָּא וְחָרְנָא אָמַר אַיְישֵׁר, מַאן דְּאָמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת וַאֲנָא נָסֵב לָהּ מִנָּךְ בָּתַר שְׁמִטְתָּא מַהוּ שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן אַיְישֵׁר, מַאן דְּאָמַר אַיְישֵׁר מַהוּ שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן בִּשְׁלוֹם יִשְׂרָאֵל (הֶחְשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. ר"ש) שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, וּבַבְּבְלִי גִּטִּין ס"ב א' מַחֲזִיקִין וְהָאָמַר רַב דִּימִי אֵין עוֹדְרִין עִם הַגּוֹי בַּשְּׁבִיעִית, לֹא צְרִיכָא לְמֵימְרָא לְהוּ אַחֲזוּקוּ בְּעָלְמָא כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָא אָמַר לְהוּ אַחֲזוּקוּ רַב שֵׁשֶׁת אָמַר לְהוּ אַשְׁרָתָא (צ"ע דְּהָא אָמוֹרָאִים אֵלּוּ הָיוּ בְּבָבֶל וּבְבָבֶל אֵין נוֹהֲגִ שְׁבִיעִית כְּלָל, וְשָׁמָא כְּשֶׁעוֹבְדִין בְּשֶׁבֶת אָמְרוּ לְהוּ וְצ"ע), וְיֵשׁ לְעַיֵּן אִם אָמוֹרְאֵי דִּירוּשַׁלְמִי פְּלִיגִי לְדִינָא דְּמַאן דְּאָמַר אַשְׁרָתָא אִית לֵיהּ דְּבֶאֱמֶת אָסוּר לוֹמַר לוֹ חָרֵשׁ בָּהּ[142] טַבְאוּת הֶהְוֵי כְּמִצַּוֵּהוּ לַעֲבֹד בָּהּ וְהוּא לְצָרְכּוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּקְנֶה אַחַר שְׁבִיעִית וְרַק אַשְׁרָתָא הִתִּירוּ אוֹ דִּלְמָא פְּלִיגִי אֶלָּא לְפָרֵשׁ לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה אֲבָל לְדִינָא שְׁתֵּיהֶן אֲמֶת וּשְׁתֵּיהֶן מֻתָּר, וְהִנֵּה מִלְּשׁוֹן הָרַ"ש שֶׁכָּתַב דִּגְמָרָא דִּידָן כְּמַאן דְּאָמַר אַשְׁרָתָא (וְכֵן כָּתַב הַגְּרַ"א בִּשְׁנוֹת אֵלִיָּהוּ) וְכֵן כָּתַב הָרַ"י קוֹרְקוֹס שֶׁזּוֹ דַּעַת רַבֵּנוּ שֶׁלֹּא הֶעְתִּיק כָּאן אֶלָּא תִּתְחַזֵּק אוֹ תַּצְלִיחַ וְלֹא חָרֵשׁ בָּהּ כוּ' מַשְׁמַע דְּסָבִירָא לְהוּ דְּלִמַאן דְּאָמַר אַשְׁרָתָא אָסוּר לוֹמַר לוֹ חָרֵשׁ בָּהּ כוּ', וּפָסַק כְּמַאן דְּאָמַר אַשְׁרָתָא דְּכֵן הוּא בַּבְּבְלִי דְּאִם לֹא כֵּן הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר דַּאֲפִלּוּ לוֹמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת כּוּ' מֻתָּר, אֲמְנָם בְּסֵמַ"ג עֲשִׂין קמ"ח פָּסַק בְּהֶדְיָא דְּמֻתָּר לוֹמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת כּוּ' מַשְׁמַע דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּלֹא פְּלִיגִי דְּאִם לֹא כֵּן לֹא הָיָה פּוֹסֵק דְּלֹא כְּגְמָרָא דִּידָן, וְכֵן נִרְאֶה בְּתוֹסְפוֹת בָּבָא מְצִיעָא צ' א' ד"ה חָסוֹם שֶׁרָצוּ לְהָבִיא רְאָיָה מִכָּאן דְּמֻתָּר לוֹמַר לְגוֹי הֵילֵךְ בָּשָׂר וּבַשֵּׁל לְצָרְכְּךָ (צ"ע דְּהָא כָּאן הוּא לְצָרְכּוֹ כְּמַאן דְּאָמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת[144], וְהִנֵּה בַּבְּבְלִי פָּרִיךְ הַשְׁתָּא מִנָּךְ בָּתַר שְׁמִטְתָּא, וְצָרִיךְ לוֹמַר דִּסְבִירָא לֵיהּ דַּאֲמִירָה בְּעָלְמָא הוּא וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר אִם אֶצְטָרֵךְ אֶקָּנֶה אֲבָל אֵין בְּדַעְתּוֹ לִקְנוֹת, שׁוּב מָצָאתִי כֵּן בְּשֵׁעַר הַמֶּלֶךְ פֶּרֶק י"ג מִמְּכִירוֹת הֲלָכָה ו'), וְדָחוּ דְּשָׁאנִי הָתָם שֶׁכְּבָר הִתְחִיל לַחֲרֹשׁ וּמִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם[143], וּמַה רָאִיָה הֲרֵי הָאֲמוּרָא הַשֵּׁנִי פָּלִיג וְאוֹסֵר וּגְמָרָא דִּידָן סְבִירָא לֵיהּ כְּוָתֵהּ אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ דִּסְבִירָא לֵיהּ שְׁאַיִן חוֹלְקִין וּשְׁנֵיהֶן אֱמֶת, וְכֵן נִרְאֶה מִפְּרוּשׁ הָרֹא"שׁ כָּאן שֶׁכָּתַב בְּפֵרוּשׁוֹ כָּאן חוֹכְרִין נִירִין מִן הַגּוֹי בַּשְּׁבִיעִית וּמַתָּנָה עִמּוֹ בַּשְּׁבִיעִית שֶׁיִּמְצָאֶנָּה חֲרוּשָׁה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וּמִשְׁמַע דְּמֻתָּר לוֹמַר לוֹ בְּפֵרוּשׁ שֶׁיְּחָרֵשׁ בָּהּ בַּשְּׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁיִּקְנֶה מִמֶּנּוּ אַחַר שְׁבִיעִית וְזֶהוּ כְּמַאן דְּאָמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת[144], וְהִנֵּה בַּבְּבְלִי פָּרִיךְ הַשְׁתָּא אַחְזוּקֵי מַחְזְקִינַן שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן מִבְּעֵי וּמִשְּׁנֵי לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְיוֹם אֵידָם וְכֵן בִּירוּשַׁלְמִי קָאָמַר דִּלְמַאן דְּאָמַר אַשְׁרָתָא אִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן כִּפְשׁוּטוֹ דְּכָל שֶׁכֵּן הוּא בִּשְׁלוֹם יִשְׂרָאֵל הֶחְשׁוּד שֶׁאֲבָל לְמַאן דְּאָמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת אָתֵי לֵיהּ שַׁפִּיר דְּשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹמָן הוּא אַשְׁרָתָא, וְצ"ע דְּלָמָּה לֹא פָּרִיךְ גַּם כֵּן אִם מֻתָּר לוֹמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת כּוּ' כָּל שֶׁכֵּן לוֹמַר אַשְׁרָתָא, וְנִרְאֶה דְּסְבִירָא לֵיהּ דְּיֵשׁ חִדּוּשׁ בְּאַשְׁרָתָא שֶׁמְּבָרְכוֹ שֶׁיַּצְלִיחַ בִּזְמַן שֶׁעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁאָסוּר לָנוּ מַה שֶּׁאֵין כֵּן כְּשֶׁאָמַר לוֹ חָרֵשׁ בָּהּ טַבְאוּת אֵין מְבָרְכוֹ אֶלָּא מוֹדִיעוֹ

צִיּוּן הֲלָכָה

(נו) תּוֹסְפוֹת גִּטִּין ס"א א' וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב[134]: (ס) חֲזוֹן אִישׁ שָׁם סְעִיף קָטָן י"א ט"ו, וּבְסְעִיף קָטָן ט"ו כָּתַב שֶׁהֶחְשׁוּד לָאֱכֹל אַחַר הַבְּעוּר הוּא בַּעֲיָא דְּלֹא אִפְשָׁטָא בִּירוּשַׁלְמִי[135] וְגַם עַל הַשֹּׁאֵר כָּתַב דְּצ"ע, אֲבָל בְּסְעִיף קָטָן י"א כָּתַב דְּאָסוּר מִשְׁמַע דְּסְבִירָא לֵיהּ דְּיֵשׁ לְהַחְמִיר: (סא) תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב עַיֵּן שָׁם: (סב) עַיֵּן תּוֹסְפוֹת גִּטִּין ס"ב א' וּבַבְּאוּר הֲהֲלָכָה לְעִיל הֲלָכָה ב': (סג) יְרוּשַׁלְמִי שְׁבִיעִית פֶּרֶק ד' הֲלָכָה ג' וּבְאוּר הַגְּרַ"א שָׁם[136]: (סד) יְרוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ו' הֲלָכָה ב', וְעַיֵּן לְקַמָּן אוֹת פ' דְּהֵיכִי בְּלִי שְׁנוּי[137] עַיֵּן שָׁם: (סה) רַבֵּנוּ בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת[138]: (סו) רַע"ב: (סז) רַבֵּנוּ נָתָן: (סח) רַ"שׁ גִּטִּין ס"ב א': (סט) גִּטִּין ס"ב א': (ע) גִּטִּין שָׁם, וּמְבֹאָר בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן קמ"ח סְעִיף ח' ט' כָּל הַפְּרָטִים בָּזֶה: (עא) יְרוּשַׁלְמִי וְכֵן פָּסַק הַחֲרֵדִים רֵישׁ פֶּרֶק ד'[139] וְעַיֵּן בְּבַאוּר הֲהֲלָכָה:
(עב) תּוֹסְפוֹת בָּבָא מְצִיעָא צ' א' ד"ה חָסוֹם:

קצו — הִלְכוֹת שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל פֶּרֶק שְׁמִינִי

בִּדְבָרִים אֵלּוּ. (סג) **מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם מְצוּיִין עַל שְׁבִיעִית הָאָרֶץ** (סד) **אֲבָל** (סה) **לֹא יִסְעָדֵנּוּ בַּיִת.** (סו) **וּמֻתָּר לְרָדוֹת עִמָּהֶן הַכֻּוָּרֶת** (סז) **וְחוֹכְרִין מֵהֶן נִירִין לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי חִיּוּב** (סח) **כְּדֵי לְקַנֵּם אוֹתָן: ט** (סט) * **מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בְּסוּרְיָא** (ע) **בְּתָלוּשׁ אֲבָל לֹא בִּמְחֻבָּר. כֵּיצַד** (עא) **דָּשִׁין וְזוֹרִין**

בֵּאוּר הַהֲלָכָה

שֶׁכְּדַאי לַעֲבֹד שֶׁיּוּכַל לִקַּח מִמֶּנּוּ אַחַר שְׁבִיעִית וְצ"ע, וְרָאִיתִי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ הַנ"ל שֶׁהִקְשָׁה דְּכָאן פֵּרֵשׁ הָרַ"י קוּרְקוּס דְּרַבֵּנוּ לֹא פָּסַק כְּמַאן דְּאָמַר חָרֵשׁ בָּהּ טַבְּאוּת כוּ' מַשְׁמַע דְּסִבְרָא לֵיהּ דְּזֶה אָסוּר וּבְפֶרֶק א' מִכְּלָאִים הֲלָכָה ג' כָּתַב דְּדַעַת רַבֵּנוּ דְּמֻתָּר לוֹמַר לְגוֹי זְרַע כְּלָאִים בְּשָׂדֶךָ אַף עַל גַּב שֶׁהוּא בְּשִׁלִּיחוּת יִשְׂרָאֵל וּלְצָרְכּוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא מְחֻלָּק בֵּין שְׁבִיעִית שֶׁהוּא אָסוּר עַל הַקַּרְקַע כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּעֲבוֹדָה זָרָה ט"ו ב', וְאַף עַל גַּב שֶׁגּוֹי אֵין מֻזְהָר עַל כָּךְ מִכָּל מָקוֹם גְּנַאי הוּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמֵר לוֹ לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁהַתּוֹרָה אֵין רוֹצָה שֶׁיֵּעָשֶׂה, אֲבָל בִּכְלָאִים שֶׁאֵין הָאִסּוּר עַל הַקַּרְקַע אֶלָּא עַל הָעוֹשֶׂה אֶת הַמַּעֲשֶׂה יֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן שֶׁגּוֹי אֵין מְצֻוֶּה עַל זֶה אֵין מַעֲבִירִין עַל גַּבָּהּ מַעֲשֶׂה תּוֹעֵבָה וּמֻתָּר לוֹ לוֹמַר לְגוֹי לַעֲשׂוֹת בַּשָּׂדֶה שֶׁל הַגּוֹי, אֲבָל בִּשְׂדֵה יִשְׂרָאֵל בְּדַאי אָסוּר[162] אֲמִירָה לְגוֹי כְּמוֹ בְּכָל הָאִסּוּרִין גַּם בִּכְלָאִים: * **מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בְּסוּרְיָא** כוּ'. בְּמִשְׁנָה פֶּרֶק ו' מִשְׁנָה ב'

דֶּרֶךְ אֱמוּנָה

(סג) מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן מְצוּיִין עַל שְׁבִיעִית הָאָרֶץ. (עג) אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל אָסוּר אֲפִלּוּ לוֹמַר לוֹ שָׁלוֹם[145] שֶׁמְּחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה[146] וְכָל שֶׁכֵּן לוֹמַר לוֹ תִּתְחַזֵּק אוֹ תַּצְלִיחַ, (עד) וַאֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁהִתִּירוּ לַעֲבֹד מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה כַּנַּ"ל פֶּרֶק א' הֲלָכָה י"א מִכָּל מָקוֹם אָסוּר לוֹמַר זֶה לָזֶה יִישַׁר כֹּחֲךָ אוֹ עֲשֵׂה וְצָלַח שֶׁזֶּה נִרְאֶה כְּשֶׁמַּחַ בְּבִטּוּל הַמִּצְוֹת וּבוֹעֵט בָּהּ אֶלָּא צָרִיךְ לְהַרְאוֹת שֶׁאֲנוּסִים הֵם וּבְעַל כָּרְחָם עוֹשִׂים[147]: **(סד) אֲבָל לֹא יִסְעָדֵנּוּ בַּיִת.** (עה) דְּקִימָא לָן אֵין קְנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם[148] כַּנַּ"ל פֶּרֶק א' מִתְּרוּמוֹת הֲלָכָה י' וְאָסוּר לַעֲבֹד בַּשְּׁבִיעִית בְּקַרְקַע שֶׁל גּוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִן הַתּוֹרָה (עו) וַאֲפִלּוּ מֶלְאכוֹת דְּרַבָּנָן אָסוּר (עז) וְאַף בִּזְמַן הַזֶּה דִּשְׁבִיעִית דְּרַבָּנָן אָסוּר, (עח) וְאֵין נִפְקָא מִנָּהּ אִם מְסַיַּע לוֹ בְּחִנָּם אוֹ בְּשָׂכָר. (עט) יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה שֻׁתָּף עִם הַגּוֹי בְּקַרְקַע צָרִיךְ לְהַתְנוֹת עִמּוֹ בְּתְחִלַּת הַשָּׁתָפוּת שֶׁיְּהֵא שְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שֶׁל הַגּוֹי וְשָׁנָה אַחֶרֶת כְּנֶגְדָּהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּכְדִינִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ גְּבֵי שָׁבַת בְּאֹרַח חַיִּים סִימָן רמ"ה וְגַבֵּי עֲרֵלָה בְּיוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רצ"ד סְעִיף י"ג: **(סה) לֹא יִסְעָדֵנּוּ בַּיִת**[149]. (פ) וַאֲפִלּוּ לִטְחֹן עִמּוֹ אָסוּר: **(סו) וּמֻתָּר לְרָדוֹת עִמָּהֶן הַכֻּוָּרֶת.** (פא) דְּהַיְנוּ לְהוֹצִיא הַדֹּבֶשׁ מִן הַכֻּוָּרֶת וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֻּוָּרֶת מְחֻבֶּרֶת לַקַּרְקַע (פב) אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל חָשׁוּד אָסוּר לִרְדוֹת עִמּוֹ שֶׁנִּרְאֶה כַּעֲבוֹדַת קַרְקַע, (פג) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּגַם עִם יִשְׂרָאֵל מֻתָּר דְּקִימָא לָן דְּכַוָּרֶת לֹא חָשִׁיב כִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע: **(סז) וְחוֹכְרִין מֵהֶן נִירִין.** (פד) שֶׁמְּקַבֵּל עָלָיו בְּכָךְ וְכָךְ כּוֹרִין לִשָּׁנָה שָׁוָה חֲרוּשָׁה בַּשְּׁבִיעִית לְזָרְעָהּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמֻּתָּר לְהַתְנוֹת וּמַתְנֶה עִמּוֹ בַּשְּׁבִיעִית שֶׁיְּמַצְּאֶנָּה חֲרוּשָׁה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית אַף עַל פִּי שֶׁגּוֹרֵם לַגּוֹי לַחֲרֹשׁ בַּשְּׁבִיעִית שֶׁלְּצָרְכּוֹ עַצְמוֹ חוֹרְשׁוֹ הַגּוֹי כְּדֵי שֶׁיּוֹסִיפוּ לוֹ בִּדְמֵי חֲכִירוּתָהּ, אֲבָל לֹא מִיִּשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לְחָרְשָׁהּ קֹדֶם זְמַן הַזְּרַע כֵּיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל חָשׁוּד הוּא חִישִׁינַן שֶׁמָּא יַחֲרִישֶׁנָּה בַּשְּׁבִיעִית וְכַנַּ"ל פֶּרֶק א' הֲלָכָה י"ג: **(סח) כְּדֵי לְקַנֵּם אוֹתָן.** אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל קָנְסוּהוּ כַּנַּ"ל פֶּרֶק א' הֲלָכָה י"ג: **ט (סט) מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בְּסוּרְיָא בְּתָלוּשׁ.** כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה כ"ז דִּבְסוּרְיָא[150] גָּזְרוּ שְׁבִיעִית מִדְּרַבָּנָן וְקָא מַשְׁמַע לָן כָּאן דְּהֵקֵלוּ בְּסוּרְיָא דְּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת (פה) בֵּין אֵצֶל יִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד[151] וּבֵין אֵצֶל הַגּוֹי בְּתָלוּשׁ אֲבָל לֹא בְּמֻחְבָּר[152], אֲבָל בַּחֲזוֹן אִישׁ סִימָן כ' סְעִיף קָטָן ז' מִבְּאֹר דְּבְשֶׁל גּוֹי מֻתָּר אֲפִלּוּ בְּמֻחְבָּר: **(ע) בְּתָלוּשׁ.** (פו) מִשּׁוּם שֶׁמְּלָאכָה בְּתָלוּשׁ שֶׁצְּרִיכָה שִׁנּוּי אֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן לָכֵן לֹא גָּזְרוּ עַל זֶה (פז) וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּוַדַּאי הוּא מִתְּבוּאַת שְׁבִיעִית שֶׁגָּדַל כָּאן: **(עא) דָּשִׁין וְזוֹרִין וְדוֹרְכִין וּמְעַמְּרִין.** שֶׁעַל פִּי דִּין צָרִיךְ בְּכָל אֵלּוּ שִׁנּוּי בְּתָלוּשׁ וְצ"ע כַּנַּ"ל פֶּרֶק ד' הֲלָכָה כ"ג וְהֶחָשׁוּד

צִיּוּן הַהֲלָכָה

(עג) ר"ש לְפִי מַה דְּמַשְׁמַע בַּגְּמָרָא דִּידָן פֶּרֶק ג שְׁבִיעִית ס"ב א' דְּלִישְׂרָאֵל לֹא שָׁרֵי לְמֵימַר שָׁלוֹם דְּלֹא כְּמָאן דְּמַתִּיר בִּירוּשָׁלְמִי וְכֵן כָּתַב פְּאַת הַשֻּׁלְחָן וְלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר שְׁנַת הַשָּׁבֵעַ[153]: (עד) תּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים בְּשֵׁם שׁוֹשַׁנִּים לְדָוִד: (עה) תּוֹסְפוֹת גִּטִּין ס"ב א': (עו) גִּטִּין ס"ב א' אֵין עוֹדְרִין, וְהֵיא מִלְאכָה דְּרַבָּנָן כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמוֹעֵד קָטָן ג' א[154]: (עז) חָזוֹן אִישׁ שְׁבִיעִית סִימָן ג' סְעִיף קָטָן ח' וְכֵן מִבֹּאר בְּתוֹסְפוֹת גִּטִּין ס"ב א': (עח) תּוֹסְפוֹת גִּטִּין ס"ב א': (עט) כְּפִתּוֹרוֹ וְקָרָח פֶּרֶק מ"ז, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּפֶרֶק ט' מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּפִתְיחָה לְהִלְכוֹת עָרְלָה מֵאוֹת נ"ה: (פ) יְרוּשַׁלְמִי שְׁבִיעִית פֶּרֶק ו' הֲלָכָה ב', וְהֵיכִי בְּלִי שִׁנּוּי כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּחֲזוֹן אִישׁ סִימָן ג' סְעִיף קָטָן כ"ג[155]: (פא) וְעַיֵּן בְּרַ"ש סִירִילְיאוֹ דַּף נ"ט א' [פֶּרֶק ד' הֲלָכָה ג'] שֶׁהֵיטִיב לוֹ גִּרְסָא אַחֶרֶת בִּדְבָרֵי רַבֵּנוּ: (פב) רַדְבַּ"ז, וְנִרְאֶה כַּוָּנָתוֹ דְּוַקָא לְיִשְׂרָאֵל חָשׁוּד דְּאָתֵי לְאַחְלוּפֵי אֲבָל יִשְׂרָאֵל בְּשֶׁלּוֹ מֻתָּר לִרְדוֹת הַכַּוָּרֶת דְּלֹא קָיְמָא לָן כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּנֶחְשָׁכ כִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע[156], וְרַ"י קוּרְקוּס כָּתַב שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל בְּוַדַּאי מֻתָּר רַק גּוֹי אִצְטְרִיכָא לֵיהּ סְלָקָא דַּעְתָּךְ כֵּיוָן שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לְסַיְּעוּ גָּזְרוּ גַּם עַל זֶה, וְצ"ע דְּאָסוּר לְסַיְּעוּ דְּאוֹרַיְיתָא הוּא וְאֵינוֹ גְּזֵרָה דְּקָיְמָא לָן אֵין קְנְיָן וְכֹמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ בְּתוֹסְפוֹת גִּטִּין ס"ב: (פג) רַ"י קוּרְקוּס, וּבְפֵרוּשׁ רַבֵּנוּ יוֹנָתָן גִּטִּין ס"ב א' פֵּרֵשׁ הַיְרוּשַׁלְמִי לִרְדוֹת עִמּוֹ הֵינוּ לְהַחֲזִיקוֹ בְּשָׁעַת חֲרִישָׁה וְכֵן פֵּרֵשׁ הַגְּרַ"א בְּבֵאוּרוֹ עַל הַיְרוּשַׁלְמִי[157] דִּלְרִדּוֹת עִמּוֹ הֵינוּ לְתַקֵּן לוֹ כְּלֵי הַמַּחֲרֵשָׁה[158], וּלְפִי זֶה אֵין שׁוּם מִקּוֹר לָאֶסֹר רְדִיַּת הַכַּוֶּרֶת בִּישִׂרְאֵל וְכָל שֶׁכֵּן לְפֵרוּשׁ הַפְּאַת הַשֻּׁלְחָן[159] דְּקַאי אַרְדִיַּת הַפַּת אֲצֵל חָשׁוּד בְּטָמְאָה שֶׁאֵין לוֹ שׁוּם שִׁיכוּת בְּכָאן וּפֵרוּשׁוֹ נָכוֹן מְאֹד שֶׁכֵּן הוּא בִּירוּשַׁלְמִי עֲבוֹדָה זָרָה פֶּרֶק ד' הֲלָכָה י' וְהַגְּרַ"א שָׁם לִרְדוֹת עִמּוֹ אָסוּר: (פד) רַ"ש וּרא"ש, וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים כוּ' הוּא מִפֵּרוּשׁ הָרא"ש וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה: (פה) ר"ש וּרא"ש, וְרַ"י בֶּן מַלְכִּי צֶדֶק וְרַעֲ"ב[160] כָּתְבוּ דְּמִירֵי בִּישְׂרָאֵל חָשׁוּד וְרַ"י קוּרְקוּס כָּתַב דְּרַבֵּנוּ מִפֵּרֵשׁ גַּם בְּגוֹי כִּדְמוּכָח מֵהֲמִשֶּׁךְ לְשׁוֹנוֹ מֵהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת וְכֵן הוּא בְּהֶדְיָא בִּירוּשַׁלְמִי וְעַיֵּן שָׁם בְּבֵאוּר הַגְּרַ"א וְכֵן כָּתַב בִּתְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל דִּבְתַרְוַיְיהוּ מִירֵי, וְעַיֵּן בְּמַלְאֶכֶת שְׁלֹמֹה בְּשֵׁם הָרַ"ר יְהוֹסֵף שֶׁדַּעְתּוֹ דְּקַאי רַק עַל גּוֹי אֲבָל בִּישְׂרָאֵל אָסוּר הַכֹּל, וְעַיֵּן לְעֵיל פֶּרֶק ד' סְעִיף קָטָן קצ"ט דִּבְסוּרְיָא מֻתָּר גַּם לְיִשְׂרָאֵל בְּלִי שִׁנּוּי בְּתָלוּשׁ וְצ"ע: (פו) ר"ש כְּתֵב יָד עַיִן שָׁם וְרַעֲ"ב: (פז) עַיִן בְּהַגָּהָ"ה בְּמַלְאֶכֶת שְׁלֹמֹה[161]:

[דר"א ס"ק סג]

אָסוּר אֲפִלּוּ לוֹמַר לוֹ שָׁלוֹם[145] שֶׁמְּחַזֵּק יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה[146] וְכוּ', וּבְעַל כָּרְחָם עוֹשִׂים[147].

145) וכשרואה נכרי וישראל עובדים יחד בשדה, כתב קול הרמ"ז (פ"ד מ"ג) שאסור לומר 'שלום עליכם' בלשון רבים, אלא יאמר בפירוש רק לנכרי 'שלום עליך'.

146) פרטי דין זה, ראה בביאורים לדר"א לעיל (ס"ק ב).

147) ולבקש מהקב"ה שיהיה לו שפע ברכה מעבודה זו כשהותרה בשעת הסכנה, כתב הקול סופר (פ"ד מ"ג) שלא יבקש אלא רק שיהא לו ממנה ריוח כדי חייו לשלם את המס, ואם בא לו שפע ברכה מעבודה זו יש לו להצטער על כך, שהקב"ה מזמן לו ממון שבא מאיסור ולא ממון של היתר.

[דר"א ס"ק סד]

אֵין קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעַ מִידֵי הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ[148].

148) גדר דין זה, מבואר בבה"ל לקמן (פי"א ה"ב ד"ה המוכר) ובביאורים שם.

[דר"א ס"ק סה]

לֹא יִסְעָדֻנּוּ בַּיָּד[149].

149) ולסייע לנכרי בעבודות שאינם גוף עבודת קרקע, כגון לסחוב מחרישה וכדו', כתב רבינו (קיצור דיני שביעית תשובה מב) שמשמע במשנה (עבודה זרה נה, ב) שמותר, אכן, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני עמ' תיט) שאסור לסייע לנכרי בהכנת הכלים הנצרכים לו לעשיית המלאכה משום שנראה כשלוחו, ורק שלא בשעת המלאכה מותר [וביאר שם שזה כוונת הגר"א (הובא בביאורים לציה"ל ס"ק סג) שהתיר לתקן כלי מחרישה לצורך הגוי החורש בקרקע], וכן כתב הגר"ב זילבר (ברית עולם סי' ט סל"ג) שאסור לסייע לנכרי בשעת המלאכה, וביאר טעם הדבר, כיון שהוא כמבטל שביתת הארץ.

ונכרי הבא להתייעץ בשביעית עם אגרונום ישראל המתמחה בעבודת הקרקע, כתב רבינו (גבורי כח עמ' 546) שמותר לייעץ לו, וביאר טעם הדבר (מכתבים, כת"י), משום שהגוי אינו מצווה על השבתת הארץ, ודעת הגרי"ש אלישיב (הליכות והנהגות הגרי"א בעניני שביעית עמ' 30), שמן הדין מותר לסייע בכך לגוי, אבל בשעה שהגוי עובד בשדה אין להדריכו ולייעץ לו כיצד לבצע את העבודות, כי בזה הוא נראה כמי שעוסק בעצמו בעבודת הקרקע בשביעית.

מאידך, הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה פ"ד מ"ג) הסתפק אם מותר לישראל ללמד גוי עבודת השדה בדברים בלבד, שיתכן שהדבר נחשב כמסעדו ביד, ואסור לעשות כן בשביעית.

[דר"א ס"ק סט]

נִתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' הֲלָכָה כ"ז דִּבְסוּרְיָא[150] וְכוּ', בֵּין אֲצָל יִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד[151] וְכוּ', בְּתָלוּשׁ אֲבָל לֹא בְּמֻחְבָּר[152].

150) וגבולות סוריא התבארו בפ"א מתרומות ה"ט. וראה לעיל (פ"ד הכ"ז) ובדר"א שם (ס"ק קצז) ובביאורים שם.

151) וביאר רבינו (שערי אמונה פ"ו מ"ב), שנאמרו כאן שני חידושים, א. שבסוריא מותר לעשות מלאכות בתלוש אפילו בשלו בלא שינוי, ב. שמותר לעשותם גם אצל ישראל החשוד.

ומה שהותר לעבוד אצל ישראל החשוד אע"פ שהוא חשוד שזרע וחרש בשביעית, ראה מלאכת שלמה (פ"ו מ"ב) שתמה על זה, שכשמסייע לו בתלוש נחשב כמסייע בידי עוברי עבירה (ומצינו לעיל ה"ז שאסור לבור ולטחון עם החשודה מטעם מסייע בידי עוברי עבירה) והיאך מותר לעשות כן, וכתב בספר זיו הים (פ"ו ה"ב ס"ק א) שמשמע בחזו"א (סי' ג ס"ק כב) שבסוריא התירו לסייע ידי עוברי עבירה, וצ"ע הטעם לזה [וראה מה שהרחיב שם בביאור דעת הרמב"ם].

152) ואע"פ שיש לגוי קנין בסוריא להפקיע מן השביעית [כמובא בדר"א לעיל פ"ד ס"ק רח], כתב הגרש"ז אויערבך (מעדני ארץ סי' ח אות יא) שמ"מ גזרו שלא לסייעו במחובר, כדי שלא ילכו ישראל וישתקעו שם כדלעיל (פ"ד הכ"ז).

[ציה"ל ס"ק עג]

וְלֹא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר שְׁנַת הַשָּׁבַע[153].

153) לרמ"נ כהנוב (נתיב ו באר שבע ס"ק יז), ושם כתב שמותר לשאול בשלום ישראל מפני דרכי שלום, ותמה מדוע השמיטו הפוסקים היתר זה.

[ציה"ל ס"ק עו]

וְהִיא מְלֶאכְתָּה דְּרַבָּנָן כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּמוֹעֵד קָטָן ג' א'[154].

154) ראה דר"א לעיל (פ"א ס"ק כב ו-סד).

[ציה"ל ס"ק פ]

כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּחֲזוֹן אִישׁ סִימָן ג' סְעִיף קָטָן כ"ג[155].

155) וטעם הדבר ביאר החזו"א שם (הובא בדר"א לעיל פ"ד ס"ק קסח), שהאיסור לטחון וכדו' שלא בשינוי הוא לא רק לבעלים שלא ינהג בפירות מנהג בעלות, אלא הוא איסור מטעם מלאכה, ולכן הוא שייך בכל אדם.

[ציה"ל ס"ק פב]

דְּלֹא קָיְמָא לָן כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּנִחְשָׁב כִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע[156].

156) טעם נוסף להיתר רדיית דבש מכוורת בשביעית, כתב הגרש"ז אויערבך (מעדני ארץ סי' ב ד"ה ברם, וראה שם סי' ד אות ה וסי' ז אות יט ד"ה ועדיין), שאפילו אם הכוורת נחשבת מחוברת לקרקע, מ"מ כיון שאין החלות דבש שבה נאחזות ומושרשות בארץ, לכולי עלמא אין בהם קדושת שביעית, ולכן מותר לרדותם [וראה דר"א לעיל (פ"ד ס"ק קנח) שעצים שאין בהם קדושת שביעית אין בהם איסור קצירה].

[ציה"ל ס"ק פג]

בְּבֵאוּרוֹ עַל הֵירוּשַׁלְמִי[157] דְּלִרְדּוֹת עִמּוֹ הֵינוּ לְתַקֵּן לוֹ כְּלֵי הַמַּחֲרֵשָׁה[158] וְכוּ', לְפָרוֹשׁ הַפֹּאַת הַשָּׂלְחָן[159].

157) פ"ד סוף ה"ג.

158) וראה בביאורים לדר"א לעיל (ס"ק סה), שיש אומרים שהיתר זה הוא רק שלא בשעת מלאכה.

159) סי' כח ס"ח בית ישראל (ס"ק כד).

[המשך בעמוד הבא]

©
כל הזכויות שמורות

'דרשו' 02-5609000